

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/ouresiphoiteshel02sche>

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

Sive

ITINERA

Per

HELVETIÆ
ALPINAS REGIONES

Facta

A N N I S

MDCCII. MDCCIII. MDCCIV. MDCCV. MDCCVI.
MDCCVII. MDCCIX. MDCCX. MDCCXI.

Plurimis Tabulis æneis illustrata

à

JOHANNES JACOBO SCHEUCHZERO,

*Tigurino, Med. D. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolinæ & Socci.
Regg. Anglicæ ac Prussicæ Membro.*

T O M U S T E R T I U S,

Nunc primum Editus, & comprehendens

ITINERA ANNORUM MDCCVI. MDCCVII. MDCCIX.

LUGDUNI BATAVORUM,

Typis ac Sumptibus **PETRI VANDER** Aa.

M D C C X X I I I.

JOHANNIS JACOBIS SCHEUCHZERI,

*Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac
Prussic. Membr.*

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

S I V E

ITINERIS ALPINI

Descriptio Quinta,

ANNI MDCCVI.

Nunc primum Edita.

JOHANNIS JACOBIS SCHEUCHZERI

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopold-
inae Carolinae Imperatoris Regis Angliae ac
Prussiae Medici.

OPPEZIOITHE
HELVEVICUS

S I V E

ITINERIS ALPINI

Descriptio Quinta

ANNI MDCCLV

Novi Junonis Editio.

ITER ALPINUM QUINTUM, ANNI MDCCVI.

Ha est Studiorum præcipuè Historico-Naturalium jucunda conditio, ut quo plus sunt potæ, plus sitiantur Aquæ, quo tractentur plus, eo major progrediendi plus ultra accrescat libido. Vivum ego jucundæ progressionis appetitus, seu Arithmeticam illam nuncupemus, seu Geometricam, in me ipso reddere possum Testimonium. Tria ferè sunt Annorum Lustra, ex quo proposui mihi studia Naturalia Historica tractare applicativè ad Helvetiam. Montosa hæc est Regio, si quæ, & curiositatibus equidem referta, sed talibus, quæ non comparantur parvi, sudoribus constant, Laboribus, Impensis, Periculis, ut hæc facile absterrere possint ab inquisitione ulteriore quemvis, qui non firmissimo stat talo. Possent & ego varias quietis, cui me dederem, obtendere causas, Negotia Practica, causas domesticas, ut nullo jure $\epsilon\iota\psi\alpha\sigma\tau\iota\varsigma$ dici merear. Ast prævalet adhuc semper curiosum Helvetiæ magis & magis perquirendæ desiderium, desiderium inquam, quod solum meretur certum quendam æstimmii gradum, etiamsi voto non succedat eventus, Lignum in Alchimico hoc negotio consumatur & Carbones, oleum perdat & opera, nec ad finem ullum perveniendi ulla mihi appareat spes, ob exigua, quæ aliunde mihi adveniunt, subsidia, ob difficultatem rei, amplitudinem

Et longas distantias rerum visendarum, ut in magnis voluisse sat sit. Specimen meorum conatum novum sit præsens, cui me nunc accingo, *Iter.*

Dies 17. Junii.

Horâ quartâ matutinâ, postquam Mercurium in Barometro observavi $23'' . 8'''$. & porro, quæ circa hoc Instrumentum me absente observari debeant, disposui, *Lacu Tigurino* vectus appuli *Horgam*, *Horgen*, indeque conscendi Montem, *den Horgerberg*, petiturus *Valterfuilam*, *Walter-schweil*, ubi Balneum est dulce, Minerale, descriptum latius in *Excursione* facta A. 1705. ut & sub initium *Relationum Historico-Naturalium* Helvetici Agri, Idiomate vernaculo impressarum A. 1706. Hic pransi sumus, honorificè excepti à Rev. Patre *Göldino*, è Patritiâ Familiâ Lucernensi pronato, qui curam Domus & Balnei cum prædiis eò pertinentibus habet. In hoc Valterfuilano Hospitio fuit hora 2. pomeridiana Mercurii altitudo $23'' . 6\frac{1}{2}'''$. post lapsam modicam pluviam, ut hinc ex eadem, suppositâ Tiguri altitudine, quam hodie mane habuimus domi, & vesperi quoque, Valterfuila altior sit Tiguro $1\frac{1}{2}'''$. seu 120'. pedibus. Cælo rursus sereniore facto Iter nostrum profecuti venimus *Tugium*, ubi vesperi lapsa est larga pluvia, qua effusa hora 6. Mercurii altitudo fuit $23'' . 9\frac{1}{2}'''$, ex qua collata cum altitudine Tiguri observata $23'' . 8'''$. nihil concludo de respectivo situ harum urbium, quoniam Tugiensis Atmosphæra à particulis aqueis liberata facile potuit ob majorem sibi redditam elasticitatem $1\frac{1}{2}'''$. altius sustinere Mercurium, quam Tigurina vaporibus adhuc foeta, uti nec ex sequentis diei matutina observatione, qua Mercurius ascendit Tugii ad $23'' . 9'''$; Tiguri vero ad $23'' . 8'''$. Constat mihi namque ex aliis alio tempore institutis Experimentis, ejusdem præter propter Horizontis esse Urbem Tigurinam cum Lacu ejusdem nominis, & Tugium cum lacu cognomine. *

Tu-

* Notandum heic, Barometri altitudinem non præcise sumi à superficie Mercurii, & uni lineæ simpliciter adscribi 80. pedes Tigurinos, absque respectu habito ad graduationem Mariottianam, Cassianam, aliamve, in sequentibus Itineribus observando.

Vue du Bain de WALTERSWYL,
au Canton de Zuc.

1 La Chapelle.	3 Le Bain.	5 La Source et le cours
de l'eau.
2 La Maison principale.	4 La fontaine du Bain.	

La Ville de ZUG, en Suisse.

1. La grande Eglise de St. Oswald.
2. Eglise Paroissiale de St. Michel.
3. Capucins.
4. Reliqueries.

Dies 18. Junii.

Tugio, quod VII^{um}. ordine constituit Helvetiæ Pagum, soluti concedimus nos *Lacui Tugino*, dicto *Zugersee* ab oppido Pagoque adsito, è quo *Lorezia prope Chamum emanat*; *Wagneri* hæc est integra Lacus hujus descriptio, reperiunda in ejus *Hist. Nat. Helv.* p. 56. *emanat*, inquam ea loquendi ratione, qua venæ dicuntur emanare ex Cordis ventriculo dextro, in quem potius intrant, ac penum sanguinis à nutritione residuum, & à peripheria corporis refluum effundunt. Scripserim ego potius, *Lorezam* amnem, *die Lorez*, qui *Barenfi* Territorio, quod ante suum effluxum perluit, haud leve subinde adfert nocumentum, exundatione scil. sua ex Alveo, altiori passim, quam ipsa sunt pingua prata, quæ præterfluit, in Lacum Tuginum influere. Lacui huic adjacent post Oppidum ipsum *Tugium*, à sinistro latere *Oberweil*, *Walkweil*, *S. Adrian*, ubi sacellum *Divo* huic sacrum, *Suitensi* Ditioni conterminum; ex dextro post *Chamam*, *Cham*, *Kham*, Nobilium ejus nominis sedem, cujus rudera duntaxat supersunt, *Buchenas*, *Rysch*, *Böschenerott*, *Im Kiemen*, quod ultimum Lacus Tugiensis promontorium *Lucernensi* Territorio est innexum, Lignorum ferax, quæ Tugiensibus veniunt usui; tandem *Suitensium* Dominio subsunt ad *Reginæ Montium* Radices sita *Arta*, *Art*, vicus perpulcher, *Rosmarini* cultu & *Cisternâ* *Fontanâ* ex uno saxo excisa, alibi descripta, nobilis, & *Immensea*, *Immensée*, *Immisee*, ubi celebris est *Navium* statio.

In Lacu hoc Tugiensi, & circa eum, sequentia sunt *Physici* consideratione digna.

Portu antequam solvimur *Tugiensi*, locus ostenditur ad *Ripam*, ubi A. 1435. 4. die *Martii* hora 5. pomeridiana in Lacum submersa fuerunt duæ *Ædium* series & 60. interiere homines, testibus nostris *Chronicis*, *Stumphii* quidem *Lib. VI. Cap. 31.* p. m. 515. *Sprengeri Chronico Tigurino*, ad h. a. Aliud hujus generis *Infortunium* *Tugiensibus* accidit A. 1594. quo teste *Hallero Chronici* *Lib. LIV. C. 4.* quatuor domus in Lacu fuere absorptæ. . . . Ruinæ hujus causam perhibent unanimes ferè *Ore Incolæ* fuisse *Carpiones* *Pisces*,

qui suffodiendo sensim Ædium fundamina, & ipsam Ripam casui spontaneo Domuum propria gravitate ruentium occasionem dederint; quam eandem causam præparantem tum in *Carpiones*, tum in Truttas majores referunt vulgò submerfusionis aliquot ædificiorum, quam passa est *Gottlieba*, oppidum ad *Lacum Bodamicum*, *Constantia* haud longe distitum, A. 1692. d. ^{24. Febr.}/_{5. Mart.} hora meridiana. Commodum est hic loci referre, quod à Tugiensibus inaudivimus, & copiae piscium in lacu hoc viventium simul, & magnitudini eorum declarandæ infervit, *Carpiones* capi à 50. ad 90. libras, *Lucios* 50. Librarum, *Cyprinorum latorum*, quos *Brachsmann* nostri vocant, cepisse aliquando unica vice Piscatorem 40. Centenarios.

Ad oram Lacus, præcipuè sinistram, copiosæ crescunt *Cassaneæ*, quæ accolis pingue dant in vicina loca commercium. Arboribus his confita sunt juga ex ripa sinistra altiora, *Geisboden*, *Walkweiler alp*, *Rofsberg*, supra pagum *Oberweil* & *Rötelberg*, posteriora præcipuè, quæ versus Artam sese protendunt, à Promontorio Lacus medio, ubi *Eyerlen*, & *Lauterschweil*, villæ monadicæ.

Ultimum ex modo recensitis Jugis, *der Rötelberg*, nomen habet à pisce, quem *Rötelen*, *Röteli* vulgò, Gesnerus p. 1201. & Aldrovand. Lib. V. C. 47. Umblam minorem. Torgochwalli, Westmorlandi *The Redcharre* Lacus Winandermere appellant, Teste *Willoughby Ichthyologia*, p. 196. qui Tab. N. 1. Iconem hujus piscis sinit. Hanc Truttæ peraram & delicatissimam speciem etiam quidem fert *Egrensis Lacus* Suitensium, *der Egrisee*, excellentiores tamen longè & sapidiore Lacus *Tugiensis*, speciatim vero ad Radices hujus montis, *Rötelberg*, in certo quodam tractu inter montem jam nominatum, & locum oppositæ ripæ, *im Kiemen* dictum, cujus probe notari debet dispositio, si rationem reddere velimus, cur hîc, nec alibi in eodem Lacu umblæ hæc capiantur. sunt ripæ lacus inferiores terreæ, superiores autem saxæ, in strata ad Lacum ipsum utrinque inclinata dispositæ, ut nullum sit dubium, quin hæc strata in media Lacus profunditate, quam maximam ibi dicunt, concurrant,

rant, & Angulum constituent vel rectum, vel acutum. In hoc angulato fluidi lacus concavo degunt Umblae, Pisces Truttacei saxatiles facilius longè quam ad ripas terreas, vel uliginosas, quales imprimis sunt ad *Chamam*, & degunt quidem tanto libentius, si ex ipsis saxorum fissuris vivi scaturiant in ipsum Lacum statim se mergentes Fontes, quos præ-tendunt Piscatores, imo passim ex imo lacu ad summam superficiem ascendere demonstrant ex eo, quod ibi, ubi vivæ sunt scaturigines, actuale sentiatur à Natatoribus in media æstate Frigus, & hæc loca hyeme fluida relinquuntur, seu non congelata; de modo capiendi hos pisces ita *Willoughby*. l. c. *Nec retibus, nec ulla esca capi posse ajunt, sed per illud tempus solum piscatio instituitur, cum ad loca vadosa, & minus profunda pariendi causa se conferunt: Retia, Trammels Anglicè dicta, Aquis immissa, & ut par est, escis instructa totos dies noctesque ibi relinquuntur, in quæ Pisces spontè se recipiunt.* Apud nos, per ultimos ferè menses piscationi horum piscium incumbunt Insidiatores, alliciuntur autem & capiuntur Umblæ nec retibus, nec esca, sed hamo solo, in profundum lacum demisso. Plerique horum piscium spithamæi sunt, vel sesquidodrantales: maximus & rarissimus quoad pondus, qui in Lacu Tugiensi unquam fuit captus, 6. fuit librarum communium, D. D. *Müllero*, Medicæ Arti addicto, ante paucos annos allatus.

In Lacu Tugiensi eadem, quæ in Tigurino observant ac-colæ, spumosa flavi coloris excrementa, sulphuris floribus ferè similia, Aquæ Majo mense innatantia, quod phænomenon vocant communiter *Den See blühet*, quasi dicas *Florem Lacus*. De Causa hujus rei non idem judicant omnes. Sunt qui existimant ascendere ex imo Lacus hæc Terræ ipsius purgamenta, quibus Terraqueum globum hic ibi quotannis mundari volunt, veluti excretionibus variis ipsa tempore verno depurari solet sanguinea massa. Alii perhibent, esse hos flores Potumogeit^{ων}, aliarumve herbarum aquaticarum, vel pulvisculos apicibus staminum excussos; Alii denique in scenam producant Abietum, pinuumve, sulphureos, subtilesve flosculos, ventorum ductu per Aërem ferri solitos, qui
passim

passim quoque sulphureæ pluvie formam mentiantur; Cui postremæ sententiæ probabili maxime subscribit *Erhard Escher. Beschreibung der Zurichsee*, p. 153.

Ex ventis, qui in hoc Lacu maxime sæviunt, & nautis metum incutiunt, memorandi veniunt *Auster* & *Aus-Occidens* (SW), quem propterea *den Wetterfön* vocant, quod sævas cieat tempestates. Nos dum navigabamus in hoc Lacu, binos habuimus ventos oppositos, in ima Aëris Regione Boream, in superiore Austrum, qui nobis lætam promiserant serenitatem, non obstantibus nebulis crassis & albidis, *Reginæ montium* circumfusis.

Pergimus *Immensæ Kufnacum*, ab una statione navium ad alteram, à Lacu Tugiensi ad Lacum Lucernensem, seu IV. Civitatum Sylvestrium, per Isthmum dimidiæ ferè Leucæ Germanicæ. Ascenditur hic primum clivo parum & gradualiter acclivi, rursumque descenditur per viam obscuram, Arboribus utrinque stipatam, *Die Hole Gafs* dictam. Hujus tacita umbrositas percommoda fuit exequendo Heroico illi Actui, quo *Guilielmus Tellius* strenuus ille Libertatis Helveticæ vindex A. 1307. sagittâ catapultâ excussâ interfecit Præfectum Tyrannum illum, qui juxta cum aliis violentis Jurium Austriacorum Exactoribus causam impulsivam & occasionalem Majoribus nostris dedit, ut Jugum, quo pressi erant, intolerabile excutere, & sese in pristinam Libertatem restituere potuerint. Ipse autem Tellius

Brutus erat nobis, Uro Guilielmus in Arvo

Affertor Patriæ, Vindex, Ultorque Tyrannum,

quod Testimonium ipsi dat Inscriptio Sacelli, ad viam mediam, quam nunc pertransimus, in monumentum Facti æternum exstructi.

Cecidit hîc Tyrannus, Hammani instar alterius, in foveam, quam Tellio paravit ipsi, jussu præfecti deducendo in Arcem *Kufnacum*, *Kufnacht*, quæ haud distabat procul à vico Suitensium non incelebri neque ineleganti cognomine, quem nunc pertransimus, *Lucernam* navi petitori.

In hoc Lacu, quem *Lucernensem* vulgò, vel IV. Civitatum Sylvestrium, *Den Lucerner* oder IV. *Waldstätten See*

onis *Lucernensis* fuerunt hospites, dicam an Incolæ; Accedit recentissima Draconis ante paucas hebdomadas prope *Villifoviam* visi Historia, quam infra recensebo, licet nugivendulæ Plebis sit merum commentum, ne quis in posterum Fabulam hanc inter Historias referat, & Insignia Draconum Lucernensium monumenta, unum in Templo Cathedrali *Draconis*, in Toga Missatica depicti, alterum *Draconitæ*, ad cujus descriptionem prius me accingo, quam ad Draconum Historiam ipsam.

Quod si juxta Veriverbium commune *rara sunt præclara, & præclara rara*, uti fanè rarissima quæque sunt Monadica, vel sui non multa habent paria, ad majorem proin perfectionis, pretiique gradum evecta, præferendus fanè omnibus omnium Museorum curiosis est *Lucernensis Draconita*, in prænobili familia *Closiana* depositus, quoniam sui nil habet simile in Regum, Principum, Privatorumque Museis. Excusabit me ipsa Materiæ singularitas, si prolixior paulò sum in descriptione hujus Lapidis, qui *Dracontita*, Δρακοντίτις, Δρακόντει. sc. Gemma, *Dracontitis*, *Dracontia*, *Draconites*, nuncupatur. Hujus sequens extat descriptio apud *Plinium Hist. Nat. Lib. xxxvii. Cap. 10. Draconites sive Dracontia è Cerebro fit Draconum, sed nisi viventibus abscisso nunquam gemmescit, invidia Animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Sotacus, qui visam eam Gemmam sibi apud Regem scripsit, bigis vehi quærentes tradit; & visò Dracone spargere somnifica medicamenta, atque præcidere. Esse autem Candore translucido, nec postea poliri, aut artem admittere: Cui subjungo sequentem Solini Polyhist. Cap. 30. Exciditur è Cerebro Draconum Dracontias Lapis, sed Lapis non est, nisi detrahatur viventibus, nam si obeat prius serpens, cum anima simul evanescit, duritie soluta. Usu ejus Orientis Reges præcipuè gloriantur, quanquam nullum lenocinium artis admittat soliditate, & quicquid in eo nobile est, non manus faciant, nec alterius, quam Naturæ candor sit, quo relucent. Auctor Sotacus Gemmam hanc etiam visam sibi scribit, &*

*Draconi-
ta Lucerne-
nensis.*

quibus intercipiatur modis, edocet. Præstantissimi audacia viri explorant Anguium foveas, & receptus, inde præstolari ad pastum exeuntes, prætervectique percitis cursibus objiciunt gramina medicata, quantum potest ad incitandum soporem, ita somno obsopitis è capitibus exsecant Lapidem, & de manubiis præcipitis ausi prædam revehunt temeritatis. Et Philostratus scribit, in Draconum Montanorum Indiæ Capite reperiri Gemmam specie, aspectuque floridam, potentiâ mirabilem. Inde à Plinii temporibus fuere plures, qui pretiosam hanc Gemmam quælivere omni studio, ast qui invenerint, pauci vel nulli. Marcellus Ficinus, se hunc Lapidem Florentiæ ex India allatum vidisse, asserit, Lupini magnitudine, stellis quam plurimis naturaliter insignitum, qui aceto impositus in rectum & obliquum ferebatur, donec aceti vapor exhalaret. Sed deceptus fuit Ficinus, stellarem lapidem Dracontiam esse putans, qui fortassis suo tempore adhuc ignotus fuit. Hæc B. de Boot Hist. Gemm. & Lapidum, Lib. II. c. 172. quibus subscribo. Andreas Cæsalpinus Lib. II. de Metallicis, Cap. 41. testatur, hunc Lapidem se possidere, ejusque descriptionem tradit sequentem: *Albertus testatur, se hunc vidisse colore nigro, figura Pyramidis abscissæ non pellucidum, in circuitu colore pallido, in quo pulcherrimus Serpens est descriptus, inventum in Suevia in Capite Serpentis magni. Apud me hic Lapis est effigie Corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flavescente splendido, non pellucido, ad cujus basim linea nigra circumdat specie serpentis. Qui mihi tradidit, affirmavit, Linguam esse Serpentis cujusdam magni in Germania, ac ictum inferre lethalem; sed fides sit penes Possessorem. Ipse B. de Boot Lithophilus alias expertissimus ingenue fatetur, Dracontiam Lapidem sibi nondum visum esse. Est, quod non difiteor, Plinii Authoritas sublestæ fidei, ut qui narratiunculas quasvis fabulosas Historiæ suæ inseruerit, eamque illis contaminaverit. Nec abnuo, Scriptis Celeberrimi hujus & de Re Historica naturali meritissimi Viri plura inesse Commen-*

menta, nata potius ex nimio Relationes undequaque con-
 quisitas publico impertiendi, quam eidem imponendi, desi-
 derio. Sed passim quoque extant Plinianæ Historiæ, quas
 pro anilibus Nugis hæctenus habuere, quotquot in eum
 sunt commentati, nunc autem è numero non Entium li-
 beravit postrema Ætas. In præsentî Draconitæ descrip-
 tione Fabulam redolet, quod de modo Gemmam hanc è Ce-
 rebro Draconum eximendi tradit, quamvis *Sotaci* Autho-
 ritate suffultus, imo & *Philostrati*, cujus hæc sunt verba,
 Lib. III. *Pallium coccineum, Literis aureis superintex-
 tum, ante Cubiculum extendunt: scripta autem incantato-
 ria verba somnum dicuntur inducere. His Draconum O-
 culi quam durissimi superantur. Ipsi quoque plura verba
 ex arcana sapientia superincantantes, eo Draconem perdu-
 cunt, ut literis pallio intextis superdormitet. Dormien-
 tis Instantes Indi Cervicem, securi feriunt, scissoque capite
 lapillos intus exstantes auferunt: αεθπισσόντες οι Ινδοι κειμένα
 πιλέκεις α' ενάρρατξσι, και την κεφαλην αποτεμόντες λήιτονται τας
 εν αυτη λιθας.* Ut nil dicam de Plinii exscriptore Solino, qui
 Polyh. c. 62. affirmat quoque, *Dracontiam Lapidem non
 esse, nisi detrabatur viventibus; nam si obeat prius serpens,
 cum anima simul duritie soluta evanescit.* Nihilominus et-
 iam in horum scriptorum gratiam & excusationem infra
 ex Historia moderna Indiæ orientalis aliquid allaturus sum.
 Existentiam vero Lapidis ipsius Observaciones Historico
 Naturales modernæ in Indiis factæ, speciatim a *Georgio E-
 verbaro Rumphio*, Hanovensi, qui *Plinii Indici* titulum
 jure possidet. Hic namque in eleganti suo *Historiæ Na-
 turalis Amboinæ* opere, sub titulo *d' Amboinsche Rari-
 teitkamer* edit. Lib. III. Sect. 58. p. 305. 306. Inter alios
Ophitas veros, *Mestica Ular* dictos, binos memorat A-
 vellanæ Magnitudine, Draconitæ Pliniano ratione Cristalli-
 næ perspicuitatis similes, quorum unus exemtus fuit è Be-
 stia Basilisciformi, in Insula *Celebes*, alter è Serpente præ-
 grandi Insulæ *Mindanao*. Lucernensis noster Draconita
 discrepat quidem ab Indicis jam allegatis, & ipso Plinia-

A. 1705.

no, figura, magnitudine, & loco Generationis, qui ibi Caput est, sed convenit cum aliis infra memorandis, quos tamen magnitudine & pulchritudine longe superat. Historiam ipsam huic Loco inferam ex Joh. Leopoldi Cysati Descriptione Lacus IV. Civitatum Sylvestrium, p. 176. sed Idiomate Latino.

Lapis hic, inquit Cysatus, est magnus fere globosus, varicolor, ex albo, nigro, sanguineo, coloribus varie mixtis, Unciarum novem. Præstans Remedium est contra Pestem, si Bubo circumcirca eo tangatur, vel per 24. horas alligatus remaneat. Quod si tumor sit sub axilla, alligatur Lapis volæ manus dextræ. Si in cruribus Pedis plantæ, sic extrahitur venenum illico. Convenit item mulieribus nimio Mensium profluvio laborantibus, nec non Dyfentericis, & Diarrhœa afflictis, volæ manus per Nychthemeri spatium applicatus, aliis item, qui defluxionibus laborant malignis, id quod 60. annorum experientia comprobat, & Diplomata insuper Sequentia tum Historiam Lapidis, tum vires ejus confirmant.

Copia Diplomatis Primi.

Ego Petrus ad Caseum, Senator Lucernensis, hoc tempore Rotenburgi Præfectus, attestor, comparuisse hodie in Judio, coram me viros honestos, Martinum Schreiber Civem & Chirurghum Lucernensem ex una, & Rodolphum Stempflin Rotenburgensem ex altera parte; & proposuisse quidem nominatum jam Martinum Schreiber, quod apud se deposuerit Rodolphus Stempflin, pignoris loco, Draconis, ut volunt, Lapidem, pro certa pecuniæ summa, cujus solutionem, ut & Hypothecæ dudum depositæ liberationem jure poscat: regessisse autem Rodolphum Stempflin responsi loco, se non abnuere, quod Martino Schreiber Hypothecæ loco tradiderit Lapidem, quem dudum equidem solvendo Pecuniæ datam sibi summam repetiisset, & adhucdum liberaret, si potis esset. Majoribus enim suis, qui inde à 30. Annis Lapidem hunc possederint, multum pecuniæ pro eo fuisse oblatum, curasse eum innumeros utriusque sexus homines, & liberaffe eos Veneno, Hemorrhagiis, Dyfentericis, sanguinis è Naribus & Mensium fluxibus, sine ulla molestia: Inaudivisse se etiam à Parentibus suis, invenisse Abavum suum hunc
La-

Lapidem in prato quodam, quod cum demeteret, trajecisse prope ipsum Draconem ex Regio ad Pilati montem, ut præ terrore in Lipothymiam incidere, vidisse autem, postquam ad se redierit, sanguinem à Dracone excretum, coagulatum, in medio Lapidem, quem ad hunc usque diem constanter servaverit Familia sua, nec vendere voluerit Principibus quibusdam & Civitatibus, quæ emtionis jure eum acquirere studuerint. Quandoquidem autem nunc solvendo ipse non sit, & vero Lapis jure Hypothecæ pertineat ad Martinum Schreiber, extraditum & cessurum eum ipsi Lapidem esse spontè, tanto quidem lubentius, quod beneficia hætenus ab eo receperit non una, & duntaxat a novo possessore petere se donarium quoddam gratuitum. Postquam ita nominati supra viri res facti utrinque fuere confessi, & Rodolphus Stempflin spontaneam Hypothecæ cessionem, quam Schreiberus jure petere potuit, obtulit, judicari ego vi & tenore Legum, & publico sancivi decreto, eà, quæ polleo, Præfetti Authoritate, verum Lapidis Possessorem nunc esse & fore Martinum Schreiberum cum suis Hæredibus, absque quod Rodolphus Stempflinus, ejusque hæredes, quicquam ullo tempore in contrarium de jure allegare possint. Hujus autem meæ sententiæ Diploma, proprio meo sigillo appenso confirmatum exhibere jussi Martino Schreiber, absque ullo mihi meisque Hæredibus inde emerjuro damno, Die Lunæ post diem S. Martino Sacrum. 1509.

Diplomatis alterius Copia.

Nos Scultetus & Senatus Reipublicæ Lucernensis notum facimus omnibus Rescripto hoc Publico, comparuisse hodie coram Nobis, Pium, honestum, nobis fidelem & charum Martinum Schreiber, Civem, Judicii Forensis Secretarium & Chirursum, atque retulisse Historiam Nobis jam notam, Draconitæ Lapidis, Cimelii perrari, cujus ante paucos annos fuerit compos factus & Possessor, quàm is, ante quàm plures annos in Territorio nostro ex immani Dracone lapsus fuerit repertus, per sedecim circiter annorum Lustra clàm asservatus, nec multis ostensus, ad interim à multis Principibus, Nationibus, Imperatore, Regibus, & Republica Veneta competitus, multorum bonæ fidei & famæ hominum usui cum effectu applicatus, de quo petat à nobis Testimonium Authenticum, Relatione quorundam Nostri Senatus & Civitatis Membrorum, tanquam Testium, juxta legum nostrarum Consuetudinem examinandorum fundatum, ut vires tam pretiosi Lapidis omnibus & singulis innotescant. Quandoquidem nobis autem incumbit veritatis Testimonium non tantum non prohibere, sed pro viribus promovere, Commisimus hoc Inquisitionis Negotium Jurato nostro Judici Senatus Primario, aliisque Corporis

Nostri membris, atque Secretario, ut Testes nominatos, & dehinc nominandos, ad se vocarent, ipsisque mandarent, ut sub fide Juramenti ad Deum & Sanctos edicerent, quicquid de virtutibus hujus Lapidis notum sit, nemini in præjudicium vel complacentiam, sed unice ad veritatis ipsius detectionem & vindicationem.

Testatur itaque primus, eo quo nobis obligatus est Juramento, Jacobus Franckhuser, Senatus Membrum, corripuisse illum ad Parotidem dextram in Collo ante aliquot annos Pestem, que tunc grassabatur, ut de vitâ penè desperarit, & ad animam suam Deo reddendam sese præparaverit, commendatum ipsi interim fuisse in tantis angustiis Martini Schreiberi Lapidem Draconis, qui pluribus aliis profuerit, vocasse proin ad se nominatum jam Schreiberum, & obtinuisse ab eo, ut Lapidem illum loco affecto applicaret, quo factò maturior redditus fuerit Tumor, ipseque, veneno foras tracto, brevi post sanitati restitutus.

Alius nostro Senatui pariter inscriptus, Mauritius de Mettenweil, testatur, laborasse se anno superiori Dysenteria tam gravi, ut lethaliter omnium Medicorum & Chirurgorum Judicio decubuerit, Sanctorum Sacramentorum applicatione munitus, vocasse se autem ad se in tantis Extremitatibus Martinum Schreiberum, qui volæ dextræ manus applicaverit suum Lapidem, eo quidem effectu, ut vis ejus totum penetraverit Corpus, & intra biberium substiterit fluxus.

Concivis noster Laurentius Huckler, Frequentioris Senatus Membrum, testatur correptum se fuisse Bubone sub Axilla dextra, qui tamen fuerit Lapidis ad Volæ manus dextræ applicatione à Martino Schreiberò sanatus intra paucos dies.

Alius sequitur Testis Antonius Hutterus, qui Bubone crurali correptus, & inter ægros conclamatos relatus, ad se vocavit Martinum Schreiberum, qui locum affectum Lapide suo telegerit, eum aliquoties à Bubone remotum atque sudantem in frigidâ abluerit, & plantæ Pedis dextri applicarit, hoc quidem præsentaneo effectu, ut intra semihoræ spatium venenum fuerit è Corpore extractum, per aliquot vesicas, Ichore repletas, qui quinque locis diversis exitum invenerit, cum salutis eventu.

Barbara Fertin, uxor Conradi Fischeri, Concivis nostri, ad Bovem habitantis, testatur se Peste tam graviter decubuisse, ut S. Sacramentorum sigillo firmari opus habuerit, ipsam in bis extremis mentis impotem, applicato autem per Martinum Schreiber Lapide rediisse ad se & sanitatem, veneno evacuato, recuperasse.

Eadem sibi quoque contigisse refert Barbara Hofmannia.

Enunziat Johannes Studer, è Frequentiori Senatu, laborasse se ulcere fistuloso ex Apostemate Cruris residuo, & remediis omnibus incassum adhibitis, ad Mortis faucibus delatum, inde tamen retractum fuisse ope Martini

ni Schreiberi *Lapis*, qui eum dextræ manus volæ alligarit, per noctis & dimidiæ diei secutæ spatium, quo elapso Ichorosus fluxus cessavit, ipseque ad pristinam redierit sanitatem.

Testimonio suo firmat Henricus de Chamâ, laborasse se *Dysenterico Fluxu*, quem nulla potuerint sistere Medicamenta, ut *Libamina sacramentorum salutifera* accipere necessum habuerit, applicato autem ad dextræ manus volam, per noctem integram, *Lapide*, crastino Die fuisse sanatum. Eodem morbo detentum infantem suum anniculum, sed applicatione *Lapidis ad Abdomen* sanatum, quem eundem effectum de pluribus aliis Infantibus testari ipse possit.

Anna Zimmermann à fluxu sanguineolethali per Martinum Schreiber, ejusque *Lapide*, sanatam se testatur, sed & pauperculam aliam nimio Mensium fluxu laborantem hoc remedio intra Nychthemeron curatam perhibet.

Testium horum enunciata, ut Rescripto Publico confirmarentur, petiit sæpe nominatus Martin Schreiber, quod ipsi concessimus, & insuper sigillo Urbis Nostræ confirmare volumus, Die Jovis post Diem S. Martino sacrum. Anno. 1523.

Hæc quæ de Draconite attuli & Latii Jure donavi, Diplomata, habet *Cysatus* supra citatus, & qui inde sua extraxerunt *Athanasius Kircher. Mund. Subterr. Lib. VII. Sect. 4. C. 2. Seyfried Medulla Mirabil. Nat. p. 648. Erasmus Francisci Guin. und American. Blumgarten. P. I. p. 121. Wagner Hist. Nat. Helv. p. 326.*

Magnitudinem & Figuram *Lapidis* ipsam, quod concernit, divisus ferè est in tres Zonas, quarum duæ extremæ, Frigidis respondententes, colore sunt atro fuscæ, concreti instar sanguinis, media vero Torridam repræsentans, ex albido flavo, maculis miris interstincti. De cætero notari meretur, *Lapide* integrum Duritie longè superare Marmor, nec ferro cedere.

Quando autem Draconum Historias multi ad inania Cerebri figmenta referunt, & has ipsas immanis belluæ reliquias aspectant pro Globo Marmoreo vel Jaspino, miro naturæ Casu vel Artis ope ita, ut videmus, figurato; Operæ pretium utique Judicavi, ea ex collatione aliorum Scriptorum huc afferre, quæ præsentis Historiæ confirmandæ inferuire possunt. De Draconibus ipsis eorumque existentia mox actu-

acturus sum, hac vice ea duntaxat ex præfenti Draconitæ & Draconis prætervolantis Historia allaturus, quæ fidei Historicæ pondus addere queunt. Producitur hic Lapis non ex familia verpi alicujus Lucripeti vel Mercatoris fraudulentæ, vel Hominis adepti in Naturæ Artisque Arcanis periti, qui forte Jaspino huic Globo maculas, ita, ut supra depinximus, figuratas imprimere, vel eas illi obducere, & palpum simul aliis obtrudere potuerit; sed prodit ex manibus simplicis, cum Paupertate luctantis, Rustici, cujus ingenua curiositas non ulterius extenditur, quam ad sublevandum Lapidem è Dracone delapsam, sanguini concreto immersum, eumque asservandum. Unde enim, quæso, habere potuisset Lapidem, qui similem sibi in Europa nullibi habet? Quis ipsi tantum Cimelium gratis, vel pro vili, quod ægre solvisset, pretio, dedisset? Quis eum in recensenda Historia circa Draconem, ipso præfente, oculato Teste peractæ, naturali ac simplici ordine informasset? Annon potius, si imponere publico fuisset animus, persuadere potuisset & debuisset aliis, ut sumus omnes rerum peregrinarum avidi, allatum hunc pretiosum Lapidem esse ex ultimis Indiæ desertis? Mirum, si præmeditata fuerit fraus ex parte Rustici, quod Lapidem deposuerit, vendideritque pro paucis florenis, non vero pro larga pecuniæ summa, ex hoc præcipue præsumtionis fundamento, quod oculos mentemque converterit haud dubie magis ad operationes prænobiles, ab hoc Cimelio in Homines & Bruta redundantes lucrum ingens ipsi Possessori apportaturas, quam ad curiositatem, raritatemque solam, quam quidem venerantur Magnates opibus præcellentes, in suis Pinacothecis rariora Artis & Naturæ producta ostentantes, non verò ex ima Rusticanæ Plebis sæce homines. Silentii sipario involvo præclaras Draconitæ virtutes à Medicis ipsis & Chirurgis annotatas, & à Magistratu ipso Lucernensi confirmatas, supra ordine recensitas, (quibus inde ab A. 1661. quo *Cysati* Liber in publicum prodit, plures aliæ insuper addi possent) frustra à Marmore & Jaspide nisi forte in sola hæmorrhagia expectandas. Circumspicienti mihi in
per-

peregrinarum Regionum Historiis Naturalibus, & Draconitas quærenti occurrit in Americana Insula S. Dominici Historia dicam, an Fabula, quam Caraibes, prisca Regionis Incolæ, Europæis, modernis possessoribus, referre solebant de prægrandi Dracone vel Serpente, quæ in capite gestarit pretiosissimam in obscuro lucidam Gemmam, memorante *Rochefort. Hist. Natur. des Isles Antilles. p. 21.* Adjungi huic meretur alia Indiæ Orientalis Historia Chinensis maritimæ Classis Præfecti *Sampo*, qui multum temporis contrivit in Insula Contung, vel Pœlo Condor, ut & in Insula Borneo, Imperatoris jussu Carbunculos tales ex Draconitarum genere conquisturus; sed unicum duntaxat reportavit, in maximo quodam serpente vel Dracone *Iste Lüng* Chinesi Lingua vocato, inventum, teste citato supra *Rumphio p. 307.*, cui Indi omnes unanimi ore asseverant, non lucere noctu Draconitam, nisi *qui detrabatur viventibus*, quo ipso firmiori pede niti videmus *Plinii* supra memoratam Fabulæ similem circumstantiam. Saltem in Excusationem magni illius Naturæ Ruspatoris adferri meretur, non fuisse ipsum vel *Philostratum* vel *Sotacum* Fabellæ Authores, sed hausisse ipsos traditionem ab ipsis Indis, qui ad nostra usque tempora constanter retinere opinionem antiquitus radicatam. Magis adhuc Lucernensis nostri Draconitæ existentiam probabilem reddit immanis illius Draconis Historia, in *Jacobi Bossi Chronico Equitum Hierosolymitanorum*, qui nunc Melitensium nomine cluent, reperiunda Part. II. quod Monsterum horribile Insulæ Rhodi Incolas torferit dudum, tandem tamen A. 1346. ab Equite *Deodato Gozone*, post Ordinis ipsius Magistro, generoso ausu fuerit interfectum; & in hac Historia illa specialis ab *Job. Ant. Foxano* memorata circumstantia de Lapide olivæformi, sed grandiore varicolore, Jaspidis instar fulgente, miræ contra omnis generis venena efficaciam, si aqua ipsa injecto Lapidi affusa propinetur venenato morsu affectis, qui in perpetuum Faci Heroici monumentum asservetur in Gozonum familia, & κατ' ἐξοχήν nuncupetur Draconita, item Magistri Ordinis Lapis, utpote è Draconis à Magistro prælaudato occisi Cadavere protractus. Illa porro Lapidis hujus virtus deprædicata

ta *Foxano* ab αὐτόπῃ Equite *Petro Melaco Gozzone*, ad S. *Ægidium Priore*, qua homo quidam ex hausta aqua infusionis Lapidis per vomitum reddiderit, sesquipalmarem, venenatum admodum, serpentem, & ab hoc vomitu convaluerit. Omnium proximè accedit meo iudicio *Draconitæ* nostro *Lucernensi Lapis* ille pretiosus, cujus inde ab A. 1687. possessor est *Rex Siamensis*, quoniam is non solum magnitudine, figura, colore ex flavo rufescente, sed & lapsus ipsius circumstantiâ cum nostro convenit. Inferam huic narrationi verba ipsa *Rumphii* p. 308. ut vel hinc ἐν παρόδῳ commendatam reddam collationem *Historiæ Naturalis* ex diversis *Regionibus*, ut ut maxime diffitis, & magno labore conquirendam. Een *Chirurgyn hebbende eenige Jaaren op Ligoor gelegen in't Jaar 1687. verklaarde myn gezien te hebben een Karbonkel van een Slang by een zeker Regent des Lands, dewelke door de Moeder in zyn kindsheit met een Kleetje in 't Bosch aan twee tacken was gehangen, toen was 'er een groote Slang by hem gekomen, naar 't verhaal van zyne Ouders, die een zekeren Steen op zyn Lyf liet vallen, en die Slang is naderhand by zyne Ouders altyd gevoed: dese steen was in de groote van een oude geschilde Pinang, ovaals wyze door schynend brandig geel, naar den rooden trekkende, by Nacht zoo klaar schynende, dat een kamer daar door verlicht wierde. De Viceroy en regeerend Opperhoofd van Ligoor hebben hem desen Steen, als by in Hegtenis zat, afgenomen, en aan den Koning van Siam gezonden.* Hoc tandem præterire nolo, discrepare *Draconitam Plinianum* à nostro *Lucernensi*, & *Indico* jam descripto, quandoquidem is perhibetur esse *Candore translucido*, vel *Soliniano Stylo relacente*, hi vero rubro flavi, conformes adeo magis descriptioni, quam tradit *Philostratus*, his verbis conceptam, λίθοι ἧ τέτοις δόσκονται, τὸ μὲν εἶδος ἀνθραξί, καὶ πάντα ἀπαυγάζουσαι χεῖματα. Ad quæ annotat *Salmasius* in *Solinum*, Græcos ἀνθραξὸν vocare rubrum colorem, *Hefychium* ἀνθραξὸν, σανδαράχην, *Sandaracam*. Hæc, quæ hactenus omni studio conquisivi ad vindicandam *Draconitæ Lucernensi* nativam indolem, non impediunt, quo minus, salvo semper, quod nobiles possessores de suo κειμηλίῳ ferunt,

judicio, suspicer esse hunc lapidem silicem, si velis Achatinum, encaustica arte ita, ut sese exhibet, pictum, & penicillo elaboratum, cujus indicia ex attenta contemplatione haud pauca erui possunt. Nota mihi ars, quæ passim exercetur, qua durissimi Achatæ vel Chalcedonii qualibuscunque figuris ita pingi possunt, ut & in ipsam substantiam penetret Tinctura, absque ulla corrosione superficiei, pro naturali facile venditanda.

A *Draconite* transeo ad *Dracones*, quorum integram Historiam applicativè ad Helvetiam huic loco inseram, promissi memor, & persuasus simul, haud ingratham fore tractationem materiæ tantopere apud Rerum Naturalium Scriptores vexatæ. Mirari satis nequeo, quomodo omnes penè Gentes Draconum aliquam habeant Ideam, & reliquerint memoriam, & tamen hujus generis Animantium existentia à multis magnæ Authoritatis in re Literaria viris habeatur dubia. Dracones Æsculapio olim sacros, sed & Apollini dicatos, & in Epiro cultos fuisse memorat *Ælianus* de Animalibus Lib. XI. Cap. II. & Draconis formâ Apollinem apparere solitum ex *Suetonio* constat, qui in Octavio. c. 94. Augustum Imperatorem filium Apollinis ex Atia Matre à Dracone compressa genitum scribit. Causas, cur Dracones Deo Medico sacri fuerint, recenset *Festus* Lib. IV. *Macrobius* Saturn. Lib. I. c. 20. & *Scholias*. *Aristophanis* in *Pluto*. Judæis prohibitum olim fuit sculperre formam Draconis, quod ex Rabbincis Scriptoribus ostendit *Carpzov*. *Diff. de Nummis Cornutum Mosen exhibent*. p. 17. 18. E contra in maxima veneratione sunt Dracones apud Chineses Reges, & Magnates gestant illos acu pictos in vestibus, imo verò Imperatores ipsi elegerunt hoc Animantium genus pro Insignibus, quod aliquando unus Antecessorum Draconi infidens cum Barba longâ & Cornibus in Aërem ascendit, unde etiam Draconum sculpturis Naves exornare omnibus interdictum, iis exceptis, quibus ex singulari Imperatoris benevolentia gratia hæc est concessa; uti pluribus hæc de re consuli potest *Athanas. Kircher. Chin. Illustr.* p. 25. 32. 41. *Nieuboff. Sinisch. Reisbeschreibung*, p. 58. 61. 92. 114. 252.

Draconum Historia.

Lambec. Comm. Bibl. Vindobon. L. VII. p. 397. Merentur sane Chinensium hæ naves Draconum sculpturis exornatæ conferri cum illa *Chimarri* Pyritæ, à Bellerophonte occisi, qui ἐπὶ πλοῖω λέοντα, μὲν ἔχοντι πρῶταθεν ἐπίσημον, ἐν ἧ πρύμνῃς Δράκοντα, *vehebatur Navi, quæ in prora Leonem, & in Puppi Draconem habuit pro Insigni*, ut videre est apud *Plutarch. Lib. de virtutib. mulier.* nec non cum Bœoticis Navibus, apud *Euripidem in Iphigenia in Aulide*, quibus pro signo fuit *Cadmus*

Χρῦσειον Δράκοντι ἔχων

Ἀμφὶ ναῶν κόρυμβα.

Aurcum Draconem habens in Navium Rostris. Ex quibus *Poëtarum Commentis* alas Draconibus natas fuisse persuasus est *Bochart. Hieroz. Lib. III. c. 14. p. 435.* Non vacat nunc, Draconum alatorum, vel non alatorum, hîc, ibi, in omnibus quatuor Mundi partibus visorum, undecunque corradere Historias. Exstant hæ passim apud *Zoologos, Jonston. Hist. Nat. Serpent. L. II. p. 34. Sperlingium & Kirchnermajerum* in peculiaribus de *Dracone* Dissertationibus; *Kircher. Mund. Subterr. Lib. VIII. p. 89. &c. & alios.* A me impræsentiarum non desidero aliud, nec desiderabit in re adeo obscura orbis curiosus, quam Historicam Draconum Helveticorum descriptionem, juxta ordinem Pagorum directam, prout eam suggerunt *Monumenta Typis impressa, Manuscripta, atque Relationes.*

I N P A G O T I G U R I N O.

Fig. I. In Monte *Frumfano*, Baronatus *Altenfaxonensis* duo Draconum, vel Serpentium prægrandium Exempla occurrunt, unum non pedati, alterum pedati, quæ ita describuntur à *Wagnero Hist. Nat. Helv. p. 247. & 251. Johannes Tinnerus ex pago Frumfsen, Baronatus ab Altenfaxo, vir honestus fideque dignus, qui hoc tempore adhuc in vivis est, sanctè mihi testatus est, se ante XII. annos, exeunte mense Aprilis in montem vicinum Frumfsanum, den Frumfsenberg, sese contulisse, ibique, in loco, in der Hauwelen, vulgo dicto, horrendum serpentem, in semet primum convolutum, postea sese*

Fig. 1.

Fig. II.

erigentem, atrogriseum offendisse, cujus longitudo minimum septem pedum, crassities mali instar Cerealis, caput felis capiti haud dissimile, at pedibus omnino destitutus fuerit. Hunc se sclopeti ictu feruisse, & cum fratre suo Thoma Tinnero penitus interfecisse retulit. Antequam autem serpens hic interemtus fuit, vicinos accolos conquestos esse, ubera vaccarum subinde emulgeri, at authorem constituisse nunquam: malum tamen hoc postmodum cessasse. Transeo ad aliud Exemplum: hujus hanc habe ex eodem Authore p. 251. petitam descriptionem: Johannes Bueler ex Parochia Sennwald, Consistorii ecclesiastici aggregatus, ante XV. annos tempore aestivo in montem Frumfanum sese contulit, ac in loco dicto, das Erlawäldli, sito ad Rivum, der Kalenbach nominatum, immanem bestiam atram ex vepribus summo cum stupore prorepentem, & quatuor cruribus, haud nimium elatis, instructum vidit; crassities ejus mali instar Cerealis fuit, cristamque in capite ad dimidii pedis longitudinem gessit; corporis verò unversam longitudinem observare haud potuit, cum partes ejus posteriores in vepribus ac Dumetis delituerint. In posteriore hoc Exemplo, ut & sequenti, ac multis aliis, Pedes habemus & cristas. Pedatos inter fictitios refert Dracones Bochart. Hierozoic. L. III. c. 14. quod veterum Scriptorum nullus Draconi pedes tribuat. Et Augustinus, Lib. III. de Genes. c. 9. eum esse ἀπόδα diserte doceat. Quum è contra Recentiores Draconibus penè omnibus pedes adscribant. Ita fanè Scaliger apud Gesnerum; Genera omnia Draconum pedes habent. Mira hæc Contradictio. Ex affirmantium parte stat Experientia, quæ magnum in hac Controversia decidenda præbet momentum. Non semel animo meo volvi dubium, annon hoc Draconum pedatorum, non alatorum, genus haberi possit pro specie quadam Lacertæ subterraneæ, quæ in specubus abditis maximam vitæ partem degat, modico alimento & vel solo Terræ succo contenta. Quod si foret, omne ipsi Bocharto eximeretur dubium absque difficultate. De Cristis non favorabilius sentit Bochartus, in partes suas trahens Plinium, qui Lib. XI. c. 37. hæc inter alia scribit: Draconum cristas, qui viderit,

Fig. II.

non reperitur, & Lib. VIII. c. 13. *Id modo mirum, unde cristatos Dracones Juba crediderit, cum è contra Cristas observaverint, qui nostros Helveticos Dracones plerosque fere viderunt; & ex veteribus quamplures Cristas Draconibus attribuerint. Ita Ovidius. L. IV. Metamorph. Fab. XV.*

Lubrica permulcent cristati colla Draconis.

Et Lib. VII. de Dracone Aurei velleris custode:

Qui Crista, Linguisque tribus præsignis

Et Philostratus Lib. III. cap. 2. montanis præsertim Draconibus cristas assignat his verbis, quæ Helveticis nostris Draconibus quadrant, τῆτοις καὶ λοφία φύεται, νέοις μὲν ὑπανάχθουσι τὸ μέτερον πλειστένοισι ἢ συναυξανόμενῃ τε, καὶ συναρῖσαι εἰς πολὺ. *His etiam Crista nascitur, Juvenibus quidem mediocriter, sed ætate provectis grandior & valde remissa. Ex hac characteristicâ nota, si vera ea sit, inferri potest Draconem supra descriptum Frumfani Montis fuisse quoque ex senioribus, & quidem Marem, si verum, quod Ælianus scribit. Lib. XI. C. 60. ὁ μὲν Δράκων, ὁ ἄρρηκτὸν λόφον (ἔχει) Draco Mas cristam habet.*

Fig. III. *Casparus Gilg, Rusticus Bonstettensis, qui pagus sesquileuca fere distat ab Urbe Tiguro versus occasum, testatur Rev. D^{no} Bütchliano, Loci Pastori fidelissimo, se bis ante novem annos, prima vice una cum patre suo nunc defuncto, altera vice vero Majo mense hujus anni, circa Meridiem, dum aratro suos agros sulcaverit, in dem Soolbrunnen, vidisse Bestiam quatuor pedes longam, quadrupedem, pedibus duos fere digitos longis & latis, cujus Collum crassitie fuerit brachii humani, annulo flavo cinctum, ipsum vero Animal coloris nigri, coronâ flavâ in capite ornatum. Hæc ipse Rev. Pastor, in Literis ad me d. 16. Aug. datis, quæ confirmat quoque Reverend. admodum Dominus Joh. Casparus Hardmejerus, Butschlini Antecessor, Pastor Affholteranus.*

Referri hic quoque debet Anguis prægrandis, quem A. 1511. Rheno secundo natantem viderunt *Eglisovia*, Teste *Lindauero Annal. Vitodur. MSC.* ad h. a. Licet nesciamus,

Fig. III.

mus, cujusnam fuerit figuræ, coloris, vel magnitudinis, an pedatus vel non? Non enim aliud commemoratur de eo quam id, quod modo adduximus. *In dem Jahr sahe man zu Elisaw. einen grossen Wurm. den Rhein hinunterfabren.*

Cujusnam generis fuerit serpens ille, cujus in Historia Caroli Magni meminit Legenda quædam antiqua, in Henrici Bränwaldii ultimi Embracensis Cœnobii præpositi Chronico MSC. reperiunda, pariter non constat. Fabula tamen meretur huc inferi, licet nec minimam præ se ferat veritatis speciem. Carolus Magnus dum Tiguri degebat in domo Canonica, *zum Loch*, erigi jussit columnam cum Campana suspensa, & fune, eo in loco, ubi Sancti Martyres Felix & Regula è Thebæa Legionè superstites fuere decollati, atque omnibus & singulis significare voluit, ut qui Justitiam peterent contra alios, Campanam sonarent, quoties Imperator pranderet, illam obtinere possent. Accidit autem, ut die quodam, auditâ Campanâ, servos jussit videre, quis Justitiam habere cupiat, hi autem nemine viso redierint, & aliquoties quidem ita visuri, quis adesset, iverint, redierintque. Curiosus Imperator, quid rei esset, jussit expectare servos, & attendere probè ad ea, quæ porro contingere possent. Mox columnæ approximat anguis magnus, *ein grosser Wurm*, & fune prehenso campanam pulsat. Referebant rem adeo insolitam *αυτόπται* Imperatori. Surgit hic de mensa, Jus dicturus Angui non minus, quam hominibus; accedit columnæ. Inclinato Corpore submissionem Imperatori debitam testatur Anguis, & mox proserpit ad littus Aquæ, ubi nido ovisque suis insidebat insolitæ magnitudinis Bufo. Hoc Spectaculo viso Controversiam ita decidit inter anguem & Bufonem, ut hic ex decreto condemnaretur ad ignem. Post dies aliquot, quam sententiam tulit, & exequi jussit Imperator, accidit, ut in Aulâ se sisset Serpens, ad ipsum Imperatorem admissus, atque inclinato prius, ut ante, Corpore, mensam ipsam conscenderit, & poculi operculo semoto deposuerit in Cavitationem ejus Lapidem prænobilem, quo relicto, & corpore inclinato, abierit anguis.

Miraculo hoc & Sanctitate loci ipsius, ut pote Sanctorum Martyrum sanguine tincti, commotus Imperator, ad commemorandam & promovendam DEI Gloriam in eodem hoc loco ædificari voluit Templum, quod Aquaticum audit, *die Wasserkilch*, Bibliothecæ & collectioni Rerum tam naturalium, quam artificialium nunc destinatum.

Ipsum vero Lapidem asservabat Imperator, ut pretiosum Cimelium, donabatque in singulare Amoris pignus Augustæ suæ Conjugi. Habebat autem Gemma hæc philtri vires, ut postquam Imperatrix eam possedit, Augustus ab ea dimoveri nunquam potuerit, & absente illa mœror eum occupavit, & summa tristitia. Agnovit hanc Lapidis efficaciam Augusta, & occuluit in fatali, quo decumbebat, & obibat, morbo ipsum sub Linguâ, ne forte incideret in alterius è sequiori sexu manus, quam deperire, & simul pristinæ Conjugis oblivisci deberet Imperator. Ita fuit Augusta Balsamo condita, & una cum serpentis Lapide inhumata, sed mox, quod ejus præsentia carere non posset maritus, è sepulchro extracta, & per 18. annorum decursum Imperatoris indivulsa Comes ducta.

Fuit interea ex Aulicis, cui hæc Lapidis vis erat perspecta, inquisivit eum per totum Augustæ Corpus, invenitque tandem sub Linguâ, & sibi servavit. Hoc facto conjecit Imperator intensissimum, quo erga Conjugem ardebat amorem, in ipsum hunc Nobilem, pretiosi Cimelii Possessorem novum, ut eum quoque deperire necesse habuerit, & absque eo vivere non potuerit. Contigit autem, ut Eques in Itinere Colonienſi ex indignatione quadam Lapidem projecerit in locum quendam uliginosum ad fontem calidum, ut nemo post-hac eum adipisci posset. Ita cessavit subito amor erga Equitem, ortumque singulare Loci, ubi latebat Lapis, desiderium, quod post se traxit foundationem Aquisgrani, & in urbe hac Templi Cathedralis sumtuosi, cui addixit Canonicos, statuitque fraternitatem nunquam intermorituram inter Canonicos Tigurinos & Aquisgranenses. Certum hoc est, habitasse Carolum Magnum A. C. 800. Tiguri, & probatu facile ex *Charta donatoria Carolina*, à Fundatore dicta, hæc signata clausulâ: *Actum in Thurego Anno Imperij sui X. ipsius Caroli Imp. Indictione XIII. A. Chr. DCCC.*

Lectori benevolo liberum nunc relinquo Gemmam hanc Anguinam accensere iis Lapidibus, qui illustrandæ Draconitæ Historiæ supra traditæ inservire possent, & cæterum rejicere, ut fabulosam, vel admittere, ut possibilem. Non levis animum meum subit admiratio, an hic Anonymus Legendographus, unde Bränwaldius sua hausit, Historiam Lapidis pretiosi, ab angue in mensam Benefactoris depositi, mutuo petierit ex Fabula illa Vitalis, Veneti Civis, mox occasione Draconum Lucernensium cum Vietore per totam hyemem degentium, etiam memorandi ex *Matth. Paris. Hist. Anglor.* ad A. 1195. vel hæc confuta fuerit ex illa Caroli M. Historiam integram huc transcribere longum nimis foret, particulam tamen, quæ huc maxime quadrat, præterire non possum. *Cum cibum sumeret (Sylvanus, qui serpentem & Vitalem ex fovea liberavit) ecce serpens liberatus adfuit, Gemmam pretiosam in ore deferens, apposuitque eidem Sylvano, tanquam liberatori suo, & illam in disco suo reposuit, seseque spiris volubilibus ante ipsum volutans & ludens applausit, quasi grates referens ei pro impenso sibi beneficio, & blando emisso sibilo, nullum ledens recessit.*

Draconibus Tigurinis, tandem adnumeranda venit Bestia quadrupes visa ante aliquot annos in *Bittenloo im Wollenberg* prope pagum Weiningen, coloribus fulgens, capite felino, cristâ ornato, insidens Trunco Arboris vetustate collapsæ, cæterum serpenti similis.

Pergo in Historia Draconum ad

PAGUM BERNENSEM.

Est in Bernensi Territorio perantiqua urbs, Burgdorffium, (Burgdorff, Burgdorffum) dicta, a duobus fratribus (condita,) quorum prior Syntram, alter Beltram dictus fuit, Duces Lensburgenses. Hi A. C. 712. venatum per immensas illas solitudines montiumque recessus intimos abeuntes, multumque hinc inde errabundi, in scopulosum montem inciderunt, ubi ferale immensæ molis Monstrum, Draco, inquam, in profundo antro stabulabatur, qui ingenti sævitie susque deque

vertens omnia, Regionem Animalibus viduabat: hic mox æ Equitum adventum advertit, veluti de prædæ cupidine tripudians, in eos adeo grandi impetu irruit, ut statim juniorem fratrem Baltramum vivum absorpserit: Syntram vero adeo fortiter, quâ hastis, quâ gladiis, comitum ope sese belluæ opposuit, ut tandem eam peremerit, scissoque Bestiæ ventre fratrem adhuc spirantem inde extraxerit, eodem prorsus loco, ubi hodie juxta Bernam sacellum S. Margeritæ, quod ad rei patræ memoriam ipsi Duces extruxerunt, Historiamque depingi curarunt, in hunc usque diem spectabilem. Hæc Athanas. Kircherus ex Cysati Beschreibung der IV. Waldstetten See p. 175. in Mund. Subterr. Lib. VIII. p. 94. Ipse vero Cysatus citat Jac. Man. Historiam Austriæ. Et Wagnerus in Hist. Nat. Helvet. p. 246. hæc habet: Cum Arx Burgdorffi oppidi ædificari cæpta esset, juxta eum locum, duos immanes Dracones in Crypta degentes deprehensos fuisse Annales Helvetiæ testantur; hodieque Crypta ad Arcem sita, vulgo das Drackenloch, id est, Draconis Crypta, nominatur.

In *Miscellan. Nat. Curios. German.* Dec. II. Ann. I. §. 125. mentio fit serpentis, qui A. 1680. primo vere prope *Lausannam*, à rusticis deprehensus est, tantæ molis, ut utrumque crus carnosius & crassius æquarit, &, quod monstri loco est, auritus fuit.

De *S. Beato*, cujus Eremitorium mox visuri sumus, rumor fert apud scriptores Pontificios, ipsum antè Draconem immanem precum & S. Crucis subsidio in Crypta ad Lacum Thunensem interemisse, quàm eam inhabitaverit. vid. P. Lang. *Christl. Cathol. Helvet.* p. 532. 677.

DE TERRITORIO LUCERNENSI.

Enuntiari verè potest, quod de Babele sacra Vaticinia eloquuta sunt, fore eam speluncam & sedem Draconum. Adeo non est ulla Helvetiæ Regio, quæ tot enumerare possit Draconum Historias, quot Lucernensis, ut patebit ex sequentibus. De Draconibus alatis adeo dubitant eru-

di-

Fig. IV.

diti, ut licet pedatos, non alatos admittant, illos tamen rejiciant.

Magnum quidem scriptorum veterum, Draconibus alas tribuentium, adducit numerum *Bochartus*, l. c. & tamen omnia hæc fabulis adnumerat. Ex multis, quæ adducit, Testimoniis pauca adducam. Currum Cereris alatis Draconibus vehi *Orpheus* cecinit in Hymno *Cereris*:

Ἄγμα Δρακοντέοσιν ὑποζεύξασα χαλινοῖς

Currui (volucrum Draconum) frena subjungens.

Ovid. Lib. IV. Fastor.

inque Dracones

Transit, & alifero tollitur axe Ceres.

Claudianus, Lib. I. de raptu Proserpinæ:

sinuosq; Draconum

Membra regens, volucris qui pervia nubila tractu

Signant, & placidis humectant fræna venenis.

Cererem alatis Draconibus vectam per totam Terrarum orbem, omnes fingunt Mythologi, ut frumenti usum homines doceret. vid. *Hygin. Fabul. 147. & Lib. VII. Astronomικῶν*, in Ophiucho. Eodem curru Circen quandoque vehi fabulantur veteres, ut *Valerius Flaccus Lib. VII.*

ut aligeri Circen rapuere Dracones.

Suppeditat tamen Historiam non unam *Lucerinus Canto.*

Primam recenset *Athanas. Kircherus, Mund. Subt. l. c.* ex Literis Christophori Schoreri præfecti Lucernensis, (*Solodorensis* falso scribit *Kircherus*), ad ipsum datis, quæ ita sonant: *Dum A. 1649. noctu Cæli serenitatem contemplerer, Fig. 4*
ecce præfulgidum Draconem ex immensi scopuli antro Montis, quem Pilati vulgo vocant, alis celerrimo modo agitatis, transvolare vidi. Formâ erat prægrandi, candâ longâ, collo protenso, caput in serpentis ferratum hiatum desinebat: dum volaret, de se scintillas, non secus ac, quando candens in incude Fabri ferrum tundunt, spargebat: censebam primo Meteorum quoddam me videre, sed postquam diligenter singula observavi, verum Draconem fuisse, ex ipso motu, membrorumque omnium constitutione cognovi. v. Wagneri. H. N. Helv. p. 252.

Alteram alati Draconis Historiam suggerit ille, quem supra in Draconitæ descriptione memorare necesse habui.

Fig. 17. Tertia duorum etiam alatorum Draconum Historia est admiranda illa Vietoris, quam ex Cysati Germanico Idiomate ita latinè vertit Kircherus Lib. cit. p. 100. *Erat in Civitate Lucernensi apud Helvetias Vietor, qui, dum quodam die ad fabricanda dolia congruam materiam inter condensos sylvarum, scopulorumque Alpestrium recessus quareret, nescio, quo fato hisce Labyrinthis immensæ solitudinis diverticulis intricatus, ubinam esset, & quomodo viam derelictam reperiret, nesciret, totoque die hinc inde errabundus magnam noctis partem vagaretur; quieti nonnihil ex contracta lassitudine indulgens, dum sub crepusculi initium ulterius viam suam prosequitur, neque ingentem voraginem sibi obviam ex lucidebilitate prævideret, in eam incidit, ita tamen, ut molli luto, quod in fundo voraginis squalebat, impactus, nihil aliud corporis incommodi præter deliquium, quod ex nimia mentis anxietate & ruinæ metu incurrerat, pateretur. In se itaque reversus, cum voraginis altitudinem vidisset, humana arte insuperabilem, (erat enim putei ad instar seu circi, altis & scopulosis undique lateribus præclasi) sese humana ope desperata, ad divinam magno animi fervore convertit, DEUM, Matremque continuis sollicitando precibus votisque, ut eum ex tam miserabili statu liberarent: sed complacuit Divinæ Majestati, majori eum ad meritorum cumulum afflictione exercere. Erant in lateribus dictæ voraginis, cryptæ profundæ, & undique in longum latumque protensæ, quas dum aptam habitationem inquisiturus ingrederetur, ecce mox duos horridos Dracones sibi obviam habuit, quorum intuitu pene exanimatus, dum puteum repetit, identidem DEUM, ejusque Matrem contra tam immania monstra, magna lachrymarum profusione implorare non cessavit: & Dracones quidem tametsi corpus ejus nunc cauda nunc collo stringerent, ei tamen nullam aut noxam, aut violentiam intulerunt. Quisnam vero misero in tam formidabili & inaudita societate draconum animus esset, facilius quispiam animo concipere, quam verbis insufficientibus describere poterit. Vidisses hic Daniele non*

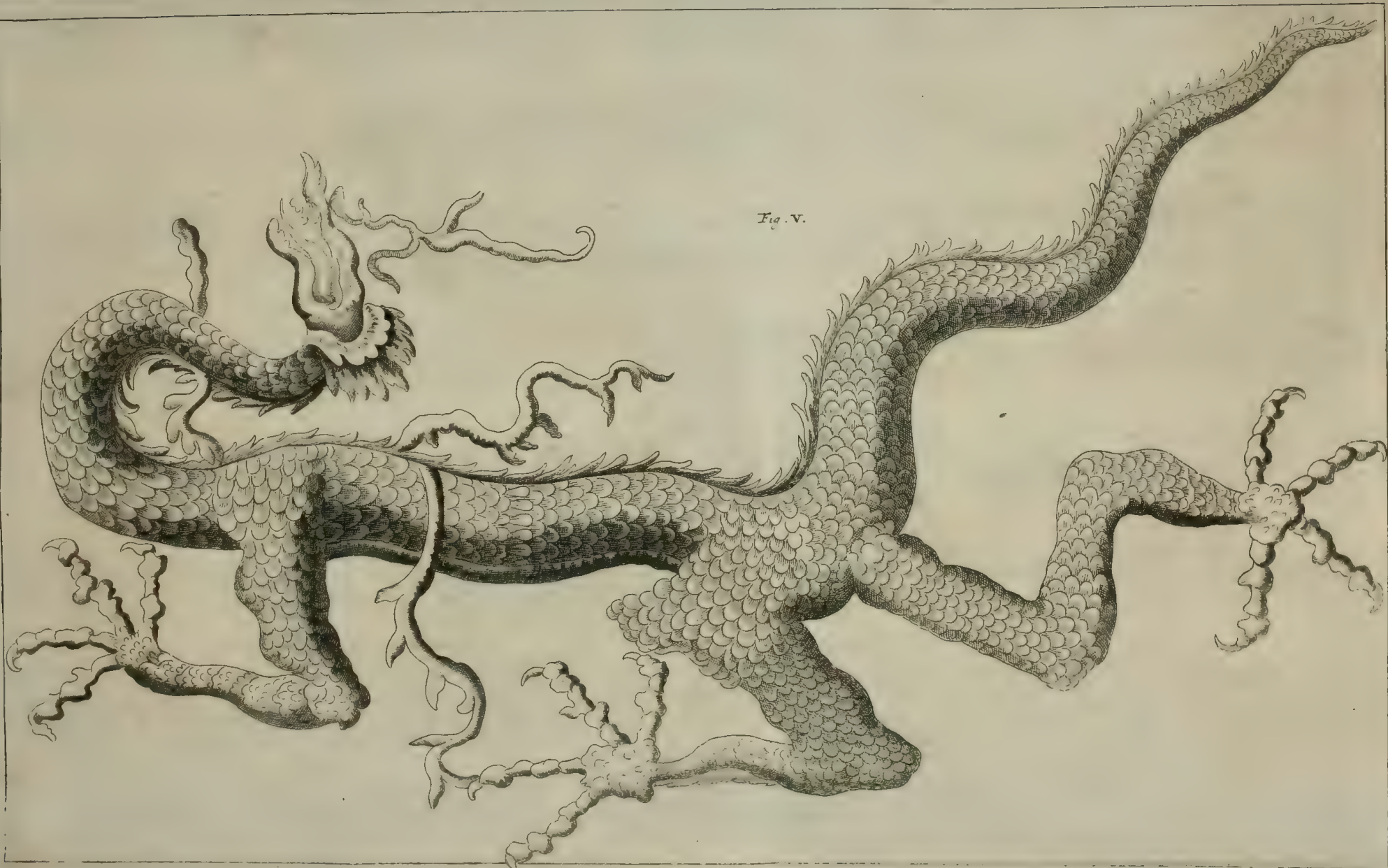

Fig. V.

*in Leonum sed Draconum Lucu commorantem; Conmiratus est tamen, non unum diem aut septimanam, sed sex integris mensibus, à sexta Novembris usque ad decimam Aprilis. Sed quo cibo vitam sustentasse putabis? audi & obstupesce. Vide-
rat is, quod dicti Dracones nullo alio, toto hyberno tempore, cibo vescerentur, præter salsugineum quendam liquorem ex scopulorum parietibus exsudantem; unde dum omnibus ad vivendum necessariis destitueretur, draconum Exemplum secutus, & ipse dictum parietum liquorem lambere & lingere aggressus est, quo refocillatus nonnihil hoc ciborum genere vitam ad semestrale spatium traduxit. Sole itaque Æquinoctialem lineam transeunte, cum aër jam tepidior calore Solis sentitur, monstra quoque dum jam tempus adesse, quo e lateribus subterraneis emergerent, pabulis quærendis aptum advenisse, sentirent, prior quidem magna alarum agitatione præmissa ex puteo confestim evolavit, quod alter dum idem tentat, Vietor hanc se liberandi optimam occasionem ratus, belluæ caudâ apprehensâ, extra puteum, nullo unquam simili spectaculo viso, deportatus fuit, ubi dimissis Draconibus, Divinâ utique directione statim semitam invenit, quâ Lucernam reversus, suos, qui eum jamdudum perditum credebant, invisit, & quæ sibi contigissent, & historiam, qua nulla unquam formidabiliorem contigisse arbitrabantur, præ admiratione attonitis ordine exposuit. Et quoniam magnæ Matris Deiparæ intercessione liberationem à tam horrendo statu obtinuerat, in perpetuam rei memoriam, & posterorum admirationem, testem esse voluit vestem Sacerdotalem, quam Casulam seu Planetam vocant, in qua totius rei seriem acu pingi jussit, quæque & in hunc usque diem Lucernæ in Ecclesia S. Leodegarii superstes, omnibus peregrinis ostendi solet. Vietor vero totus ad DEUM conversus, dum cibum amplius usitatam ex stomachi corruptela sumere non posset. bimstri spatio post ejus è Lucu Draconum exitum, pie in Domino obdormiit. Hucusque Kircherus, l. c. Hanc Historiam Vietoris inter binos Dracones in spelunca sedentis integram acu pictam esse scribit ipse Cysatus, p. 175. ex quo Kircherus sua hausit. Ego Dracones binos saltem vidi, non Vietorem ipsum, & u-*

num ex illis delineavi. Atque, si judicare licet, videtur mihi Cafula seu Planeta Lucernensis opus esse acu à Chinenfibus pictum, & Draconis figura ea, quales Gentis hujus, imprimis Imperatoris infignia gerunt. Addit Kircherus Anathemate publico Lucernæ in Ecclesia S. Leodegarii superftite, veritatem rei, præter tot alia testimonia convinci. Sed nec de hoc certus fieri potui. Contrarium videtur elici poffe ex ipfo Cysato, accusante negligentiam vel incogitantiam Majorum, quod nec diem, nec Annum, nec viri nomen in Annalibus fuis confervarint, quandoquidem alii rem ante 100. alii ante 130. annos contigiffè velint. Hujus defectus caufam adfcribunt multi Incendiis, quibus pleraque Ecclefiæ illius Cathedralis monumenta perierint. Inde à meo reditu comperi, in Documentis Ecclefiæ exprimi annum 1420. quo Historia contigerit. Mira hæc eft, non tamen Monadica Historia. Simile ferè recenfet *Matthæus Paris* in *Majori Historia Anglorum* ad A. C. 1195. de quodam Cive Veneto, cui nomen Vitalis, qui in foveam Leonibus, Urfis, Lupis præparatam incidens, ibi fortè offendit Leonem & serpentem, fed quoniam figno Crucis fe muniverat, vivus ibi degit, per Nychthemeron & amplius, liberatus tamen à Sylvano paupere Agricola. Aliam magis fimilem narrat *P. Ludovicus Richeomus* in *Peregrino Lauretano*, Cap. 138. ex *Johannis Fifcheri* Roffenfis Epifcopi Opere edito A. 1526. adverfus Oecolampadium, de facerdote quodam, qui fub Hyemis initium Italiam verfus iter agens, in Alpibus errabundus fub exefa & propendente rupe totam Hyemem tranfegit in confortio serpentum varii generis, qui lingendo luccum è Lapidibus proftillantem vitam confervârunt, ipfique facerdoti blandâ fimulatione eandem ad vitam fervandam viam commonftrârunt.

Pedati non alati Dracones, quos Regio Lucernenfis fuppeditat, funt fequentes.

Primus defcribitur ex ore Venatoris à fupra jam nominato Schorero, in Literis ad Kircherum datis, his verbis: *Nomen huic (Venatori) erat Paulus Schumperlin, qui nondum montem, quem Flue nominant, venandi caufâ ascendens, juxta*

Fig. VI.

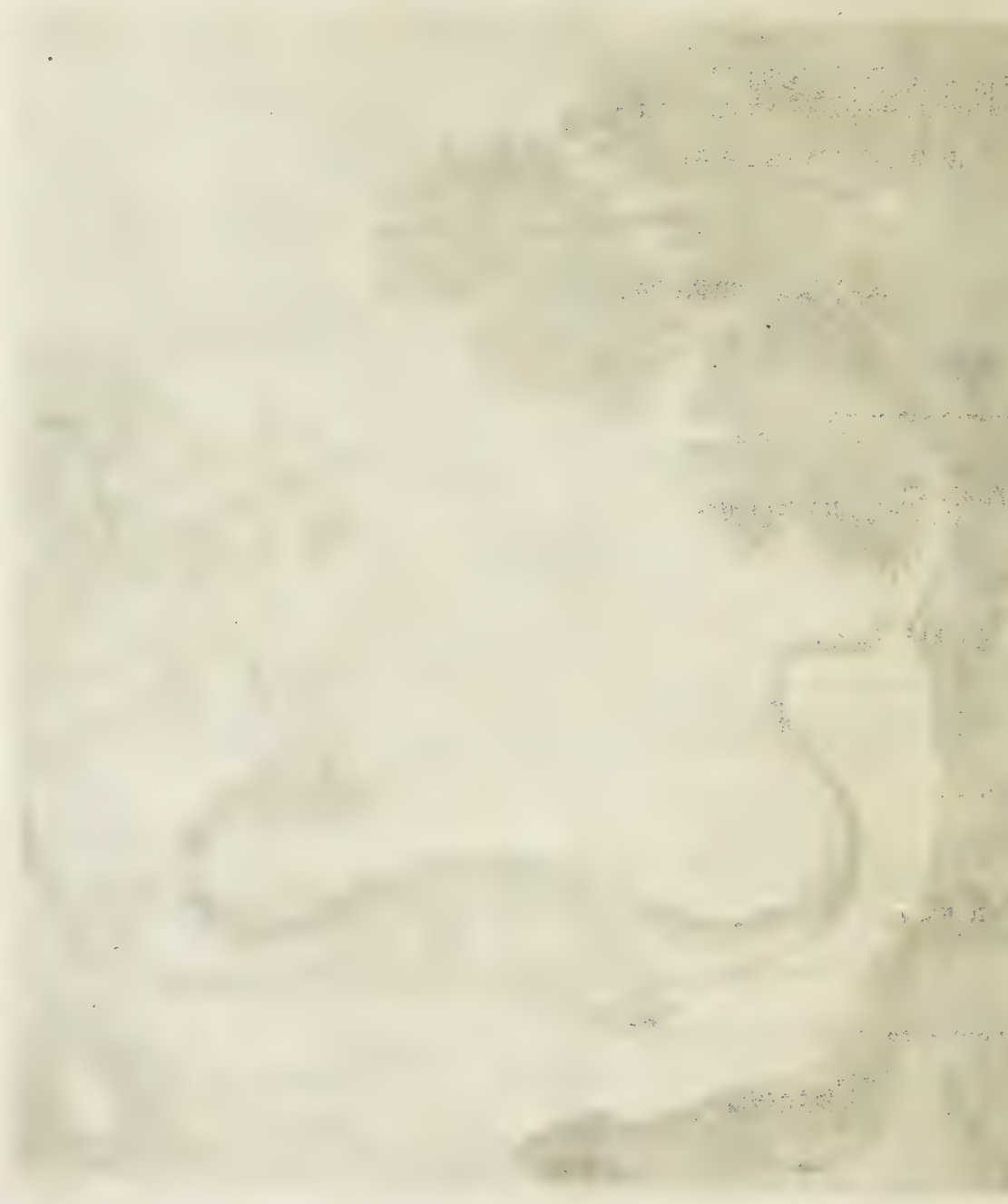

Fig. VII.

ta ingentis speluncæ ostium Draconem stabulantem A. 1654 circa Festum S Jacobi offenderit; Erat ei Caput serpentinum, collum & cauda longitudinis æqualis, pedibus 4. a terra pedem unum. & amplius erectis gradiebatur, toto corpore squamatus, nec non variis maculis partim griseis, partim albis, fulvisque conspersus. Caput habebat Equi haud absimile, qui mox ac eum conspexit, magno squamarum strictu, intra specum se recepit.

Fig. 7.

Secundus Draco seu *Hydra ingens* A. C. 1499. d. 26. Maji immani specie, patulis auribus, crassitudine Vituli, longirudine vero 8. Cubitorum, Lucernæ ex Lacu ad Pontem Rusæ secundo fluvio natate visa est. *Lycosthen. de Prodig. p. 510. Etterlin Chronic. Helv. p. 112. Stumpf. Chorog. Helv. L. VII. c. 7. Schilling. Chronico Lucernensi. p. 119.*

Tertius etiamnum, si fabulæ fides habenda, in vivis est, visus non ita pridem à multis *Ostergaviæ auf dem blutten Esel*, horæ spatio circiter à *Villisovia* oppido, bipes, crassus dimidium ferè pedem, squamatus, viridescens, capite crasso. De hoc plura jam & certiora, quam quæ rumor fert, inquiri, quæ eo sese terminant, in fumum tandem abiisse Relationem, de quo imprimis posteros monere volui, ne fabulæ fidem præberent.

Quartum etiam recentissimum tertio huic associat rumor, Lucernæ per plateas vagans, vidisse eum dicunt ante Casulæ suæ fores Eremitam, supra Pagum *Weggis* ad Montem *Regium*, & ita stupuisse, ut præ timore non ausus fuerit egredi. Sed de hoc quoque nil certi asserere possum.

I N S U B S Y L V A N I A.

Memorabilis contigit Historia, quam ita ex Etterlini Chronico, p. 7. Stumpf. Chron. Helv. L. VII. cap. 2. describit Wagner Hist. Nat. Helv. p. 245. *Ab ipso statim initio, cum Helvetia primum purgari cœpisset, sædus in ea serpens, quem Annales nostri ein Lindwurm appellant, & horribilis Draco repertus est apud Subsylvanos, supra pagum Wyler. Is pecudes simul ac homines profligabat, ut pagus Oedwyler dice-*

retur, quasi villa deserta. Ibi quidam ex Indigenis nomine Winckelried, cum ob homicidium exulare coactus esset, pollicebatur, si bona cum gratia in pristinam sedem recipere-
tur, se serpentem illum interfectorum. Id ei magnâ cum læ-
titiâ concedebatur: Sed cum Dracone debellato, illico bra-
chium, quo cruentum gladium tenebat, bilaris attollens, de
Victoria sibi ac popularibus gratularetur, Draconis sanguis
ei in corpus destillans præsentem ei mortem attulit. Spelunca,
in qua Draco hic stabulabatur, adhuc hodie videtur, & vul-
go die Drackenhöle (Spelunca Draconum) appellatur.

Huic jungo Draconis Sceleton inventum in monte Staffel-
wand, intra abditum quoddam antrum A. 1602. qui ruina mon-
tis ex Terræ motu succussi oppressus fuerat; ut ex relatione
supra nominati Schoreri refert Kircherus, l. c. & aliud in
Monte Pilati, seu fracto apud Subsylvanos, sceleton Draco-
nis in antro quoque repertum & effossum, ut DD. Johan.
Casparus Jacobus apud Sarnenses Medicus peritissimus ἀυτὸπτης
Celeb. Wagnero retulit. v. Wagn. H. Nat. p. 253. A. 1689.
d. 9. Jul. Ossa nonnulla Draconis effossa mihi oblata sunt,
quæ ita sese habebant I. Dimidia mandibula Draconis cum
ingenti dente anteriore, longitudo ejus sesquiquadrantum ulnæ
& dimidiæ uncia, pondo ejus 3. vijß. II. Dens anterior pe-
culiaris, quorum bini in superiore, & bini in inferiore mandi-
bula prominent, longitudo ejus sesquiquadrantum ulnæ, cras-
sities dimidiæ quadrantis, pondo ejus 3ij & 3iij, coloris albi-
di & splendentis, uti dentes Equorum. III. & IV. Duo
dentes molares, latitudo eorum dimidiæ quadrantis ulnæ, pon-
do singulorum 3ß & 3j Radix horum dentium lutea, corona
autem albicans. V. & VI. duæ ungulæ digitorum pedum, ob-
tusæ & cinereæ, cujuslibet pondo 3j. VII. Os femoris, co-
loris lutei, longitudo ejus sesquiquadrantum ulnæ, sed utro-
que capite desituebatur, pondo ejus 3ij & 3iij. Hæc Wagne-
rus in MSC. Suspicio ego, reliquias hæc, ossium esse non
tam Draconis, quam Ursi, confirmor in hac Conjectura ex
Observatione A. 1718. facta, ossibus scil. in crypta altissimi
Montis Glaronensium, Oberürner Schwendi repertis, & pro
reliquiis Draconis alicujus agnitis, quæ aliud non sunt, me
ju-

Fig. VIII.

judice, quam urfi alicujus, qui fortè in hoc Antro Hybernacula quæsit, exitu post denegato, ut fame perire necessum habuerit. Pergo ad

D I T I O N E M G L A R O N E N S E M.

Vergente Æstate A. 1717. offendit Rhizotomus Josephus Scherer Navaliensis ad Radicem Glarnischii, femihorâ supra Glaronam, animal capite felino, oculis protuberantibus: pedem longum, corpore crasso, quadrupes, duabus veluti mammis ex ventre propendentibus, caudâ etiam pedali, squamosum, & multicolor. Hoc baculo acuminato transfodit, asserens, molle fuisse & sanguine virulento plenum, ut ex gutta affusa cruri, id intumuerit, & curæ menstruæ exposuerit. Rogavi Rev. Dominum Henricum Tschudium, Ecclesiæ Suanensis Ministrum, ut per virum probum inquireret in ossa sceleti residua, quorum aliquot transmisit d. $\frac{1}{27}$ & ult. Apr. 1718. quæ inter rariora mea adservo. Intimavit idem Tschudius, vivere in pascuo alpino Rosmalt Lacertarum quoddam genus magnum, & misit simul autographas Præceptoris Steinmülleri, qui in ossa residua inquisivit, Glaronæ datas d. $\frac{9}{20}$ Apr.

A B B A T I S C E L L A N I S

Adjudicari debet sequens Historia, ex Wagn. H. N. p. 250. desumpta. *Cum Johannes Egarter, dictus Martishans, ^{Fig. VIII.} vir honestus & septuagenarius, ex vico Lienz, Baronatus Saxensis, ante 22. annos in Alpe Commoor, vicinâ Præfecturæ Saxensi degisset, loco dicto im Wellerfchen Gang in Draconem horrendum sub rupe degentem, immani capite, bifidâque lingua, longè hanc è faucibus evibrantem, incidit; Colore is atro, strisq; luteis distinctus fuit; dorsum à capite ad caudam usque nodosum, alvus vero coloris flavi & aurati apparuit: ad anteriorem Corporis partem cruribus duobus, magnitudine circiter unius pedis fuit instructus; posteriorem corporis partem probè animadvertere non potuit; at caudam prælongam, flexu multiplici involutam observabat.*

Ddd Dra-

Draco hic viso viro sursum se erexit, & anseris adinstar sibi-
lum edidit, ex cujus afflatu Cephalalgia ac Vertigine vir il-
le fuit correptus, Oculique ejus maxime debilitati sunt, &
nisi subito fugâ sibi consulisset, vim à bestia sibi illatam fuisse
persuasum habet. Usus autem postmodum Medicamentis O-
phthalmicis pristinam visus aciem recuperavit. Hæc ex rela-
tione ipsiusmet viri, adhucdum vivi, cui hoc accidit, cui-
que plena fides adhibenda est, Rev. D. Job. Georg. Den-
zlerus, V. D. M. im Sennwald, Baronatus Altosaxensis,
communicavit. Hactenus Wagnerus, l. c. Color flavus & a-
ter, quo Draco hic fuit insignis, inter genuinas refertur no-
tas. Scribit Avicenna facies ipsis esse flavas & nigras, & Ni-
cander *Φράζο καὶ χλοαίοντα δαεὶς κυανόντε δράκοντα*. Etiam pe-
ritus describe flavum & nigrum Draconem. Effectus, quem
Draco hic noster exeruit in Egerteri corpus, solvit dubiam
multis quæstionem, an Dracones venenati sint, nec ne. *Pli-
nius* Lib. XXIX. Cap. 4. *Aëtius*, *Isidorus* scribunt, *Dracones*
non habere venena. Unde à Dracone morsos parum do-
lere scribit Nicander; aliis è contra venenum ei attribu-
entibus penetrans valdè & pestiferum, præsertim si fuerit

βεβρωκὸς κατὰ φάσμανα.

pastus malas Herbas.

Homer. Iliad χ. vel *θανατηφόροςρίζαν ἐδάει*, mortiferas Radices
ederit, juxta *Ælianum Hist.* L. VI. Cap. 4. In Terris Ca-
lidioribus, uti Africa & Arabia, non mirum, si ejusdem
generis Animalia venenata magis sint, quam in frigidioribus.
Regionibus.

Dracones.

pestiferos ardens facit Africa. Lucan.

Hinc apud Heliodorum sagittarii ex Æthiopia *μικρὰς μὲν τοῖς
ἐίλεον, ἰὼ δὲ Δρακόντων πεφραγμένοις εἰς τοξευάντες, ὄζον τινα καὶ
ἀπότομον θάνατον ἐπέφερον*, parvas quidem sagittas, sed vene-
no Draconum infectas conjicientes citam & acerbam mortem
conferebant. Ipse Sacer Codex venenum Draconibus adferit. Ita
in Cantico Moses, Deut. XXXII. 33. *Venenum Draconum vi-
num eorum*. Et Sap. XVI. 10. *τῆς ἡϊούς σε εὐδὲ ἰοβόλων δρακόντων
ἐνίκησαν ὀδόντες. Filios autem duos nec venenatorum Draconum
vicerunt dentes.*

IN

Fig IX.

In Monte *Wand* visos olim Dracones fuisse testatur *P. Clemens Capucinus*, Descript. Montium Abbatisc. MSC.

R H Æ T I A.

Montosa adeo est, & cryptis horrida Regio, ut mirum foret nullos dari ibi Dracones.

De Hujus generis Animantibus, A. 1559. & ante visis ita ad *Dominum Henricum Bullingerum* scribit *Job. Frabritius* Curia Rhætorum, A. 1559. d. 18. Sept. *Rumor ille de Dracone illo non omnino vanus fuit, sed quod fit, dum quisque aliud aliquid affingit, per mendacia quoque crevit. Augustinus à Salicibus, vir fide dignus nobis retulit, præsentem utroque Consule & aliis bonis viris, eum conspectum fuisse, sed non nisi à duobus, & quidem separatim, quorum tamen descriptio non discrepet. Non tamen adeo mirum illis hoc accidisse, quod ante 30. annos indigena quidam, qui etiam nunc superstes sit, ingentis magnitudinis vermem, in rupe quoddam prærupta apricantem, ictu bombardæ confecerit; cujus tabes tam pestilens fuerit, & virus ventum adversum secutus homini visum eripuerit, & cætera ita inflarit, ut vita ejus jam esset planè desperata; Eum tamen, cum vix semimortua membra traheret, domum tandem devenisse, locumque suis demonstrasse, & post aliquot dies illum vermem interfectum. Hæc Wagnerus in. H. Nat. MSC.*

Curiosa sunt, quæ narrat *Rev. Dominus Petrus de Juvaltis*, pastor *Stolii* in Tractu *Bergoniano*, *Stul im Bergüner gericht*, in Literis, d. 29. Oct. 1702. datis. A. 1696. sub *Fig. IX.* Augusti initium, accidit *Bumulgo*, *Bartholomeo Alegro de Ponte* ex Jurisdictione *Pluriensi*, ut vaccas duceret ad *Montis Joppatsch* pascua *Stolienfis*, & in apice montis, quem solus conscenderit, in Foveâ quadam profundâ (in un grand Fopp) viderit Bestiam in se convolutam, à radiorum solarium incidente splendore rubenti colore signatam, & quiescentem. Curiosus hic Pastor, quid monstri alat hæc Fovea, accessit propius, mox tamen in conspectu habuit Animal evolutum & corpore erectum, duarum circiter ulnarum, ca-

pite felino, sed compressiori, piloso, rubro, micantibus oculis, cingulo candido circa Collum, pedum loco, squamatis, piscis adinstar, appendicibus prædito, Linguâ serpentinæ simili, caudâ bifurcatâ. Hoc spectaculo perterritus pastor fugâ sibi consuluit, sed bestiam habuit celeri motu, quem sagittæ comparavit, insequentem. Præsidium invenit proflugus retrò Collem, quem Draco superare non poterat, in ipso tamen Colle furibundi adinstar sese volutans. Dum hæc ita peragebantur, arripuit pastor sclopetum, quo armati frequenter incedunt pastores alpini, & eâ, quâ polluit, dexterritate Bestiam globo feriit, non eo tamen effectu, ut prostrata jacuerit, sed vindictam de hoste suo petitura, hunc non eundo, nec saliendo, sed sagittæ instar rectâ lineâ sese vibrando illi se approximavit, mox tamen à Pastore per lapidationis methodum occisa. Triduo post inventum fuit Animal putredine consumptum, & Muscarum ingens Caterva Cadaveris reliquiis insidens. Talismodi Dracones visos sæpius fuisse à monte *Foppatsch* ad oppositum ei *Utgers* vibratorio motu Aërem fulcare testantur Accolæ. Quoad structuram pedum conferri potest hic Draco cum alatis illis in vallibus *Georgiani Regni*, qui *anserinis pedibus gradatim bumi serpunt*, memorante *Paulo Jovio*, Lib. XVIII. Coloris respectu ita hunc, si Comites alios habuisset, allocutus fuisset *Lucanus*:

Vos quoque qui cunctis innoxia numina Terris

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones.

Cui accinuisset. *Homerus Iliad.* β. v. 308.

Ἐντεφάνη μέγα σῆμα, Δράκων Ἰπὶ νῶτα δαφνοῦς.

Ibi apparuit magnum signum Draco dorso rubens.

Parallelum huic habemus *ἑβραίων* Johannem, Apoc. XII. v. 3. καὶ ὄφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἶδεν Δράκων μέγας πυρρὸς. *Et visum est aliud signum in cælo, Draco magnus, rufus.*

Alia *Rhæticorum Draconum* Exempla refert *Huldricus Campellus Engadinâ Rhætus* Cap. 52. *unum narrant* (inquit) *olim Lacusculum Susiensis Montis, Alpium Juliarum nomine etiamnum admodum insignis, incoluisse à Johanne Brancano, Guadensi, Necromantici scholastici opera adjuto, primum*

mul.

Fig. X.

multis foliorum seu virgularum fascibus oppletum, deinde vero Oenipontium, inde Oeno amne secundo abductum fuisse, fera cum diluvie, ac sæva turbati Aëris tempestate subsequente nec sine periculo ibi occisum tandem. Item alium, quem superioribus hisce annis à Johanne Maletto in solitudine Sant Mauriciano stagno vicina, visum haud sine noxa fuisse, alibi dictum est. Certe cum Avus meus maternus Martinus Masfolius, qui & Baloccius, in saxeto horribili ad Radicem memorati Alpijulienſis Montis in serpentem ejusmodi immanis planè, tum amplitudinis, tum formæ ex improvise conspectum incidisset, tantus eum horror invasit, ut totus sibi diutino morbo correpto, ac lecto affixo decumbenti pilus deflueret, & cutis earum corporis partium decideret, quæ tum ad conspectum Draconum seu bovum certè immanissimam belluam nude vel veste non tectæ deprehensæ fuerunt. Hucusque Campellus, in Historiæ Rhæticiæ MSC. Appendice, Cap. 52.

COMITATUS SARUNETUM.

Anno circiter 1660. D. Andreas Rodunerus Secretarius Fig. 28. & Signifer Præfecturæ Altosaxensis, montem apud Sarnnetes, (im Sarganser Land) den Wangserberg vulgo dictum, cum adjuncto sibi socio scandens, Draconem Montanum magnitudinis horrendæ obvium sibi habuit, qui ad eorum conspectum in pedes posteriores ad magnitudinem Viri sese sustulit, corpus ejus asperrimis squamis obsitum fuit, longitudinem ejus dimidii mali cerealis & moles ejusdem crassitiem adæquabat; quatuor instructus erat pedibus, auribus & facie felis fuit; cauda ejus trium circiter cubitorum longa fuit; venter à pedibus anterioribus versus posteriores striis croceis, venarum instar erat distinctus; dorsum universum ad caput usque setosum, hoc etiam cristâ insignitum fuit. Ille autem viam deserentes regiam, per avia absque damno iter suum profecuti sunt. Ita sæpius citatus Wagnerus Historiam hancce vernaculâ & propria manu ab. Ampl. D. Landammanno Rodunero, prædi-

Et D. Secretarii filio, exaratam sibi que communicatam, Hist. Nat. p. 249. inseruit.

C A S T R A R H Æ T I C A .

Fig. XI.

Malis Draconibus adnumerandus venit, quem ante decennium circiter offendit vir quidam probus Mejerus nomine (cujus frater Rev. Domino Camerario Blumero est à servitiis,) supra pagum *Quintam* jacentem sub umbra Abiëtis proceræ, pedatum, alatum, alis rubris maculis notatis, argenteo nitore veluti splendentibus, respirando veluti suspirantem, & alas subinde commoventem, quo tamen viso mox rediit. Biduo post subsecuta est grandinosa Tempestas, quæ confirmavit communem Alpicolarum Traditionem, quod communiter graves sequantur Tempestates, si alicubi videantur Draco-nes. Non sane destituit eos sana Philosophia. Aëre rarefacto, & tempestate imminente novimus è latebris suis prodire Lacertas, Salamandras, Ranas, & id genus Animantia alia.

Ultimo loco non præteriri debet, apud Gentes nostras alpinas passim Torrentes sævos homonymon esse Draconum; solent enim, ubi Torrens quidam per Alpium declivium cum impetu ruit, & vastas mole Petras, Arboreas, aliæque secum rapit, dicere, *es ist ein Drach ausgefahren, erupit Draco*, cui Phrasæologiæ ansam forte dedit Draconum pernicitas, & adscribenda, quod non negaverim, multorum, qui circumferuntur in ore populi, Draconum Historia mendax. Hoc tamen non obstante, satis superque ex hæcenus allatis Draconum Helveticorum Exemplis, iisque collatis cum Exoticis, patere judico, dare id genus bestias, seu proprium constituent Animantium genus, seu Monstris Serpentum, quod multi volunt, adnumerari debeant. Patet item, non unius esse speciei omnes, alios nempe alatos, alios apodes, Anguibus seu serpentibus accensendos, alios pedatos, quos cum Lacertis potiori jure conferas, differre item colore, squamis, partium Corporis figura: Ut hinc manca admodum sit, saltem Historiæ Helveticæ minus congrua, Notarum

Cha-

Fig. XI.

Characteristicarum enumeratio, quas habet *Bochart.* lib. cit. p. 435. quod nempe Dracones à Serpentibus distinguat, 1. *vasta moles* 2. *Barba sub mento & palearia.* 3. *Dentium ordo triplex.* 4. *Color niger, rufus aut cinereus.* 5. *Rictus Oris ingens* 6. *Quod aspiratione sua non solum Aërem attrahant, sed & aves supervolantes.* 7. *sibilus terribilis & aliquomodo lugubris, unde dicuntur* ^{ἰν} *Tannin.*

Nunc tempus est, ut promoveamus pedes.

In Templo Cathedrali, quod pro Patrono agnoscit S. Leodegarium, vidimus præter vestem sacerdotalem supra memoratam, in qua acu picta cernitur Draconis effigies, Organum Pneumaticum percuriosum, quod sui simile vix habet, saltem non in Helvetia. Altitudo fistulæ maximæ est 37. pedd. pondus 12. Centenariorum, fistularum omnium numerus surgit ad 2713. ad quas omnes patet aditus unicus per 50. ut vocant, *Registra.* οργανον est *Johannes Gyslerus* Salisburgensis, cujus effigies suspensa & visitur in Templo, addito A. 1651.

In Curia suspensa visitur Mappa Topographica Lucernensis Territorii confecta à *Job. Henrico Wägmanno*, Cive & Geometra Lucernensi, cujus Exemplar aliud possident R. R. P. P. Capucini Lucernenses, & tertium Bibliotheca Civica Tigurina. Apographum ego elaboravi hoc Anno, adjuncto Locorum Indice Alphabetico, & subjunctis Castrorum & Arcium totius Ditionis Lucernensis Insignibus.

Altitudo Mercurii in Barometro fuit die 18. & sequenti *Lucernæ* 23^{''}. 9^{'''}. eadem adeo, quam habuimus *Tugii*. Afferunt tamen unanimi ore *Accolæ Lacus IV.* Civitatum Sylvestrium, quod vero videtur consentaneum, trajicientibus *Immifæa Kusnacum*, & ad ascensum descensumque probe attendentibus, esse hunc altiolem *Lacu Tugiensi*, adeo ut, si transfoderetur fretum, periculo inundationis exponeretur *Tugina* περιχώρος.

Dies 19. Jun.

Dicatus est ascensui in Montem *Pilati*, quem peculiari li- ^{Mons Pī} _{lari.} bro

bro descripsit *χαρίετατος* noster Gesnerus, ut nos diffusiori labore supersedere queamus. Filum tamen Itineris nostri, ne interrumpatur, tendere è re duco. Radix *Montis* hujus *Fracti*, ita namque propter scopulos, in quos diffracta sunt Juga ejus, vocabatur olim, hodieque *Fracmünt*, *Fracmunt*, *Fracmont*, ab urbe Lucernâ distat fere bihorio. Itur eo per viam planam, campos & prata florida, sylvas frondosas, juxta antiquæ Arcis rudera, quam ab Anglo quodam possessam voluit. Primus, isque præceps satis Ascensus fit ad Pagum *Hergiswald*, *Hergottswald*, ubi A. 1486. vitam Eremiticam degere cœpit *Johannes Wagnerus*, Riedlingâ Suevus, antea Monachus Cartusianus, & postmodum A. 1603. in honorem Divæ Virginis & memoriam Sancti hujus viri erectum est sacellum satis magnificum, variis nunc Sanctorum reliquiis dives, quo confluent undique ex vicinioribus æque ac remotioribus locis. Nescius vero sum, an hîc loci inter alia *κειμήλια* asservetur adhuc, quem ego reliquis longe præferrem, A. 1660. d. 26. August. in *Uraniorum Ferri fodinis*, im schwartzen Ertzberge, in medio saxi lapis inventus *Ferrarius*, in spiras convolutus, in cujus centro *Deiparæ infantem in ulnis gestantis imago non sine stupore aspectantium apparuit*, quam Typis una cum historica relatione edidit generosus Dominus *Conradus de Sonnenberg*, cujusve Iconem *Mundo subterraneo* inseruit *Kircherus* Tom. II. Lib. VIII. Sect. II. cap. 2. p. 49. ejusque meminit ex *Kirchero Wagner Helv. Nat.* p. 328. *Hic ne ipsa quidem omnis bonæ malæque materiæ fœcunda artifex Natura rationem redderet*, ut verbis utar *Valerii Maxim.* Lib. I. Cap. 6. Oedipo opus habent ii præsertim, qui ex vanæ superstitionis obtentu miraculosi quid crepant, vel Archei, nescio cujus, in visceribus Terræ laborantis opus hoc esse volunt. Ast alia mihi mens, *Deiparæ* inde à tot sæculis, à Pontificiis cultæ imaginem à fossore in fodinas delatam, ibi relictam & Martiali succo, figurâ servatâ, petrefactam atque obductam judico. Subscribent, qui tot hujus generis *Îcunculas* in *Fodinis Saxonice* vel invenerunt ipsi, vel ex relatione aliorum norunt. Ex deserto hoc sylvoſo DEÆ sacro, non DEO, quod

quod tamen posceret ipsa nominis significatio, *Gotteswald*, habet Kircherus *Hergis*, vel *Hergottswald*, id est, Dei vel Domini Dei sylvam vulgus, ulterius ascendendo devenimus in *Eigen* vel *Eyenthal*. Vallis hæc est peramœna, sui quondam juris, per horæ spatium ad ipsam Equis non amplius superabilem Montis acclivitatē protensa, pascuis dives, qua partim Nofodochio Lucernensi attinent, partim privatis, & Senntenas plures lacte replent. In hac valle altitudinem Mercurii habuimus 22". 3^{'''}. hora 9. ante meridiem, cœlo sereno, monte tamen nebulis circumdato. Hæc, si conferatur cum altitudine Lucernæ Urbis, perpendiculum dat 1280. pedd.

Ascensus ex Valle hac *Eigenthal* ad Montis ipsius scopulosa juga duplex est, unus præceps admodum, sed brevior, in viâ sistens *Fontem Febrifugum*, è quo ad nauseam usque bibunt Accolæ contra Febres intermittentes: alter longior & facilior, quem nunc tentavimus. Fons Febrifugus.

In Montis jugo, non tamen supremo, quod partim propter Corporis lassitudinem, partim propter longinquitatem viæ adhuc emetiendæ scandere non lubuit, Mercurii altitudo fuit 20". 4^{'''}. quæ nobis indicabat, altiores nos esse valle subjectâ alpinâ *Eigenthal* 1520. & Lucernâ urbe 2800 pedd; prorsus uti eam comperi A. 1702. atque etiam *ἄρειοφόρον* illius Anni inferui. Confirmat hæc iterata nunc in eodem loco Observatio Praxin, qua utor in Locorum altitudinibus dimetendis, Barometricam.

In hoc Montis Fracti Cacumine, è quo diffusus admodum patet in Helvetiam *περιχώρον* prospectus, Phænomenon observavi, quod omnino meretur dignam sui recensionem. Sunt Pini & Abietes, quo altiori loco sitæ, eò brevioris staturæ, foliis pene nudæ, & à frigore semiustæ, sed insuper ramos habent, non æqualiter undique diffusos, sed versus meridiem tortos, manifesto indicio, quanta sit vis Boreæ Culmina hæc Pilati Montis libero motu trajicientis, vis, inquam, ramos arborum in contrarium situm torquens, & fibras tortas frigore perenni constringens. Jucundum in sylvæ feminudæ horridâ facie, & Hyeme, ut ita loquar, æstivâ spectaculum, quod

adnumerari potest circularum, qui in Arboribus vulgo Anni vocantur, illi Phænomeno, è quo Plagas Mundi dignoscere licet. Sunt hîc totidem Arbores, totidem Magnetes, totacus Magneticae, quot rami. In Americana *Terra del Fuego* dicta Arborum rami à violentia venti occidentalis versus ortum sunt tracti, teste Itinerario Jacobi Hermitæ in Indiam suscepti Itineris A. 1623., quod extat Tomo IV. *Recueil des voyages, qui ont servi à l'établissement de la Compagnie des Indes orientales* Amst. 1705.

Ex parte Montis septentrionali, antequam Culmen attingitur, sunt Lacus illi vel Lacunæ potius (duæ enim sunt, una inferior paulo alterâ) Pilati, de quibus plura dicere nunc non attinet, quam id, quod alibi quoque indicasse me memini, esse fabulas meras, & anilia deliramenta, quæ de Pilato in Lacum demerso, & tempestates occasione Lapidis injecti excitante, olim fuere tradita.

Montis Facies Meridionalis, quæ subsylvanorum est, multum nobis negotii faceffit. Præceps est ea, per plures silvas & pascua quædam illis intermixta, per lassantes crurum labores, Alpnacum ducens. Horridior fuit ante seculum, & quod excurrit, & sylvas prorsus Montis Pilati hæc Austro exposita Facies, quæ tamen magis & magis excolitur, Privilegio accolis dato, cujus tenore sylvofum quoddam spatium Arboribus denudatum, & in Carbones redactum, in pascuum sibi proprium commutare possunt Carbonarii.

Alpnach. *Alpnaci, Alpnach*, ubi pagus est & Navium statio, Barometri altitudinem habuimus 23". 8". quæ Lucernæ hodie fuit 23". 9". quæ unius scrupuli differentia nos non impedit, quò minus eundem ponamus utriusque Loci, Lacui adstiti, situm. Credibile est, delapsum quoque esse Lucernæ Mercurium ad 23". 8". Tiguri fuit hac die altitudo 23". 7½". in duplici autem minori Barometro ascendens Mercurius ad gr. 56. ad 76. insignem in Atmosphæra indicavit rarefactionem, quam crastinâ vesperâ secuta est pluvia larga cum Fulguribus & Tonitribus. Vi observationis hujus est Museum meum elevatius Lucernâ, Alpnaco, & sic quoque aliis Lacui adstitis Locis 120. pedd. & Lacus ipse IV. Civitatum:

tum Sylv. ejusdem fere situs Horizontalis cum Tigurino, quod alibi quoque inuau.

Dies 20. Junii.

In Alpnacensi portu habuimus altitudinem Mercurii 23^{''}. 8^{'''}. coelo fereno & calido.

Dum solveremur navi, delineavi prospectum in montes *Lopperberg*, *Bürgenberg*, pone quos eminus visitur Suitensium mons *Hacken* dictus, & ad dextrum latus *Der muterschwanderberg*, qui Amphitheatri instar sinum hunc Lacus IV. Civitatum sylvestrium ambiunt,

In hoc Sinu montibus undique ferè clauso Exemplum occurrit *Ventorum statorum*. Nam occidente Sole spirare incipit Zephyrus, qui durat ad sequentis usque diei horam nonam antemeridianam. Hunc sequitur orientalis, quem vocant den *Heiterenwind*, regnans usque ad vesperam.

In hoc Lacus sinu occurrunt Fontes quidam Historica Relatione haud indigni.

Ad Fretum ipsum inter *Loppiam* & *Rotzberg* est Fons Temporarius Majalibus adscribendus, cujus meminit *Wagner Hist. Nat. Helv.* p. 131. ex *Cysati* IV. *Waldstetten See Beschreibung.* p. 248.

Periodos non ita regulares, sed mirandas magis absolvit alius Fons *an dem Bürgenberg*, qui etiam, ut Majalis, ad initium æstatis oritur, sed *sæpe unico die octies vel decies cessat, ac cursum suum redintegrat.* *Wagner* ex *Cysat.* l. c.

Ad *Loppiam*, *ander Lopp*, Fons sulphureus extat frigidus, qui mox ibidem in Lacum IV. Civit. Sylv. se exonerat. *Wagn.* p. 126. ex *Cysat.* l. c.

Copiosior magis est, quem vidimus & gustavimus, è regione *Loppiaë*, *im Rotzloch*, sulphur copiosum odore pariter & sapore prodens, quo utuntur ibi ad potum, balneum & culinam. Scaturit hic diversis Locis, mox tamen rivo præterfluenti, *Rotzbach*, aquas suas communicat, adest hinc Sacellum &

Molendinum Chartaceum. Hic quoniam subsistere necessarium habuimus per horulæ spatium, binos delineavi prospectus.

Stanz-
sion.

Ex Rotzloch pedibus continuavimus Iter ad vicum vel oppidum *Stanz*, *Stans*, *Stantium*, *Stationem*, *Stannes*, quondam, ante scilicet Annum. 1150. totius Subsylvaniæ, nunc vero vallis duntaxat inferioris primum, quod superbit Templo pulchrè exornato *Marmore* nigro albis maculis interstincto, quod inde haud procul *im Wiesenberg* effodiebatur.

Oedwei-
ler.

A Stantio haud longe abest Pagus *Oedweiler*, desertam villam Latium dixerit; Nomini dedit originem Draco ille Regioni, præcipuè verò accolis, infestus, qui totam *περίχωρον* commutasset in desertum, nisi ab Heroë illo Helvetico, quem *Struthii Winckelriedii* nomine insigniunt *Annales Stantiani*, fuisset occisus. Vult Tychudius Hist. MSC. ad A. 1250, quo Draco occisus dicitur à Winckelriedio, eundem hunc esse, qui pro Imp. Friderico à Pontifice Gregorio X. excommunicatò militiam secutus, ob præstantia gesta Eques fuit declaratus. In Monte vicino adhuc conspicitur Caverna, *das Drackenloch* dicta, in qua Draconem degisse fama est. Historia vero ipsa depicta visitur in Sacello prope Oedweiler.

Stantio relicto ivimus porro per pagos *Oberdorff*, *Allweil*; juxta ductum Fluvii *Aa*, ad dextram habentes *den Wiesenberg*, ad lævam pagum *Nieder Rickenbach*: per *Wolffenschiefs*, *Grafenohrt*, ubi sedes quondam Comitibus *Habsburgensibus*, nunc Monachis *Angelimontanis* recreatoria: tandemque ferà admodum vesperà, & à pluvia, quæ cecidit, largà bene madidi venimus in *Angelimontanum Cœnobium*.

Angeli-
monta-
num Cœ-
nobium.

Dies 21. & 22. Junii.

In hoc Angelimontano Benedictini ordinis Cœnobio mansimus per biduum, usi liberali humanitate Reverendissimi. Domini Abbatis *Joachimi* & amicà conversatione Primatum illius Monasterii.

Die

Die 21. habuimus Mercurii altitudinem 22". 1". & Die 22. 22". 2". cælo sereno.

Tiguri die utroque 23". 7". ante meridiem, & post 23". 7½". unde judico altiorem esse Angelimontanam hanc vallem Horizonte Musei mei 1360. vel 1200. minimum pedd.

Monasterio huic est à secretis Dominus N. *Tschudius*, ex prænobili illa *Tschudiorum* familia, quæ seculo X. & sequentibus nomine venerabilis Abbatissæ Seckingensis Majoratum Glaronensem possedit. In hujus manibus magno mei gaudio vidi, & pro temporis brevi ratione perlustravi, MSC. duplex, utrumque studiis Historico-patriis apprimè inferviens. Unum est magni illius *Ægidii Tschudii*, cujus vitam alibi dare animus est, *αὐτοῦ γράφων*, continens Historiam Intignium Familiarum & Helveticarum Nobilium, unde velut ex Equo Trojano magna Austriacæ Nobilitatis pars originem suam trahit. Picta in unico hoc Insignium Tomo videas stemmata non minus quam mille, suis singula coloribus illustrata.

Alterum est *Pinus Tschudiana*, seu *Genealogia Familie Tschudiorum à Glarus*, quam partim ex vetustissimis Instrumentis, partim ex D. *Ægidii Tschudii de Glarus*, & ibidem olim *Landammanni*, viri eruditissimi scriptorum Monimentis, & aliis in gratiam omnium *Tschudiani Stemmatibus Nepotum per 8. amplius secula ordine deduxit*, & fidelissimè concinnavit *Hermannus Hermanni*, J. C. A. 1628.

Ita biduum consumpsi excerpando ex his Codicibus MSC. ea, quæ profectura mihi videbantur ad Historiam Naturalem, tum Geographicam, tum Heraldicam.

Dies 23. Junii.

Bono manè in Cœnobio fuit Mercurii altitudo 22". 1½". & Tiguri in meo Museo 23". 7½". unde prodit media altitudo Horizontis Angelimontani 1280. pedd.

Cœnobio & Cœnobitis postquam valediximus, Iter nostrum profecuti sumus versus occasum, & primo quidem ascendimus sylvam acclivem, dehinc pertransivimus alpinum

pascuum, & rursus Montis jugum admodum præceps, quo superato obviam venit Pascuum Trublenfe, *die Trübli alp*, & *Lacus montanus Trubliensis, der Trüblisee*, qui Territorii est Subsylvani, ex aquis glacialibus & nivolis, è monte *Tittliaco, Tittlisberg*, defluis collectus. Meminit hujus Wagner. Hist. Nat. Helv. p. 57. sub nomine *Lacus Trubbii, Trübli* oder *Trüplisee*, additque *magnos eum proferre gobios*.

Nova hinc vincenda fuere juga, antè, quàm pertingere potuimus ad summum Culmen *Auf Jock*, id est *Jugum* dictum, ubi Terminales sunt Lapides Bernense inter & Angelimontanum Territorium. Supremum hoc jugum attigimus horâ 10. antemeridianâ, & Mercurii altitudinem observavimus 19". 2". indeque conjectavimus altiores nos esse Angelimontanâ valle 2320. & Tigurino Horizonte 3600. pedd. quæ eadem ferè est altitudo Gotthardi. Altiora tamen utrinque habuimus juga, ad lævam quidem *den Ochsenstock, Rauchstock, Tittlisberg*, æternâ nive & glacie obsita, ad dextram *den Geißberg*. Descendimus hinc oculis usurpaturi perrarum illud *Fontis Engstlani* Phænomenon, de quo nonnulla inferui *ἔρεσιφοίτη* A. 1702. p. 26. sed non adeo felici successu. Nondum enim aderant fenni, seu Pastores Engstlani cum Animalibus suis cornupetis, ut adeo Anno jam citato, d. 18. Aug. fero nimis post Alpicolarum discessum, nunc vero citò nimis ante eorum adventum huc venerim. Curavi tamen ne nihil egisse dici possem, accersi ex inferioribus Vallis Engstlanæ casis hominem, qui sua prope Fontem Engstlanum pascua habet, & Junium Juliumque menses hic terit, ut ab eo perquirere possem rei ipsius historiam. Is ex longa Annorum experientia, consentientibus unanimiter omnibus vallis incolis, testatur, præter ea, quæ loco ex *ἔρεσιφοίτη* meo citato legi possunt, prorumpere ordinario mane & vesperi præcedente aliquando murmure quodam subterraneo, & repleti sensim foveas, quas vidimus bipedales circiter in profunditate, ut tandem summum illarum fovearum marginem lambat, & inde exundet tanta quantitate, quæ molæ pellendæ suffena foret; Fluere fontem aliquando per duas vel tres horas, aliquando per totam noctem ad sequens mane; aliquando etiam

Fons
Engstla-
22165.

iam cohiberi prorsus fluxum, præsertim si immundi aliquid in eo lavetur, quam circumstantiam unanimi ore adferunt, quotquot hac de re adlocutus sum. Aquam ipsam esse frigidissimam & limpidissimam, & maxima aviditate gustari à jumentis, quæ fluxum fontis expectent veluti studio, ut de eo bibant potius, quam de aliis etiam pellucidis aquis, quæ largà in eodem pascuo scaturiunt copiâ. Ferri has Aquas periodicas tam leni murmure super pascuum, & veluti tacitas, ut Rorem Herbis insidentem non abluant, hincque per medium Engstlani Fontis Crystallini conspici facile possit in singulis ejus Guttis Gramini inspersis. De rei ipsius veritate in generali sumpta, si non singulas admittere velimus circumstantias, non est, cur dubitemus. Nostrum erit Phænomeni tam rari, cui simile in Europâ vix fortè occurrat, investigare causas, ad quarum enodationem non parum juvat consideratio situs: Est namque pascuum hoc Engstlanum, & speciatim fons noster Temporarius clausus Alpium altissimarum perenni nive, Glacieque obsitarum Jugis; ad Septentrionem strata horum Jugorum laminaria ad occasum sunt inclinata: Altiori quam Fons ipse, versus ortum situ locatus est haud procul *Lacus ipse Engstlanus, der Engstler See*, ex Aquis Glacialibus confluis collectus, qui quidem effluit per *rivum Engstlanum, den Engstlen Bach*. Hæc omnia, si ad Philosophiæ modernæ Trutinam perpendantur, & imprimis ad Mechanicæ Leges reducantur, ætiologiam admittunt sequentem, Fratri meo *Johanni* communicatam à subtilis ingenii Mathematico Basiliensi, *Joh. Jacobo Hermann*o, Professore nunc Matheseos Francofurti ad Oderam, in qua ego pro nunc acquiesco. *Conjecto, inquit, quod præaliorum Montium vallem Engstlanam ambientium juga Nivibus tegantur, quæ actione Radiorum solarium sufficiente (qualis contingere incipit mense Junio) liquefactæ magis magisque, Terræque sese insnuantes, per meatus superficiali propiores defluant, atque in aliqua intra montem aut vallens prope locum, ubi Aqua, aut Fons ille erumpit, Lapidum aut Argillæ receptacula effundatur. Receptaculum ipsum (in quo mea opinione totum reciprocationis in fluxione negotium*

consistit) ut intus natura id aliquo veluti Siphone muniverit, cujus crus intra Receptaculum brevius, id vero extra idem longius existat. Sit P. Q. Receptaculum, in quod per meatum A B C. Aquæ vel Nives colliquatæ se exonerant. Siphon incurvus à Natura forte constitutus est HIK, cujus IH. crus brevius, IK vero longius, & suppono quidem crus IH. minus esse altitudine & profunditate Receptaculi, ejusque orificium H propè fundum consistere. Hisce positis perspicuum est, nullam Aquam effluxuram esse per Siphonem HIK, nisi Receptaculum P. Q. impleatur Aquis per meatum ABC. fluentibus usque ad altitudinem aut superficiem potius ED. summitatem Siphonis HIK. stringentem, aut etiam altiorem, quam ubi contingit, statim aqua sese per longius crus IK. exonerabit, & fluxus Aquæ continuabit, adjuvante Aëris pressione, donec totum Receptaculum fuerit examinatum, tuncque fluxus omnino cessabit. Hoc casui nostro ita accommodo. Mense Junio Solis actio efficax admodum est, calorque ejus magis magisque intenditur, usque ad Solstitium. Toto hoc Tempore Nives liquefiunt, montemque per rimas subeuntes versus Receptaculum defluunt, idque versus horam 7. vel 8. adusque ED. implent, & quia hæc superficies Siphonem in F. stringere ponitur, effluxus aquæ per Siphonem incipiet, & ut dictum, perseverabit usque ad totalem evacuationem; Fons adeo prope K. cessabit, donec Aquæ per ABC. in parva quantitate & lente decurrentes sub vesperam receptaculum iterum impleverint, quo in casu fluxus incipiens eo usque continuabitur, donec nihil amplius remanserit in Receptaculo. Quod si autem pluriæ copiosæ, vel Imbres accedant, satis per se liquet, quod velocissimo & copioso Aquæ influxu in Receptaculum plenum id permaneat, per id tempus, adeo ut fluxus in eo casu per aliquot dies continuetur. Hæc Hermannus argute & solide. Ex hoc Siphonis reflexi fundamento solvi quoque potest rarum illud Fontis Temporarii Phænomenon apud Subsylvanos, an dem Bürgenberg, qui etiam tempore æstivo exoritur, & sape unico die octies & decies fluere cessat ac cursum suum redintegrat, teste Wagnero, Hist. Nat. Helv. p. 131. ex Cysati Description. IV. Civit. Sylv. p. 248. nec non

non Fontis illius *Kachemirensis* in *Magni Mogolis* regno, quiter de die fluit, & singulis vicibus per $\frac{3}{4}$. horas durat, teste *Bernier Voyag. de Kachemire*, p. 167. Nam pro diversitate crurum in Siphone reflexo, pro varia hydrophylaciorum figura, pro variante citiori vel tardiori Aquæ influxu variare potest multis modis Aquæ effluentis reciprocatio, arte etiam imitanda juxta leges Philosophiæ experimentalis modernæ. Hoc in Fonte Engstlano concipere nondum possum, quod ex immundarum rerum in eo lotura, Excrementorum humanorum voluntaria vel studiosa depositione, cohiberi possit non tantum præsentis Aquæ, sed & venturæ, cras vel perendie, effluxus, non item à fœcum, quæ à vaccis deponuntur, egestione, quod pastores loci attestantur. Sphingem hic ago, sit alius Oedipus. Fontis Engstlani miraculum sequentibus Rhythmis describit *Rabman Gespräch von Bergen*. p. m. 200.

*Darneben Aengstlen ist gelegen,
Da im Brachmon ein Brunn fleußt an,
Sonst man kein Wasser gspuren kan.
Dann so das vieh auf d' Alp wird bracht,
So lauft der brunnen an mit mächt,
Allein im Tag umb Tranckens stund,
Sonst er zukommen nie begund,
Am morgen, und am abend zwar,
Darzwischen er ertrochnet gar.
Das ist dem vieh gar nicht verborgen,
Darum auf Zeit wartets obn Sorgen,
Bis das der Brunnen selbst lauft an,
Sieht man das vieh darumber stan,
Und so die zeit der drey monat
Abglauffen, und ihr ende hat,
Das man das vieh von binnen treibt,
Der brunn fur desshin ausser bleibt,
Bis widerum in Brachmonats tag,
So vil Gotts Gnad und Hand vermag.*

Vergit tota Vallis Engstlana ab ortu ad occasum, & est aquis crystallinæ Diaphaneitatis plenissima, ut ab utraque, præcipue vero sinistrâ (descendenti tibi) parte, jucundo

spectaculo videas Catadupam unam post alteram. *Im Gentel*, (pascuum est hujus vallis alpinum) in distantia circiter pedum 20. ex ipsis rupium fissuris profiliunt totidem ferè numero Torrentes, quorum plerique molæ versandæ sufficerent, ut jugorum horum viscera hydrophylaciis plena reputem.

Mülle-
thal.

Ad viam passim offendimus *saxa fissilia* coloris rubri; nec non *Lithantraces*; & *venam Ferri* stamiticam, quæ effoditur in Monte *Baumgarten*, ad *vallis Engstlanæ* dextram, & excoquitur in *Müllethal*, ubi sub vesperam hospitium sumimus, pluvîa, quæ à meridie nosprehendit, largâ, benemadidi. Hic fuit Mercurii altitudo horâ 7. post meridiem 22^h. 7^m. unde conjecto esse hanc vallem Müllethal, jugo, quod hodie transivimus, summo inferiorem 2800. vel 2740. si inde à pluvia lapsa Mercurium ascendisse supponas scrupulum unum altius, quam tempore constanti sereno. Respectivè ad Angelimontanam vallem hæc Bernensis est 400. pedd. profundior illa.

Dies 24. Junii.

Vallis
Hasela.

Ex Müllethal descendenda nobis porro est *Vallis Hasela*, das *Haslethal*, quæ præ aliis Territorii Bernensis partibus suis gaudet Privilegiis, nec per Præfectos regitur, sed per Ammannos ex ipsa Plebe Haselana eligi solitos.

Dives est hæc vallis Pascuis, & Aquis, quæ in Müllethal, & infra hunc Pagum undequaque confluunt. Ab ortu influit *Engstlanus* rivus, *der Engstlenbach*, qui in imis vallis Engstlanæ partibus nomen assumit *des Genteler Wassers*, & magno cum furore per saxorum crepidines pagum alluit. Altiori paulo loco ex monte *Sust Uriis* contermino, & ex alpe *Triff-tana*, *Triffalp*, oriuntur aliæ Aquæ, & has inter *Triffa*, *Triff*, distinguenda ab illa, quam ex monte *Jugum* dicto, *Joch*, oriri, & in lacum IV. Civitat. Sylvest. se præcipitare scribit *Wagnerus Hist. Nat. Helv.* p. 57. & 81. & de qua ego quidem nihil hæctenus rescire potui. Forsan intellexit Historiographus noster per *Lacum*, auf *Joch*, limpîdum, sed
ob

ob Aquas glaciales Piscium expertem, ipsum *Lacum Engstlanum*, de quo supra, & per *Tristam*, *Rivum Engstlanum* seu *Gentelensem*, qui postea Aquas suas *Tristæ* communicat. LX Müllethal defluunt Aquæ Fluminis vim & formam jam adeptæ sub titulo *des Gademer Wassers*, inter profunda sæpe saxorum præcipitia, spumante æstu. Flumen hoc Gademense jungit se infra pagum *Weiler Arolæ*, quæ ultima sua stamina juxta plerosque habet in supremo *Grimfulæ* Montis jugo, in loco *Glacie* alpina obsito, in *Aaren* dicto, juxta alios vero in Monte *Wetterhorn*, in progressu suo varios ex diversis montibus & vallibus recipit Torrentes, ex quibus cogniti mihi sunt, *Das Gelmer Wasser*, *Das Urbach Wasser*. Ad dextram Pagi *Weiler Arcis auf Resti* collapsa visuntur rudera, juxta quam defluit Rivus *Altbach*, & *Müllebach*, sicuti ad lævam Torrens *Reichenbach* ex *Alpe Scheideck*. Spatium inter Müllethal & Hasle æstimatur duarum horarum. *Hafela* ipsa, *Hasle*, pagus & Parochia est latè diffusa, ut ad eam pertineat tota Vallis *Hafelana*, ad summa usque Montium juga protensa. *Hafelâ Brientium* itur juxta *Arolæ* ductum per Pascua plana trium horarum spatio. *Brientium* ipsum, *Brientz*, pagus Lacui cognomini, *Brientius* dicto, *Der Brientzer See*, aditus, nomen quoque dat Caseis *Brientzianis*, *dem Brientzer Käs*, qui quidem ex valle *Hafelana* tota *Brientium* convehuntur, & inde porro ad loca externa exportantur.

Flumen
Gademense.

Extendit se *Lacus Brientianus*, *der Brientzer See*, ad trihorium circiter: ad dextram ejus sunt Pagi *Oberriedt*, *Niderriedt*, *Rinkenbergl*, ubi Rudera *Arcis*. Lacum infernè claudit *Cœnobium* in *Arcem* commutatum, Inter Lacus, *Hinterlachen*, *Hinterlappen*, à situ medio inter Lacus *Thunensem* & *Brientianum* ita dictum. In *Isthmo* medio est *sub Lacus unter Seen*, *under Seven*, oppidum, quod præterivimus; ut pernoctarem in Hospitio ad *Novam Domum*, *Zum Neuenhaus*, ad *Ripam* Lacus *Thunensis*.

Lacus
Brientianus.

Hic *Barometri* altitudo fuit 23^{''}. 5^{'''}. unde conjecto horizontem binorum Lacuum, *Brientiani* & *Thunensis*, depressiorem esse Pago *Müllethal*, unde hodie mane, cœlo nubilo, di-

vertimus, 720. pedd. Tiguri habuimus 23". 8". ut differentia sit 3". 240. pedd. quibus inferior est hæc urbs Lacubus jam nominatis.

Dies 25. Junii.

sancti Beati Eremitorium.

Ad dextram Lacus horulæ ferè spatio ab hospitiis Navi appulimus visuri Eremitorium Sancti *Beati*, qui Nobilis fuit Anglus, in Gentilismo *Suetonius*, postea vero, quàm à Barnaba fuit baptizatus, *Beati* seu *Macarii* Titulo insignitus, & à Petro, Episcopo tunc Antiochiensi porrò in fide Christianâ informatus, & in quadragesimo Ætatis suæ anno pro sacerdotio inauguratus, postmodum in Helvetiam missus, ut Majores nostros in sinum Ecclesiæ reduceret. Vir hic Sanctus aliquandiu Helvetis Evangelium prædicasse fertur, & tanto cum successu, ut Romam redux à Petro fuerit in primum Helvetiæ Episcopum creatus. Hinc Gregem suam Helveticam denuo invisit, & passim, præcipue Bernensibus, Lucernensibus, Subsylvanis, Friburgensibus, Solodorensibus, Suitensibus & Rhætis docendo inservit; tandem tamen vitæ Peripateticæ pertæsus, sedem fixam sibi elegit in hac, quam nunc visitamus, crypta, ut Eremitam ibi ageret, & DEO suo solus & unice inserviret. Hæc omnia, si Legendis fides habenda, quas undequaque corradunt Helveticæ Historiæ Ecclesiasticæ scriptores Pontificii, nominatim *Murerus* in *Helvetia sancta*, & *Langius*, *Grundriss der Alten und Heutigen Catholischen Helvetiæ* Lib. II. Cap. I. &c. correctas exhibet *Celeb. noster Hottingerus Helvetisch Kirchengeschichten*, p. 82. &c. Invitavit huc Hominem, quisquis fuerit, solitariae vitæ cupidum, loci conditio. Crypta est centenos forte pedes in perpendiculo supra Horizontem Lacus elevata, sub altissimo saxorum incumbentium cumulo à Naturâ studio ferè pro Habitaculo Eremitorio efformata in amplum Fornicis modum, ut ab omnibus Aëris externi injuriis tutus quis esse possit. Jucundus patet in Lacum Thunensem, & ripam oppositam prospectus, qui allicere valeret hominem liberiori aere assuetum. Prope oblectant arbores, harumque umbræ, Avicularum cantus, Fornicis hujus naturalis concameratio in quæ-

quædam veluti conclavia distincta, quæ inter ostendunt viri sancti dormitorium, figurata. Præprimis autem recreat oculos, Linguam & mentem Torrens limpidissimus & satis copiosus, qui ex ipsis Cavernæ penetralibus profluit, & tum in ipsa placido murmure per saxorum declivia decurrit, tum extra & mox distinctas format lapsu suo per crepidinem Montis Catadupas. Verbo, configurationem hanc, si in hortis suis habere posset Potentissimus quispiam Monarcha, gauderet ea nimium quantum, nedum egenus & vitæ socialis futurus Eremita. Muri, quæ adfunt, reliquiæ, non sunt, ut ego quidem autumo, Beati ipsius fabrica, sed facelli in ejus honorem sequioribus sæculis extracti.

Ad lævam *Thunensis Lacus* sunt Pagi *Baligen, Leisigen, Merlingen, Rellingen, Arx Sigrisweil, Faulen See, Spietz* Baronum *Erlach* nobilis sedes. Hic Navim nostram appulimus, visuri Arcem ipsam, cum Hortis ei adjectis, & aliis memoratu dignis, quæ inter recensionem merentur monumenta Familiæ prænobilis in Templo erecta. Ad dextram jacet *Sigismundus ab Erlach*, singulare Stemmatis decus, cujus sarcophago inscriptum legas hoc Symbolum:

N A S C I. L A B O R A R E. M O R I.

& porro:

Hier rubet in Gott der weiland wolgeborne Herr Sigismund von Erlach, Freyherr zu Spietz, Schultheiss und Feldoberster der Statt Bern, beyder Königlichen Majestäten in Franckreich Armaden bestelt gewesener General, und Oberster. Natus 1614. mort. 1699.

Ad sinistram sequens Marmoris insculpta inscriptio:

Illustris Heros

FRANCLSCUS LUDOVICUS AB ERLACH, L. Baro

in Spietz

Qui

Majorum suorum vestigia secutus.

*Et ad summos in Rep. Bernensi honores evectus.
Senator XVI. Tribun. I. ast XXII. Annorum Consul
Pater pro communi Patriæ salute vigilantissimus*

I T E R A L P I N U M

*Vita integritate, Morum suavitate
Linguarum & Artium Scientia
Multarumque Rerum Experientia
DEO PATRIÆ cunctus*

*Domi forisque in arduis Legationibus, quarum
Ultra CLX. Pacis Bellique tempore probatissimus
Labor. ac Honor. Satur tandem piorum cum luctu
extinctus*

d. XXIII. Apr. A. MDCLI. Ætatis LXXII.

Nec non

*Nobilissima DNA. JOHANNA à GRAFFENRIED
Altera ejusdem Coniux, quæ præter XI. quos
Ex priore suscepit XXIV. eum beavit Liberis
Rebus humanis exempta d. 1. Martii &
MDCLXXI. Æt. LXXV.*

Et

*Quæ illos partim præcessit, partim secuta est Virgo
Mens. Aug. MDCLXII. Filia charissima castis
JOANNA MARGARITA ab ERLACH
Æt. XXII.*

*Resurrect. Justorum in hoc præstolatur
Cubiculo*

*Ad dextram Lacus ripam sunt Oberhoff, Unten, Hilter-
fugen.*

*Amsel-
zinga.*

*Thuno hac vespera exspatiati durch die Allmend, ubi
nullæ dicuntur esse Mures, forte propter solum uliginosum,
fossis undique cinctum, Amseltingam, qui pagus horâ à Thu-
no distat, venimus, salutaturi amicum curiosum & ingenuum
Dominum Samuelem Bodmerum, è nobili Bodmerorum fa-
milia Tigurina oriundum, qui Locumtenentis in Re Tor-
mentaria & Geometræ Reip. Bernensis munere fungitur, in-
de à mense Aprili 1705. jussu Senatus amplissimi in eo occu-
patus, ut limites designet totius Territorii, quam spartam
magna sua laude exornat. Composuit hætenus*

Mappam Argoviæ Bernensis.

*Mappam Vallis Monasteriensis, occasione motuum non i-
ta*

ta pridem inter Remp. Bernensem & Episcopum Basileensem, in causa Privilegiorum Vallis nominatæ, civitatis jure Bernensibus junctæ, agitatorum.

Mappam Ichno-Scenographicam viæ, quæ ducit ex Gemnio monte cum omnibus suis anfractibus pedum 10110. uti eam mentus est M. Majo. 1701.

Opus suum de Limitibus hunc habet Titulum: *Marchbuch, darinnen der Plan und Grundriß der hohen Landmarchen der machtigen Republic und Stand von Bern, wie selbige in ihrem grund und Limiten liegen, und an alle benachbarte Herrschaften anstossen, aus befehl der hohen Obrigkeit verfertiget durch Samuel und Emanuel Ott, Geometria studiosos.*

Ædi Bodmerianæ adjungitur Hortus Arborum unus formam Labyrinthi habens, Florum & Herbarum alter, ubi magna mei delectatione vidi plantatas magno studio plurimas plantas alpinas, & has inter floridum *Eryngium montanum latifolium capitulis Dipsaci*. C. B.

Enarravit nobis pro sua erga nos benevolentia, & in rebus alpinis Experientia varia tum in Hospitio suo, tum in via, quam nobiscum trivit crastino die Thunum versus,

De miro quodam Phænomeno, an Dæmonis ludibrio, è Pneumatica potius, quam Physica solvendo. Accidit nempe aliquando, ut, dum in pascuis alpinis vitam ferè solitariam agunt Pastores, noctu ficta quædam Senni vox audiatur, quam percipientes vaccæ illico præeunte Magistra (*Meisterkubel*) sequuntur. Hæc integra grex nisi protinus à vera Senni voce revocetur, evanescit prorsus ex oculis pastorum, studio licet suas vaccas quærentium. Triduo verò elapso in pristino stant pascuo, uberibus Lacte refertis.

De Fonte *im Grimmi zubinderst im Sibenthal in Schwenden*, ad Martiales referendo, qui croceo colore omnia tingit obvia. Hujus Fontis memini quoque in *Naturgesch. des Schweitzerlands Tom. I. p. 170.*

De Fonte *Sebaceo* (*Unschlittbrunn* vocant) Diemptingeni prope *Wimmis*, cujus materia contenta instar Sebi vel Pinguedinis situ quasi efflorescentis albida, subinde rubro colore

lore striata, quæ intra paucos dies, si afferretur, putrescentis carnis foetorem spirat. Ipsa aqua est insipida, potui apta, sed *aiw* purgans.

De Monte *Stockhorn*, cujus cum *Nesso* Monte colloquium Rhythmicè composuit Râbmannus, ejus altitudinem Geometricè mensuratam esse 2251. pedd.

De *Simea valle* inferiore (*under Sibenthal*) ubi plures dentur Melancholici.

Dies 26. Junii.

Thunum. In oppido *Thuno*, *Thun*, fuit Mercurii altitudo 23". 7". *Tiguri* 23". 9½". ut hoc depressius foret Thuno 200. pedd.

Hinc Arolæ ductu venimus *Bernam*, Territorii amplissimi Metropolin, in qua requievimus per biduum.

Berna. In ædibus Nobilissimi Domini Præfecti *Ottii* frustum vidi *Ligni Fagini*, quod in Præfectura Schenckenbergensi forte securi fissum *ἀγαθὴ τύχη* exhibuit Crucem coloris nigricantis. Huic jungo Crucem in medio ligno Augustæ Vindelicorum repertam, cujus meminit *Erasmus Francisci* Sinesisch. Lustgarten, p. 155. ut & *Crucifixum in medio* pariter *Fagi Arboris trunco depictum*, quem in *Miscell. Nat. Curios. Dec. III. Ann. IX. & X. Obs. 158. p. 287.* sistit *Job. Christophorus Gottwald*; nec non *Furem è patibulo pendentem in Fago depictum* in *Misc. cit. Dec. II. Anno VII. Obs. 239. Verba Danica Literis latinis expressa in Fagino ligno reperta. Misc. cit. Dec. I. Ann. VI. & VII. Obs. 4. Crucem cum Initiali litera H. in Fago Misc. cit. Dec. III. Ann. V. Obs. 29.* Ætiologiam quisque formet pro lubitu. Ex unico Crucis vel crucifixi spectaculo miraculum erigant Pontificii, & hoc quoque Imaginum Naturâ formatarum genere plebem suam in superstitione nutriant. Terreatur conscientia forte non adeo integræ homo, qui *Furem è patibulo pendentem* detexit, & in mali ominis numero deponat. Deducat *Gottwaldius Clar.* hos Naturæ lusus *ex ejus simplici impetu, pro diversæ Materie passivæ locique constitutione operante, vel à morbo quodam ipsius Arboris tabifico, quo despumata suc-*

corum fermentantium faeces per substantiam se diffundant, & diversos occupent angulos, variasque adeo causentur picturas. Quæ mea sit mens, docebunt sequentes Literæ ad Clar. *ἰὼν ἐν ἀγίοις* Dominum Matthiam Henricum Schachtium, Rectorem Scholæ Cartemundensis in Fionia die 18. Nov. 1699. perscriptæ, occasione Tractatus à laudato viro promissi de *Figuris hominum in Vegetabilibus*, & *virunculi pedalis*, cum omnibus suis membris rudi rusticano penicillo depicti in Ligno Fagino, quem ex dono *Cl. Domini Hanhardi*, V. D. M. Kurzdorffensis in Turgovia possideo.

Eruditionis periodum, quæ Australem nunc plagam reliquit, ad vos jure successionis devolutam, quibus arva Riphæis raro viduata pruinis, testantur tot egregia monumenta, senescente hoc sæculo à septentrionalibus scriptoribus extructa; testantur in menses imo in dies Maris Balthici Nova Literaria verè literaria, quæ sub auspiciis Φιλοῦργῶν Lubecensium nata tot ferè ex antro, quod longo marcebat situ, in luminis auras protulerunt viros, quot nominant eruditos. Tales inter Tu VIR ἐμῶ κεραισπέε θυμῶ effulges, Luna velut stellas inter minores, & talem Te volunt, imo vivis coloribus depingunt ipsa illa Nova, qualem te desiderat anceps Literarum status, qualem seculi hujus eruditi complementum exposuit sera ipsius eruditionis ætas, qualem efflagitavit, atque obtinuit Naturæ septentrionalis, quæ dudum sanè veluti in Democriti puteo sepulta delituit, permagna curiositas, qualem tandem tanquam oculos animamque meam amo, nec aliter possum, quem eadem mecum capit rariora Naturæ investigandæ lubido, qui mecum ad eundem veluti scopum, DEUM ex operibus Naturæ glorificandi natus & datus. Testimonio sunt promissæ de figuratis lapidibus Septentrionis narrationes, quas cum ἀποκατάδοξῶ expecto. Tam enim hoc, quicquid est, studii amo, imo depereo, ut pretiosa putem momenta quævis ei dicata: Et hæc ipsa est ratio, quod haud ita pridem per Excelentissimum atque Doctissimum Dominum Stolterfoth abs Te petierim, ut in factum promissa revocares, & mecum λιδοφίλῶς alios, quorum in Anglia præsertim ingens est numerus, observatis tuis beares. Me quod attinet, omnem certè movebo la-

pidem, ut Patriæ meæ, quæ lato sensu Helvetia est, Naturalia perquiram, & in usum aque Gentis nostræ, ac exterorum rara illa dona, quæ fœcundo in nos profudit sinu Creator rerum, propalem, sicuti id testatur faciet Naturæ aque ac Medicinæ consultus Dominus Fridericus Leopoldus, consultissimi Juris Lubecensium Doctoris dexterrimi Domini Achillis Leopoldi minime degener Filius, qui meo nunc per aliquot menses hospitio utitur. Sed nunc ad ejus executionem devenio, quod primum erat in intentione. Est prope Frauenfeld oppidum Turgovia, quæ præfectura est communis VII. pagorum veterum imperio subjecta, sylva, è qua ad usus domesticos deducta & dissecta Fagus, in centro ferè Trunci, duos vix à medulla digitos, exhibuit virunculum hunc rudi satis penicillo depictum, cujus Iconem in subtripla proportione mitto. Hoc an naturæ genimen sit, an Artis productum, mecum pensitabunt omnes, quibus Naturæ lusus & vis ex tot Animalium monstroforum, Lapidum figuratorum, atque plantarum prodigiosarum productionibus est perspecta, quibusve Artificum nihil non defraudantium technæ non minus sunt suspectæ. De veritate rei non est, quod dubites, adstitit viro, qui lignum scidit securi Juvenis bene moratus, meâ nunc, ut fundamentis Medicinæ imbueretur, informatione fruens. Indaganti autem mihi causam mirandi hujus effectus hæc subnata sunt cogitationes, quæ rusticis ipsis nostratibus facilius in mentem venirent, quam iis, qui diu noctuque sedent inter literaria organa: Consuetum namque est agresti proli, nominis sui famam & decus inscribere corticibus arborum, lævioribus præsertim, quas inter Fagus eminent, velut inter viburna cupressus. Ponamus nunc Embryonis hujus imaginem Cortici hujus Fagi incisam fuisse, dum annum ageret quartum vel quintum, & incisuras quidem ultra Corticem ad Peripheriam Ligni ipsius penetrasse, inde autem, quantum ex crassitie arboris conjectare licet, effluxisse, sex vel plura annorum lustra, quid facilius quæso est, quam statuere, quod in hac quinti anni circumferentia remanserint incisuræ satis latæ ac profundæ, quæ novâ succi nutritii accessione obliterari non potuerint, vestigia, ambientibus interim hanc pictam superficiem tot li-

gni novis circulis, quot vixit postea annos ipsa Arbor, sicque imaginem hanc longè post se relinquentibus. Plausibilis reddit ratiocinium, quod incisura fuerit haud dubiè tam profunda, ut plurimi ductus succiferi fuerint discissi, ac nutrimentum, quod in interstitium illud effluxit, non ita potuerit assimilari, ut fibræ succreverint lignæ, quales in reliquis videmus arboris haud vulneratæ partibus, sicuti videmus nunquam ita ossa fracta coalescere, quin callus per totam circumferatur ætatem, ejusque vestigia sese conspectui dent periti, non dicam Anatomici, sed vel è vulgo rudis. Addit rationibus allatis pondus, quod ex relatione Donatoris in eodem Fagi trunco dissecto, hinc inde conspecta fuerint characterum etiam incisorum vestigia relicta. Tu, quid limata ingenii tui acie sentias, in doctissimo pariter atque rarissimo de Facie humana in Vegetabilibus Tractatu, mox ut spero testatum reddes. His vale, Vir Clarissime, & feliciter fruere vitâ longâ, in seculum mox futurum sequelâ, in Orbis eruditi, Septentrionalis imprimis, ornamentum, Scholæ Cartemundenfis, cui felici nomine præes, emolumentum, Tuumque delectamentum, & mihi favere perge. Dabam Tiguri. d. 18. Nov. 1699. Hujus virunculi effigiem videsis in Herbario Diluv. Tab. X.

Conferes hisce eam observationem, quam de Ligno Fagino figurato, una cum suo judicio Misc. Nat. Curios. Dec. III. Annis 1699. & 1700. p. 189. inseruit Præses Lucas Schröckius.

Dies 28. Junii.

Barometri altitudo fuit 23". 5". Tiguri 23". 8½". ut differentia foret 280. pedd.

Bernâ bono mane Equis discedentes venimus per Wangen, Neueneck, ubi transitur flumen Sin limitaneum Territorii Bernensis & Friburgensis, Sense, Bonneveille, Muttonberg, Tillingen, S. Maria Magdalena. Huc à via Regia discessimus, ut videremus Eremitorium, quod P. Jean du Prè de Gruye-^{Eremito-}res, vir admodum humanus, ingenii vividi, annorum 46.^{rium è} intra spatium annorum prope 30. è saxo arenaceo molli,^{saxo ex-} magno labore & diligentia excidit, ut præter Templum vi-^{cisum.}

deas 8. alia conclavia, & ex Templo surgentem Turrim concavam 50. pedum, ex Culina caminum 80. pedd. Horti ipsius arca è vivo saxo est formata, & varii generis Floribus fatis instructa. Cum hac Fabrica conferantur Sacella & conclavia è duro lapide excisa, quæ in Ægypto vidit Herodotus, & in Persepolis ruinis *Chard. in Voy. de Pers. T. IX. p. 79.* Inter fodiendum invenit noster in saxi visceribus *Ochram*, ejus frustra nobis obtulit. Hinc per dimidii milliariis Trajectum venimus *Friburgum*, Metropolin Pagi Helvetiæ ordine decimi, quæ cives alit civiles, ingeniosos & formosos, præcipuè ex sequiori sexu. Cæterum in toto Cantone Friburgensi, qui Bernensi undique est clausus, nihil, quod sciam, singulare occurrit, quod Physicum occupare possit: Laudantur *Casei*, in certis illorum Alpibus confici soliti, *les Fromages des Gruyeres*.

Friburgum.

Prope Pagum *Chermay*, referente *Plantino Helv. Ant. & Nov. Cap. X.* in montibus situm, Fons fatis magnus visitur Sulphureus, in quo lignum immersum sulphure superinducitur, igni admotum flammam concipit, odoremque sulphureum reddit.

Fons Sulphureus.

Friburgi postquam fuimus pransi, viam porro profecuti sumus per pagum *Courtespine*, propter quem cepit Clades illa insignis Moratensis Carolo Duci Burgundiæ funesta. In cujus memoriam ante 8. annos renovatum videtur sacellum antiquum cum hac Inscriptione:

Clades Moratensis.

Allhier haben sich die Herren Eidgnossen versamlet, und ihres gebett verrichtet, wann sie den Hertzogen von Burgund vor Murten geschlagen und zu schanden gerichtet, dessentwegen diese alte Capell zu ehren S^{ti} Urbani A. 1697. aufgericht. Gott gebe den jenigen, so in der schlacht umkommen sind, das leben ewiglich. Das ist geschehen den 14. Junii. 1476.

Boccard. Vanner.

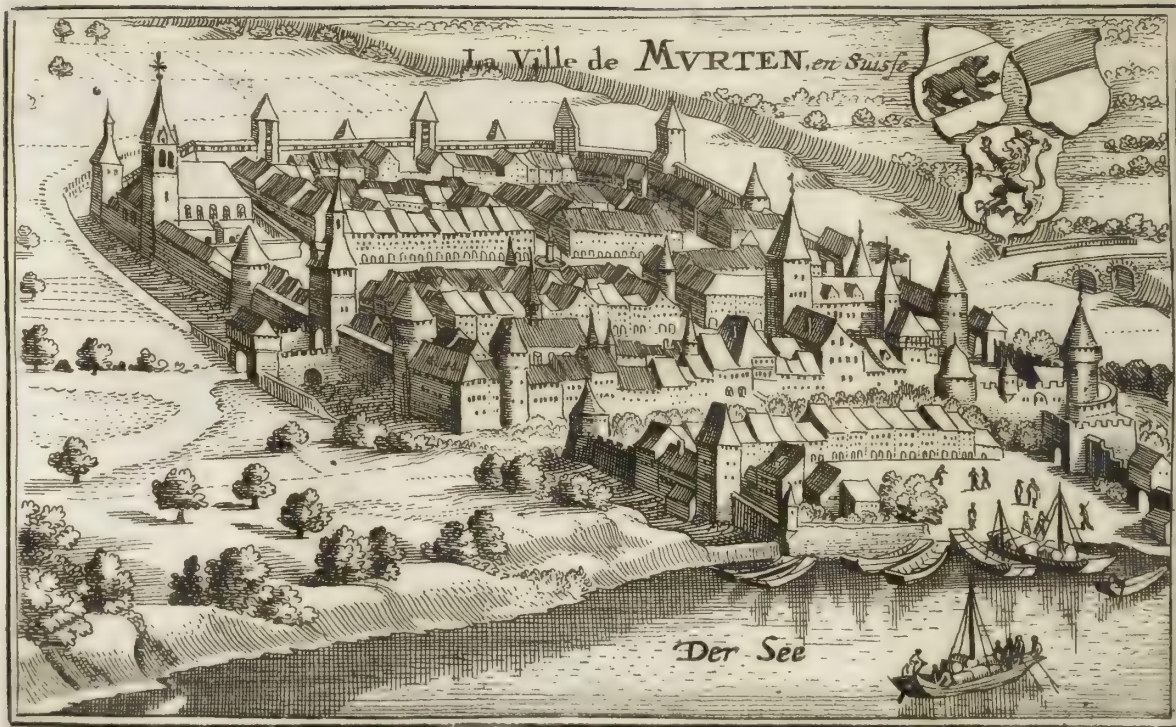
1698.

Precibus ita ad DEUM ardentibus finitis, ex campo hoc plano, ubi sacellum erectum versus sylvam progressi Majores nostri Ducis Formidabilem exercitum in ea profli-
garunt. Transi-

La Ville de
FREYBURG,
en Suisse.

Transivimus porro per *Villariam, Wilerium, Villar le Moivillaria, ne, Wylar, Mönchenwyler*, pagum castello insignem, quod olim fuit Cœnobium, & passim inscriptiones ostentat Romanas antiquas Aventici reliquias.

Ad viam vidimus Angulo domus rusticæ insertam sequentem in Marmore flavescente.

DEAE AVENT.
 T. TERTIVS
 SEVERVS
 CVR. COLON
 IDEMQUE ALL.
 CVI INCOLAE
 AVENTICENS
 PRIM. OMNIVM.
 OB EJVSEGA
 SEMERITA
 TABVLAM ARG
 b. 1. POSVER
 DONVM DIS... P.
 e X H S V C C L D³.

¹ habet Stumpf.
AL.

² Stumpf. D. S. P.

¹ Stumpf. L. D. D. D. I.

Inscriptiones aliæ à nobis nunc non visæ sunt in Sacello Arcis, quas legere licet in *Stumpf. Chron. Helv. Lib. VIII. c. 18. Gullimann. Rer. Helvet. L. I. p. 103.*

Vilaria relicta, tandem sub vesperam venimus *Moratium, Murathum, Murtium, Moretum, Murtam, Murtenam, Morat, Murat, Murten*, oppidum. Lacui cognomini adfitum, quod Bernensibus & Friburgensibus ex æquo paret.

Dies 29. Jun.

Mane hujus diei *Aventicum* provecti ad *Lacus Moräten-*^{Aventi-}
sis Ripam prope Pagum *Merie, Merlach, Meerlach*, vidimus ^{cum.}
 ossuarium; ossibus Austriacorum, & Helvetiorum, quæ ^{Merlach,}
 nunc quæta ordine tumultuario jacent; refectum.

Inscriptio Aeri insculpta sequens:

CAROLI INCLYTI ET FORTISSIMI
DVCIS BVRGVNDIAE EXERCITVS
MVRATVM OBSIDENS AB HELVE
TIIS CAESVS HOC SVI MONIMEN
TVM RELIQVIT ANNO MCCCCLXXVI.

*Difs geben ist der Burgunder schar
als man zalt 1476. Jahr
Vor Murten durch ein Eidgnosschaft
Erlegt mit beystand Gotteskraft
Auf der zehentausend Rittertag
Geschach dise Grosse Niderlag*

*Meister Ritter von Bern Goss mich
1564.*

*Aventici
cognomi-
na,
antiqui
amplius
do.*

Hac die nobis repræsentare potuimus occasione Reliquia-
rum Austriacarum & Romanarum, rerum humanarum vicissi-
tudines. *Aventicum* quippe (cujus cognomina sunt *Aventi-
cum, Avenza, Wivelspurgum, Avenge, Avange, Avenche,
Wifflispurg, Wifflespurg, Wivelspurg, Vivelsburg, Wechten*)
profecti tenues vidimus urbis quondam Helvetiorum maximæ,
quam Cornelius Tacitus H. A. Lib. XVIII. *Gentis caput*
nuncupavit, umbras, ut jure plangere possit oppidulum:

*Quæ caput Helvetiæ fueram, jam nominis umbra
Magni, reliquias vix trabo parva meas.*

Advenasque alloqui his Loriti Glareani versibus:

*Mœnia lata vide, non quæ præsentat is orbis
Oppiduli, sed quæ circulus exter habet.*

*Gentis Aventinæ cecidit suprema potestas,
Antiquæ fuerat, quæ caput Helvetiæ.*

In angustum enim contractum est, muro tamen cinctum op-
pidum, cujus ambitus olim late per agros patebat, quem mu-
ri extremi reliquiæ passim ostendunt, *ut nunc seges sit, u-
bi Troja fuit.* Intra hunc enim ambitum 200. Frumenti fac-
cos sub Titulo Decimarum Magistratui adjudicare singulis
fere annis testatur *Wagner Merc. Helv. p. m. 198.* Osten-
tat

tat passim oppidum ex ruderibus pronatum, quod Episcopis Aventicensibus quondam sedem præbuit, reliquias pristinae Gloriae. Per semihoram fere extra Portam Moratensem protenditur via plana, lapidibus hinc inde obsita, quæ fortè platea fuit ipsius Urbis, dum in flore erat. In ipsa hac via jacent magnæ molis saxa ita elaborata Ionicis ornamentis, ut Templo Neptuno sacro, aliive Ædificio publico splendido inservire fortè debuerint. Tale quoque saxum insertum est Angulo Portæ interno, & Equo marino in caudam tortuosam desinente exornatum. In urbe media facellum est Divæ Mariæ Magdalenaë quondam sacrum, cujus muro exteriori hæ insertæ inscriptiones:

NVMINIB. AVG. ^{habetGuillimant.}
 ET GENIO COL. AEL. ^{HEL & Stumpf.}
 APOLLINI SACR. ^{IEL}
 Q. POSTVM. HYGIVS.
 ET POSTVM. HERMES. LYB.
 MEDICIS ET PROFESSORIB
 D. S. D.

item:

AELIAE MODESTINAE
 QVAE VIXIT ANNIS II. M. VI.
 AELIVS CLADAEVS ET CANI
 NIA MODESTINA PARENTES
 FILIAE DVLCISSIMAE
 POSVERVNT.

Omitto Inscriptiones alias a me non visas, quas memorat *Guillimann. Rer. Helv. Lib. I. p. 77. 79. 85. 124 Stumpf. Chron. Helv. Lib. IV. cap. 21. Lib. VIII. c. 17. Wagner. Mercur. Helv. p. m. 279.*

Prætereo quoque Columnam, vel Ædificii superbi angulum, 30. pedes altum, in medio Agro adhuc erectum, cui ex multorum mente insistebat DEAE AVENTIAE simulacrum: depictam hanc Antiquitatem videre licet in *Meriani Topograph. Helvetic.*

Moratium reduces Lacui *Moratensi*, Murter See nos com- ^{Lacus}
 missi- ^{Moratensi-}
^{ss.}

missimus circa Meridiem. Alit hic ad 27. orgyias profundus Pisces deliciaiores, quam vicinus ipsi *Neocomensis*, ut Friburgenses in Jejunio Quadragesimali pro Moratensium singulis Libris crucigeros duos pluris solvant, quam pro Neocastrensibus.

Lacus
Neoco-
mensis.

Ex *Moratensi* Lacu per canalem intermedium trajecimus in Lacum *Neocomensem*, qui 20. orgyias profundior perhibetur Moratensi. In utroque capiuntur siluri, qui in nostris Aquis dulcibus reliquos Pisces magnitudine ita præcellunt, ut Marinos Ceti. Aliis nominibus nuncupantur *Wälinen*, *Bälinen*, *Teutsche Wallfisch*, *Wels*, *Saluten*: degunt in profundis, & esui maximè sunt expetiti. De his videantur Zoographi, & speciatim Ichthyographi *Gesnerus*, *Willoughby*, *Wormius*, speciatim verò de Helveticis nostris *Wagner Hist. Helv.* p. 217.

Nautæ ventos Lacum Neocomensem perflantes ita appellant, Orientalem *la Bise*, Boream *Jouran*, à Monte Jura, Austrum *le Vent*, ventum *ναρ' ἐξοχῆν*, Occidentalem *Ouberra*.

Dies 30. Junii.

Neoco-
mum.

Neocomi habuimus altitudinem Barometri mane 23". 8 $\frac{1}{2}$ ". Tiguri 23", 9". ut ejusdem prope simus Horizontis Neocastrenses & Tigurini.

Est hæc urbs *Neocomum*, *Neoburgum*, *Neocastrum*, *Neopyrgum*, *Novum Castrum*, *Noidenolex Aventicus*, *Neuschafel*, *Neufchatel*, *Neuenburg*, *Welsch-Neuenburg*, amœni ad Lacum situs, omnibus Naturæ beneficiis cumulata, exposita quidem præ aliis Ventis Austro, qui Atmosphæram relaxare nimis videtur, & ad putrefactiones, liquationesque humorum disponere, sed in hac sua operatione impeditur à vento orientali, à quo Aër æque ac à Borea constringi solet, & cætera multum ad salubritatem Loci confert vicinia Lacus, quæ auras frigiditas toti Regioni conciliat, & ipsum perflantem Austrum frigidiorum reddit, ideoque salubriorem. A Septentrione erigunt sese Juræ Montis clivi, vineis ubique obsepti, quæ vinum dant præstantissimum, diureticum. Semihorâ ab Urbe distat Pagus *Serriere*, qui totus constat ex Molendinorum variis generibus, quæ in motum ducit Fons mirandus, ad radicem montis ex diversis locis aded copiosè scaturiens, ut mox rivum com-

po-

GUILLELMUS FARELLUS,
Theologus Neocomensis.

ponat, & magno impetu in molendina infra sita agat. Hic Fons etiam nominatur *la Sarriere, Serriere*, & dubio procul omni profluit ex Hydrophylacio amplo latente in visceribus montis proximi, tantaque sæpe fluit copiâ & rapiditate, ut hoc ipso Anno contigit, ut Ædificia ei adsita in periculum ponat. mox tamen ac Molendinis his infervit Fons hic limpidissimus, è quo copiosè bibunt etiam jejuno stomacho Vulcani focii, Lacui ipsi Neocastrensi suas Aquas communicat.

Urbem ipsam perfluit Fluvius *Sion*, & jucundas passim format Cataractas.

Extra Templum primarium editiori urbis loco prope Arcem situm in media area Lapis ostenditur nudus, sub quo sepultus jacet Magnus ille Ecclesiæ Neocomensis Reformator *Guil. Farellus*.

In Templo ipso visuntur Mausolea quædam antiquorum quorundam utriusque sexus Comitum Neocastrensiū & Vallis Anginæ.

In Muro ejusdem hæc Inscriptio, quæ magnam populi sub regimine Principis Pontificii stantis, & Regiam Reformatæ Religionis protectionem promerentis Libertatem arguit.

Le 23. Octob. 1530. fut otée & abatüe l'Idololatrie de ceans par les Bourgeois.

In peripheria Cathedræ hoc legitur Distichon:

Octobris quum sol ivit ter quintus in Octo

Lux Vitæ, Castri luxit in Urbe novi.

Supra Templi Portam Lapidi insculptus videbatur *S. Ulrichus* genubus ante Divam Virginem flexis, una cum Regina *Bertha*, (quæ ad finem seculi IX. Templum condidit) Templi formam portante, cum hac Epigraphe:

Virgo pia me Bertha Scamaria, & simul Ulrichus infugiens inimici, dat Domus honoris vel facientibus & Paradisum.

Sed fuit hæc structura, quod superstitionem avitam saperet, ablata; unde Dicterium ortum apud Pontificios, abstulisse Neocomenses Divam Virginem, & reliquisse Diabolum, nam ad latus ejusdem Portæ Lapidi insculptus cernitur.

Dies 1. Julii.

Mercurii altitudo fuit Neocomi 23". 9". prorsus ut Tiguri.

De Comitatu Neocastrensi hoc ante monendum, quam por-

424 ITER ALPINUM QUINTUM, ANNI DCCVI.

tu solvamus, & tribus saltem verbis indicandum, scatere eum *Lapidibus* ita dictis *figuratis*, quorum Historiam in aliam occasionem reservo.

Bienna. *Neocomo* relicto, per *Neustatt*, *Newville*, *Bonneville*, Lacui *Biennensi* adsitum oppidum, venimus *Biennam*, quæ alias quoque vocatur *Biella*, *Bipennis*, *Bipennium*, *Petenisea*, *Petinesca*, *Bienne*, *Biel*, *Byel*, ubi pernoctavimus.

Dies 2. Jul.

Hodie per *Solodorum* venimus *Arwangam*

& Die 3. Jul.

per *Arburgum*, *Aroviam*, *Mellingam*, *Tigurum*.

Μόρω τῶ Θεῶ δοξα.

OBSERVATA
BOTANICA,
ANNO MDCCVI.

Anacamperos radice Rosam spirante major. Tour. *Rhodia Radix.* C. B. J. B. in Alpe Engltana ad Lacum.

Bellis sylvestris minor. C. B. in Alpinis pascuis crescit minor, quam in pratis cultis, foliis crassioribus & habitioribus, unciam unam vel duas vix sæpe alta; quæ peculiarem possit constituere speciem sub Titulo *Bellidis Alpine minoris sylvestri minori similis*, iis scil, qui multiplicandis Plantarum speciebus Tempus impendunt.

Bugula alpina minor rubrifolia, flore cœruleo purpurascente. Hoc nomen singulare mereri mihi videtur *Bugula*, quam in descensu per vallem Engltanam Bernensium inveni. Tota Planta est biuncialis, vel ad summum dodrantalis, crassa tamen & numerosis foliis stipata, ut caulibus non primo intuitu videri possit. Folia ipsa sunt subrotunda in ambitu crenata, inferna quidem viridia, superna autem eleganti rubro purpureo colore tincta: Radix crassa in fibras terminata: Flos est hirsutus, uti Planta ferè tota, è cœruleo purpurascens, striis saturatioribus pictus, externa sui parte dilutior: Labium floris inferius est tripartitum, superius nullum.

Chamærrhododendros alpina serpillifolia. Tour. *Chamæcistus serpillifolia floribus carneis.* C. B. *Anonymos fruticosa foliis Erucae bacciferæ.* J. B. quam eandem statui in *ἄνθη*. Anni. 1702. cum *Chamærrhododendro ferruginea supina Thymi folio alpina.* *Boccon Flores habet non ex quinque*
fe-

1. St. Benoit .	4. Horologe .
2. St. Jean .	5. Bain .
3. Maison de Ville .	6. Lieu ou l'on tire a l'Arbalete .

La Ville de
BIENNE, ou BIEL,
 en Suisse .

7. Ober Thor .	10. Porte de Nydauw .
8. Under Thor .	11. Lac de Biel .
9. Porte de Basgart .	12. Barriere de Neuchâss .

La Ville d'ARBURG, en Suisse.

foliis constantes, ut Clusius scribit, sed monopetalos marginibus quinquepartitis, calyci insidentes pentaphyllo saturatè-purpureo; Flores ipsi carneâ eleganti purpurâ gaudent, & stamina habent alba, apices atropurpureos. Florentem hæcenus non inveni, nisi in ipsâ hac excursionem. Aliis enim annis in Augusto demum, & sero nimis pro Planta hac Junio florente Itinera mea suscepi. faxis alpinis passim irrepit.

Clinopodium montanum. C. B. passim ad vias.

Colutea vesicaria. C. B. J. B. in Collibus Neocomensibus, supra Sarriere.

Emerus. Cæsalp. *Colutea filiquosa sive Scorpioides major*. C. B. *Colutea Scorpioides*. Ger. J. B. in montibus supra Serriere Agri Neocastrensis.

Filix Rhætica tenuissimè dentata J. B. Quam in Monte Pilati reperi, pedalis est, pediculis ferrugineo mucro (lego musco) obsessis, quod in *Filice tenuissime secta ex Monte Balon* annotat J. B. Hanc enim non adeo differre puto à *Filice Rhætica*. Nostra pinnas habet alterno plerumque, sed & conjugato ordine positas, in folia pulchrè crenata divisas, unciales & semunciales, Semina satis magna & crassa in aversa foliorum parte gestantes.

Filix saxatilis foliis non serratis. C. B. *Filicis quoddam genus parvum in montibus*. Cæsalp. in jugis Pilati umbrosis & udis satis frequens, caule est dodrantali & semipedali, hirsutiori, uti & foliis.

Juniperus alpina. J. B. Clus. Parck. *Juniperus minor montana foliis latiore fructuque longiore*. C. B. *Juniperus alpina minor*. Ger. emac. in Alpibus nostris Helveticis summis scopulis irrepit, speciatim in Jugo, Joch, Engelbergensibus & Bernensibus communi monte, & *Descriptioni Clusianæ* ita respondet, ut addere nil necessum habeam.

Lychnis alpina pumila folio gramineo, seu Muscus alpinus Lychnidis flore C. B. flore niveo. Inveni in summo Jugi, (Joch.)

Melampyrum cristatum flore albo & purpureo J. B. de quo an sit *Melampyrum luteum angustifolium* C. B. *Prodr.* dubitat Rajus. In Sylvis montosis Agri Neocastrensis.

Petasites minor. C. B. *Petasites albus anguloso folio*. J. B. In Monte Pilati. Eadem hæc est cum ea, quam sub *Cacaliæ tomentosæ* titulo in *ἔπεσιφ* Anni. 1703. & 1704. descripsi. & in *ἔπεσιφ*. A. 1705. ad *Petasitiden minorem alpinam folio anguloso crassiori* Tour. reduxi.

Pedicularium alpinarum Helveticarum, quas nunc omnes fere in Pilati monte florentes offendi, Historia satis intricata sequenti modo se habet:

Pedicularis alpina Filicis folio major. C. B. *Descriptioni Pedicularis majoris Dalechampii*. J. B. convenit, non item figuræ. Folia enim Filicis non ad scapum usque sunt divisâ, sed hunc veluti constituunt alatum, cæterum latiuscula. Ab aliis præcipue differt foliis in caule pluribus alternatim positis, eorumque forma latiore.

Pedicularis bulbosa. J. B. pro Synonymis habet *Filipendulam montanam*

flore Pediculariæ. C. B. Filipendulam montanam majorem albidam. Park. Alektorolophon. 1. vel alpinam majorem. Cluf. Pan. Pedicularem alpinam Asphodeli radice purpurascente flore. Tour. differt ab aliis in hoc præcipuè, quod ex una Radice surgant aliquot caules, apud nos dodrantes etiam & semipedales, imo & dodrante minores, & propter radicem statim folia numerosa concinnè valde in minutiora segmenta Filicis ad instar incisa, quæ in ipsis caulibus sunt pauca, nisi ad florum exortum, & inter ipsos flores, qui è spica admodum exstant galeati.

Pedicularis alpina flore luteo Radice nigra. J. B. Pedicularis alpina lutea. C. B. florem habet ochroleucon ex calyce prodeuntem subviridi, hirsutum, labio superiori galeato, inferiori in tria segmenta expanso, quorum umbilicus magis flavescit. Folia sunt Filipendulæ instar divisa, in segmenta longiora & acutiora. Huic jungo Cristam Galli montanam floribus pallidis in spicam congestis Raji, adeoque & Pedicularem alpinam floribus spicatis pallidis Tour. Cujus descriptio, Rajana scilicet, nostræ plantæ optime convenit; sed & Alektorolophi alpini secundum genus Cluf. Pan. floribus pallidis, adeoque & Filipendulam montanam. alteram C. B. seu Pedicularem alpinam Asphodeli radice alteram. Tour. In Figura J. B. desidero folia plura nimis, & in Alektorolophi alpini majoris Cluf. Pan. primo genere ante nominato, flores prodire inter minutiora folia, quæ in Icone non exprimuntur, ut ex sola descriptione facile quis suspicari posset, eandem esse hanc cum Pediculari alpina lutea C. B. imo fortè etiam Pediculari annua alpina angustifolia lutea Tour.

Pedicularis alpina purpurea major nuncupari meretur Filipendula montana altera. C. B. seu Alektorolophi alpini alterum genus. Cluf. Pan. Floribus scil. purpureis, quæ structurâ foliorum, loco natali & magnitudine cum antecedente convenit. Flores sunt atrofusci, splendentes, labio inferiori parvo dilutiori tripartito, calyce viridi & purpureo mixto.

Pedicularis alpina folio Ceterach. C. B. conjungenda me judice est cum Pediculari alpina Filicis folio minore. C. B. quam Synonymam facit Alektorolopho alpino minori Cluf. Pan. Sicuti nullum est dubium, quin Figura Clusii nostræ pediculari congruat, ita pariter sum persuasus, quod conjecit ipse Clusius, esse hanc Herbam foliis Aspleno persimilem Gesn. Descript. Mont. Fract. Verum Clusio præcursore duas inveno hujus generis species, quas præcipue à Floris differentiâ distinguo. Clusiani Alektorolophi alpini minoris tertii folia ferè Ceterach, crassa, in ambitu denticulata, è viridi fusca, pilis passim obsita, caulis angulosus, rubens, hirsutus, calyx albus purpureis striis in angulis variegatus, è quo prodiens flos lutei elegantis coloris, cujus labium inferius est tripartitum, superius galeatum, purpureo colore in apice extremo, & marginibus lateralibus ornatum; Radix fibrosa tumens. Altera species calycem habet viridem, brevem, florem duplo longio-

rem purpureum, saturatoribus striis pictum, ejusdem cæteroquin structuræ cum superiori, sed minorem, caulem hirsutum viridem; In hac insuper observare est, folia in caule esse ex adverso sita, quod de *Pediculari sua alpina lutea* asserit. C. B.

Quinquefolium minus repens aureum C. B. *Pentaphyllum parvum hirsutum* J. B. *Quinquefolii quarti secunda species* Clus. Pan. Petalis constat 5. ambitu rotundo, inæquali, coloris aurei, ad unguis crocei seu rubentis magis, stamina habet, & apices tenues, croceos, calycem polypetalon viridem hirsutum, qua hirsutie vestita est tota Planta. Hoc non differre autumo à *Quinquefolio repente minore lanuginoso luteo* C. B. seu *Pentaphyllo minore molli lanugine pubescente flore luteo* J. B. quod constituit *Quinquefolii quarti primam speciem* in Clusii. Pan. Cauliculi enim utriusque nunc virent, nunc purpurascunt, & folia in eadem sæpe Planta nunc latiora sunt paulo, nunc angustiora, nunc magis, nunc minus villosa, Flores nunc magis aurei, nunc minus, ut nondum videam, cur realis inter has Plantas debeat poni differentia.

Quinquefolium erectum folio argenteo. C. B. *Pentaphyllum erectum foliis profunde sectis, subtus argenteis flore luteo.* J. B. in Alpibus pascuis montis Jugi. Margines foliorum primo intuitu videntur margine argenteo fimbriati, ast prope aspectantibus hic limbus constat ex villosâ hirsutie foliorum.

Scirpus montanus capitulo brevior. Tour. *Juncus parvus palustris cum parvis capitulis Equiseti.* Rari Idem est, quod prædubitat *Rajus*, cum *Junco montano parvo cum parvis capitulis luteis* J. B. imo &, moneute *Botanistato* & amicissimo *Guil. Scherardo*, Consule Nationis Anglicæ in literis Pentecostes vigiliis ad me Smirnâ datis hoc A. 1706. cum *Junco exiguo montano mucrone carente* C. B. Prodr. quem dubitanter ipse jungit *Junco Lychnanthemo tenui Thalii*. Omnium certè descriptionibus respondet Plantula, quam in Montis Pilati jugo, ad Lacum illum, vel Lacunam potius Pilati toto orbe celebrem, offendi in cespitibus copiosam, biuncialem & ad summum palmarem, cauliculis angulosis, fractu contumacibus, quos ad imum ambiunt foliola brevia aliquot viridia, splendentia: in summo capitula sunt brevia, parva è calyce folioso spadiceo prominentia stamina lutea.

Salix pumila foliis utrinque candicantibus & lanuginosis. C. B. quam non differre puto à *Salice alpina, pumila, rotundifolia, repente, infernè subcinerea.* C. B. seu *Salice pumila latifolia priore Clusii.* J. B. imo forsitan quoque *Salicis pumilæ secundo genere.* Clus. Pan. seu *Salice latifolia repente.* C. B. Julos habet crassos, digitales, lanugine candida pubescentes, stamina subflava, apices croceos. In apertis & herbidis Montis Pilati & aliarum Alpium jugis crescit.

Salix alpina minima repens, retuso serpilli folio lucido Boecon. quam eandem reputo cum *Salice saxatili minima.* C. B. folia habet læte viridia, glabra, julum brevem, rarioris structuræ, stamina alba, apices fuscus.

Salix alpina scrophulariæ folio. C. B. florem habet carneum, monopetalon, in 5. segmenta expansum, stamina candida, apices subflavos, calycem nullum.

Saxifraga alpina Ericoides flore purpurascente. Tour. seu *Sedum alpinum Ericoides purpureum.* C. B. florem habet petalis quatuor, & staminibus purpureis, apicibus subrubris, calycem veluti squamosum.

Teucrium alpinum inodorum magno flore C. B. idem Parkinsono iudice cum *Teucrio* foliis *Scorodoniæ* C. B. Obscurum primo quidem intuitu præfert virorem, tetricam tamen magis induit faciem siccatum, quoniam profus nigrescit, omnemque floris colorem perdit. Hic autem est hirsutior, è nigro cœrulescens, è tubo oblongo in duo labia expansus, quorum inferius est tridentatum vel bipartitum, superius cochleare rotundum, alis duabus stipatum, calyx brevis in 5. apices terminatus. Abludit adeo Characterem suo à vero *Teucrio*, quod labio superiori est destitutum, referendum potius ad *Cassidam*, quatenus receptaculum seminis crepidæ aut *Calceamenti calcaneum* refert, in binas se aperiens valvas, quarum quævis intus membranula extante interstinguitur, ut semen in 4. loculamentis delitescat. An vero huc trahenda sit *Cassida alpina supina magno flore* Tour. seu *Teucrium Astragaloides Cassida minor* H. R. P. aliis dijudicandum relinquo.

Thlaspidium Anchusæ folio Tour. *Thlaspi biscutellatum luteum Anchusæ foliis.* Boccon. Mus. In descensu ex monte Joch (Jugo,) ad Engstlanam vallem passim ad viam obvium. Huc refero *Thlaspi clypeatum*, cujus Iconem habet Clus. Pan. p. 471. quodve supra Badenses Thermas, vicinisque collibus copiose nasci scribit *foliis hirsutis, laciniatis, flore in tenuibus ramulis, summisque cauliculis ex luteo pallefcente, binis folliculis clypeatis subnascentibus, nec non Thlaspi biscutatum asperum minus.* C. B. quod ex Montibus Tyrolensibus accepisse se testatur in *Pinace.* p. 107. item *Leucojum alyssoides umbellatum montanum* Col. florem habet tetrapetalon flavum apicibus & staminibus concoloribus, odore *Leucoji* lutei gratissimo.

Veronica petræa semper virens. Ponæ Bald. p. 72. *Chamædryn alpina saxatilis.* C. B. *Veronica petræa semper virens Bonæ ad Chamædryn vulgarem falsam accedens.* J. B. in montis Pilati scopulis passim obvia. Florem gestat amœnè-cœruleum in 4. segmenta expansum rotunda, in supremis foliorum alis. Reliqua descriptionibus conveniunt. Huc pertinere puto *Chamædryn Montis Sumani,* J. B. Tom. III. p. 289.

Viola montana tricolor odoratissima C. B. *Jacæ tricoloris s. Floris Trinitatis genus flore luteo & purpureo magno, repens non annuum* J. B. in valle Engstlana copiose crescit, & jucundo Florum suorum spectaculo oculos transeuntium allicit. Descriptioni Clusianæ & Bauhinianæ convenit, nisi quod non ultra dodrantalem altitudinem assurgat, & petalis floris subinde variet, atque nunc unum habeat cœrulescens, nunc plura, reliqua nunc sulphurea nunc mage flava.

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac

Prussic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

S I V E

ITINERIS ALPINI

Descriptio Sexta,

ANNI MDCCVII.

Nunc primum Edita.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

ITER ALPINUM SEXTUM,

A N N I M D C C V I I.

Quod de Voluptatis atque Doloris immediato nexu infit Socrates apud Platonem in principio Phædonis, *ὡς τις διάκη τὸ ἔπερον καὶ λαμβάνη σχεδόντι, ὡς περ ἐκ μιᾶς κορυφῆς ἡμμένω δὴ ὄντε*, ut, si quis persequatur, cupitque alterum, semper ferme alterum accipere cogatur, quasi ex uno eodem vertice sint ambo connexa; *id experior indies in Opere meo Naturali Historico Helvetico. Stadium hoc est difficultatibus plenum, spinis undique obsitum, laborandum in Museo, laborandum foris. Suscipienda sunt, magno negotiorum domesticorum & Practicorum imo & sumtuum, dispendio, Itinera, scandendi montes, peragranda sunt Valles, sustinenda omnium Elementorum adversitates, æstus, frigus, pluviae, grandines, venti, populi in libertate, qua gaudet, ad Libertinismum prona rudes sæpe ferendi mores; taceo obstacula plurima alia, quæ audacissimum quemque à proposito absterrere potis sunt. Ast ego, tacito quodam stimulo ductus, & tractus, nondum inter *λιποτακτικῶν* recenseri me patior, in stadio, quod decurrere cæpi, si non currere celeri volatu, progredi tamen, lentiori licet, quam hæctenus, passu in animo habeo, quam diu DEUS vires largitur & vitam. Animum ad superanda impedimenta addunt applausus & incitamenta, quæ a diversis Regiis, aliisque Eruditis Societati-*

bus

*bus mihi accedunt, Baseos loco substernitur, patriæ inser-
viendi, & proprium, quo accensus feror, labores hosce con-
tinuandi & ad DEI Creatoris Gloriam quidem, desiderium.
Hoc ipsum hac quoque æstate me impulit ad Excursionem, cu-
jus relationem continuato temporis filo nunc pandam.*

Tiguro, postquam in Mulæo ea, quæ Barometrum atti-
nent, disposui, discessi die 15. Julii vesperi. Mercurii altitudo
hac die fuit 26". 3^m. aëre dubio disponente se ad pluviam.

Die 16. Julii cornipedes, *Lachenâ Vefenam* vecti Equis
pro Regionis indole, vel potius Incolarum negligenti consue-
tudine nec docilibus, nec superbis, sed indomitis, currui quàm
infessione aptioribus. Vefenæ sine mora nos concedidimus
Lacui Rivario seu *Vallenstadenfi*, vulgò dicto *der Wallen-
statter See*, & eadem hujus diei vesperâ in equis rursus eun-
tes appulimus *Ragazium*.

Regimen *Ventorum* per Lacum Rivarium ordinatè spiran-
tium, Euri quidem ante, Zephyri verò post Meridiem, hujus-
que statæ reciprocationis causas aibi, exposui, una cum *ⲱⲉⲓⲭⲁⲓⲣⲉ*
Pagorum lacui circumjectorum Topographia.

Nunc, ne tempus Novi otiosè perdamus, recreabimus
mentes, & pascemus simul oculos, aspectu Montium lacui
utrinque adfitorum. Est hîc veluti schola, quæ nos informa-
re poterit de origine & structura Montium, Vallium, Pascuo-
rum. Oculis hîc exposita sunt, quæ in aliis Europæ Regio-
nibus quæri debent in abditis visceribus, Strata nempe lapidea,
horumque forma. Videas Strata, horizontalia, arcuata, &
diversimode inclinata, nudos stratorum parietes, plana ipsis
injecta, in forma Montium externa miram varietatem, Muros
nunc erectos, nunc declives, Strata lapidea ingentia, in Ca-
stellorum Hemisphæricorum, vel etiam Polygonorum figuram
extructa, Juga integra solida, alia fracta, & veluti lacera,
Montium dorfa, in tortuosos tractus protensa; à Septentrio-
nali juga asperrima, & vix nisi Capris tum Feris, tum Do-
mesticis pervia; à Meridionali verò herbidiore, & passim in
lenes clivos molliter assurgentia; altissimorum Montium api-
ces, Cryptis naturâ perforatos, alios acutiores, alios obtu-
fiores; verbo, miram rerum varietatem, quæ vel parum atten-
denti

denti confirmat veritatem Hypotheseos Woodwardianæ, quæ Montium, quibus Terræ superficies nunc exasperata conspicitur, originem arcessit à Diluviana strage.

Prodiit, ita gubernante Sapientissimo Mundi Architecto, Fabrica Montium irregularis quidem, prærupta & con fracta, sine lege, sine ordine, ita tamen firma, ut per tot Annorum millia, paucissimis exceptis Montibus, incorrupta steterit, & integra, permanfura forte usque ad seculorum consummationem. Ecce enim Architecturæ Divinæ aliqua saltem vestigia, *Fundamenta* præbet Terra ipsa, & strata maxima atque durissima Radicibus Montium, veluti *lectus solidus*, subjecta & *structuris* aliis solidissimis impleta, ampla satis, & undique circa Montem diffusæ, pro hujus altitudine & crassitie varia: Montium projecta lateralia dorsa, ea in specie, quæ *Blancken*, *Plancken*, Alpicolis vocantur, totidem sunt *anterides*, *erismata*, seu obnitentes *muris* pilæ, tanto inter se intervallo distitæ, quantum structuræ ipsius Montanæ altitudo postulat. *Muri*, sunt ipsa strata faxea, suprema ab imis sustentata, quæ mirâ varietate exhibent *Opera reticulata*, *antiqua* & *inserta*, *Ifodoma*, *Pseudifodoma*, ἐμπλεκτα, *ansata*, *composita* & milena alia ab Artificibus non expressa, quæ in maxima irregularitate summum ostentant artificium. *Ruderationes* & *Pavimenta* sunt Valles, & pascua alpina jucundissima florum & Animalium diversitate commodissima, & pulcherrima, præcipitiis herbidis, veluti totidem aulæis exornatissima. Non opus hîc ulla *trullifatione*, non *opere albario*, *gypsato*, *arenato*, aut *marmorato*, ut ab injuriis aëris & tempestatum muniantur muri; ipsæ durissimæ cautes hoc Officii Montibus præstant, & simul varicolore specie suâ jucundissimum accolis, & peregrinantibus spectaculum sistunt. Non defunt *Murorum gradualis Contracturæ*, ad firmitatem structurarum maxime necessariæ, cum inferiores Montium partes, haud raro aliquot Milliarium circulo circumscriptæ, multò plus oneris, imo immensam ponderis gravitatem sustinere debeant, præ superioribus Columnis; Hinc est, quod ex latâ basi plerumque, si non semper, contrahantur sensim Montes, ad supremos usque vertices. Ipsî hi, veluti *Tecta*, rursus suas habent *Con-*

tignationes, Catenas, Cantberios, Transtra, Capreolos, Columina. In ipsishis tectis alpinis miram offendes varietatem, videbis *Deliciata*, quæ ex una solum parte declivia, *Pectinata*, quæ utrinque, *Testudinata*, quæ quadrifariam versus communem apicem obliquantur, *Fastigiata* denique ad instar Turrium. Fulcrorum genera tot sunt, quot mirè figurata saxa; occurrent, quas supra jam memoravi *Anterides, Columnæ, Pile*, cum suis partibus. *Opus rusticum* exhibet tota Montium robusta compages. *Fornices* infinitis ferè modis variantes sunt ipsæ Stratorum Saxeorum erectæ & ad invicem inclinatæ substructiones.

Ast, inquis, defunt *Ornamenta & Pulchritudo*, deficit *Symmetria & Eurythmia*, nulla est *partium æque*, non ulla regularis exactitudo, non *Picturæ vel Sculpturæ*. *Nihil magis incertum, inconditum, ac perturbatum, ut solent esse rudera, omnium formarum & figurarum, sunt, præter regularium, moles præruptæ & confractæ, nullus modus, nulla ratio partium, aut proportio, nulla pulchritudinis umbra, artis, aut consilii nullum vestigium.* Burn. Theor. Tell. c. 9. p. 48. Sed en miram DEI, summi Architecti, sapientiam! en Mechanismum, qui omnes Naturæ, Artis, & Casus vires infinitis parasangis superat? Novus exoritur ordo, in summâ confusione regularissimus, Architectis omnibus inimitabilis, *un nuovo ordine d'Architettura scomposto, e per cio più artificiosamente composto.* Quadrat huc adumbratio ordinis hujus Rhetorica, quam habet *Bartholi Ricreat. del Savio* Cap. 8. p. m. 115. *Souviemmi, inquit, d'haver veduto in un' palagio di Ricreatione d'un Principe, fra le altre bellissime, una particolar Camera tutta finta a capriccio di rovine, con un' nuovo stile d'Architettura, che ben potrebbe chiamarsi l'ordine scomposto, e da adoperarvi non meno in gegno, e giudicio, che ne gli altro dovendosi dare unita al dissipato, gratia al deforme, regola alla sconcio, simmetria allo sconcertato, e arte al caso. In entrarvi cagiona horrore, e diletto, il vedersi diroccata in sul capo una fabbrica rovinante, se non che nel cadere, scontratesi à ventura, come mostra lo strano andamento delle pendenze, l'una parte slega-*

Fig 1

EXPLICATIO LITTERARUM AD SCATURIGINEM

B Scaturigo Thermarum, que olim aliori longe loco prefluxere.

cccc Vestigia petre incisa, que exeperant olim Trabes .E.Us Balneatorie primum extructe, in antro horrido sub rupe DDD praedita concava.

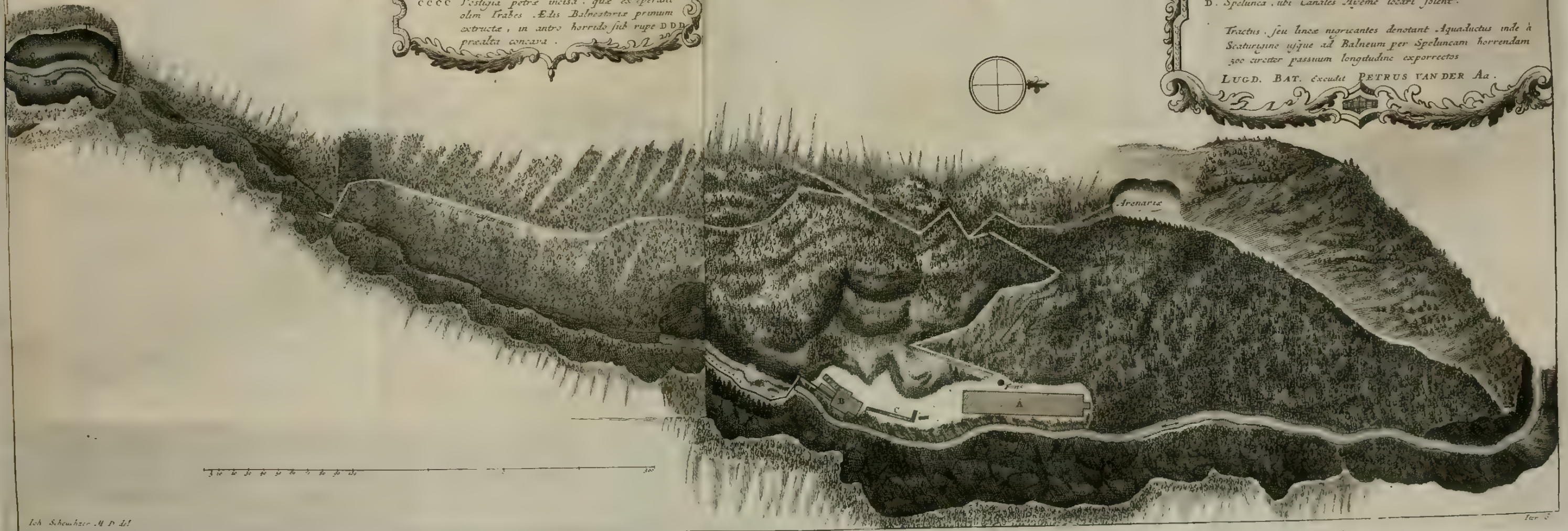
ICHOGRAPHIA THERMARUM FABARIENSIVM

eo statu quo nunc sunt .Edificia, et Aquaductus.

- A. Habitaculum pro Adventu, qui Thermarum causa huc accedunt.
- B. .E.Us Balneatoria Vetus cum Porticu, in qua deambulare solent hospites.
- C. .E.Us Balneatoria nova
- D. Spelunca, ubi Canales Niveme locari solent.

Tractus, seu lineae nigricantes denotant Aquaductus inde à Scaturigine usque ad Balneum per Speluncam horrendam 500 circiter passuum longitudine expositos

LUGD. BAT. Excudit PETRUS VANDER Aa.

The first part of the report
 deals with the general
 situation of the
 country and the
 progress of the
 work during the
 year. It is
 followed by a
 detailed account
 of the various
 projects and
 the results
 achieved. The
 report concludes
 with a summary
 of the work
 done and a
 list of the
 names of the
 persons who
 have assisted
 in the work.

Prospectus Aedis Balneatorie FABARIENSIS.

Fig. 2.

Fig. 5.

Fig. 4.

Fig. 3.

Mattföck Mons.

Quintenbergy.

St. Annen.

Walden

ta con l'altra, tutta in piè si sostiene, posando bizarramente sopra membra non proprie, e pur così bene adatte, che l'occhio non che risentirsene come à mostruosità, sommamente gode, trovava una non più veduta specie di proportionone, e di bellezza, nella deformità, e nella sproportionone. Io per mè credo, che chi ne formò il disegno, vi studiasse intorno il doppio più, che a una fabbrica ben ordinata; mà non è da ognuno l'intenderne il Magistero.

In Fig. 3. Adjecta sistuntur Strata montium quædam, qui Lacui Rivario adstant, horumque protensiones arcuatæ.

Die 17. Julii *Thermas* petiimus *Fabarias* quibus per Novendium utus fui, ut reliquias abigerem *Hemicranix* dexteri lateris, cujus præludia ante aliquot annos fensi, & felices malo progredienti obices posui, per earundem aquarum usum Anno 1704. susceptum, ut tamen remanserint palpebrarum oculi dexteri motus quidam spasmodici, quorum depulsio ut & reliquiarum mali *Ischiadici*, quod sub initium hujus anni dexterum latus afficere coepit, evacuatio ad *Undas Fabarias*, veluti sanitatis Portum me invitavit.

Hic fuit altitudo Mercurii in Barometro diebus 18. & 19. Julii 25". 9". Cælo sereno.

Die 21. Julii hora 1. post meridiem fuit Mercurii altitudo 25". 8". Cælo sereno & calido.

Die 22. Julii ante meridiem fuit altitudo Mercurii eadem; vesperi vero cælo tonante dimidiam descendit lineam.

Die 23. Julii in *Thermis* ante meridiem Mercurii altitudo 25". 3". cælo circa meridiem & vesperi pluvio.

Die 24. Julii in *Thermis* manè & per totam noctem præcedentem cecidit pluvia, fuitque per totum hunc diem aër inconstans. Altitudo Mercurii 25". 3".

Die 25. Julii cælo inconstanti hora septima matutina altitudo in *Thermis* 25". 4". post meridiem 25". 3".

Thermis Fabariis adjacent *faxa marmorea*, nigricantia vel fusca, lapide illo, quem titulo *Lentium lapidearum vitreis similium utrinque convexarum*, vario sub schemate visui sese offerentium descripsi in *Specimine Lithographiæ Helveticæ* pag. 30. & postea in *Meteorologia Helvetica* pag. 326. Hæc inter *faxa* durissima, pro novæ *Ædis Balneatorix* constructio-

structione excisa ἀγαθῆ τήχη jacuit frustum vetustâ velut carie exesum, è quo lapides figurati conclusi sponte excidère partim, partim lævi instrumentorum subsidio eximi, sicque carceribus liberari potuere. Sunt autem lapides hi *Numismales* aliis dicti latiores illis, quos offendi hætenus in Monte *Aubrig*, Ditionis Suitensis, & planiores, seu utrinque minus convexi, cæterum Gyris suis numerosis serpentiformibus pulchrè signati, & striis à circumferentia ad centrum tendentibus interstincti, aliquando medio umbilico veluti prominuli, communiter unciales in Diametro. Sistit talismodi Lapidem *Fig. 4.* tum saxo immersum, tum solutum. Dantur & licet raro inter illos Diametri brevioris, 5. vel 6. linearum, Aubrigensibus loco citato descriptis similes, sed quoque latiores, biunciales & triunciales, margine veluti sinuato, sed striis prorsus carentes. Dubium adhuc est, quo pertineat hoc lapidum genus. A Diluvianorum consortio non eximendos prorsus esse suadet observatio Fratris Johannis Bononiæ facta, ubi in eodem verarum Concharum & Cochlearum Marinarum in Diluviana inundatione submersarum strato reperit Fossilia minutissima testacea, ejusdem cum lentibus nostris Figuræ, sed vix sine Microscopii subsidio dignoscenda. Est hæc ulterior inquisitio illis speciatim commendanda, qui Mare accolunt, ut Analoga quærant, & inveniant marina, sicque Historiam Naturalem fossilium promoveant.

In eodem saxo marmoreo ante aliquos annos inveni *Petunculitam striatum*, & nunc ejusdem ferè generis alium ex hoc saxo erutum reportavi.

Eruimus quoque *Tubulos* aliquos *marinos* Fossiles 4. vel 5. spirarum teretes, læves, intus manifestè cavos, quorum Orbes in eodem plano jacent, Cornubus Ammonis similes.

Ad Thermarum ipsarum scaturigines inventa pulcherrima *Tellina* porosa nigri coloris, (*Fig. 5.*) qualis describitur in *Spec. Lith. Helv.* pag. 21.

Quinquaginta circiter pedes supra Thermarum scaturigines hodiernas profluebant olim ex Montis Visceribus salubres undæ. Adhæret *Terra Bolaris* rubra saxis, adsunt quoque *Tophi* albi crustatim saxa obtegentis, & in tubercula aspera elevati, vestigia.

In fissilium lapidum stratis, supra Ædem balneatoriam reperiundis ad viam, qua Valentiam itur, inveniuntur passim fragmenta mineræ ferri, fibris veluti lignosis fusci coloris intertextæ.

Ipsi lapides *Fissiles* duplicis sunt generis nigricantes, uni molliores, tenuiores, friabiles, alii crassiores, duriores, utriusque Architectonicis apti, prouti etiam eos ædis novæ muris intertexebant operarii.

E regione Ædis Balneatorix in rupe subcœrulei coloris visundæ sunt maculæ albidæ & flavescentes, quæ Naturæ veluti penicillo rudi ludibundo figuram projecti in terram hominis, retrò cruces erectas veluti adorantis representant Divæ *Mariæ Magdalene* iconem, nescio quibus indiciis, hanc esse volunt Pontificii. Depinxi rudem hanc Deunculæ imaginem *in itinere* 3°. *Tab. VIII.*

Ad hunc parietem præaltum dabatur commoda, licet periculi plena occasio experiundi convenientiam inter modum Altitudines mensurandi Mechanicum & Barometricum, & simul examinandi differentiam Calculi Morisoniani ac Cassiniani, ac alterutrius prærogativam statuminandi.

Ex Arbore, quæ forè horizontaliter ex supremo hoc pariete saxoso procrevit, ut super truncum projectum natibus prorepere potuerit, licet cum vitæ discrimine servus, demisso fune mensuravimus altitudinem 766. pedum Tigurinarum. In Barometro stetit ad radicem Montis hujus parietini, seu Ripam Taminnæ in 23". 2". propter arborem in summo pariete in 22". 4½". (ubi notandum, non esse hanc numerationem factam, ut alias, a principio Mercurii in capsula). Nunc videbimus, quid inde in favorem unius & præjudicium alterius Hypotheseos colligi queat.

Ex hac differentia 7½". linearum decimalium Tigurinarum, sine ratione habita ad gradualementem Aëris rarefactionem, quam experimentis æquè ac rationibus pro fundamento suarum tabularum statuunt Parisienses, prodit ex Hypothesi 80. pedum pro una linea numerus 600. ex Hypothesi vero posteriori 90. pedum 675.

In Mariotti tabula ad mensuras Tigurinas decimales reda-

eta respondent $23''$. $1\frac{3}{4}'''$. 1916. pro altitudine à Maris Mediterranei Horizonte ad Taminnæ Ripam, & $22''$. $4\frac{1}{4}'''$. 2669'. pro altitudine à Mari ad summum parietem nostrum montosum; subtracto priore numero à posteriore, remanent 753'. pro altitudine ipsius parietis.

Juxta Cassini computum respondent $23''$. $1\frac{3}{4}'''$. 2157. pro altitudine perpendiculari a Mari ad Taminnam & $22''$. $4\frac{1}{4}'''$. 3156'. pro altitudine à Mari ad summum parietem; subtractione facta, remanent 999'. pro altitudine parietis; qui adeo

Funis dimensus dat 766'.

Ex Mariotti calculo Barometr. 753'.

Ex Cassini Hypothesi 999'.

Quo Experimento Mariotti Hypothesin referendam esse Cassini calculo, quem voluit esse correctiorem, nemo non videt. Imò verò ad ipsum, quem Mechanica suppeditat, numerum surget Mariotte, si consideres, funem ex tanta altitudine, a pondere unius circiter libræ, extendi potuisse 13. residuos pedes, quo supposito ex amussim congruit Mariotte, minutis neglectis, quas fractiones linearum suppeditant.

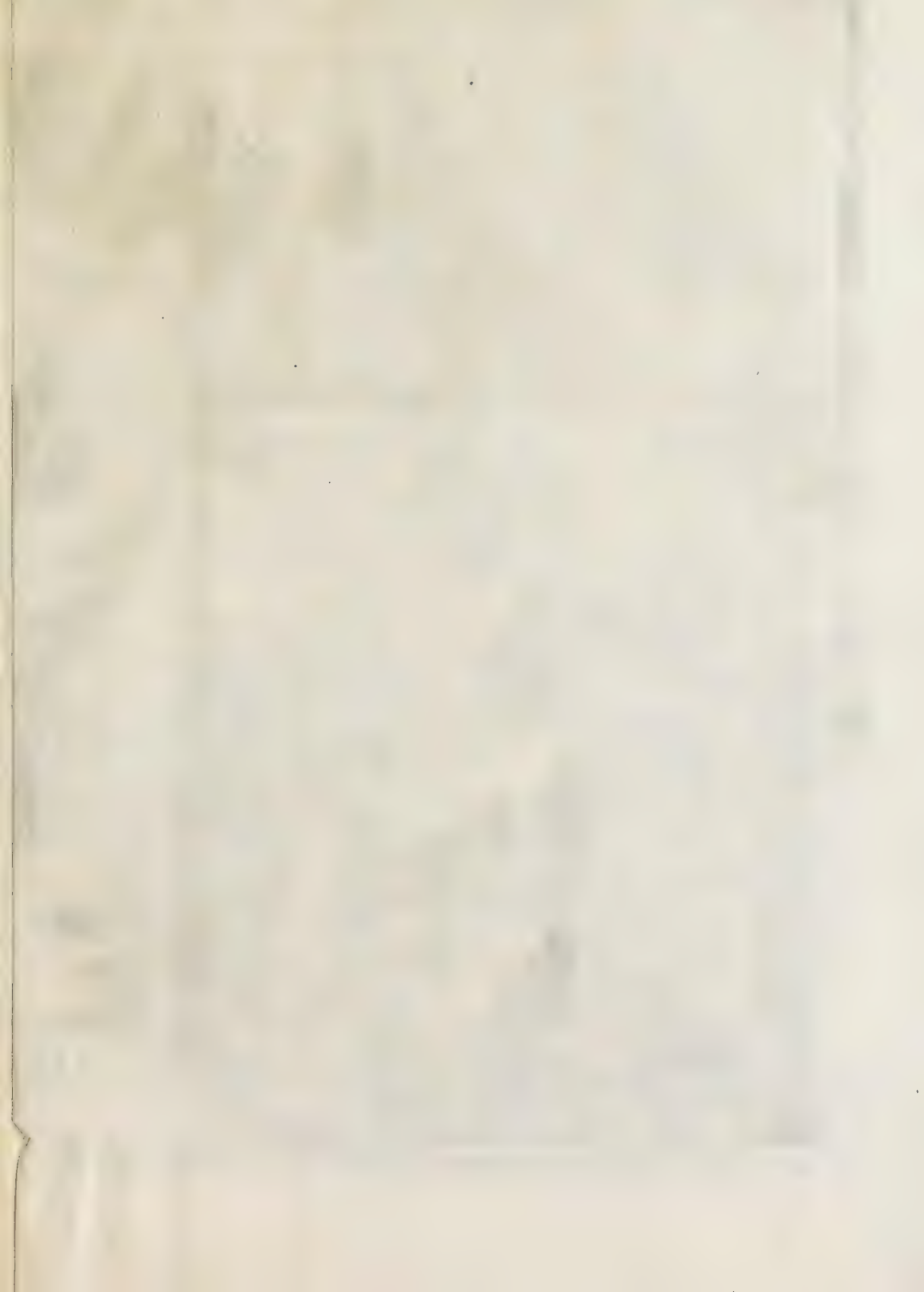
Inde ab illo tempore composuit frater Johannes aliam tabulam graduationis mediam inter Cassinianam & Mariottianam, quam inserui *Helvetiæ Stoicherographiæ* p. 24.

Nunc Thermis Fabariis valedico, ut itineris, quod præhabeo, Alpini filum protroham.

Die 25. Julii post meridiem in Thermis fuit Mercurii altitudo aëre inconstanti $25''$. $4'''$. *Ragazii* ad vesperam $25''$. $10'''$.

Die 26. Julii hora septima matutina cœlo pluvioso fuit Mercurii altitudo eadem cum hesternâ.

Est *Ragazium*, *Ragaz*, Vicus in Comitatu Sarunetum haud ignobilis, Rheno ferè ad situs. Hujus fluminis Celeberrimi ductum nunc secuturi Acus Magneticæ subsidio delineabimus omnes, quot observare licet, flexus, ad prima usque in Extrema *Sylva Rhenana* stamina, una cum justis Pagorum utrinque additorum distantis, Rivis influis, Montibus ex utraque parte erectis, cum Veris singulorum nominibus, quibus observationibus nititur Geographiæ Helvetiæ correctior Tabula abs me edita 1712. Via, quæ *Ragazio Curiam* juxta Rheni ductum

ductum vehit, plana ferè est, tamarice, Rhamno Oleæ folio fructu flavescente, & variis salicum speciebus obsita. Ex Pagis eos duntaxat in Descriptione memoro, quos ipsi pertransivimus, reliquos tabulæ reservans Geographica.

Terminus primus, a quo iter hodiernum, & Rheni Mapam ope pyxidis Magneticæ a me omni curâ elaboratam *Fig. 6.* ordimur, est Vicus *Ragaz, Ragusium, Ragazium*, in Comitatu *Sarunetum* situs, Principi & Abbati Monasterii Fabariensis in multis quoad jurisdictionem bassam addictus, ad *Taminæ*, qui rivus aliis *der Taminenbach, Tamingenbach*, Gulero perperam *Camingenbach* dicitur, ripam situs, vix ultra jactum sclopeti à Rheno, celebris propter transitum ferè quotidianum ex Rhætia in Helvetiam & Germaniam.

Horâ abhinc est *Rheni Pons, die Undere Zollbruck*, ad quem vestigal solvitur, & mox quadrantis horæ intervallo *Pons* alius *superior* telonii, *die Obere Zollbruck*, qui *Langari, Longari, Landquart* ripas jungit.

Semihorâ fere ab utroque Ponte distat *Malantium, Malanzes, Malansium, Malanz*. Census primus Dominii Majæ Villani, in fœdere decem judiciorum vicus non ignobilis, & tractu amœno simul ac fertili situs, in cujus proximo Monte trium Castrorum imi *Ruchenberg, Under-Ruchenberg, Klingenhorn, Weinegk* rudera visuntur. Multa passus est Bellonæ incommoda hîc pagus, & incendii tristitia damna in bello flagrante inter Domum Austriacam & Rhætos.

A primo Ponte Telonii horæ spatio pervenitur ad Pagum *Ciceronium, Ciceres, Zizuriam, Zizers*, qui communitati secundæ Fœderis domus DEI, & speciatim *quatuor Pagis, Vierdörffer*, adjudicatur.

Tres autem reliqui sunt *Igis, Trimontium, Trimmis, & Vatum inferius, Vazes, Undervatz*. Hæc regio olim subjecta erat Dominio *Asperi-Montis*, a quo pervenit ad *Episcopatum Curientem*, nunc vero partem Reipublicæ Rhætiae liberæ constituit.

Supra *Ciceronium* Curiam versûs in Montis præcipiti jugo visuntur *Castri Asperimontii, Rauch Aspermont, Ruchasper-*

montium Sprecheri dicti, cujus appellationem a *Rbucantiis* populis, *den Rauchen*, deducit *Guler. Rhæt. p. 6.*

Ciceres inter & Curiam non alius est locus quàm *Malefanus, Massans*, uti Leproforium, ad civitatem pertinens.

Curia ipsa *Coira, Cora, Chur*, urbs in Campo Corvantiolorum fertili & jucundo, vini & variorum fructuum ferace, ad radices Montium a Meridie & Ortu imminentium, sitæ; Prænobilis, Episcopatus antiqui sede, prærogativâ in toto fœdere Cathedrali (quæ tamen ante paucos Annos quoad Auctoritatem Consulis, antehac Præsidis perpetui fuit limitata, interventu Tigurinatorum, & Bernensium) & frequentiam Comitiorum tum publicorum fœderis totius, quæ *Pundstäge* dicuntur, tum subcomitiorum, quæ hîc ob loci commoditatem peragi solent.

Curia fuit vespera diei 26. Julii Barometri altitudo 25". 9".

Die 27. horâ sextâ ante meridiem 25". 10". vesperi verò horâ quartâ post Meridiem Thuscia in Vallis Domesticæ summa 25". 4".

Primus Pagus, quem transivimus, horâ distans Curia est *Embs, Amades, Amides*, ad distinctionem inferioris Amisii, quod ad dextrum Rheni ripam, e Regione Vallis Rhenanæ conspicitur, *Ober Embs* dictus, Rhætiensis jurisdictionis; ubi visuntur adhuc rudera Castrî ejusdem nominis.

Horæ alterius spatio attigimus *Richenoviam, Reichenou, Reichenow, Reychenaw*, ubi Arx & pontes duo, occasione confluentis ibi Rheni *anterioris & posterioris* extructi, & telonium solvitur, unde & loco ipsi *Confluentiæ* nomen dat Tschudius Helv. Antiq. MSC.

Utrumque hunc Pontem transgressi pertransivimus loca sequentia.

Bonedulcium, Benedutium, Bonaduz, qui Pagus Rhætiensis quoque Domini est, & sic ad Decimam Fœderis Grisei communitatem pertinet.

Rhætium, Rhetium, Retzüns, Rhetzüns, Rezim, Rhezium, q. d. *Rhætia ima, Rätzüns*, Pagus, & castrum, à Rhæto Tuscorum Duce nomen habens, sedes ordinaria Ablegati,

gati, qui Rhætienſe dominium Imperatoris Auguſtiſſimi nomine adminiſtrat. Diſtat hoc Caſtrum a Richenoviâ ſemihorâ.

Rhætio Tuſciam pervenitur trium ferè horarum intervallo. In via eſt *Cacium*, *Cacias*, *Catz*, ubi quondam fuit Arx *Montera* dicta, & *Monasterium* Nobilium Fœminarum, fundatum Anno Chriſti 720 ab Epifcopo Victore II. Situm eſt hoc Cazium in *Valle Domeltica Domleſchbg*, ſemihorâ à Tuſciâ, & adjudicatur communitati undecimæ fœderis ſuperioris, ſeu Grifei.

Thuſcia, *Tuſana*, *Tuſcorum vicus*, *Tuſcia*, *Tuſciana vicus*, *Toſcana*, *Tuſiſ*, *Thuſſiſ*, *Tuſiſ*, vicus Vallis Domelticæ Prænobilis, conditus a Thuſcis, quos Galli Senones Italiâ pepulère. Hunc vicum, qui oppidi formam habet, ornat antiqua profapiâ & virtutibus multifariis Nobilis Familia Dⁿⁱ de Roſenroll, quæ poſſidet antiquum & forte Caſtrum *Baldenſtein*, loco percommodo in confluxu *Rheni* & *Albulæ* ſitum. Ex Familia nominandus mihi ſpeciatiim venit Nob. D^{nuſ} *Rodolphus de Roſenroll*, Vicarii Vallis Tellinæ, & nuperrimè legati fœderis Grifei ad renovandum Fœdus ſolemne inter Reſpublicas Rhæticas & Tigurinam, munere ſummâ cum laude deſunctus, cujus humanitatem ſingularem cum prudentia & eruditione junctam amplis extollerem laudibus, niſi diſtuſa Encomia prohiberet arctum amicitiaë, quo tenemur, vinculum.

Tuſciam præterfluit *Nolla* torrens, qui Rheno infra vicum aquas ſuas cœno nigro turbatas communicat, Valles Tumiſiacam & Sexamnienſem diſtinguit, & trihorio ferè abhinc fontes ſuos habet in *Cepina*, ſilveſtri, habitato tamen ab Alpicolis loco, ad radices altiſſimi Montis *Spitz Beüerin*. Accolis quoque *Horn*, *Cornu* dicti, hinc autem deſluens Vallem perluit limo molli, facilè ſolubili, atro potius quàm terra firmâ, utrinque aggeſto, ſtipatam, quam magis magiſque excavat, excavando plures Fontes detegit, qui una cum nive ſoluta & pluvia lapſa torrentem hunc ita augment, ut maxima Thuſciensibus, & Heinfiliani Montis, Domelticæque Vallis incolis aliis, inferat damna, cavando fundamina Agrorum,

Pratorum & Ædium ipsarum, quæ postmodum subsident, propriâ mole lapsæ, perrumpendo aggeres, diruendo Pontes, superando obstacula quævis, variando cursum ipsius Rheni, (& Albulæ in eum influæ) cujus alveus a limo illo Nollæ, faxisque, quæ secum vehit magnæ molis torrens hic oppletur ita, ut a cursu solito divertere, & novam per ipsa prata humili loco sita viam sibi parare cogatur.

Altissimum montem *Spitz Bëuerin* dictum, qui Sexamniensium (*Schams*) Jurisdictioni subest, non conscendi quidem ipse, sed post meum discessum prænobilis supra nominatus, & semper laudandus *Rodolphus de Rosenroll*, qui sequentem impertivit descriptionem. Tusciâ, ad occalum magis quam meridiem 6. horarum spatio conscenditur, per plana semper acclivia, nunc tamen præcipitia magis, nunc facilio-
ra. Difficillimum præprimis est ultimæ horæ cacumen, quod propter Ventorum cum impetu spirantium rigorem paucis herbulis alpinis, ne dum arboribus, non certè cespite graminoso, est consitum. Difficultatem scandendi auget non præceps duntaxat situs, sed insuper limus mollis, veluti putridus, pedibus facilè cedens, (quam *Guser* accolæ vocant) faxis asperis sine ordine locatis interceptus. Altitudo perpendicularis Barometro mensurata, quod secum portavit Nobilis Rosenrollius, surgit, respectu ad Thusciam habito, ad 3360. juxta priorem, 3780. juxta posteriorem Hypothesin, nullâ ad gradualementem rarefactionem Aëris attentione habitâ. Prospectus sereno Aëre, qui rarus aliàs Observatori nostro contigit, latissimus pariter est, ac jucundissimus in subjectas Valles, & Catenas circumstantium undique montium, quarum quinque numeravit versus Ortum & Septentrionem distinctas, & ultimam quidem ad Tirolensis Comitatus Montafunensem districtum pertinentem, ex quo solo latè patente prospectu judicium ferri potest de insigni super alios montes, montis hujus eminentiâ.

Hodie per Viam Malam, angustas montium, quas Rhenus spumante cursu perluit, fauces umbra tenebrosâ horridas, horridas item ob horrendam plusquam belluinam, cædem commissam ante biennium in miserâ, desponsata ea quæ grava, in medio ferè viæ malæ itinere, ad facelli diruti muros. Ad

Ad viæ malæ initium Pagus est *Roncalea*, *Roncalia*, ad finem vero Pons, quo Rhenus transitur, lapideus. Hic ingredimus *Vallem* ipsam Sexamniensem (incipit enim jurisdictio è regione Thuscix trans Nollam, qui torrens limitaneus est) *Sexamniatam*, *Sexamnum*, *Schams* ita dictam, vel a sex Annibus in Rhenum ex vicinis Montibus defluis, vel à *sassam*, quod saxum notat, unde quoque *lapidariam* in Mappis nuncupari vult Sprecheri Rhet. Chronic. l. vi. p. 267. Vallis hæc unâ cum *Valle Rheni* (*Rheinwald*) unum constituit Fœderis superioris conventum magnum. *Ein Hochgericht im Oberen pundt*. Devenitque ejus dominium à Baronibus Vatiensibus ad Comites Verdenbergicos, ab his ad Episcopum Curientem, à quo dehinc Sexamnienses A. 1458. pro 3200. florenis se redemere.

In hac Valle transivimus per Pagos *Ziles*, *Siles*, qui cum *Raseino*, *Rasebein*, primam ex quatuor *directuris* vallis constituit: *Ander*, *Anderum*, quod cum *Pignolo*, *Berenburg* Arce diruta, & *Ferrara* valle, *Ferrera*, Venis *Ferri*, *Argenti*, *Cupri*, *Plumbi*, divite secundam *directuram* componit.

Anderi postquam fuimus pransi, ulterius itineris nostri cursum profecuti, juxta Arcis *Bärenburg* rudera, per viam malâ haud meliorem & sæpe pejorem Pontem Rheni ad fluminis hujus Cataractam speciosam alibi à me delineatam devenimus trium, pro quibus quatuor numerare poteris, horarum spatio *Spelugam*, *Splügen*, per *Suffers*, *Suferum*, qui à Speluga diitat horæ spatio, & primus est vicus in Valle *Rheni*, *Sylva Rheni*, *Rheinwald*.

Speluga ipsa, speluca in antiquis Chartis *Speluca posterior* dicta, *Splügen*, Pagus est ad radicem montis ejusdem nominis situs, celebris propter quotidianum fere transitum in Italiam, & vicissim in Rhætiâ, & Helvetiam.

Prope hunc Pagum est *das stolten Wasser*, Aqua Martialis rubro colore tingens quævis obvia & simul sapida.

Alia in *Vogtswald* prostat limpida, usurpatur pro antifebrili Balneo.

Die 29. Jul. hora quinta matutina fuit Spelugæ Mercurii altitudo 23". 4". hora tertia post meridiem in Alpe *San Porta*,
Zur

Zur Porten, ad origines Rheni posterioris 21". 4". hora octava vespertina in Pago *Hinder Rhein* 23". 0".

Nunc ipsum ad Rheni fontes prosequemur iter. Semihorâ à Speluga distat *Medelum*, *Medels*, *Mädel*, ubi nunc quoque templum extruitur. Horæ spatio à Speluga abest *Planura*, *Ebi*, *Æbi*, ubi conventus habentur totius jurisdictionis, *da die Landsgemeinden gehalten werden*.

Semihoram si pergas ulterius, occurrit *Novena*, *Nuffenen*, & hora abhinc Pagus *Zum Rhein*, *Zum hinderen Rhein*, *ad Rhenum posteriorem*, qui duo Pagi antehac unam constituebant Parochiam, nunc vero binas distinctas.

A Pago *Zum Rhein* ad Fontes Rheni numerantur tres horæ, quarum prima medietas plana est, & amœna, per pascua, pingua progressiva, altera verò aspera, inæqualis & montosa. Ascendimus nos dextri lateris juga ad pascua Alpina *Zum Port* dicta, quæ ovibus Bergomatum pabula præbent. Degunt horum Pastores Itali, qui quotannis in Rhæticas alpes plura ovium millia abducunt (magno Rhætorum emolumento, qui pro paucis mensibus pinguem, è pascuis, quæ elocant, censum trahunt) vitam simplicissimam & miserrimam: cibus est farina Milii Aquâ sine sale, sine butyro subacta, carnes cadaverum, ovium scil. quæ fortè è Petris sese præcipitarunt, vel morbo quodam affectæ alias perirent semiputridæ. Optimum, quod reperire licet in extrema hac mundi solitudine est *Caseus secundarius ovillus*, *Schaffziger*, quæ nos quoque Bellariorum loco degustavimus, teneritudine suâ caseos omnes vaccinos, & caprillos longè superans. Caseos primarios abducunt in Italiam. Habitatio est sexpedalis casula, ad Petram quandam inordinatâ lapidum congerie exstructa, & fissilibus quibusdam lapidibus vel assulis contra Aëris injurias aliquantulum præservata. Lectus è molli fœno, tenuique stragulo constans; omnia fordida, horrida, loci sylvestri conditioni respondent. E regione pascui hujus, in quo substitimus, à Pastore Italo comiter tractati, est *Paradisus*, pascuum aliud Glacialibus Montibus subjectum, cui denominationi non certo ansam dedit loci amœnitas, nec fertilitas, nec ulla alia cum Paradiso terrestri convenientia, ut Ironiam hîc latere suspicer.

Nos,

A. La Cour de l'Évêque
 B. Le Château
 C. Église Cathédrale

D. S. Lucie.
 E. Église Paroissiale de S^t. Martin.
 F. Dominicains.

La Ville de CHUR, ou CÖIRE, en Suisse.

G. Maison de Ville.
 H. La Douane.

K. Rivière de Plesjur.
 L. Le Rhin.

I. Église Paroissiale de S^t. Regule. M. Le Château Haldejoïn.

Illustration of a landscape with trees and a building, possibly a historical site or a scene from a story.

Nos, postquam Glaciales Montes primos Rheni posterioris fontes delineavimus, rediimus hac vesperâ in Pagum ipsum *Zum Rhein*.

Montium illa juga, quæ Rheno primas aquas largiuntur, uti & illa, quæ crastino die conscendemus, vocantur *Avicula* &c.

Avicula, *der Vogel*, *Culmen Aviculæ*, *Colmen del Oscello*, *Colmen de Oscello*, aut *Ocello*, *Monsted del Uccello* Rhætis, *Monte del Uccello* Italis, aliàs etiam *Mons St. Bernhardini*, *Culmen de S. Bernardino*, *der St. Bernhardin*, quod in honorem Sancti hujus Viri Sacellum in hoc Monte fuerit extructum, pars est *Adulæ*, Rhætos dividens à *Mesfaucis*, qui *Mesoltinam Vallem* (*das Masaxerthal*) incolunt; Scaturiginem præbens *Rheno posteriori*, sed & *Muesæ* fluvio (*Mous*) qui Vallem *Mesoltinam* perfluit, & *Thicino* (*Thesin*) aquas suas infundit. *Sprech. Pall. Rhæt. Lib. VII.* quo referente in loco Scaturiginis Rheni adhuc vestigia cernuntur Sacelli, Nymphis olim dicati, Montem hunc carminè describit *Chytraeus* in *Itinere Veneto*. p. 54. 55.

Helvetios Italis dirimit mons asper ab oris, *Pars Adulæ*, *Bernhardinum* dixere *Mesfauci*. *Ejus inaccessas nunquam contingere rupes Ver potuit*, non huc *Bacchus*, *Philomela*, *Ceresve*, non *Æstas* adiit.

Ad Fontes Rheni nos comitabantur

Dⁿ. *Johannes Bernhardus von der Wies*, Pastor Nove-
nensis.

Dⁿ. *Martinus Höslin*, Landschreiber.

Dⁿ. *Johannes* } *Lorenzii*, fratres, quorum est pascuum Al-

Dⁿ. *Christianus* } pinum *Zum Port* ad Fontes Rheni.

Joh. Jacobus Lorenz, & } Venatores

Geörgius Schäni, } Rupicaprarum.

Prope Pagum *Zum Rhein*, & in eo est *Saxum arenosum molle*, lutei coloris veluti *Ochra*, quo pro *Scripturaria* utuntur arenâ.

In hoc districtu sunt quoque *Venæ Ferris*, sed non quæsitæ.

Die 30. hora quinta ante meridiem fuit in Pago *Hinder Rhein* eadem altitudo *Mercurii*, quæ hesternâ vespera, 23". 0".

Alt hora decima in Bernhardini seu Avicula, quod transitur, culmine 22". 11". & hora septimâ vespertinâ Mefauci 25". 6".

Ex Pago *Hinder Rhein* postquam transivimus Rhenum, conscendimus mox *Avicula* eam partem, quæ nâτ' εζοχλò, *S. Bernhardini* nomen fert, *St. Bernhardin berg*, & ordinarium dat ex Valle Rheni in Mefaucinam transitum.

In Culmine Montis, arboribus nudo, occurrit passim terra paludosa bituminosa, quâ Turffæ loco uti possent Accolæ.

In descensu Meridionalis Montis partis occurrit primum Pagus *S. Bernhardini*, supra quem *Muesæ* origo est, in *al-pibus de Mugia* & *Vignon* dictis, non solum *Muesæ* scaturigines, sed ejus ad fontium usque progressum, methodo nobis consuetâ delineatum.

Prope Pagum *S. Bernhardini*, in prato scaturit *Acidulus Fons*, copioso croco martiali prægnans, qui nullius ferè est usus, & sine dubio magnarum virium, præponendus multis aliis acidulis, quæ minorem Croci copiam secum ferunt. saporis est admodum penetrantis.

Hic postquam fuimus pransi hodierni diei pensum ulterius profecti perreximus descendendo semper ad Pagum *Misfaucum*, *Masox*, *Masocho*, *Mefaucum*, *Monfaxum*, *Crime* vel *Cremé*, *Cremetum* aliàs dictum, qui cum septem aliis pagulis primam Mefaucinæ vallis squadram constituit. Pagulorum autem, qui haud longè distiti ab invicem unicam Parochiam constituunt, nomina sunt *Les*: *Lesum*, *Gabia*, *Cebia*; *Andersla*, *Doire*, *Anzon*; *Logian*; *Logianum*; *Darba*.

Quadrante horæ infra Pagum *Cremé*, seu *Misfaucum*, est Castrum ipsum hujus nominis munitissimum, in Vallis *Fau-eibus*, & edito colle vix ab hoste superabili situm. Comitum ejus familiæ sedes, quod Valli ipsi nomen dedit, & jussu Republicæ totius Rhæticiæ A°. 1521. destructum fuit. Castrum, cujus integri Muri, iique crassissimi decempedales ferè, ad angulos turribus, pro defensione mutua, instructis supersunt, occasione quavis belli ingruentis adversus Exercitus integri impetus brevi tempore muniri, & Vallem totam superiorem claudere posset. Delineatum hoc Castrum, prouti ex imâ planitie ad ejus radicem sita conspicitur, exhibet *Fig. 7.* & *Fig. 8.*

Castellum MESAUCI, MASOX, in faucibus Vallis MESAUCINÆ.

Fig. 7.

Prospectus interior Castell MESAUCINI.

Fig. 8.

Rudera quædam Turris, Sacelli, & Ædium adjacentium intra muri exterioris ambitum residua.

In ipso Pago asservantur tormenta duo ænea, ex castro il- luc delata, Trivultinæ illustris domus, quæ A°. 1494. Misau- cinam Vallem à Comite Mesaucorum ultimo, Johanne Petro emtionis jure accepit, reliquiæ, in quibus Inscriptiones con- spiciuæ; globi, quos ejaculantur hæc tormenta, sunt in circa 24. librarum. Nomen ferunt Johannis Jacobi Trivultii Me- diolanensis, qui biennio post emtionem Vallis, nempe A°. 1496. Fœdus superius, seu Griseum, intravit.

Horæ spatio infra Mesaucum est *Soatia*, *Soatzen*, ubi, sicuti Clavennæ, eruuntur & ad usus varios culinarios atque Oeconomicos alios tornantur *Ollares*, seu *Lebetum lapides*, *Lavezzi* vulgo dicti, alibi à me descripti.

Die 31. Julii Misauco discessimus, transituri per altissimum Montem *Furculam* ex Mesaucina Valle in Clavennensem; id quod nobis reluctantis licet, præ lassitudine, Equis, & viæ ex una parte acclivi declivique difficultate, feliciter per DEI gratiam cessit.

Furculæ summæ adstat jugum aliud *Alschinseh* dictum, è quo mense Junio 1705. devoluta est maximo cum sonitu Sa- xorum ad invicem allisorum, & super invicem prolapsorum, Montis magna portio, *Casibus Montium* adnumeranda. No- vas minantur fracturas hiatus atque fissuræ profundæ ad *Gazun- gam* Montem vicinum.

In Furculæ jugo horâ 12. fuit Mercurii altitudo Cœlo fere- no 21".5".

Horâ hujus diei 8. vespertina Clavennæ numeravimus 26". 11".

Quæ de cryptis *Clavennensium Æoliis*, *Ollaribus lapidi- bus* (unde nunc parant quoque vasa decoquendæ Theæ & Caffæ apta) & tristibus *Plurii*, quæ haud procul Claven- nâ, in Palatio Nobilium Francorum Vertematorum visundæ sunt, reliquiis locuti sumus alibi; in hoc Palatio extat Genea- logica Familiæ Arbor, ubi primus legitur *Ospino della Porta Milanese Signore del Castello di Vertema* 1100, & mox in- dicatur Plurium venisse Vertematios A°. 1146.

Nunc animus est, postquam Clariss. Dⁿ. *Jacobo Hermanno* Basileensi Batavium concedenti, ut Cathedram conscendat Mathematicam humeris suis à Sereniss. Republica Veneta impostam, amicum diximus Vale, (Tiguro enim nobiscum profectus in toto itineris decursu hætenus fideliter adstitit) Clavennâ relicta, juxta *Mairæ* ductum, petere Solium.

Trihorium est, quo Clavennâ venimus Solium, per tres Jurisdictiones distinctas.

Prima est *Clavennæ* ipsius oppidi, ubi ut & reliquo Comitatu Commissarius, nomine Reipublicæ Rhæticiæ residet, mero & mixto imperio gaudens.

Altera est *Pluriensis* prætura à Clavennensi jurisdictione per flumen Pluviam distincta, pertinent eo *Plurium*, *Plurs* & *Villa*.

In hac jurisdictione ex *Savonio* sese in Vallem præcipitat aqua *Fraccia* sub specie spumantis Catarrhactæ pulcherrimæ, quam rursus ut A^o. 1703. sole ἀγαθῆ τύχη à tergo lucente fuimus ingressi, ut recrearemur jucundissimo Iridis circularis spectaculo, quod non minus oculorum meretur obtutum, quam mentis scrutinium. Sistit hoc Naturæ pictricis productum *Fig. 9.* ubi AB. notat radium solis per oculum ad centrum Iridis tendentem EBC. & D. B. F. angulos 42. graduum iridis primariae, & 52. secundariae. Aetiologiam Iridis hujus exposui in *Meteorolog. Helvetica* p. 89. Nimirum ita res concipi debet, ut oculus sit in apice Coni, & omnes guttulæ in tota hujus Coni superficie, in certa anguli apertura, suis pictæ sint ad oculum usque coloribus. Inde tamen argui nequit, totam aream circularem vel Coni integrum corpus, quod sub figura Circuli, vel Ellipseos aspicitur, nec peripheriam duntaxat coloratam esse debere, quandoquidem paucae illæ guttulæ, quæ apicem Coni constituunt, utut coloratæ, tam vivis coloribus pingi nequeunt, quam innumeræ aliæ secundum Coni latera per conjunctionem opticam spectatæ, quæ extremi ab oculo remotissimi Coni Peripheriam sistunt. Distinguenda sic venit Iris hæc Circularis in media rorida Catarrhacta conspicua, ab Iride ordinaria, quod hæc fit circulo minor, & rarissimè semicirculo major, illa Circularis integra:
hæc

hæc oculum spectatoris habeat a nûbe rorida remotum, ut alterum Coni latus in terram se abscondat, in illa verò sit oculus ipsis salientibus guttulis immerfus, ut integer Conus cum suis lateribus maneat supra terram oculis prope expositus: ordinaria proin major, hæc minor, vix ultra 12. pedes in Diametro habens.

Tertia Jurisdicção, quæ ad Aquam *Luveram*, *Aqua di Luver* incipit infra *Castafegnam* est *Prægallie*, *Prægallienfis Vallis*, *Bregeller*, *Pregeller*, *Bergellerthals*, quam alii *Præjuliam* vocant, quod ad pedem Juliarum Alpium jaceat. Constituit hæc Vallis Partem Fœderis domus DEI, *des Gottshautspundts*, ac protendit se ad radices usque Malojæ Montis, *Casacciam* usque, quæ huic quoque Prægallienfi communitati includitur. Distinguitur hæc Vallis in binas partes, quas antiquum Castellum, *Murum*, *Muri*, *Castellmur*, Antonino quoque memoratum, dirimit in Jurisdictionem *Supra Portanam*, *Sopra Porta*, & *Infra Portanam*, *Infra Porta*, cui divisioni atque denominationi ansam dedit, haud dubiè faucium infra Castellum jam nominatum Angustia, quæ portæ ad instar Vallem superiorem ab inferiore separat. Vallem totam cum perfluente *Maira* seu *Mera* sistit *Fig. 10.* Fluvius *Mera* prope *Casacciam*, sive *Casatium*, *Casatsch* bina veluti Cornua habet, duplicis scaturiginis viam. Una derivatur ex Monte *di Sett*, Septimi illo jugo, quod A°. 1703. conscendi, ubi trium Fluminum origines spectantur, ad totidem Plagas deflux, *Mairæ*, de qua nunc, *Rbeni*, qui postea Albulam influit, & tandem Rheno posteriori se in Valle domestica miscet: *Mairæ* hoc brachium *Aqua di Maroz* Cæsarianis dicitur, & à Senioribus Pagi civibus pro vera habetur *Mairæ* Scaturigine. Alterum Brachium, juxta quod nos Iter nostrum profecuti sumus aliquo usque, se se protendit per *Vallem di Forgano*, ad *Vallem* & montem *Malengo*. Hæc *Mairæ* portio *Ordlegnia* vocatur *Casatienfis*.

Solium, perantiqua Prænobilis Familix *Salicea*, de *Salis* sedes, sub Portanis Prægallix Vallis adnumeratur. Hic nos detinuit per quadriduum ferè perspecta dudum, & mihi & multis aliis prælaudatæ Familix humanitas, & liberalis admodum

tractatio. Detinuit infimul & recreavit dulcis, atque erudita, qua in Parnaffo hoc Rhætico frui licuit, converfatio, nominatim cum Ill^o. D^{no} *Friderico Antonio de Salis*, Regis Galliarum Capitaneo proximo, & foederis Domus DEI Directore, generosæ prudentiæ, & reconditæ eruditionis Viro, Ill^o. D^{no} Fratre *Rodolfo de Salis*, Ex Governatore Vallis Tellinæ, Humanitatis, Eruditæ pietatis & multarum virtutum exemplo, Ill^a. D^{na} *Hortensia de Salis & Gugelberg*, cujus rara eruditio in Theologicis, non minus quam Phÿficis ipfi jam innotuit literato Orbi, & cujus Experientia in re Medica, multis agris in illa *ᾠειχάρις* Medicis destituta est solatio insigni, Ill^a. item D^{na} *Margaretha de Salis*, fratrum prælaudatorum humanissima ac pientissima sorore. Quibus accessit Ill^{mi} Dⁿⁱ Marchionis *Barbo* Cremonensis & virtuosissimæ conjugis, ex Italiâ ob ipsum matrimonium, unâ cum Marito, dignissimo Thori justissimi Socio, profugæ commercium, cujus dulcis memoria nunquam mente meâ excidet. Ab hoc Illmo Viro rerum naturalium scrutatore indefesso didici, quod nunquam antea noveram, *Ægagropilas* quoad maximam partem conflari ex *Trichomonis* herbæ furculis, cujus integra ferè foliola paucis antè adventum nostrum septimanis invenit in ipso *Rupicapræ* ventriculo, & pilâ nondum satis compactâ. Lubet hic meminisse observationis alius, quam à Venatore Novenensi *Georgio Schänio* habeo, quod *Ægagropilarum* ubicunque adsint, formatio incipiat in ipsis ferè *Rupicapris*, antequam anniculæ fiunt vel bimulæ, in adulta enim filamenta plantarum, vel fibrosas radices non amplius in glomerem coire, sed in *Chylum* resolvi.

Ab Ill^{bis} D^{nis} *de Salis* percepi, Ventos Prægalliensẽ Vallem perspirantes statos plerumque esse, manè Euros, à meridie Zephyros, cujus reciproci motus causa eadem est cum resolutione ventorum statorum, qui Lacum Rivarium perflant, alibi latius exposita, & ab Aëris successiva juxta foliis motum rarefactione petenda: pugnare sæpe Ventos occidentales cum Borea in confiniis Septimi & Malojæ montis, ubi scil. Valles veluti in angulo concurrunt, & contrarios sæpe nec ordinarios exerere effectus: a Zephyro, si vincat, nec tamen Septimum

mun transeat, humectari Vallem cis Malojanam, seu Prægalliensem, exicari è contra à Borea Victore Transmalojanas, Oeni Valles à Zephyro victore, si juga Malojæ superet, humectari Valles Trans Malojanas, sicari Prægalliensem; à Borea Victore, si in Prægalliensem Vallem transeat, hanc humectari, Oeni Valles verò exicari. In Prægallienfi Valle si ante nonam vel decimam horam antemeridianam spiret Zephyrus, sequi ordinariè pluviam, si verò post Meridiem denuum flare incipiat, serenitatem. Quoniam in hoc casu indicat prædominium hujus venti, & copiam vaporum, in ordinaria verò Zephyri a Meridie perspiratione Aëris duntaxat rarefacti expansionem. Phænomeni prioris ratio hæc est, Zephyri proprium est, adferre vapores, qui in guttulas resoluti pluviam constituunt; quod si sese regimen hujus Venti terminet intra Vallis Prægallienfis confinia, non mirum ex occurfu Boreæ, qui transitum illi disputat, condensari vapores in pluviam; quod si vincatur Boreas à Zephyro, hicque juga Malojæ superet, transportabuntur vapores, Pluviæ illuc & cadent, aère Prægallienfis Vallis manente sereno. Eadem ferè ratio prædominantis Boreæ, &, qui sequuntur, effectuum.

Solii fuit die 3. Augusti hora decima ante meridiem Cœlo pluvioso Mercurii altitudo 24". 8".

Die 4. Augusti aère sereno, 24". 8 $\frac{1}{4}$ ".

Die 5. Augusti ante meridiem Cœlo sereno 25". 0". post meridiem 24". 8". aère nubibus tecto.

Die 6. Augusti prænobili, quæ Solii est, Societati valediximus, ut reliquam emetiremur Vallem Prægalliensem.

Solio postquam descendimus denuo in Vallem, vidimus ad dextram locum, ubi stetit *Murum*, *Muro*, *Muri*; oppidum Antonino quoque memoratum in suo Itinerario, & rudera ipsius arcis *Castellmur*, *Castelmuro*, quam Clavennenses & Plurienses superarunt A°. 1271.

Transivimus nos per Pagos *Culturam*, qui supraportanis accensetur, *Stampam*, *Burgum novum*, *Borgo nuovo*, *Vico supranum*, *Vespran*; *Casatiæ* autem *Casatsch*, *Casaccia* fuimus pransi: situs est hic Pagus ad Brachiorum Mairæ conflu-

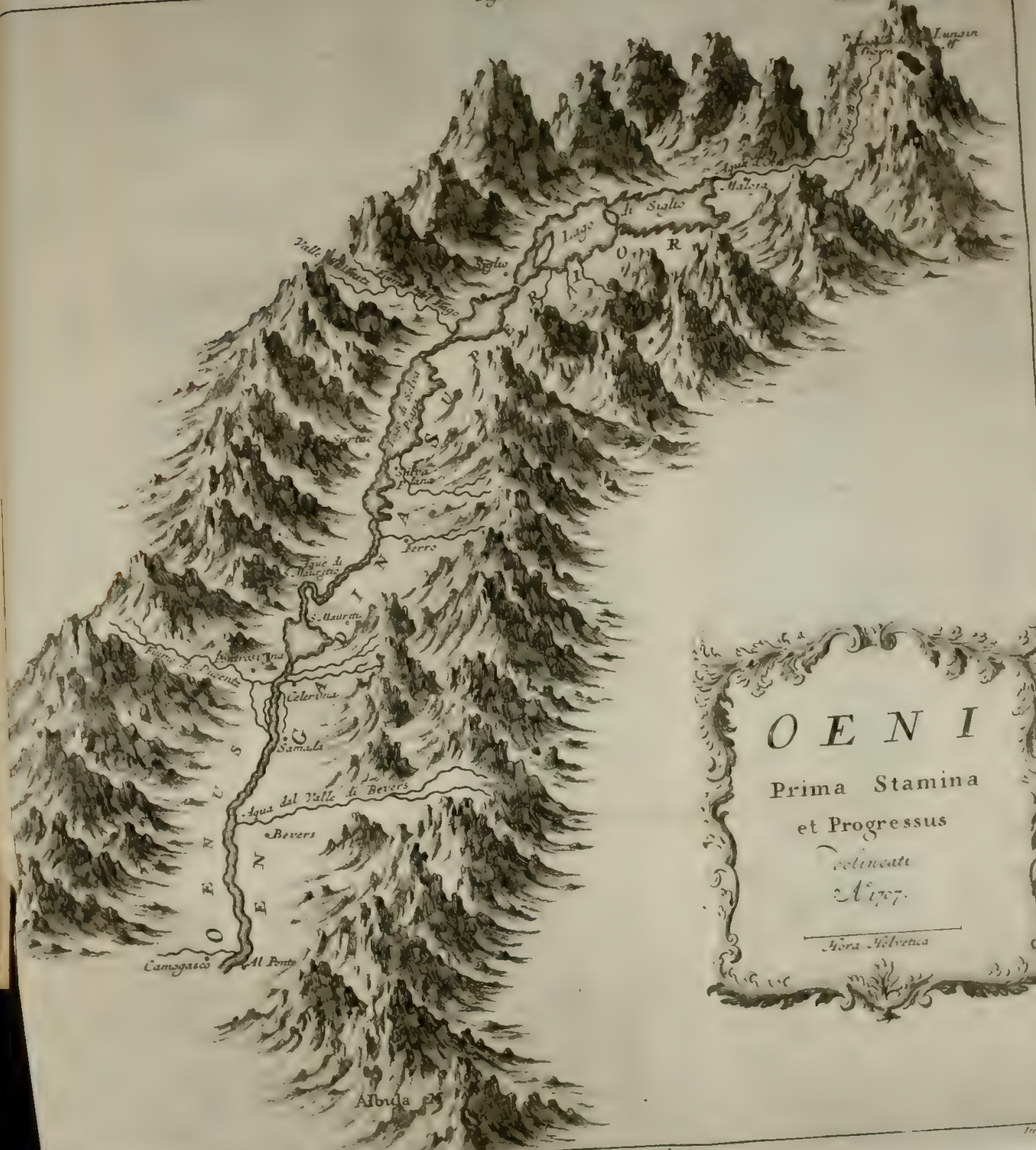
fluxum, ad pedes Septimi & Malojæ Montium, ubi etiam itinera dispartuntur; celebris ob S. Gaudentii corpus, ibi sepultum, in cujus honorem haud procul à Pago erectum fuit quondam Monasterium, cujus rudera adhuc ad viam visuntur.

Superato *Maloja* Monte ingressi fuimus Engadinam superiorem *in Co d'Oeno*, in capite Oeni sitam, quæ alium Fœderis Domus DEI conventum magnum constituit. Aspera quidem & frigido cœlo est, sed amœnitate, & fructuosis pratis, campis & alpibus felix. *Sprecher. Pallad. Rhetic. l. VIII. 232.* Oeni fontes & progressus delineavi in *Fig. II.* quorum ductu Lector mecum iter porrò profequi mox poterit. Sunt autem Oeni primæ scaturigines quærendæ in Montis Septimi jugo, *Monte di Sette* dicto, quod A. 1703. conscendi. Inde enim defluens *Aqua di Pila*, in planitie Majolana *Aqua Deng*, *Aqua d'Oen*, *Aqua Oeni* dicta, mox *Lacum Siliensem* influit. Constituit autem hic & sequentes alii *sylvaplanensis* ac Sancto-Mauritianus, cum Rivis montanis influis, veros Oeni fontes, quorum ultima & summa duntaxat stamina dat *Aqua di Pila*.

Pagi, per quos transivimus hodie, sunt *Maloja*, ad radices Montis Septimi sita; *Silium*, *Siglio*, *Silifs*, *sylva plana*, *selva piana*, ad radices Julii Montis sita, quem transivi A. 1703. *Sancti Maurittii* Pagus, *S. Mauritio*, *Sant Moritz*, Celebratissimus propter acidulas, quæ quartâ horæ parte abhinc distant, & quotannis à magna Italorum, Sabaudorum, Pedemontanorum, Germanorum & Helvetiorum frequentia bibuntur. De harum aquarum Natura & viribus alibi. Distat Malogia à Casaccia horâ. Silium à Maloja 1½. hinc Sylva plana 1. hor. & S. Maurittii pagus 1. hor. hic pernoctavimus.

Die 7. Aug. horâ septima matutina fuit Mercurii altitudo 22". 7". Aère inconstanti.

Hodie perreximus juxta Oeni ductum per Pagos *Celerinam*, q. d. *Celer Oenus*, quoniam eò Oenus ex Lacu S. Maurittiano per rupium angustias celeriter fluit; *Samadenum* q. summum *Oeni*, *Beverum*, *Bevers*. *Ad Pontem*, *al Ponte*. Hic Oenum deseruimus, ut per *Albulam* Montem (qui aliis nominibus *Albulenberg*, *Albeln*, *Aelbelen*, *Elbelen*, *Albäll*, nun-

O E N I
 Prima Stamina
 et Progressus
 declinatus
 1707.
 Hora Helvetica

La Ville de LVCERN, en Suisse.

vocant, peculiari libro descripto à *Job. Leopoldo Cysato* Polygrammateo Lucernensi A. 1661. præ aliis Ventis maxime sævire dicunt Aquil-Occidentem (NW,) quem tinent quoque Tugienfes & utrobique *Arbifs* vocant, q. d. *Twerbifs*, *Zwerchbifs*, *Boream lateralem* seu *obliquum*.

Portu Kufnacensi soluti præ oculis habuimus *Montem Pilati*, *Fractum* alias dictum, qui crastino die Crurum nostrorum robur quoque franget, fractus ipse in innumeros scopulos, à quibus nomen habet. Est hic mons, quod in $\sigma\epsilon\sigma\sigma\phi$. A. 1702. innui, Accolis, qui eum vident, Calendarii in vicem, vel potius Barometri loco, quoniam serenitatem ipsis vel tempestuosum cælum prænuntiat; Hinc nata loquendi formula, Temporis Regula, *wann der Pilatus hat ein Hutt, so ist das Wetter fein und gutt*; si Pilatus est pileatus, Æther erit serenus. Contrarium accidit, si mons hic Pilati conspicitur Pallio cinctus, *wann er einen Mantel an hat*. In priori nempe casu Nubes Montis Caput obvolvunt integrum, Oculisque aspectantium surripiunt; in posteriori vero Atmosphæra graviore reddita, & ad resolutionem in guttas aqueas proclivi, infra Montis Cacumen sese demittunt, & caput Montis è medio Nubium in Æthera surgens spectatoribus sistunt, obvoluto interim & pallio veluti circumdato reliquo Monte ad Radices ferè.

Lucernam, Urbem amœnissimi ad Lacum ejusdem nominis, & Montis Pilati Radicem situs, appulimus circa Meridiem hujus Diei. Tertium hæc constituit cum sua Ditione Helvetiæ totius, & primum Pontificiæ Religionis Pagum, ubi ordinarie resident Pontificis Romani & Hispaniæ Regis Ablegati, & convenire solent ordinarie Cantones Cultui Romano devoti.

Occurrunt in hac urbe varia notatu digna, quæ Rem Historico-Naturalem attinent.

In Curia Conclavi primario, ubi Senatus Amplissimi membra convenire solent, suspensa visitur *Job. Henrici Wagmanni*, Geometriæ Lucernensis, Tabula Territorii Lucernensis Geographica prelo publico digna, quam minori quidem forma, sed eadem Authoris manu, possidet quoque Museum Tigurinum Civicum.

Reliquia
Gigantis.

In Archivo ejusdem Curiae asservantur reliquiae paucae Gigantis, *Reida* (qui Pagus est praefecturae *Villosoviensis*, Ditionis *Lucernensis*) A. 1577. sub Quercu annosa effossae, quae leves admodum sunt & friabiles. Restant autem tres duntaxat sceleti Gigantei partes, scapulae portio & ossa duo Carpi, ut autumo. In *Halleri Chronico MSC. Lib. XLI. Cap. 5.* Invenio ex relatione Civium quorundam Tigurinorum ἀνθρώπων, pedes infra genu longos fuisse 5. pedes, Tibiam infra genu crassam $\frac{3}{4}$. ulnae, patellam penè ulnarem, Femur supra Genu ulnare, digiti majoris pedis Articulum femiulnarem. costam latam $\frac{1}{4}$ ulnae. Caeterum de hoc immani Longurione silent Historiae Patriae, quis fuerit, vel unde, an ex Aetneis Antris huc venerit Cyclops, vel unus ex impia illa cohorte, quae ausa fuit affectare coelum? Habuit certè, quaecunque fuit, conjurata Juventus, cur sese in Helvetiam reciperet, potius quam in ullam aliam Terrae Regionem, ad propositum exequendum. Animus erat provocare Divos ad praelia, quem in finem oportuit ad coelum propius ire, imo, quod Fabulae narrant, humeris monti superaddere montem, pervius ut fieret congestis molibus Aether. Nullibi autem hoc commodius fieri potuit, quam in Patria nostra, ubi Juga alpina propius Aetheri accedunt, quam ulla Terrarum alia, ubi,

Quantum Tartareus Regni pallentis hiatus

Ad manes imos, atque atræ stagna Paludis

A supera Tellure patet; tam longa per auras

Erigitur Tellus ☿ Cælum intercipit umbra.

abeunt in nubila Montes.

Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mimanti,

Ossaque cum Pelio, cumque Hemo cesserit Othrys.

Sil. Italic.

Ducerem ab hoc nostro Helvetico Gigante, ut Nationis Helveticae genitore, Prosapiam nostram, si ulla extarent uspiam hujus rei monumenta, & hinc derivarem Gentis nostrae tam celebratum, & tot bellis ad hæc usque Tempora probatum robur, si vel minimam præviderem persuasionis in Animis Lectorum erigendae spem, quam nec mihi pollicere ausim. sunt equidem, qui pertendunt, degenerasse nos

à Majoribus nostris, fuisse eos prægrandi & ferè Gigantea mole Homines: aspectare nos jubent Alpicolarum & Valli-
 colarum plerorumque hodiernorum quadratam proceritatem,
 speciatim *im Iselwaldberg*, prope Brientium, & in *Grindel-
 liaValle*, Ditionis Bernensis; ostendunt nobis in ossuario quo-
 dam Vallis Alpinæ *Calfeisane*, Comitatus Sarunetum, col-
 lapso, ossa Hominum, quæ ordinariam superant hominum
 staturam, & de portentoso eorum, qui olim ibi vixerint,
 nam nunc præter facellum à senis vicinorum Montium fre-
 quentari solitum, & domuum quædam rudera, nihil ampli-
 us restat, robore; In ipso quoque Agro *Tigurino* ad Arcem
Utikonam ex Tumulis, Rupibus & Tosaceis incis, ossa e-
 ruta humana, magnitudinis prope incredibilis memorat *Wa-
 gner Hist. Nat. Helv. p. 152.* & in *Vallis Vreel*, apud *Voltu-
 renos*, campo de *Luco* dicto, in quo conflictum magnum
 contra Arianos tempore Divi Ambrosii Episcopi Mediola-
 nensis, Ossa giganteæ staturæ humana reperta testatur *Spre-
 cher Pallad. Rhet. Lib. X. p. 276.* & *Guler Descript.
 Rhetie. L. XI. p. 171.* Adducunt porro Testimonium
Julii Cesaris admirantis olim corpora Gallorum, (quibus
 Helvetii quoque accensebantur) *Germanorumque cæsa*, quæ
*mirifica corpora, & corpora mirifica specie amplitudineque
 vocat A. Hircius De Bello Africano Lib. V.* Argumenta
 quoque petunt ex ipsa Regionis indole, cui incolæ ut pluri-
 mum respondere soleant, cum enim *Helvetia celsissimis orna-
 nata sit montibus, proceras Arbores, magnaue armenta pro-
 ferat, Incolæ quoque Regionis Naturæ respondere debebant;
 Helvetii enim montium, & montes Helvetiorum Gratia pro-
 ducti esse videntur; Et Philosophi doceant locatum consequi
 locorum conditiones.* *Wagn. Hist. Nat. Helv. p. 145.* Dehinc
 ex ipsi Helvetiæ Gentis Annalibus Historias passim conge-
 runt Gigantei roboris & molis. De *Teutoboccho*, seu *Teu-
 tobeccho* Duce Tigurinorum, Ambronum, Cimbrorum atque
 Teutonum, proceritatis eximiæ Viro, qui supra Trophæa
 eminebat, teste *L. Floro L. III. C. 3. P. Orofio Hist.
 L. V. C. 16.* & à *Cajo Mario* Consule Romano occisus est
 Anno ante Christum natum 105. fuit sane Tigurinus hic Gi-

gas Lucernensi haud inferior, si verum foret, quod de illius Sceletio 25. pedum A. 1613. ad Castrum *Langon*, prope *Sanctum Romanum* Delphinatus Oppidum (haud procul ab Oppido *Beaurepaire* in Agro *Viennensi* locat Chiffletius *Vesontion* Part. I. c. 47.) in Tumulo peculiari reperto narrant peculiaribus Libellis *Jacobus Tissot* & *Nicolaus Habigot*, quorum fidem infringit *Gassendus* in *Vita Peireskii*, Lib. III. p. m. 205.

De *Mario Rostio*, (*Roüst*) & *Anglaro* (*Conrad Engelhart*) Tigurinis, quorum fortitudinem singularem laudat *Jovius Hist.* L. XV.

De *Melchiore Petermanno*, Cive Lucernensi, *Jodoco Meyero*, *Neukilchenfi*, ex praefectura *Rotenburgenfi*, *Casparo Lütoldo*, *Monasteriensi*, *Jodoco Rodolpho Redingio* *Suitensi*, *Johanne Petatore*, dicto *Musculo*, *Monasteriensi*, & *Rusticis* quibusdam aliis Lucernensibus, eorumque praeválido robore, *Cysat. Beschreibung des IV. Waldstetten See.* p. 144.

De *Jordino* (*Weybel Arnold Jordin*) subsylvano, cujus immanem & prope efferam virtutem deprædicat *Jovius Hist.* L. XI.

De *Winkelriediis* Subsylvanis Nobilibus, quorum unus immanem Draconem interfecit, & patriam ferâ hac belluâ liberavit; alter *Arnoldus* nomine in *Sempacensi* pugna hastarum hostilium in acie porrectarum fasciculum collegit, & *Helvetiis* ad ipsos hostes pontem struxit, imo viam ad *Victoriam*, perenni memoria dignam paravit.

De *Johanne Wala* *Glaronensi*, cujus fortitudo bellica insignis laudatur in *Sprecheri Pallad. Rhet.* L. IV. p. 110.

De *Rodolpho V. Tschudio* *Glaronensi*, cujus Historia digna, quæ huc inferatur abs me ex *Hermanni Hermanni J. C. Pinu Tschudiana* seu *Genealogica Familiæ hujus prænobilis Historia MSC.* *Rodolphum hunc, quod Austriacas partes tutaretur adversus 3. montanas Communitates. A. 1316. Johannes à Scedorff* & *Uranieneses hereditatem quandam apud se interverterant; Armis itaque repetendam arbitratus Tschudius, aliquoties cum suis Auxiliaribus in Vallem Schæckiauanam hostiliter irrupit: Contra Scedorffius cum suis Glara-*

nensum vallem, cui à Limago Fluvio nomen, invasit. Varría hinc inde damna illata, Bellum tamen sopitum. Seedorffius à Glaronensibus Cacodæmon ex Uri, Tschudius verò, quod esset visendæ Longitudinis, longus Riebingus vocitabatur. Die quodam suis instructi copiis utrinque acerrimè congregiebantur, adeo quidem, ut fortiter cædendo Hostem Tschudius cuncta sua Arma perfringeret, perderetque, cui tamen spoliato furor mox alia ministravit. Mirum dictu, viderat is forte adolescentem Pinum, hanc itaque ingenti, ut erat, corporis proceritate, animique fortitudine invadens, sine mora radicitus Terrâ revulsit, eaque armatus renovato prælio novem ex hostibus prostravit, cæterisque in fugam actis, haud sane ignobili potitus est victoria.

De *Ænothero* (*Einbeer*) ita, quod exercitum æquiparaverit, nuncupato. Hic ex Turgia Pago Sueviæ. (Turgogja Helvetiæ) oriundus, *Flumina, quæ pontibus non juncta erant, post se Equum suum trahens superare solitus fuit, adjecto in reluctantem loripedem hoc joco: Ita meus Deus adjuvet me, vel ingratus sequare necesse est. Is Venedos, Avarisque in modum fœni demetebat, & in morem avicularum, hastæ velut cuspidè fixos humeris suspendebat; teste Aventino Hist. Bojar. Lib. IV. p. 208.*

Plures possem Catalogo semigigantum inserere Helvetos, si per tempus id liceret, quod monet me redire ad Gigantem nostrum Lucernensem, Leone duplici repræsentatum, quarum una omnium oculis exposita in Turris facie exteriorè, cum hac Epigraphe Rhythmica.

*In der Statt Lucern, da vnden
Bey dem Dorff Reyden hat man funden
Schröcklich grosse Menschen Gebein,
Under einer Eich, auf einem Reyn:
Die Oberkeit derselben Statt,
Glerhten leuthen die zugschikt hat:
Welche nach der proportion,
Geometrisch das Mäss han gnou,
Hiemit erscheint unfehlbar gwiss,
Wann aufrecht gstanden diser Riss,*

Sey er gsin mit der Länge gleich

Vierzeben mahl disen strich:

Beschach im 1577. Jahr.

Gott weifs, wie lang er vor da war

Was man g'funden, noch b'halten werden

Was überig verbleibt in der Erden.

Addita huic inscriptioni est linea, quæ quatuor decies sumpta Longitudinem Gigantis adæquare debet. Eandem proportionem servat adjecta linea recta, sed quadragies & bis sumpta.

In ipsa vero Curia suspensa videtur Tabula integrum exhibens sceleton, ad nutum *Felicis Plateri Medici Basileensis*, cui examen ossium repertorum demandatum fuit à Senatu Ampliif. Lucernensi, à *Johanne Bock* picta. Picturæ huic adjecta est Inscriptio sequens Latina & Germanica.

Delineatio Sceleti Gigantis, cujus ossium portiones aliquot, veluti femoris, tibiæ, scapularum, vertebrarum, Ossis sacri, Coccygis clavicularis, Costarum, calvariæque fragmenta, pollicis quoque secundum os, atque Calx, mala item integra fere (è quibus & tanquam illis, quæ in homine longè aliter quam cæteris animantibus formata sint, humani corporis hæc ossa fuisse præcipuè indicium desumptum fuit,) in ditione Lucernatum Helvetiæ juxta vicum Reyden, quercu antiqua dejecta, sub illa inventa, Senatuque Lucernensi transmissa, & ad horum dimensionem reliqua totius Sceleti ossa, quæ ut aberrant, nec non absoluta erant à Felice Platero, Ordinario Basileensi, ad imitationem veri Sceleti delineata, atque à Joanne Bock Pictore Basileensi depicta, Illustrissimoque Senatui Lucernensi præsentata fuerunt, Anno sal. 1584. Julio Mense.

Idiomate Germanico.

Verzeichnuß eines Risen beinern Körpers, dessen etliche stuck Beins, als von dem kochen und Röhren der Schencklen, Armschienen, von der Achslen, Lassen, wirten oder wirhel, des Ruckgradts, und anderen Stucken der Rippen and Hauptschidlen, sampt dem understen Daumenbein, Sporenbein, und Knieschyben, die vast gantz gewesen, (daraußman auch am mei-

meisten, dass diese Gebein von einem Menschen her kommen, dieweill sie an ihm vil anderst, dann an anderen thieren gstatet, hat abnehmen können) im Lucerner gebiet im Schweitzerland, bey einen flecken Reyden genant, under einer alten Eychen, die nidergefallen, gefunden, und der Oberkeit zu Lucern zugeschickt sindt worden, nach welcher Glidmass unnd Proportion des Gantzen beinern Cörpers Gröffe unnd statur, von eines rechten Menschen Cörpers Linien ist ausgezeichnet unnd abgemessen worden durch Doctor Felix Plattern Statt artzet unnd Professorn zu Basel, unnd durch Meister Hans Bock den Mahler daselbsten gemablet, den Edlen Herren Schultheißs unnd Rath der Statt Lucern präsentirt und überschickt, im Jahr Christi 1584. im Monat Julii.

Conferri merentur, quæ recenset ipse Felix Platerus Observat. Medic. L. III. Cap. 586. Cum Lucerna, inquit, A. 1584. Mense Julio degissem, accidit, ut mihi ossium quorundam fragmenta, immense magnitudinis, quæ in Curia asservabantur, Senatores demonstrarent, quæ in ditione eorum, non procul à Cœnobio Reyden, in montis vicini specu, sub annosa Quercu vi ventorum dejecta, inventa, collectaque, atque eo delata fuerant. Quæ cum considerarem, atque è minoribus pleraque, & ex illis, quæ tenuibus laminis constant, ut sunt Calvaria ossa, Carie vetustateque consumpta, vel quia comminuta neglectaque erant, quam portiones majorum ossium, licet exesa & fungosa leviaque essent, quantum cognoscere potui, humanis ossibus respondere observavi, atque mox qualia essent, singulis inscripsi; coque magis Gigantis alicujus ossa fuisse ex eo collegi, quod Pollicis os infimum inter ea invenirim, nec non molam, dein & Calcis os, Scapulasque cum Clavicula, quæ tantum in homine ea forma deprehenduntur. Ad hæc & longa & crassa femorum, tibiarum, humeri & brachii, quorum extrema cum capitibus restabant, ab humanis ossibus formâ nihil differebant. Quæ omnia occasionem mihi præbuerunt, ut cum singula ad me Basileam hæc ossa, Magistratus illius loci jussu transmissa essent, ea diligentius inspiciens & cum Sceleti mei ossibus conferens, magis in ea sententia confir-

ma-

marer, atque ad Sceleti mei ossa, majora hæc & confracta conferendo, integrum Sceleton, tantæ magnitudinis, quantum ossa, si integra fuissent, delineari & depingi curarim. Quod Sceleton decem & novem pedes longitudine adæquat. Indecum nullum animal quadrupes tantæ altitudinis inveniatur, magis ossa illa Gigantis alicujus fuisse, probari potest.

Athanafius Kircherus Mund. subterr. Lib VIII. Sect. II. p. 56. Gigantem hunc Helveticum ita cum aliis aliarum Gentium comparat, ut judicet,

	Cubit.	Pedes.	Palm.
Goliathum altum fuisse	6 $\frac{1}{2}$ —	13 —	19.
Gigas Helvetius	9 —	18 —	27.
Orestis Cadaver oraculi jussu effossum	7 —	14 —	21.
Asterii Anaëctis Filii Cadaver	10 —	20 —	30.
Cadaver ex Creta monte effossum	46 —	92 —	138.
Gigantis Tingæ in Mauritania effossi	60 —	120 —	180.
Gigantem in Erice monte Drepanitani sedentem	200 —	400 —	138.
			Substitue 600.

& pag. 58. De ipsius nostri Gigantis Lucernensis existentia dubitare videtur, quoniam præter Costas, Tibias, Femora, neque caput, neque pedes, manusque ostendi possint, quæ partes organizatæ uti desint, ita veritatem rei suspectam faciant, & tamen p. 57. sicuti Goliathi ita & Helvetii Gigantis, atque Orestis magnitudinem pro possibili habet, reliquos omni Jure habens pro anilibus deliramentis, cui & ego subscribo, conscius, quam sæpe, & passim in Cimeliothecis Principum, atque Musæis Curiosorum, Dentes Elephantum aliarumque bestiarum grandiorum fossiles monstrantur pro Dentibus Gigantum.

Sed mitto nunc Gigantem Hominis ejusque reliquias, ut Considerationi meæ vestræque simul subjiciam monstra Brutorum, puto, immanes Belluas, *Dracones* vulgò nuncupatas, de quarum existentia dubitant adhuc multi. Commodam hic nanciscor occasionem explanandi integram de *Draconibus Helveticis* Historiam. Invitat me, præter materiæ raritatem, loci ipsius circumstantia, quandoquidem plurimi Diti-

ALBULA
 FLUVII
 Prima Stamm
 et Progressus
 LUGD & BAT
 Excudit Petrus van der La

Hora Helvetica

Lentz

nuncupatur) peteremus *Bergünium*. In montis hujus editiori loco, ubi nullum fuit ex Petrarum vel sylvarum Asylo solatium, corripuit nos gravis tempestas: Murmurabant Tonitrua, jaciebantur Fulmina, micabant fulgura, spirabat Zephyro Boreas interfuso Imbre & grandine juxta tantâ vehementiâ, quæ equis omnem ulteriorem inhibuit progressum, vertebant hi terga tempestati, nec amplius fræno obediebant, sed aliqui ex illis in fugam à grandine acti veloci cursu remeabant cum fessoribus suis ad proximam casam alpinam: per summum Albulæ cacumen ad crucem transeunt limites territoriales Engadinæ superioris & jurisdictionis Bergünensis. Est descensus Occidentalis hujus Montis lateris periculosior ram hyeme quam æstate, orientali, tum propter saxa ex alto decidua, tum propter labinas, quæ ex Borealibus Jugis devolvi solent; specialis periculi locus est supra diverforium, *Zum Weissen Stein*, in peregrinantium solatium infra culmen Montis extractum. Ad viam supra idem hoc Diverforium monstrantur pro *Albulæ* fluvii fontibus bini fontes perennes vivi ex terræ visceribus profluentes, qui error Accolarum jungi debet errori Vallesiorum, juxta immensæ molis glaciales Montes exiguos Fonticulos pro Rhodani scaturigine ostendentium. Confluunt ex Albulæ Montis parte Occidentali undique rivi, qui *Albulam* fluvium constituunt. Delineata prima hæc stamîna & progressus ad *Imum Castrum* usque exhibet *Fig. 12.*

Bihorium æstimatur à diverforio *Zum Weissen Stein* ad Bergünium, Bergün, & trihorium à *Ponte ad diverforium*: Bihorium aliud à Bergünio ad *Felisurum, Filisur*, in cujus viciniâ sunt venæ cupri, plumbi & argenti, nunc vacuæ. Supra Felisurum rudera sunt Arcis *Gryphenstein, Griffenstein*. Semihorâ à Felisuro abest *Balneum Alvonovanum, Alvaniense, das Alvaneller Bad, & Balneum, das Bad* simpliciter dictum: Nomen id habet à vico *Alvanio, Alvum novum* olim, *Alven new, Alve neü*; memoratum quoque *Wagnero Helv. Cur. p. 117.* Fons est frigidus, sulphureus è divite scaturigine statim in ahenum, ubi coquitur, derivatus, ut usui balneantium inserviat; Non enim dubium, quin balnei optimi sul-

phurei vires in morbis scabiosis, aliisque externis exerat, quandoquidem sulphure copioso scatet, quod sub filamentorum formâ fonti innatat, & canali æque ac rebus quibusvis obviis, ut Gramini, lapidibus, adhærescit. In Aheno quoque, ubi coquitur, accrescit Tofus albidus insipidus, uti alii Tofi Thermales. Filamentis sulphureis irretiti sunt vivi vermiculi pallidi, iis ferè similes, sed minores, quos miniati coloris offendi in mucilagine bituminosa Fontis Ruschlikonensis, & alius confimilis ad Lacum Rivarium; Copiam sulphuris indicat quoque odor, qui eminus quoque, præsertim æstate ad sclopeti jactum ferè persentitur.

Balneum hoc postquam gustavimus, sesquihoræ intervallo per *Brienzolum*, *Brienz*, *Brienzolsæ* venimus *Lantium*, *Lenz*, ubi prandium sumimus, & hora 1. pomeridiana Mercurii altitudinem habuimus aère inconstanti 23'. 7".

Hac vespera per Planuram, vel planitiem *Lantii Curiani* venimus, per *Corvantiānam Vallem* speciatim, per *Parpanum*, seu *Partipanum*, *Perpan*: *Monasterium* ipsum *Corvatiense*, *Churwalden*, ubi Conventus ordinis Præmonstratensium fuit A°. 1167. fundatum; Umbelicum, malix.

Sequenti manè, qui fuit 9. d. Augusti, fuit Curia Mercurii altitudo 25". 7".

Et die 10. 25". 8".

Die 10. Augusti postquam multa officiosæ humanitatis beneficia gustavimus ab Ill^o. D^{no}. Hercule de Salis, Prætorè antehac Morbennensi, nunc Senatore Curienti: nec non à Clariss. D^{no}. Doctore Joh. Bavier, Præfecto Urbis Curientis, discessimus, repetituri Tigurum.

Hanc noctem autem transegimus in Oppido *Wallenstatt*; & noctem sequentem in Oppido *Raperswilâ*, *Rapperswil*, quò devenimus Lintha Flumine, & portione Lacus Tigurini superiori vecti.

Die 12. verò salvi & incolumes, quæ DEI est gratia, appulimus Tigurum.

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 13.

OBSERVATA BOTANICA,

ANNO MDCCVII.

A.

Afrantia alpina minima. Helleborus niger Saniculae folio minor. C.B.
 Prodr. 97. Hanc plantam confudi hactenus cum *Afrantia minima nigra alpina* Raji, nunc verò ab ea sejungo, quod invehim descriptioni Caspari Bauhini respondentem, quæ à Rajana in hoc præcipuè differt, quod tota habeat ima in latiora & breviora segmenta divisa, & florem in summo caule unicum, vel binos. In Furculæ Montè, aliisque Rhæticiæ altissimis provenit.

Alchimilla alpina gramineo folio, ad nodos frequentes copiosiori elegans, Knaawvel simile. Ex una radice tereti longa surgunt reptantes primum cauliculi plures frequentissimè nodosi, ita ut in caule vix palmari 14. genicula numerare liceat, nodis protuberantibus, quos singulos 10. & plura stipant folia graminea angusta 4. vel 5. lineas longa, sæpe recurva, rigida, è quorum alis versus cauliculorum summitatem prodeunt ramuli sustinentes veluti Umbellam florum stamineorum, quibus subsunt calices quinque partiti, segmentis acutis læte viridibus, argenteo colore marginatis. Cæterum tota planta læto & splendenti virore oculos mirè recreat. In alpibus Rhæticiæ Italiæ finitimis.

B.

Bellis alpina minor Silvestri minori similis, quæ capite est villoso, petala habet dilutè carnea, ad fundum purpurea, flosculos disci purpureos.
 Fig. 13.

C.

Cyperus alpinus spinâ Ruffâ splendente, è pluribus velut spicis composita. Crescit hic quem supra Valentiam, Comitatus Sarunetum offendi, locis humidis, quem hactenus non ad descriptas species reducere potui. Folia ei sunt cubitalia, & sesquicubitalia, vaginâ ad radicem obvoluta, aspera, si deorsum ducas digitum, lineas quatuor lata. Culmo infidet spica rufescens, vel fusci coloris è pluribus velut partialibus spicis, iisque splendentibus composita sesquiuncialis.

Caryophyllus Silvestris flore laciniato albo inodoro. C.B. Pin. 210. Be-tonica, Coronaria sive Caryophyllea, flore tenuiter laciniato, majore albo & dilutiùs rubente. J. B. III. 331. Quem in St. Bernhardini Montis ascensu supra sylvam Rheni (*Rheinwald*) ad viæ latera offendi, flore est carneo, vel juxta J. B. expressionem dilutè rubente quinque partito in tenuissimas lacinias dissecto. Umbilicus est viridi luteolus cum

lanugine barbata purpurei coloris. Apices & stylus candidi, apices etiam flavescentes.

Carlina Silvestris quibusdam, aliis Atractylis Polycephalos. Cnicus Silvestris spinosior Polycephalos. C. B. Pin. 379. Elegans planta, quam in Valle Prægallienfi prope Soglium offendi, à *Cnicus Silvestris spinosior*. C. B. seu vulgato, differt ramorum & florum numero, quandoquidem 15. 20. & plures in eodem caule adsint.

Cardamine alpina minor Resedæ foliis. Tour. *Nasturtium alpinum minus Resedæ foliis.* C. B. Offendi satis copiosè in descensu Furculæ Montis ad Vallem Clavennensem. Iconi convenit & Descriptioni quæ extat in Prodr. 45. ab uncia una surgit ad dodrantalem usque altitudinem. Quid per cauliculos communiter indivisos intelligat C. B. me lætetur. Ex eadem radice surgunt cauliculi plures, aliquando duodeni, iique plerunque ramosi. Folia aliquando in lobos 5. vel 6. dispescuntur. Infima haud rarè sunt unica subrotunda, uti in Cochlearia. Ex alis foliorum oriuntur ramuli florum quandam veluti umbellam vel spicam sustinentes. Flos ipse cruciformis est albus, stylus è flore surgens pallidè viret, quem cingunt apices exigui quatuor luteoli.

Cardamine alpina, foliis latis teneris longis pediculis insidentibus. Alia hæc à *Cardamine alpina trifolia*. Clus. seu *Nasturtio alpino trifolio*. C. B. nascitur locis umbrosis sub Saxo, ad torrentis Montani è furcula deflui ripam foliis plerunque ternis, admodum teneris in uno pediculo palmari, tenui, quorum extremum latissimum & rotundum unciale est in Diametro. Aliquando ad eundem pediculum infra terna jam memorata nascuntur conjugata bina alia subrotunda, lineas duas lata. Adsunt ex eadem radice alia minora duplo triplove. Fervidi admodum & subtilis sunt saporis, saturi, viroris glabra. Caulis è radice fibrosa erigitur debilis, palmaris & dodrantalis, vestitus aliquot foliis, glaber, in cujus summa spica est florum laxè dispositorum, quos sequuntur filiquæ semunciales angustissimæ.

Campanula alpina linifolia cœrulea, flore unico grandi in summo cauliculo. Ex flore medio surgit stylus cœruleus, supernè in tria viridia Cornicula sese aperiens; stamina sunt alba, apices in circulum reflexi rubelli. Fig. 14.

Campanula Serpilli folia. C. B. è foliorum alis surgunt pediculi palmares & altiores, lanugine rarè leviter hærente donati, tertia sui parte foliis vestiti, etiam ut in cauliculis, ex adverso sitis, dein nudi. In summitate flosculus est unicus, vel duo pulchelli, suaveolentes, dilutè purpurei, campanæ formes quinque partiti interne lætè purpureo colore stellati, quorum umbilicus pulchro luteo colore se commendat. Calice sustentantur, quinque partito in mucrones acutos terminato, qui abit in vasculum feminale oblongum vel oblongo rotundum, ipsum

vasculum sustinetur foliolis exiguis binis hirsutis. Stamina & apices foris candicant.

D.

Doronicum longifolium hirsutiae asperum. C. B. Pin. 185. *Doronici species ex horto Ferrariensi folio longo hirsuto.* J. B. III. 19. raram hanc Doronici speciem offendi in Albula, aliisque Rhætiae alpibus: Foliis est ad margines non crenatis, nec ferratis, hirsutis, digitum ferè latis, sesquidigitum longis pediculis uncialibus & biuncialibus insidentibus, in caule ex lata basi in acutum mucronem desinentibus & angustioribus. Planta tota, quæ dodrantem vix excedit, hirsutiâ asperâ est obfessa, in foliis, caulibus & calice. Folia in Iconibus Clusianis & Bauhinianis pinguntur angustiora multo, quàm in nostra planta, si eadem est, conspiciuntur.

E.

Evonymus latifolius. C. B. ad Thermas Fabarias.

F.

Festuca avenacea alpina angustissimis junceis foliis, locustis parvis purpureo argenteis splendidibus aristatis in spicam collectis, Petiolis tamen longis & tenuissimis insidentibus. E radice fibrosa surgit cespes foliis constans angustissimis, junceis, juncialibus & palmaribus, & ex horum medio cauliculi dodrantales & semipedales, duobus vel tribus interstiti geniculis, ad primum sursum reflexi: Internodia media obvolvunt vagina lætè purpurea, e qua se liberat foliolum tenue unciale viridi purpurascens: cauliculorum summitatem occupant locustæ parvæ, sesquilinearis longitudinis, lineam dimidiam lata, media sui parte tumidiore, ex purpura & argenteo nitore splendentes, in binas breves aristas, viridis vel purpurei coloris terminatæ, capillaribus, petiolis, semuncialibus & uncialibus tortuosis, sæpe, insidentes, quæ per intervalla e cauliculo prodeunt, non tamen se in latum diffundunt, sed erecti, & caulibus adstantes spicam fere constituunt. In S. Bernhardino. Fig. 15. Extat hæc in Fratris *Agrostographia* p. 216. Titulo *Graminis Avenacci paniculati alpini foliis capillaceis brevibus, Locustis purpureo-argenteis splendidibus & aristatis.*

Festuca avenacea humilior alpina, locustis varicoloribus majoribus, in Aristas purpureas desinentibus. Ex radice fibrosa surgunt cauliculi semipedales, paucis foliis vestiti, iisque angustis, viridibus, glabris, biuncialibus & palmaribus. Caulis summum occupat spica e locustis quinquelinearibus ex colore viridi, luteo, spadiceo & argenteo variis composita, in aristas ejusdem cum locustis ipsis longitudinis purpureas terminata. In Adulæ jugis. Fig. 19. Est hoc Gramen avenaceum paniculatum alpinum locustis varicoloribus majoribus aristatis. Frat. *Agrostogr.* p. 231. Prodr. p. 23. Tab. III.

Festuca avenacea humillima alpina locustis varicoloribus splendidibus in purpureas aristas desinentibus, caule hirsuto. A superiori, quæ idem fere nomen gestat, differt caule hirsuto, crassiori, & magnitudine: hæc quippe non ultra palmum assurgit. In paniculâ, quæ spicæ formam præ se fert, prædominatur color fulgens luteus, ut spicâ speciosâ aureâ cognominari possit.

Filago alpina capite folioso. Tour. cui jungo præeunte Rajo, *Gnaphalium alpinum magno flore folio brevi, & folio oblongo.* C. B. crescit ad fontes Rheni posterioris e regione Montium Glacialium. Miror quod *magnum florem* huic Plantæ adscripserit C. B. & suspicor, ipsum totum capitulum florigerum pro flore apexisse. Est autem hæc congeries ex plurimis flosculis fistulosis marginibus quinque partitis, luteis, splendidibus, sed parvis, e copiosâ lanugine intertextâ prominentibus.

G.

Gentiana palustris latifolia flore punctato C. B. *Gentiana punctato flore subcœruleo Pennæi* J. B. flore non est Monopetalo campaniformi, ut in aliis Gentianis, sed pentapetaloide, dilute cœruleo, purpureis lineis interstincto, quæ passim abrupte punctorum speciem præ se ferunt, unde punctatæ nomen. aliqui etiam Flores sunt tetrapetaloidei, ita quoque calyx viridi cœruleus nunc pentaphyllos est, nunc tetraphyllus; petala floris lineam vel sesquilineam sunt lata, sex lineas longa, in acutum mucronem terminata, uti quoque segmenta calycis; pistillum circumstant 5. stamina obsoleti coloris cœrulei, recurva extrorsum, cum apicibus viridi luteis; flos primo intuitu polypetalos videtur, ast probe intuenti 5. occurrunt segmenta ad unguem fere divisa, ad unguem cujusvis petali vel segmenti adfunt intus bina tubercula rotunda coloris purpuro cœrulei saturatoris. In Regina Montium ditioris Suitensis. *Juncum parvum palustrem cum parvis capitulis Equiseti* Raji, qui idem est cum *scirpo montano capitulo brevioris.* Tour. & *Juncus montano parvo cum parvis capitulis luteis.* J. B. eundem in Observationibus A°. 1706. judicavi cum *Juncus exiguo montano mucrone carente.* C. B. ut subscriberem Ill. ac Botanico Dⁿ. Guil. Sberardo, sed nunc diversum sentio, quod binas distinctas possideam plantas, quæ descriptionibus etiam distinctis Authorum respondent. Respondet autem Plantæ nostræ montanæ Icon *graminis Juncei foliis & spicâ Juncei minoris.* C. B. Theatr. 79. non tamen descriptio, nunquam enim surgit ad altitudinem pedalem; Spicarum colorem si expressisset, felicius judicarem, an hoc *Gramen Junceum* C. B. idem sit cum præsentis, vel potius *Juncus noster alpinus capitulo glomerato è nigro splendente.*

Gramen Sparteum alpinum paniculâ albâ compactâ in alâ foliorum Sessili.

fili. Ex radice fibrosa surgunt plures simul calami dodrantes & semipedales, foliosi, foliis quæ ad radicem vaginâ communi obvolvuntur dodrantalibus, aliquibus calamum ipsum longitudine æquantibus; supra medium scapum liberat sese a culmo aliud folium; quod culmum ipsum superat: duas fere uncias infra summitatem calami panicula jacet in ala culmi & tenuissimi folii sparteæ, ex duobus vel tribus spicis partialibus foliosis compacta albida: accedit fere ad *Gramen Sparteum secundum paniculâ brevi folliculo inclusa.* C. B. si modò adesset folliculus.

Gramen Sparteum alpinum paniculâ Spadiceo-viridi uno plerunque versu dispositâ spicatâ. Ex radice fibrosâ fuscâ surgit e medio foliorum triuncialium & palmarium tenuissimorum calamus, junceus enodis dodrantalis & semipedalis, in summo fastigio spicam ferens uncialem, viridem vel viridi spadiceam, in unum plerunque latus projectam, constantem e spicis partialibus, quæ e pluribus componuntur glumis foliosis, extremo luxuriante & cornu instar se protendente: Calami imam partem obvolvunt duo vel tria folia vaginalia, angusta. Spicæ partiales totalem componentes non absimiles sunt iis, quæ componunt spicam *Graminis montani Cambro Britannici spicâ foliaceâ gramineâ Raji.* In pascuis udis Alpium Rhæticarum, ad fontes Rheni posterioris. *Fig. 20.* Est id *Gramen paniculatum, sparteum, alpinum, paniculâ angustâ spadiceo viridi proliferum* Fratr. *Agrostogr.* p. 213. *Prodr.* p. 21. *Tab. I.*

Gramen paniculatum alpinum parvum, paniculâ spicatâ spadiceo viridi elegans. Ex radice tenui fibrosâ surgunt plures cauliculi ab unciali ad palmarem altitudinem accedentes, propter radicem præcipue, sed quoque ad mediam sui partem foliosi, foliis cincti viridibus ex lato semilineari principio in tenue acumen desinentibus uncialibus & sesquiuncialibus: Ima cauliculorum pars aliquando læte purpurascit: cauliculorum summo aliquando unica insidet locusta, ex 4. vel 6. squamis muticis composita, aliquando duæ, plerunque 8. 20. & plures in spicam congestæ, spadiceo virides, oris argenteis, quæ bilinearibus tenuibus insident petiolis. Ex locustis surgunt stamina & apices luteoli. In Alpibus Rhæticiæ summo, s. Bernhardino, & ad Fontes Rheni posterioris. Idem cum hoc, locustas si addas, est *Gramen paniculatum Alpinum paniculâ spicatâ spadiceo viridi locustis aristatis,* quod eadem quoque agnoscit loca natalia. *Fig. 16.* Est hoc *Gramen alpinum paniculatum minus, paniculâ spadiceo-viridi elegans.* Fratr. *Agrostogr.* p. 163. *Prodr.* XIX. *Tab. IV.*

Gramen paniculatum alpinum elegans paniculis ex spadiceo viridi, & argenteo variis. Ex radice geniculata & fibrosâ albida surgunt cauliculi tenues, dodrantes, duobus vel tribus geniculis distincti, inferne ad singula genicula foliis viridibus angustis vestiti, in summo paniculo

culo adest sparsa instar *Graminis paniculati minoris seu pratensis*, constans ex locustis tenuissimo bilineari vel trilineari petiolo insidentibus: has componunt tria squamarum paria, quæ singulæ ima parte viridescunt vel e viridi flavescunt, media spadicei vel nigricantis coloris habitu apparent, & summo apice argenteo nitore splendent. Locustæ ipsæ sunt, ut in Gramine Amoris compressæ & erectæ. In pascuis ad fontes Rheni posterioris. Fig. 17. Extat hoc in Fratris *Agrostogr. Prodr.* p. 20. Tab. III. titulo: *Gramen paniculatum elegans, paniculis ex spadiceo, viridi, & argenteo variegatis.* Et in *Agrostographia ipsa* p. 190. jungitur *Gramini pratensi paniculato minori rubro.* C. B.

Gramen alpinum parvum latifolium spica subrotunda ferruginea: brevis palmaris est planta vel dodrantis semipedalis, ex radice fibrosa, in longa tenacia filamenta abeunte cauliculi surgunt, pro plantæ magnitudine crassi, enodes, foliis ad imum vestiti viridibus, glabris, lineam unam & duas latis, triuncialis & palmaris & semipedalis longitudinis, quæ caulem ipsum excedit. Cauli summo unica insidet spica subrotunda vel pyramidalis, brevis, fuscæ vel ferruginei coloris e squamis composita; spicæ subest folium nunc tenue, vix conspicuum, nunc semunciale latius in acutum mucronem desinens. Ex squamis capitulum componentibus, prodeunt copiosa stamina lutea. In S. Bernhardini Monte. Fig. 18. Est id *Gramen alpinum enode, spicâ parvâ subrotundâ ferrugineâ.* Fratr. *Agrostogr.* p. 495. *Prodr.* p. 18. Tab. IV.

Gramen hirsutum angustifolium minus alpinum paniculis rufescentibus. Ex radice lignosa rufescente cauliculi surgunt tenues dodrantes & semipedales, foliis vestiti angustis, leviter hirsutis, duplo quam in hirsuto latifolio minori angustioribus: panicula verò rufescente, latè diffusâ, cum hoc convenit in Monte S. Bernhardini

Gramen Cyperoides angustifolium, spica spadiceo viridi minus alpinum spicis brevioribus & habitioribus. Palmaris est planta vel dodrantis, fibris fuscis radicata & propter radicem foliis vestita uncialibus, & palmaribus angustis: summo cauli in alis foliorum insident spicæ breves erectæ, spadiceo virides, cauli applicitæ, vel brevibus admodum pediculis insidentes: suprema est semine cassâ. In udis Alpium Rhæticarum ut S. Bernhardini.

Gramen Cyperoides angustifolium spicâ spadiceo viridi minus alpinum, spicis longioribus. A præcedenti differt spicis longioribus uncialibus; in reliquis convenit: spicæ primæ subjacet plerunque folium sesquiunciale, & reliquis gradatim tenuius.

Gramen Cyperoides angustifolium alpinum spicis tenuibus rufescentibus. Ex radice fibrosa surgit Cespes foliosus foliis viridibus glabris semuncialibus, angustis, lineam dimidiam latis, striatis e quorum medio eriguntur caules dodrantes, & semipedales, inferne paucis foliis vestiti;

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 18.

Fig. 17.

vestiti; versus caulis summum prodeunt ex foliorum alis spicæ lineam latæ, quinque longæ, tenui insidentes petiolo, compositæ è squamis fuscis splendidibus, quarum margines alben in Udis Adulæ.

J.

Facea unicaulis foliosa alpina latifolia calyce è squamis pennatis composito. Respondet satis benè hæc descriptionibus *Faceæ latifoliæ capite hirsuto.* C. B. *Faceæ cum squamis pennatis, sive capite villoso elatiori.* J. B. apud Clusium & J. B. nisi quod unicaulis sit nostra, non ramosa; sesquipedem alta, ab imo caule ad summum foliis stipata. In pratis udis & montosis sylvæ Rhenanæ, *des Rhein Walds,* & alibi in Rhætia.

Jacobæa Alpina foliis rotundis serratis C. B. floris corona constat semiflosculis luteis striatis, in extremo bifidis, seu parum sinuatis, discus medius ex flosculis flosculosis saturatoris coloris in 5. apices terminatis, è quorum medio surgit stylus bifurcatus, semiflosculi sunt lineas 5. vel 6. longi, unam lati, flosculi abeunt in semina papposa.

L.

Laserpitium v. Ligusticum.

Ligusticum quod Seseli officinarum. C. B. Pin. 162. *Seseli sive Siler montanum vulgare.* J. B. III. P. II. 168. Quod ad Lacum Rivarium & alibi in alpihus crescit. *Laserpitii* notam præ se fert, quoniam semen crispatur, alis quatuor foliaceis.

Lichen alpinum glaucum ramosum botryoides ramulorum extremitatibus nigris & tumentibus. Descriptioni A°. 1703. factæ adde, quod ramulorum extremitatibus insideant sæpe tubercula nigricantis coloris, tumentia, parva, haud raro in botros collecta. In Adulæ Jugis.

Lactuca montana latifolia laciniata flore cœruleo. Tour. *Sonchus levis laciniatus cœruleus vel Sonchus alpinus, cœruleus.* C. B. caulem habet infernè glabrum, nonnunquam dilutè purpurantem, foliis alternatim vestitur laciniatis, crenatis, extimo segmento instar hastæ ferri in acutum mucronem desinente, pilis est hispidus, in summo flores gestat, quasi in spicam congestos, lacte cœruleos, quorum petala fimbriata sunt. Ex flosculis mediis surgunt filamenta cœrulea supernè recurva. Calyx est foliosus hispidus.

Lychnis alpina pumila, folio gramineo, sive muscus alpinus, Lychnidis flore. C. B. *Muscus alpinus flore insigni dilutè rubente.* J. B. alia est flore majore, alia flore minore. Hæc petala habet vix semilinearia in latitudines sesquilineam longa sinuata purpurea, flamina dilutè purpurantia vel albertia. Apices sunt sublutei, calyx viridis vel purpurascens. illa floses majores, ejusdem structuræ & coloris.

Pinus conis erectis. Tour. Inst. 586. *Pinaſter conis erectis*. C. B. Pin. 492. *Pinaſter alpinus pumilio*. Cluſ. Pann. 14. *Pinaſter pumilio montanus* Park. ad radices alpium ſublimiorum Rhæticarum, quæ Italiã ſpectant, uti in deſcenſu S. Bernhardini ad pagum ejuſdem nominis, & Vallem Meſaucinã: in deſcenſu Furculæ ad Vallem Clavennẽſem: Rhætis, Cimper, Cembro, diſtinguendus tamen probè venit à *Pinu*, cui *officula fragili putamine ſive Cembro*. J. B. quæ circa S. Mauritii pagum in Rhætia copioſe creſcit. Noſtra pinus pumilio optimè deſcribitur à Cluſio & ipſo J. B. l. 246. ſub titulo *Pini Sylveſtris Mugho ſive Crein*, ut nullus dubitem, quin una eademque ſit Arbuſcula cum noſtra *Pinu conis erectis*, roborandus adeo ſit ipſe J. B. & Rajus, qui dubitanter Identitatem hanc poſuere: atque adeò huc etiam reducenda optimo jure veniat *Pinus ſylveſtris montana altera*: C. B. pin. 491. utpote ſynonyma *Pini ſylveſtris Mugho* dictæ apud Math. & modo citatæ. J. B.

Pinus ſylveſtris montana tertia. C. B. in Engadina ſuperiori circa S. Mauritii acidulas, ſpecialiter prope Celerinã in Sylva Stazz dicta.

Polemonium vulgare cœruleum. Tour. *Valeriana cœrulea*. C. B. in deſcenſu Albulæ montis ad Bergün jugum.

Polypodium minus alpinum. ſubſcribo J. B. qui III. 738. *Polypodium minus*. C. B. ſuperfluis adſcribit, ſane *Polypodium alterum* Matth. Lugd. & *minus* Dod. quæ minoris C. B. ſunt ſynonyma, vix à *vulgari* differt, niſi foliorum tenuiori paulò dubio procul macilentiori, ob ſterilitatem ſoli, diviſurâ. Hic verò, de quo nunc, minoris cognomen meretur, quoniam ſemunciale eſt vel unciale, pediculis inſidens ſemuncialibus, & radice quoque tenuiori, cœterum quoad diviſionem folii idem cum vulgari, licet in pauciora pro ratione longitudinis totius ſegmenta diviſum. In ruderibus faxofis *Vallis prægalliẽſis* prope *Culturam* Pagum.

Q.

Quinquefolium album majus alterum. C. B. petala habet 5. in extremo ſubrotunda candida, lineam lata, tres longa, ſtaminibus hirsutis albis inſident apices fuſci, calyx decaphyllos hirsutus. Ad pontem, quo Rheni ripæ junguntur ad initium Viæ malæ in Sexamnina Valle.

R.

Rapunculus alpinus petræus cœruleus foliis flori ſubſtratis longis anguſtioribus. Radix eſt craſſa, ad dimidii pedis profunditatem fiſſuris rupium in-

infixa, saporis mucilaginosi, subdulcis aliquando media sui parte tumida, radicem Asphodeli instar. Ex una tali radice surgunt capita aliquot, quæ statim demittunt folia, ex lata subrotunda basi in acutum mucronem desinentia, violæ Marianæ instar, ad margines serrata pediculis palmaribus & dodrantalibus fulta: e quorum medio caules surgunt dodrantes & pedales foliis, per longa satis intervalla vestiti, sensim angustioribus inferioribus quidem pediculis etiam longis insidentibus, superioribus verò cauli immediatè appressis, angustis, longitudine sua inferiora æquantibus, imo superantibus: Folia omnia sunt tenuia, glabra vel exili hirsutie aspersa, uti quoque caules, & modicè serrata. Capitulo florum cœruleorum subrotundo substrata sunt foliola quædam inæqualis longitudinis, longissimum est sesquunciale vel biunciale, lineam latum, sine ferratis marginibus. Varietas est hæc *Rapunculi alpini corniculati*. C. B. seu *Rapunculo comofo spicato aliquatenus affinis ex Baldo*. J. B. uti & sequens. *Rapunculo suo corniculato* radices grumosas vel tuberosas adscribunt Pona & C. B. nostri *Rapunculi*, cujus radices sunt prælongæ, crassæ, ita sæpe in capita extuberant, ut pro grumosis facile accipi queant; oportet autem studio eradicare integram hanc plantam, nec solis manibus è fissuris rupium protrahere.

Rapunculus alpinus corniculatus foliis ab imo caule ad summum angustioribus. Ima folia, quæ è radice prodeunt, vix unciali pediculo pendent, latiora quidem superioribus sunt, & per ambitum serrata, sed prope pediculum vix duas sunt lineas lata, semunciam longa, quæ caulem vestiunt inferiora, semunciali vel unciali pediculo sunt nixa, vix lineam lata, sequidigitum longa, quæ sequuntur ejusdem structuræ alia cauli applicita per longa satis intervalla, omnia raris denticulis serrata, qui etiam conspiciuntur in foliis flori subjectis. Uterque è rupium Rhæticarum fissuris prodit in via Mala & Anderam inter ac Spelugam.

Rubus alpinus humilis. J. B. *Chamæ rubus saxatilis*. C. B. circa Thermas Fabarias; fructum habet coloris miniati, saporis acidiusculi, grati, baccæ nunc simplices pisiformes, nunc binæ, nunc plures ad sex usque conglomeratæ, eidem calici Pentaphyllo insidentes, quibus singulis inest semen oblongum.

Ruta muraria alpina latifolia. Tour. *Adiantum album crispum alpinum*. Schwenkf. jungi debet *Adianto albo florido seu Filiculæ petreæ crispæ* Raji Hist. 153. imo & *Adianto albo petræo Rutæ murariæ accedenti* J. B. III. 735. ac in consortium trahi *Rutæ murariæ* fortè affinis *Adiantum album crispum alpinum* Schwenck. J. B. III. 732. distinguenda tamen hæc planta à *filicula alpina crispâ*. C. B. quippe quæ foliola habet rotundiora, minorâ, cauliculos minores, & Filicis Rhæticiæ instar muco vel musco fusci coloris asperfos. Circa nostram rutam murariam alpinam in descri-

prione Rari singulatim animadvertendum, *folia esse duum generum, alia constare segmentis seu pinnulis latioribus, esseque tenuiter incisa, & Coriandri seu Petroselinii crispae folia quadantenus referre; alia segmentis longis, angustis ad margines undique reflexis, & flores dictos Osmundæ regalis referentibus.* Copiosè offendi hanc plantam sub umbra saxorum in descensu Iurculæ Montis ad Vallem Clavennensem.

S.

Saxifraga sedifolio flore albo multiflora. Tour. cui in itinere Anni 173. alia fociavi synonyma, quæ mihi occurrit saxi innascens in viâ, quâ Anderâ Spelugam itur, elegans est planta polyanthos florum spicam pyramidatam gestans, caule hirsuto viscoso. flores sunt candidi pentapetali, flamina luteola, apices candidi, calyx pentaphyllos hirsutus viscidus.

Sedum saxatile Teretifolium flosculis luteis, conceptaculis seminum stellatis viridantibus, petala 5. habet lutea, apices quoque flavescentes, vasculum feminale stellatum.

Serpillum alpinum latifolium subhirsutum, Hoc quod à *serpillo vulgari majori* C. B. separo, in Alpibus Rhæticiis Italiam versus spectantibus crescit, foliis supina parte saturatius virentibus, pronâ splendentibus, oblonge rotundis Majoranæ æmulis subhirsutis, viticulis lignosioribus purpurascens.

Serpillum latifolium hirsutum. C. B. sub hoc titulo recondo aliud *serpilli alpini* genus, quod radices habet numerosas, longas, lignosas & fibrosas, subfuscas, cauliculos plures etiam lignosos in cespitis formam super terram expansos, foliis cinctos oblongo rotundis, lineas duas longis, unam latis, tota planta in foliis, cauliculis & capitulis florum hirsutiè tota est obducta. In Alpibus Rhæticiis, quæ versus Italiam spectant, speciatim in Valle Prægallensi.

T.

Tanacetum alpinum odoratum. C. B. flores in summo caule veluti in umbellam disponuntur. Calyx è squamis componitur viridibus limbo nigro cinctis, Corona floris constat flosculis semifistulosis, latis, candidis, leviter sinuatis, flosculi disci medii sunt pallidi, pistillum croceum.

V.

Veronica alpina frutescens, C. B. flores aliquot in summo caule sustinet pediculis purpurantibus exili hirsutiè obductis. Flos tetrapetaloides intense Cœruleus, saturationibus venis striatus. Stylus prætenuis cœruleus apice cinereo terminatus. Stamina duo Cœrulea, apices magni albi, floris umbilicus quoque albet.

Veronica spicata angustifolia. C. B. Flos ex tubo albido in 4. segmenta panditur dilute cœrulea, stamina & apices sunt concolores, apices pro ratione floris satis magni.

Viciæ pulchrum genus multifolium, sive Galegæ species quibusdam. J. B. II. 316. paucis Botanicis cognitam hanc plantam, & J. B. ipsi ex sicca saltem descriptam, veluti ex orco revoco potius, quam ut novo baptizem nomine. Planta est cubitalis & bicubitalis, passim in Alpibus, speciatim supra Thermas Fabarias obvia, caule striato, cujus geniculis, binis foliis stipatis, prodit Juxta costam foliosam, foliis oblongis & oblongo rotundis glabris, in acutum mucronem vulgaris viciæ instar terminatis, rarè tamen conjugatis, constantem, in capreolos desinentem, prodit pediculus dodrantalus, foliis ipse nudus, sustinens spicam florum elegantium uno versu dispositorum. Sunt hi albo virides, lineis cœruleo purpurascensibus pulchre intus præsertim striati, Galegæ magnitudine, calyci insidentes in quinque acutos mucrones terminato. Apices stylis albis insidentes sunt flavi exigui. Pistillum abit in siliquam uncialem tres lineas latam, compressam, rotundis tribus vel quatuor seminibus fœtam. Caules sunt crebro geniculati.

Virga aurea montana minor. Bocc. flores integros, cum staminibus & flosculis mediis fistulosis habet luteos, vel aurei coloris.

F I N I S.

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Prussic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

S I V E

ITINERIS ALPINI

Descriptio Septima,

A N N I M D C C I X.

Nunc primum Edita.

MANAGER, LONDON
1871

THE FELVETICUS

1871

ALPINE

1871

AN INDIAN

1871

ITER ALPINUM SEPTIMUM, ANNI MDCGX.

Sapientissimum illud Poëta, invitâ nihil agendum Minervâ, si ullibi, locum certe invenit in historiâ Naturali Regionibus speciali, imo omne fert punctum in perquisitione Naturæ Helveticæ. Non sola hîc sufficit inclinatio, non sola expensæ, non soli labores, sudores, non fundamenta physica sola. Inclinatio sine sumtibus vanus est impetus, sumtus sine notitiâ in cassum adhibentur, notitia sine laboribus, sine excursionibus inania gignit Cerebri figmenta; Fungenda simul hæc omnia, coadunanda, pro extruendo ædificio firmo. Desiderio associanda perennis applicatio, judicio continuatæ vires. Ita secundo vento, & affluente Mari securi intremus portum. Hæc considerans inde à tribus fermè annorum lustris, ex quo tempore Historiæ Naturalis Helveticæ opus in me suscepi, animum meum nutriti non interrupto scientiæ hujus desiderio, excursiones institui quotannis, ut autopsiæ inædificarem structuram historiæ ipsius. Quo autem successu tot labores fuerint suscepti, tot itinera per Montium altissima juga, & profundissimas valles peracta, monstrabit aliquando, quod DEO volente sub amplissimo Magistratus Tigurini protectione elaboro opus Historiæ Naturalis Helveticæ, cujus ne quidem lacinia est præsens itineris Alpini descriptio, quæ

quidem lapides aliquot & arenam, & Trabeculas confert ad ædificium ipsum extruendum.

Alpium
Amœnus
Prospectus.

Die 25. Jun. quo Lacui Tigurino me concredidi *Horgam* Navi, & *Tugium* equo petiturus, horâ 5. matutina fuit Barometri altitudo in meo Museo 26 digg. 6 $\frac{1}{4}$ ". Paris. cœlo sereno. Navigantium oculos mentesque mirum in modum recreat amœnissimus in Alpes Suitenses, Glaronenses, & Rhæticas prospectus. Non hic è vestigio surgunt immensæ altitudinis juga, non percellunt formidine minantia casum saxa, procul abest omne, quod metum incutit, spectantur eminus secure, quæ cominus sunt horrore, gradualis est, quem natura sibi amicum habet, & familiarem, à collibus ipsis viniferis, frumentive feracibus ad altissimas sterilesque cautes, æterna Nive glacieve obsitas, *prospectus*.

Aqua
Ruschliconensis.

Quæ ad ripam lacus Tigurini sunt observanda, alibi exposui, speciatim in *Itinere Alpino Anni 1703.* impensis regię Societatis Anglicę Londiniedito, ubi quoque prostat Examen *Aquæ sulphureo-bituminosæ Ruschliconensis*, quæ nunc, felicibus forsan auspiciis recoli incipit, & ad usum trahi, per sesquiseculum, & ultra fortè, neglecta. Ita & Aquæ suos patiuntur manes, suas vicissitudines, pariter ac vestes, homines ipsi, eorumque actiones. Vereor tamen, ut ab usu in affectibus cutaneis, ulceribus, debilitate membrorum, morbis arthriticis probando, transeat ad abusum, usum ipsum internum, & externum ipsum in affectibus, quibus non convenit.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum. Fluit hæc aqua per solum Cespitum bituminosorum seu Turffaceum, si ita loqui licet, ut conjectare liceat, assumere Aquas alias fontanas in transitu per tale solum particulas sulphureas bituminosas. Aurum aquæ huic injectum in colore suo exaltatur, Argentum verò aliquantum denigratur. Conf. *Hydrograph. Helv.* p. 310. Supra *Horgam*, *Horgen*, ubi appulimus, trihorio peracto, pagus est *Käpfnen*, *Käpfnach*, supra quem vena est Lithrantracum examinata superiori anno à me sub præsidio Prænobilis & non Senatoriæ dumtaxat dignitate, sed variis muneribus Incltyti Domini *Jacobi Escheri*, post ad summam Consulis dignitatem evecti,

jussu

jussu Magistratus Amplissimi Tigurini, qui perquisitione Naturalium rerum combustibilium, intra nostræ ditionis confinia existentium, Turfæ speciatim & Carbonum fossilium exactâ prævenire & subvenire voluit ligno, Carbonumve Annonæ, nec id quidem invitâ fortunâ, infidoque successu. Meretur historia rei eo modo narrari, quo fuit peracta. Decretum, quo mandabatur inquisitio à numerosiori, qui ex Ducentum viris componitur, Senatu exaratum fuit d. 19. Jul. Anni præteriti 1708, & ante finem ejusdem anni effectui ita datum, gubernante prælaudato D^{no} *Eschero*, cujus industria pro communi bono plenis semper vehitur velis, ut satis fuerit Ampliss. Magistratui factum, & multa detecta, quæ usui erant futura populo, in Urbibus & agris Reipublicæ Tigurinæ degenti, fudes quidem in oculis vicinorum, à quibus hæctenus maximam subfidiorum combustibilium partem coëmere necesse habuimus.

Venæ *Lithantracum* indicia prostabant passim *Horgam* inter & *Käpfnacum* Pagos, an dem *Meilibach*, *Aabach* im *Aa* Venæ Lithantracum Horgensium. *tobel*, in pratis ipsis & agris, humiliori & decliviori locis. Haud difficulter verò ex collatione locorum colligi potuit, esse hoc unicum Carbonum fossilium stratum arcuatim per totam montis longitudinem protensum. Im *Aa tobel* vena fuit bipollicaris, pedis unius interjecto spatio infra eam alia, tripollicaris; paucis digitis infra hanc alia crassior 8. digitorum, ut integra si continua foret vena æstimari possit 13. digitorum, vel in circa pedis unius. Strata summa media, & ima sunt faxea, Carbones ipsi testi immediatè strato terreo nigricante, quod ipsorum ferè Carbonum consistentiam & formam habet, nec paucis partibus sulphureis est intermixtum, nimia tamen terrestrium particularum copiâ, quæ ignem suffocat, abundans. Infra imam Carbonum venam 4. pedum profunditate occurrit *Marga*, nigro-cinerea, prægnans cochleis conchulisvè marinis, quales in fodinis *Lithantracum* Anglicis quoque reperiuntur, *Diluvii*, ut strata ipsa, indices, & reliquiæ. Offendimus quoque in inferioribus Carbonum stratis ipsis Carbonibus intertexta Testaceorum contusorum fragmenta innumera, colore candida, veluti ab igne calcinata.

Ex innumeris frustis *Lithantracum* occurrit quoddam non-

Fig. 2

massulatum concretum, sed in forma culmorum plurium in fasciculos congestorum, uti indicat Fig. I. Apud scriptores Historiæ Naturalis, si circumspicio, occurrit ad rem præsentem faciens *Alcyoniis accedens fasciculus, seu geniculatus lapis fasciatim manipuli frumentarii ritu coalitus, inter Entrochos & Alcyonia ambigens. Luid. Lithoph. Britt. Lond. n. 105. An virgultum corallinum Beaumontii, Act. Philosoph. n. 150. Fig. 26. nec non Brush-Iron, & Brush-Iron ore, vena Ferri, quam depingit Grew. Mus. Societ. Reg. Tab. 22. & his verbis describit, pag. 330. It consisteth of strait round, long styria, about the thickness, of a small knitting-Pin, bolt upright, like the bristles of a styff Brush, or the Teeth of a Wool Comb. Carbonibus fossilibus Horgensibus intermixti sunt Pyritæ, ex eorum genere, quos parentes saccorum vocat Kentmann Nomenclat. fossil. p. 82. b. Efflorescit enim ex his nostris pyritis, si humido exponantur aëri, alimentum formâ pilorum cinereorum, imò & soli diu expositi collabuntur in cineres, venia sit verbo, atramenti seu vitrioli feraces, quod inde per varias operationes elici potest, cœruleo-viride. Estque hoc *Vitriolum viride optimum Hungaricum viribus æquans, cujus minera prope Horgam ad locum Käpfuen eruitur, minerâ seu terrâ hac vitriolatâ aëri expositâ, brevi tempore album tenue, die Kupfer Wasser blume emergit. Wagner Hist. Nat. Helv. p. 335. Elicui ego ex vena hac pyrite vitriolica, quæ per decennium ferè jacuit, magno studio ad solem calcinata, & hinc undique efflorescente § 285. Vitrioli § 43.**

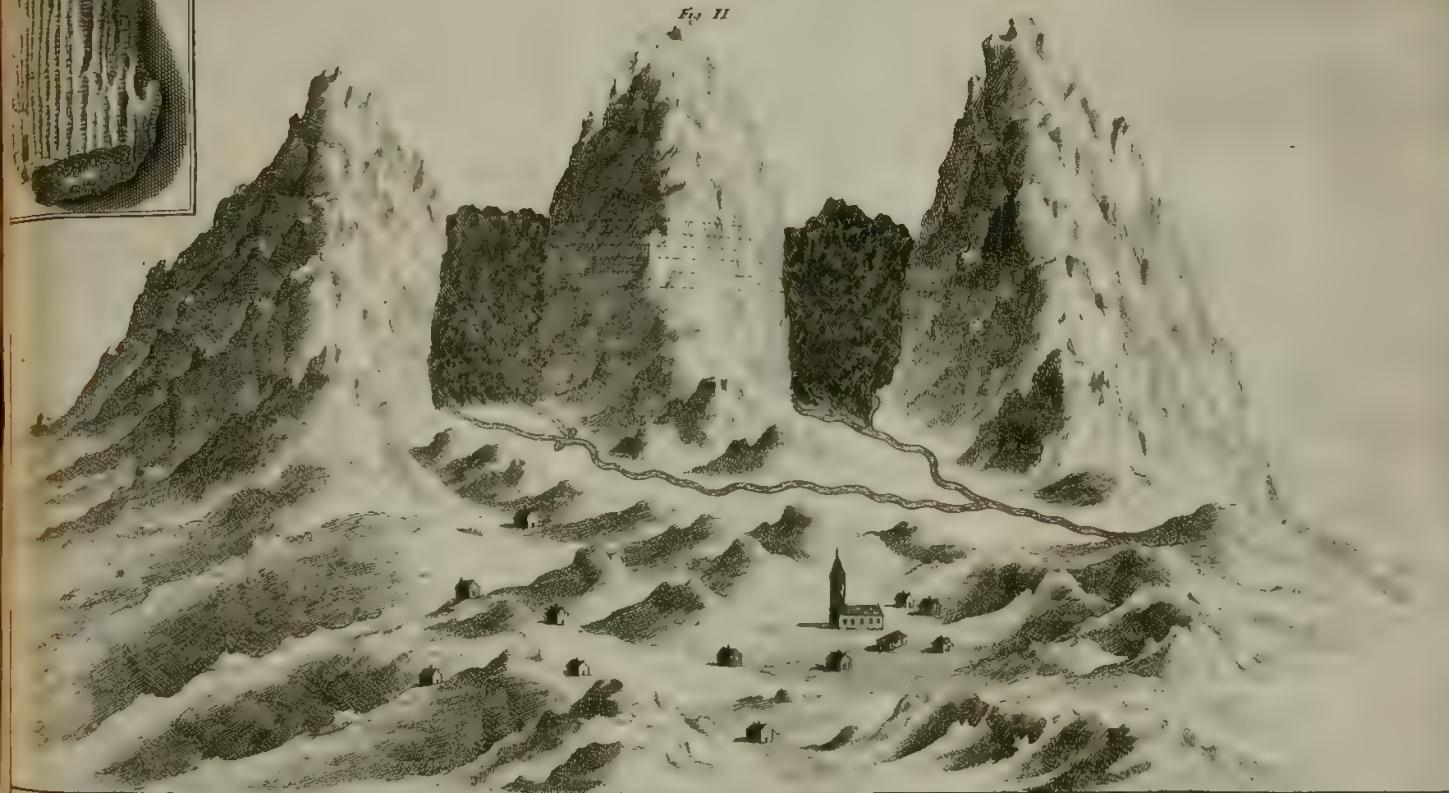
. nondum tamen examinare licuit, an Vitriolo huic aliquid intermixtum sit aluminis, cujus præsentiam conjecto ex sapore subdulci.

Commili quoque examini ignis Lithanthraces nostros Horgenses, & per Retortam prolicui spiritum forte odoris foetidi, sulphurei, coloris rubelli, in quo sese ad fundum præcipitavit Crassamentum nigerrimi coloris mucilaginosum, & magis refinofum in aqua & spiritu vini resolubile. Innatavit eidem liquori, cuticula ejusdem materiei eò ferè modo striata, quo frustum Lithanthracinum supra memoratum fasciculatim concretum,

Fig. I.

Fig. II.

PROSPECTUS MONTIUM GLACIALIUM GRINDELIANORUM ,
prout eos ad vivum delineavit insignis Pictor Topographicus MEYERUS Vindoburginus .

cretum, ut suspicari liceat, annon id ipsum concreverit ex crassamento tali materiæ Carbonum, dum fluida adhuc fuit. Spiritus Lithantracum, cum spiritu nitri affuso admodum effervesceat, cum solutione sacchari saturni in aceto destillato ad fundum præcipitat materiam grisei coloris copiosam: cum aceto destillato, aliquid pulveris fusci: cum sale Tartari nullam patitur mutationem. Carbonum fossilium frustra grossè contusa impastavi cum luto, experturus usum in furnis Chymicis, & sub camino, qui ex voto succedit, & foetidum Carbonum ipsorum odorem non parum temperat. *Pastilli* hi in aqua frigida extincti reddunt eam Schinznacensibus Thermis odore, & forte usu similem: nigrum verò ex affusâ solutione filtratâ Pyritæ Horgensis antea memorati.

Invitaret me loci materiæque affinitas ad Turffam, seu *ce-spites bituminosos*, qui nunc magnâ copiâ nec exiguâ usus in civitatem & agrum redundaturi ipe, effodiuntur haud longè à Lacu Tigurino, ad Cœnobium *Ruti*, nec non ad *Lacum Felinum*; sed adeo ampla est observationum, quas hæctenus circa Turffam collegi, seges, ut malim illas reservare in aliam occasionem.

Nunc iter nostrum prosequimur juxta *Balneum Valterfui-lanum*, descriptum in *περιφ Α°*. 1705. & *Schweitzer. Naturgesch.* Tom. II. p. 1. petituri *Tugium, Zug*, septimi Cantō-^{Tugium.} nis oppidum primarium, ubi horâ 3. p. m. Barometri altitudo fuit, cœlo turbido 26". 6". & post pluviam h. 6. 26". 4 $\frac{1}{2}$ ". Tiguri cecidit pluvia modica $\frac{1}{4}$ ". Paris.

In vico Baar Campana una ex maximis hanc habet in-^{Campana-}scriptionem. ^{rum, in vico}

○ † REX † GLORIE † VENI † NOBIS † CUM ^{Baar, In-}scriptiones.

† PACE † ANO † 1465. maxima sequentem.

IN DER EHR GOTTES UND MARIAE LAÜTET
MAN MICH. ALLE TODTEN BEWEINE ICH.
ALLE UNGEWITTER VERTREIBE ICH. IN
DER EHR S. MARTIN WEICHT MAN MICH. AUS
DEM FEUR FLOSS ICH. MORITZ SCHWARTZ.
VON LUCERN GOSS MICH. A°. 1597.

Tugii

*Tugii Anti-
quitate
Monumen-
ta.
D. Oswaldi
Tempus.*

Tugii observavimus sequentia Antiquitatis monumenta, usui Historiæ potius quàm Physicæ inservitura.

In templo D. Oswaldi ad dextram portæ primariæ legitur.

Iustus erat Karolus, Konstantinusque devotus

Clemens Ludovicus, Henricus corpore castus.

Templa DEO fundant, ea dotant, idola calcant

Auctores Fidei pugiles pro Nomine Christi

Hæc quia fecerunt

Intrare Polos meruerunt.

Sub ipsa porta visuntur Effigies horum Imperatorum; ad dextram S. KONSTANTINVS M. S. KAROLVS M. S. LVDOVICVS. S. HENRICVS Imp.

Ad lævam legitur.

Melchior ex gente, cum Balthasar ob Oriente

Et Caspar comite venerunt sidere Duce,

Quem solum quærent Ephrata monstrat eum

Dona sibi dantes aurum cum Thure libantes.

Diis myrrham sociant, proni sua corpora curvant.

In ipso templo visuntur

*Statua
Equestris.*

Statua Equestris lignea, sub quo Clypeus Angliæ insignia ostendens, circa quem legitur. SANCTVS OSWALDVS REX ANGLIÆ PATRONVS HVIVS ECCLESIE. Figura Oswaldi regium ostendit amictum, & caput coronâ redimitum.

*Epitaphia
Familia
Zur Lauben.*

Epitaphia per-Illustrium quondam Dⁿ. Dⁿ. Generosissimæ familiae Zur Lauben L. B. de Thurn & Gestelenburg, in hac D. Oswaldi Ecclesia quiescentium.

Non ingratum erit Lectori *φιλώσιμος*. Illustrissimæ hujus familiae, de Patria & Rege Christianissimo multa promeritæ Facta ex Epitaphiis, quæ descripsi, perscire.

BEATVS I. ANTONII *Filius*, *Tugiensium Ammanus* CAROLI. IX. HENRICI III. *Galliæ Regum Regalis custodiae Capitaneus; hic semper infracto stetit animo pro DEO & Patria contra Religionis & Regiæ dignitatis hostes, candorem animi effusione sanguinis sæpius purpuravit.* CAROLVS IX. *in fortitudinis Tropheum, fideique signum Sublaubiano stemmati implantavit Liliun, Franciæ decus & insigne,*

insigne, primus motor omnem movit lapidem, ut de vivis Seraph. Ord. lapidibus Domus DEI Tugiæ edificaretur, Choro & altari summo propriis expensis constructo: Legationes, fœdera, amicabiles compositiones beatè semper terminavit, sed nunquam beatius quàm Anno 1596. d. 18. Dec. etat. suæ 63. dum obiit & abiit ad Beatos Beatus.

Vivere mundo mori est, mori mundo vivere.

Quiescit hic sepultus CONRADVS BEATI Filius, Christianissimi Gallorum Regis LVDOVICI XIII. Ordinis S. Michaelis Eques, Regalis Custodiæ Capitaneus, Tugiensium Ammanus, qui vigilans, agens, atque consulens, DEO, patriæ & amicis inserviens, in vivis non quievit, ut resurgens felix in æterna quiete requiescat. Obiit d. 31. Martii 1629. etatis suæ 58.

Ingressus viam universæ Carnis transit.

A. 1650. d. 5. Oct. Starb der Hoch adeliche und Generose HENRICVS CONRADI Sohn, Königl. Majest. zu Franckreich Kammer Edelmann, und Leibguardi Hauptmann, seines alters im 43. jahr. Gott begnade die Seel.

Nosse cupis lector, Tumulo quis conditus isto,

*Ab! jacet hic Patriæ vera Columna suæ,
Multa tulit fecitque sua, sudavit & alfit*

Pro patria, Patriæ quis neget esse Patrem?

Nunc jacet & taceat, licet hic post funera virtus.

Hic loquitur Patriæ, quid? memor est mei.

BEATVS CONRADI filius, Regis LVDOVICI XIII. Regalis Custodiæ Capitaneus, Tugiensium Ammanus, obiit d. 2. Maji 1661.

Hoc custode, Argo, Patriæque parente beato

Nonne beata parens urbs Tugiensis eras.

HENRICVS BEATI SDI Filius, Galliarum Regis LVDOVICI XIV. Regalis Custodiæ Capitaneus, supremæ Vigiliarum Tugiensium Præpositus, Præfectus quondam Badensæ, obiit 2. Maji 1676. et. suæ 55.

Quid Lacrymas fundis, vel cur suspiria lasso

Pectore deducis nobile stemma tuo.

Nam placet excisam fatali vulnere frondem

Turgenti Lacrymis fonte rigare tuam.

Nil opus, his tua frons etiam post fata virefcet,

Insita nam superùm frons tua vivet agris.

*Hic jacet extinctus Fato BEATVS JACOBVS BEATI
SDI Filius, Dominus in Hembrunn & Anglichon, Eques,
Tugiensium Ammanus, in Conflictu Vilmergenfi 1656. supremus
Vigiliarum Præfectus, ac liberæ Provinciæ Capitaneus Gene-
ralis. vixit 74. annos 4. mens. 18. d. devixit 21. April. 1690.*

Noctes atque dies vixit Patriæque DEOque

Vivat ut æternos jam sine nocte dies.

*BEATVS CASPARVS BEATI JACOBI Filius, Do-
minus in Hembrunn, Anglichon & Neulenbach, SS. Mau-
ritii & Lazari ac Regalis Ord. S. Michaelis Eques, liberæ
Provinciæ Capitaneus Generalis, Primi Illustrissimi S. R. I.
Principis Murensis primus Marschallus hæreditarius,
Tugiensium Ammanus, genere, genio, ingenio, Reges, Prin-
cipes, Patriam, Palladem, Martem in sui favoris trium-
phum duxit, morte tandem pallida in hunc Tum. ductus d.
15. Apr. 1706. Æt. 62. mens. 9. d. 3.*

*BEATVS JACOBVS HENRICI II^{di} Filius, Comes de
Wylertal in Alsatia, Eques Ord. S. Ludovici, Colonellus lo-
cum Tenens Generalis Regiarum Copiarum LVDOVICI M.
XIV. quem Gallia, Italia, Flandria, Catalonia, Hiber-
nia, victoriosum agnovit militem & gloriosum sanguine &
virtute, Illustrissimus Generalis Hochstädtiano in Conflictu
acerrimè conflictans septeno ex vulnere occumbens, non suc-
cumbens, generalem primum subiit mortis legem 21. Sept.
Ulmae Corpus Ecclesiæ P. P. August. Pectus Tugio, Ani-
mam tradidit Cælo. 1704. æt. suæ 48. mens. 6. d. 3.*

*Hier ruhet die Woledelgebohrne Frau Maria Margaretha
Pfeiffer van Weyer, Weiland Herren, Herren, Ritter
und Amman, BEATI JACOBI Zur Lauben von Geste-
lenburg Ehegemahel, starb den 1. April 1705. æt. 70. jahr.*

*In eodem hoc templo extat altare multa arte è ligno, a Ti-
gurino, ut ajunt, cive, ante bina fortè secula sculptum, re-
præsentans Historiam filii cujusdam unici in Hispania capite
trun-*

truncati, & Tugii resuscitati, vi intercessionis factæ à D. Jacobo, qui innocentem filium parentibus reddidisse perhibetur.

In templo Parochiali visitur eodem sculptore fabricatum Altare; accedit hic labor ad tempora & peritiem Alberti Düeri, & sui generis Magistrorum. Circa Campanam leguntur hi versus,
Festa Colo, plango functos, fulgura frango.

A°. 1619.

*Aus hitz und feür bin ich glossen,
Peter Fueslin von Zurich hat mich gossen.*

*S. Michaeli. S. Wolfgangus. S. F. S. Theodulus. S. Baschia.
S. Christophorus. S. Carolus Borromeus. S. Salvator. S. Peter.
S. Barbara. S. S. Maria. S. Catharina. S. Oswald. A°. 1404.*

In orbe quodam vitreo legitur,
M. Joh. s. Schönbrunn Rect. & Decan. in Zug, & Canonicus Thuricensis.

In Coemitorio inter alias cruces visitur hæc inscriptio Centenarii.

*Erreicht hab ich das 100. Jahr,
50. davon im Rath ich war.
Erzeugt hab ich 15. Kind,
Deren noch 9. bei leben sind,
KindsKinder und der Enkel z'mal
Sind 150. an der Zahl.*

*Von disen viel in Geistlichem stand,
Gott helff uns zamen ins Vatterland.*

Joh. Caspar Landtwing gestorben A°. 1701.

A°. 1435. d. 4. Martii horâ 5. pomeridianâ in *Lacum Tugiensem* submergebantur duæ ædium series, & 60. interiere homines. *Stumpf. Chorogr. Helv. L. VI. c. 31. Sprenger. Chron. ad h. a.* In memoriam hujus infortunii extat ad ædium Telonii, *am Zollhaus*, sequens inscriptio, in Cruce: *MCCCCXXXV. Da gieng Zug unter, und ertranck Schreiber Wickbart.*

Die 26. Jun. h. 5. a. m. fuit Tugii Mercurii in Barometro altitudo 26". 6".

Lacu Tugiensi trium horarum spatio trajecto *Immensæam*, quæ Ditionis *Suitensis* est, venimus, & mox per Isthmum

dimidiæ horæ *Kufnacum* vicum, ad Lacum IV. Civitatum Sylvestrium situm, ubi nunc templum extruitur ex Tofo foliis arborum subinde prægnante, qui effoditur ad Pagum *Greppen*.

*Campana
Inscriptio.*

Circum Campanam hujus templi legitur,

*Alle abgestorbne beweine ich,
Und alle ungewitter vertreibe ich,
Zu der Ehr Gottes und Mariæ läüet man mich,
Aus dem feur floss ich,
Moritz Schwartz von Lucern goss mich. 1597.*

Circa aliam,

*Te matrem pietatis opem efflagitat orbis,
Subvenias famulis, o Benedicta, tuis.*

Fufor idem qui ante.

Hic Lacui nos commisimus, Lucernam petitori. Eiusdem verò diei vesperâ attigimus, *Stationem, Stationum, Stansstad*, ubi Barometri altitudo fuit 26". 1½". cælo nunc sereno, nunc pluvioso. Tiguri aër fuit hoc die Nubilus subserenus. Barometri altitudo h. i. p. 26". 6".

Die 27. Jun. Lacu Vectore venimus *Alpnacum, Alpnach*, ubi pariter atque in *Stansstad* statio est *Subsylvanorum*. Hinc per Pagos *Schlieren, Kägisweil, Sarnam, Sarnen*, qui vicus primarius est *Suprasylvanorum*. Distinguitur namque *Subsylvania* integra in *Suprasylvaniam, Underwalden, ob dem Wald, & Infrasylvaniam, Underwalden nidt dem Wald*, cujus vicus primarius est *Statio, Stantium, Stantz*. Mercurii altitudo bono manè in *Stansstad* fuit ut heri sub vesperam 26". 1½". *Sarnæ* vero h. 10. a. m. 26". 2". cælo pluvioso. Tiguri toto hoc die 26". 5". manè quoque lapsa pluvia 1¼". Paris. *Sarnæ* commisimus nos *Lacui Sarnensi, Sarnen See*, apulimus autem femihorulæ spatio *Saxulam, Saxlen*, visuri templum, ubi sepultus,

*Templum
Saxula.*

vastæ pius incolâ Eremiti

*Nicoleos, qui uno & viginti sobrius annis,
Nil potus esusque tulit, mysteria cæli
Edoctus, sacro vivebat corpore Christi.*

Canente *Glareano*.

Ornant

Le Canton d'UNDERWALD, en Suisse.

Der Brunn berg

Das Melchthal

Sachsen
da Br. Claus
begraben.

Sonnenberg
von Stalden

Sarnen

Brücke

Kerns

Kapuziner

Alpnach

Schiffstadel
zu Alpnach

En Retzbich
Doppelmühlen

Stantz

Der vier Waldt Stetten See.

A. Maison du Frere Claus. B Son Hermitage. C Chapelle de N. Dame. D. Hermitage de T. Ulrich.
E. Chapelle de St Charles. F. Eau, elle de St Catherine. G. La Caverne du Dragon. H. Ravage de Stantz

Ornant hoc templum Columnæ *marmoreæ nigræ venis albis* distinctæ, quod marmor huc asportatum fuit ex Valle *Melchana, Melchthal.*

Supra portam Templi hujus Magnifici, in honorem Eremitæ Beati Nicolai A°. 1678. extracti, & A°. 1684. inaugurati legitur hæc inscriptio,

D. O. M.

ET B. NICOLAO VON FLVE

PIORVM OPE ET AVXILIO CONSTRUCTVM.

A°. 1678.

In marmoreo sepulchro ante altare jacent ossa B. Nicolai à Capucinis huc A°. 1679. transportata:

Epitaphium hoc legitur meritis tanti viri vix respondens.

Allhier rubet die Gebein des seligen Bruder Clausen von Flue, dahero gesetzt, da man dise Kirchen gebuwet.
A°. 1679.

Monstratur hic Semi Sancti, (Canonisationem enim integram obtinere nondum hætenus valuerunt insignia viri merita) vera, quam corpore gestavit tunica: cum hac inscriptione rhythmica, alpestem Poëtæ, quisquis ille fuit, conditionem ac eruditionem redolens.

*Das is das recht und warhaft Kleid
So Bruder Claus hat angetreit
Am blossen leib, Gott dient mit fleiss
Glebt zwanzigthalb Jahr obn menschlich speis.
Den Rock ihm g'schenkt und geben hat,
Ein Burger z' Lucern in der statt,
N-Utenberger ward genant,
Dem Bruder Clausen wolbekant,
Verehrt ihm den umb sein den alten,
Der heutigs tags noch auch wird b'halten,
In hoher reverentz und ehren,
Z' Lucern bey Jesuiter Herren.*

I H S

Legitur ibidem Precatiuncula ejus quotidiana, Homine Christiano, DEO devoto, perdigna.

O mein Gott und Herr; Nimm mich mir, und gib mich gantz eigen dir. O Herr, gib alles mir, was mich förderet zu dir. O mein Gott und Herr, nimm alles von mir, das mich wendet von dir.

Quæ de Viri hujus, vitæ *Sanctimonia valde insignis*, quem primis *Eremitis, viris sanctis & bonis* accensent ipsi majores nostri *Bullingerus, & Hospinianus, & alii*, Inedia, vita, memoratu sunt digna, contraxit *ισοεικόματ* noster Eruditione ampla & profundâ insignis *Joh. Jac. Hottingerus S. Th. P. Histor. Ecclesiast. Helvet. vernaculo Idiomate editæ, Lib. v. p. 477. &c. ad Ann. 1481.*

Sarnæ in muris passim vidi *Lapidem illum Frumentalem*, quem fufius descripsi in Specim. *Lithogr. Helvet. p. 30. sub titulo: Lentæ lapideæ striatæ, utrinque convexæ, vitreis figurâ similes, in massa lapidea vario sub schemate conspicuæ.*

Lacus Sarnensis trajectus *Sarnâ Gifswilam* usque est 2½ horar.

Gifswilæ, Gifswel, Pago adjacet *Lacus* vel *Lacuna* potiùs, *Gifswilanus, Gifswelier See.*

Gifswilâ ascenditur per acclivia ad pagulum *Keiserstul*, cui adjacet *Lacus Lungeranus, Lungern See.*

Pagus
Lungern.

Hunc horæ spatio trajecimus, pernoctaturi in Pago *Lungern*, *Subsylvaniæ* ultimo, ubi vesperi appulimus horâ 6. ab Imbre lapso benè madidi.

Fuit Barometri altitudo 25". 3". Tiguri lapsa quoque fuit vesperi pluvia 1½ lin. & per noctem secutam largior 4¾. continuavit quoque per noctem in Pago *Lungern* Pluvia.

In Tabula Mariottiana respondent Altitudini Mercurii supra Mare.

	dig.	lin.	toif.	ped.
In Stansstadt	26.	1½.	245.	I.
Sarnæ	26.	2.	239.	I.
Differ. inter Sarnen & Stansstad				6. 0.

	dig.	lin.	toif.	ped.
In Lungern	25.	3.	365.	I.
Tiguri	26.	5.	205.	4.
Differ. inter Tigurum & Lungern			159.	3.
Differ. inter Lungern & Stansstad			120.	0.

In Tabula Cassiniana.

	dig.	lin.	toif.	ped.
In Stansstad	26.	1½.	269.	½.
Sarnæ	26.	2.	262.	I.
Differ. inter Sarnen & Stansstad			6.	5½.
In Lungern	25.	3.	423.	3.
Tiguri	26.	5.	221.	4.
Differ. inter Tig. & Lungern			201.	5.
Differ. inter Lungern & Stansstad			154.	2½.

Omnia hæc salvo errore Experimenti & calculi ipsius. Cœlum quippe admodum fuit inconstans, ut ei minus fidere queam.

Die 28. Jun. h. 6. mat. cœlo inconstanti pluvioso fuit Mercurii altitudo 25. 2½. Tiguri h. 8. cœlo quoque dubio 26. 5. ubi forte non attendenda venit dimidia lineæ differentia inter hodie & heri, quandoquidem Barometrum nostrum Lungeranum facile potuit subsedisse per noctem ½ lin.

Lungerâ postquam discessimus, ascendimus sensim Montem *Brünig*, Subsylvanis atque Bernensibus conterminum, ubi fuit Mercurii altitudo 24. 4. quibus respondent *Mons Brünig.*

In Tab. Mariott.	In Tab. Cassin.
toif. ped.	toif. ped. supra Mare.
495. 5.	605. 10.
Collatis his mensuris cum altitudine	
Lungeranâ suppositâ	25. 3.
365. I.	423. 3.
& Tigurina	26. 5.
205. 4.	221. 4.
manent	
130. 4.	177. 3.

pro differentia inter Pagum Lungern, & Montis Brünig eam summitatem, quæ transitur,

&

290. 1. 383. 2.
pro differ. inter Montis Brünig supremum transitum & Tigurum,

nec non

159. 3. 205. 5.
pro altitudine differentiali inter Lungern Pagum & Tigurum, conferenda cum supra scripta.

Ex Monte Brünig descendimus porrò ad Pagum ditionis Bernensis, *Brientium*, *Brientz*, per declivitatem *Rufiberg*.

Pagus Brientium.

Brientii h. 11. fuit Merc. Alt. 25. 10. coelo adhuc inconstanti. Lungerà Brientium æstimatur via 3. hor. ad 4. Brientianæ altitudini Barometr. respondent

In Tab. Mariott.

Cassin.

284. 3.

318. 3.

Collata cum Lungeranâ

365. 1.

423. 3.

& Tigurina

205. 4.

221. 4.

dat

80. 4.

105. 0.

pro differentia inter Lungeram & Brientium, quibus scilicet hexempedis, pedibusque altior est Lacus Lungeranus Brientiano,

&

80. 5.

96. 5.

pro differentia inter Brientium vel Brientianum Lacum, & Museum meum Tigurinum, quibus scilicet Brientianus Lacus altior est meo Museo.

item

159. 3.

201. 5.

pro differ. inter Lungeram altiorem & Tigurum depressius.

Oppidum Underseen.

Hoc die *Lacus Brientiano* ulterius vecti venimus *sub Lacum*, *Underseen*, quod oppidum Arolæ, quæ Brientianum inter & Thunensem Lacum jacet, mediæ jucundissimo situ locatum, certis suis privilegiis, Sculteto moderante, Ampliff. Senatus personam referente, gaudet.

Est

Est Brientianus , Brientius lacus , der Brienzer See , Lacus
Brientia-
nus.
Thunensi longè sævior , quia editoribus montibus clausus.

Capiuntur in hoc Lacu certi pisciculi delicati , *Brientzling* dicti , distinguuntur autem hi in *Majales* & *Augustales* , *Meyen* & *Augsten Brientzling* , quorum illi minores , hi majores . Fert idem Lacus Truttas prægrandes , quæ prope Cœnobium *Inter Lacum , Hinter Lachen* capiuntur versus Autumnum 20. ad 30. libr.

At memorabilis magis est captura Albularum cœrularum , quas *Allböke* nuncupant , & *Bernam* usque vehunt ; videntur autem hi pisces iidem esse cum *Ferra Lacus Lemani Pisce* descripto *Rondelet. Gesner. p. 35. Lavareto persimili Willoughby Ichtyolog. p. 185.* In profundo Lacus Thunensis degunt , at versus ætatem Anadromi fiunt , delectaturi , ut videtur , aquæ Glacialis , quæ ex Grindelia Valle in Brientianum Lacum effluit , frigore : Hinc Arolæ , quæ binos Lacus , Brientianum & Thunensem jungit , ductu gregatim , & maximâ copiâ ad oppidum usque *Sublacum , Unterseen* pergunt , ibi vero aggere interjecto sistuntur , & nassis , retibus , aliisve modis capiuntur , maximo Præfecti Inter Lacensis , atque Sculteti Sublacensis , qui piscaturæ præcipuas partes habent , emolumento .

Horâ 6. vespertina hujus diei fuit in oppido *Unterseen* Mercurii altitudo 25. 9. unâ sic lineâ minor Brientianâ , cœlo dubio .

Hic loci Sculteti munere nunc fungitur Vir Nob. Dⁿ. *Job. Jacobus Grosz* , cujus Filius Dⁿ. Capitaneus *Emanuel Grosz* , peculiari amicitia vinculo mihi est obstrictus , confecit is Tabulam *Comitatus Neocastrensis* specialissimam .

Ex Manuali Sublacensi excerpti sequentia circa ordinem Scultetorum .

A^o. 1352. Scultetus fuit Dⁿ. *Jacobus de Brandis* .

- 1370. Dⁿ. *Thuring de Brandis , Baro de Weissenburg , & Dominus in Unterseen* .

- 1378. D. *Job. de Rinckenberg* , cognomento dictus *der Pfaff* .

- 1386. Oppidum hoc Regimini *Bernensi* fuit subjectum .

- 1401. Scultetus fuit Dⁿ. *Johannes Henricus Jonas* , Civis Sublacensis .

A^o. 1490. Dⁿ. *Simon Tendtenberg*, Civis Bernensis.

- 1573. D. *Job. Rodolfus Sager*, postea Venner & Scultetus Bernensis.

Die 29. Jun. in Unterseen fuit altitudo Mercurii 25. 8. cœlo dubio nubilo, quod ipsum dubios nos reddidit, num iter institueremus in *Grindeliam Vallem*, ad *Glaciales Montes*, *Gletscher* dictos, totâ ferè Helvetiâ celeberrimos. Pluviæ metu nos absterruerunt Nivosæ Alpes Grindelianæ Nubibus non planè, ut sereno cœlo ex oppido Unterseen conspici solent, denudatæ, Nubes item circum *Nessi*, *Niesen*, montis Caput volitantes, idque quandoque obvelantes. Serenum quippe cœlum Sublacensibus prænuntiat *Nessus* pileatus in proverbium apud illos ductus: *Wann der Niesen hat ein Hut, so ist das Wetter gut*, de quo Prognostico alibi fufius. Sed vicit, omnemque timorem discussit rarum naturæ Helveticæ spectaculum, quod abhinc non ultra 5. horas distet, videndi cupido. Accinximus igitur nos viæ, & per Pagos *Wintersweil* h. 1. *Zweylitschinen* h. 1. *Grindelwald*, h. 2. vel 3.

Montes
Glaciales
Grindeliani.

Fig. II. III.

In Montium Glacialium generali, vel etiam Grindelianorum speciali, Descriptione non ero nunc occupatus, quandoquidem hoc officio defunctus fui alibi, speciatim in Itinere Alpino A^o. 1705. Conf. Fig. II. III. quæ aliquot prospectus sistunt Montium Glacialium Grindelianorum, prout eos ad vivum delineavit insignis Pictor Topiarius *Meyerus Vitoduranus*.

Mons Glacialis uterque, superior & inferior, ex postica Montis *Mettenberg* parte se se jungunt, ibique corpus ingens horribile glaciale efformant, indèque per Montium interstitia veluti crura se se dimittunt, fontesque existunt *Litschina* utriusque torrentis Glacialis, albæ, nigræque, (a limo, quem vehit, margaceo atro ita dictæ, sicuti prior ab Aquis Glacialibus lacteis) quæ statim infra Grindeliam Pagum unum *Torrentem*, *Litschina* dictum constituunt.

Mettenberg mons dictus videtur quasi medius. q. d. *Mittenberg* & *Eyger*, q. *Reiger*, quoniam Ardeæ instar præ reliquis vicinis montibus altius in Æthera surgit.

Supra montem Glaciale inferiorem mons *Saxeus* est foramine pertusus, per quod translucet sol die 13. Febr. Ibi.

Fig. III

PROSPECTUS MONTIUM GLACIALIUM GRINDELIANORUM ,
prout eos ad rivum delineavit insignis Pictor Isparius MEYERUS Vitoduranus .

Ibidem locus est, ubi nulla unquam manet Nix, ne per hyemem ipsam quidem, caloris subterranei, fortè ab ipsis Glacialibus Montibus retenti ac concentrati, fortè Thermarum latentium indicium.

De aquis Glacialibus, earum natura, proprietatibus & viribus, alibi plura exposui; hoc unicum nunc addo, illas albidiora reddere lintea præfontanis & fluvialibus aliis; sunt enim obparticulas Glaciales intermixtas magis absterisivæ.

Haud longè a Glaciali Monte inferiori fuit ante paucos annos Fons temporarius *Lugibach*, q. d. *rivus mendax*, qui subinde cum impetu derepente profluit, & rursus subito sese abscondit: Annumerandus fonti illi miro *Engstano*, cujus historiam alibi fusiùs exposui. Utriusque *αι τήτης* Testis est Rev. Dⁿ. *Hallerus*, civis Tigurinus, Grindelianus pastor, cujus Hypothesis de hujusmodi Fontium fluxu non contemnenda huc redit, latere alicubi in visceribus terræ saxum planum supra Hypomochlium alterius faxi mobile, tunc demum ex altera parte se se demittens, ubi ab Aquæ sufficienti quantitate fuit pressa, & facilis simul apparet ratio, cur cum impetu & subito prouat, rursusque Aquâ defluxâ, saxoque sursum lato meatus obstruitur.

In diverforio Grindelie Vallis fuit hodie die 29. Jun. h. 2. p. cœlo dubio Mercurii altitudo 24. 4. & die 30. h. 8. a. aère sereno calido, 24. 5. Tiguri fuit ejusdem diei 29. toto decursu cœlum inconstans, nunc serenum, nunc tenui pluvia irroratum, altitudo Mercurii 26. 5½.

	Tab. Mariott.	Cassin.
In Underseen	25. 8.	307. 2.
Grindelwald	24. 4.	495. 5.
Tiguri	26. 5½.	200. 0.
Differ. inter Underseen & Tigurum	107. 2.	135. 1.
- - - inter Grindeliam & Tigurum	29. 5.	392. 3.
5 . . inter Underseen & Grindeliam	188. 3.	257. 2.

Die 30. Jun. ex Grindeliâ Valle reducens h. 8. mat. habuimus ibidem Mercurii altit. 24. 5.

Lacus Thunensis.

Inde discedentes *Lacui* nos commisimus *Thunensi*, *Thuner See*, qui 5. horas est longus, $\frac{1}{2}$. latus, & in 140. Orgyiarum profunditate Anguillas habet ac Truttas, quæ hamis extrahi solent.

A littore Lacus ad oppidum *Faulensee* trajecimus per trihorium; Hinc per pagum *Aeschi*, altiori loco situm, venimus serâ vesperâ in Pagum *Mullenen*, qui $1\frac{1}{2}$. horis à statione in *Faulensee* distat.

Die 1. Jul. h. 6. a. in Pago *Mullenen* fuit altitudo Mercurii 25. 7. cœlo per integrum diem constanter sereno.

Vallis Frutigenensis.

Peragravimus hinc *Vallem Frutigenensem*, *das Frutinger Thal*, transivimusque per *Kandelbruck* i. h. *Kandelgrund* i. h. *Kandelstäg* i. h. ubi Mercurii altitudo, h. 11. 24. 2. sumto alio Tubulo, quam quo hactenus usi fuimus. Hinc porrò per *Gemmium* montem, multis in locis nive tectum, ad speculam *Zur Dauben* 5. vel 6. hor. ubi vesperi fuit Merc. alt. 21. 3.

Tiguri toto hoc die cœlum fuit quoque serenum, & æstus intensus. Merc. altit. manè 26. 6. vesperi 26. 5.

Nunc pro computo	Tab. Mariott.	Cassin.	
Mullenen.	25. 7.	318. 5.	362. 3.
Kandelstäg	24. 2.	520. 1.	640. 1.
Zür Dauben.	21. 3.	974. 5.	1363. 3.
Tiguri	26. 6.	194. 3.	208. 3.
Diff. inter Mullenen & Kandelstäg.		201. 2.	277. 4.
Diff. inter Kandelstäg & speculam Zur Dauben.		454. 4.	723. 2.
Diff. inter Mullenen & Gemmii speculam.		656. 0.	1001. 0.
Diff. inter Tigurum & Gemmii speculam.		780. 2.	1155. 0.

Quæ nunc inventa est Gemmii montis altitudo supra Horizontem Maris juxta hypothefin Mariotti 5849. pedd. Paris. & juxta Cassinum 8181. hæc fuit A°. 1705. quo Experimentum eodem loco d. 16. Aug. institui 5437. & 7486. Forfan differentia hæc dependet ex Tuborum, quos adhibui, varietate.

Complementum Lassitudini hodiernæ dedit via anfractuosa mirâ arte saxo incisa ex specula Gemmii montis deorsum ducens ad Thermas Leucenses, descripta & æri incisa in *Therma Leucenses.* $\epsilon\rho\epsilon\sigma\iota\phi$ alpino A°. 1705.

Die 2. Jul. in *Thermis Leucensibus Vallesis, Leuker, Wallisser Bad*, vulgo dictis, h. 10. a. Mercurii altitudo 23. 9.

Cui respondent in Tab. Mariott. Cassin.

In Thermis 23. 9. 581. 4. 731. 0.

Tiguri 26. 6½. 188. 5. 202. 0.

Differ. 392. 5. 529. 0.

Cælum utrobique fuit dubium, in Thermis demittebant se Nubes infra cacumina Montium & vesperi erat altitudo 23. 8. lineâ minor. Tiguri subinde per decursum diei pluit, vesperi verò pluvia cecidit densior. 1. lin.

Die 3. Jul. in Thermis æquè ac Tiguri rursum fuit eadem Aëris inconstantia; mane pluvia densa, Tiguri 1½. lin. vesperi cælum nubilum dubium.

Mariott. Cassin.

In Thermis h. 6. a. Merc. alt. 23. 8. 594. 0. 749. 4.

Tiguri 26. 7½. 177. 5. 189. 0.

In Thermis vesperi 23. 8½.

Tiguri 26. 7¾.

Differ. 416. 1. 560. 4.

Die 4. Jul. aëre per totum diem calido atque sereno, Tiguri æque ac in Thermis,

Mariott. Cassin.

In Thermis h. 5. a 23. 9. 581. 4. 731. 0.

Tiguri 26. 8½. 166. 5. 176. 2.

Differ. 414. 5. 554. 4.

Differentia maxima differentialis altitudinis.

Tigurum inter & Thermas Leucenses est juxta Mariottum

Qqq 3 22.

22. tois. 0. ped. juxta Cassinum. 25. tois. 4. ped. rectificanda fortè per alias observationes aliis temporibus destinatas.

Est hodiernus dies destinatus discessui ex Thermis, Itinerique per Vallesiam inferiorem instituendo. Fuère Thermæ hæ præ multis aliis nobilissimæ Examini satis accurato subjectæ A°. 1705, & tunc quoque præsertim in Tomo III. *Schweitzer. Natur Geschichten*, sive *Relationum Historico-Naturalium Helveticarum* descripta. Nunc, ne sicco pede nobile fluentum, nobile Naturæ productum, prætereamus, sequentia insuper adnotari velim, ad Historiam generalem Thermarum pertinentia.

Thermarum origo.

Dudum est, ex quo Hypotheses de Thermarum Origine variantes juxta invicem examinare, atque si pote conciliare constitui, sed irritò semper successu. Lucem tandem rei obscuræ, in Terræ interioribus recessibus obstetricante Naturâ, productæ accendit situs consideratio. Sunt pleræque ex Thermis Helveticis, Piperinæ certè, Badenses, nostræ nunc Leucenses, in Bohemia Carolinæ, alibi forte aliæ, in profundis Montium Vallibus, vel voraginibus locatæ, ubi terra inter prominentes partes, subtracto laqueari intermedio, subsedit, ita ut parvæ manserint, vel nullæ, cavitates, omniaque interstitia exactè fuerint à collapsâ utrinque Terra repleta. Hanc circumstantiam si animo mecum perpendo, & insuper ex variis Naturæ Phænomenis, mihi persuadeo, esse in terræ visceribus, quo intimiora sunt, majorem æstum, haud difficulter concipio ibi locorum, ubi Thermæ occurrunt, majorem imprimi caloris interni faxis terræve solidiori effectum, quàm alibi, ubi pori Terræ patentiores liberum calori concedunt transitum. Ab hac Saxorum infraterraneorum calefactione potiùs, quam ab effervescencia alcali cum acido deduci debere Thermarum calorem, confirmant speciatim Thermæ Piperinæ in Comitatu Sarunetum, quæ ex Helveticis, imò forsan Europæis omnibus, solæ nihil sulphuris, nihil Aluminis, nihil ferè aliorum Mineralium in Examine Chymico offerunt, sed aliud nihil sunt, quam Aqua subtilior fontana calefacta, ve! ex Fratris conjectura, in ipsis Terræ cavitatibus destillata, gustu omni atque odore destituta.

Leuck

Ullgraben

Dala

Randow

Feras

Messen

Wissen

Grimms

Sider

Alt Sider

Lemberg

Gradetz

Rayna

Asent

Schaley

Resch

Borne

Sitten

Mayra

Sitten

Gundes

Ben Gundes

Vertrun

Lisserna

Arbon

S Peter

Radua

Leitron

Schallion

Sasson

Schachan

Miso

Fullon

Octodurum

Uertina

Burg

Octodurum

vetus

Dians

Mes iller

Castar seta

Supiana

Nepon

Sei yanc

L. S. Moritz

L. Aganuntin

RHODANI
 Progressus per
VALLESIAM.
 Juxta
 Observaciones proprias factas in
 Itinere Alpino
 A *JOHANNI JACOBO SCHEUCHZERI*

 LUGDUNI
 Sumptibus Petri vander Aa

 Hora Novissima

In Thermis Leucianis deponit *Fons calidus*, dictus *der* Fons calidus.
Warme Brunn, juxta Balneum generale scaturiens in me-
 dia platea, & præter usum potatorium præcipuè lotioni vaso-
 rum culinariorum inserviens, item *Fons aureus*, *das guldene* Fons au-
 reus.
Brünnelin, in Balneum commune effluens, arenam nigrican-
 tem, quæ igne fortiori calcinata nullam ferè subit mutationem,
 nisi quod reddatur albidior. Crocus verò *martialis* flavus,
 quem superiores produnt scaturigines in pratis effluentes, ob-
 scuriorem seu brunum induit colorem à calcinatione in Cru-
 cibulo.

Nunc iter nostrum porrò prosequimur, *Leucam* primum, &
 porrò juxta Rhodani ductum *Sedunum* petitori. Proseque-
 mur autem hoc iter tum Equis, tum pedibus, tum curribus,
 prout occasio se feret, in ipsâ Vallesia, sed & oculis à *ἑν στωόψει*,
 contemplabimur Rhodani progressum *Leucâ Agaunum* usque,
 cum flexibus suis accuratè designatum in Fig. IV. Fig. IV.

Leucâ Sideras venire Itineris comites à Septentrionali Rho-
 dani latere per Pagum *Salges*, ego verò à Meridionali per cam-
 pos, sylvam, & colles arenosos. Distant *Sideræ*, vicus ele-
 gans, à *Leucâ* circiter 2½ horis, & tantundem ferè à *Sideris*,
Sedunum, *Sitten*, quod fluvio, *Sittæ* adjacet. Huc venimus
 vesperi, habuimusque Mercurii altitudinem h. 7. p. 26. 3. Aë-
 ris constitutio per totum diem fuit calida & serena. Tiguri
 eadem.

In Thermis Leucianis		Mar.	Cassin.
Merc. alt.	23. 9.	581. 4.	731. 0.
Tiguri	26. 8½.	166. 5.	176. 2.
Seduni	26. 3.	228. 0.	248. 3.
Differ. Sedunum inter & Tigurum.		61. 1.	72. 2.
Differ. Sedunum inter & Thermas Leucenses.		353. 4.	482. 3.

Hic Seduni humanissimè fui exceptus à Reverendissimo Prin-
 cipe & Episcopo *Francisco Josepho à Super Saxo*, viro anti-
 quitate Generis, dignitatis splendore, humanitate & Erudi-
 tione Illustri, 44. annorum, pilis jam cano.

Die

Die 5 Jul. h. 8. mat. fuit Mercurii altitudo Seduni 26. 2½.
Tiguri h. 7. 26 8. eadem adeo differentia utrobique, quæ
heri cœli constitutio utrobique serena, calor intentius, vespe-
ri h. 5. p. Seduni 26. 1½. Tiguri 26. 7½.

*Seduni An-
tiquitatis
Munimen-
ta.*

In urbe hac antiquissima plura supersunt antiquitatis monu-
menta in Muris, vel Numis, qui per totam Vallesiam sunt
perrari, vel Inscriptionibus.

Ad templi D. Virginis Portam in Muro extat vetusti Mar-
moris flavi fragmentum, cum hac Inscriptione:

.. P CAESARIS DIVI. I.
.. V GVSTO COS XI.
.. RIBVNICIA POTESTATE XVI.
.. . . . PATRIAE
.. . . . ICI MAXIMO
.. . . . ITAS SEDVNORVM.
.. . . . ATRONO.

Prorsus uti jam habet *Stumpf. Chorogr. Helv.* Lib. XI. c. 12.
cum hac differentia, quod PATRIAE præfigat rō PATRI,
quod ego oblitteratum offendi.

Hanc ita legit, & interpretatur *Simler de Valles.* p. 24. b.

ImP. CAESARI DIVI Iuli f
aVGVSTO COS. XI. imp. XIII
tRIBVNICIA POTESTATE XVI.
PATRI PATRIAE
pontificI MAXIMO
civITAS SEDVNORVM
pATRONO.

Guilliman, Rer. Helv. IV. p. 440.

A. Château Tourbillon .
 B. Château Valeria avec
 l'Église St Catherine .
 C. Château de la Majorie et
 Résidence de l'Évêque .
 D. Prévôté .

E. Maison de Ville .
 F. Vielle Résidence de l'Évêque .
 G. Église Cathédrale de N. Dame .
 H. St Theodore .
 I. Église de tous les Saints .
 K. St Pierre .

La Ville
 SITTEN. ou
 dans le Pais a

de
ou SION.
de Valais .

I. S ^t Trinite ruiné .	R. Porte de Sanicy .
M. l'Ecole .	S. Porte de Gundis .
N. Lieu ou l'on tire a l'Arbalet .	T. Porte de Rhône .
O. Les Capucins .	V. Porte petite .
P. Hospital .	W. Tour du Chon .
Q. Porte de Leucker .	

Se
tic
A
ra

IMP. CAES. DIVI IVL. F.
 AVGVSTO COS XI IMP. XIII.
 TRIBVNICIA POTEST XVI,
 PATRI PATRIAE
 PONTIFICI MAXIMO
 CIVITAS SEDVNORVM
 PATRONO.

In curia sequens legitur Inscriptio, aliis non memorata:

DEVOTIONE VIGENS
 AVGVSTVS PONTIVS AEDISA X^a
 RESTITVIT PRAETOR
 LONGE PRAESTANTIVS ILLIS
 NOVAE PRISCAE STETERANT
 TALIS RESPVBLICA QVERE
 D. N. GRATIANO AVG. IIIII. TMIR. COS.
 PONTIVS ASCI OOO TVS VP. PI.

De hac inscriptione sequentia ad me perscripsit Ill. Cuperus.
 Lit. 12. Oct. 1709.

Vellem equidem cognoscere, an hæc Inscriptio rectè excepta sit, Gratiano Augusto Consule IIIII. sive Quintum. Litteræ TMIR videntur alterum consulem designare, sed is fuit Imperator Theodosius, cui nequaquam illæ conveniunt, neque etiam puto Merobaudem admitti posse, qui dignitatem illam gessit cum Gratiano IV. consule A. C. 377; Notandumque imprimis, privatum Pontium appellari Augustum, & eundem dici, nisi me planè fallo, Prætozem ædis, quanquam, ut verum fatear, ex carmine tam incondito nihil certi deduci possit. Apud Gruterum etiam 5. 881. invenio summi illud fastigii nomen dari privato. D M SEIAE SYNETIAE M. AVGVSTVS HTPATVS. & hodie idem fieri Exempla nos docent.

R r r

Supra

Supra Sedunum haud longè à Rhodani fluento offendi

Alabastritam feu *gypsum* candidum in Rupibus integris.

Saxa ab ardore Solis veluti calcinata, quibus infidet pulvis *candidus*, vel cinereus, vel ochraceus, passim etiam *salsus*, gustu nitrosus.

Die 6. Jul. fuit h. 4. a. Mercurii altitudo 26. 2½. Tiguri per totum diem 26. 6½. ut differentia nunc sit 4. linearum, quæ supra fuit 5½. & 6. Dies utrobique serenus. Vesperi horâ 5. habuimus Barometri altitudinem 26. 3. Mar. Cassin.

Igitur Seduni	26. 2½.	233. 2.	255. 2.
Tiguri	26. 6½.	188. 4.	202. 0.
Martiniaci	26. 3.	228. 0.	248. 3.

Diff. inter Sedunum & Tigurum	44. 4.	53. 2.
-------------------------------	--------	--------

Diff. inter Tigurum & Martiniacum	39. 2.	46. 3.
-----------------------------------	--------	--------

Diff. inter Sedunum & Martiniacum	5. 2.	6. 5.
-----------------------------------	-------	-------

Transivimus autem per *Contegium*, *Gundes*, primum *Veragrorum Pagum*, *S. Petri Pontem*, cujus reparatio Episcopo incumbit, *Pagum Ridun*, & *Sasson*.

Martiniacum.

Martiniaci frustra inquisivimus in Inscriptiones Romanas, quarum meminit *Simler. Valles.* p. 30. sunt eæ deperditæ, dubio procul occasione reædificati Templi, atque ob sacrificulorum negligentiam. Ita *Oëtodoro veterum*, quod *Martiniacum* nostrum est, nil amplius restat, quam rudera arcis in præcipiti petra positæ fortissimæ.

In hac vicinia sunt *les Eaux de Sierre* coquendis leguminibus ineptæ.

Aqua Sulphurea.

Vinum, quod hîc crescit, præcellens multis in locis sulphur redolet ob venas, ut putant, sulphuris latentes.

Die 7. Jul. fuit Martiniaci h. 7. a. Merc. altit. 26. 1'. Tiguri, h. 9. a. 26. 4½. Ut differentia sit 3, quæ heri fuit 3½. linear. Aëris constitutio utrobique eadem. Mane fuit cœlum serenissimum simul & calidissimum: vesperi h. 5. & 7. tonârunt & fulgu-

fulgurârunt Nubes, effusus imber, continuavit pluvia per totam noctem 8. linear. *Bactiaci*, ubi pernoctavimus, hora. 6. p. habuimus quoque pluviam, quæ continuavit per noctem.

Bihorio ferè infra Martiniacum ad lævam vifitur Cataracta ^{Cataracta} pulcherrima, latè fpargens pulvèrem, ut ira loquar, Aqua- ^{pulcherrima.} rum. In hac quoniam cœlo gavifi fuimus fereno, & Sole lucente, oculis nostris ufurpavimus integræ iridis circularis jucundiffimum fpectaculum, de quo plura memoravi in *Æperif.* Ann. 1707. circumferentia iridis tranfit fuper ipfos calceos.

Abhinc ad Tarnadæ ufque oppidulum, Agaunum aliàs di- ^{Agaunum.} etum, & S. Mauricii Oppidum anguftiori alveo stringitur Rho- ^{S. Mauricii} danus, rupibus claufus, ut *Agauni* ponte unico è lapidibus ^{Oppidum.} fornicato, & portâ unicâ integra claudi poffit Vallefia.

Hic exiftitère olim plures infcriptiones antiquæ, fed perière plures occafione incendii fatalis A°. 1692, quo cum plerifque oppiduli ædibus Abbatia antiquiffima cum plurimis monumentis igne fuit confumta.

Obtutui noftro fe fe ftitere Infcriptiones fequentes.

In Muro Cœmiterii.

P CAESA
 O DIVI. P. AVGVST. C
 OS. XI. TRIBVN. POTEST
 ONTIFI - - - - MAX
 NANT - - - - S PATRON

A Nantuatibus Populis, ut videtur, fuit erectum hoc Monumentum in Imperatoris honorem, non alibi apud fcriptores memoratum.

Supra Portam Turris.

D. M.
 ItIN: CIVI Re
 CVND' ONIN
 bvs HONORI IIs
 NOiO
 SONIA. M. R
 IVbooo --- O
 VON - MARITY.

492 I T E R A L P I N U M

Est hæc quoque inter non descriptas. Alia

M. PANSIO COR
 AVL FILIO SEVERO
 II VIRO FLAMINI
 IVLIA DECVMINA
 MARITO

Hanc ita legit *Simler Vallesf.* 31. b. & *Stumpf. Chorogr. Helv.* L. XL. cap. 21.

X PANSIO COR
 -- FILIO SEVERO
 II VIR. FLAMINI
 IVLIA DECVMINA
 MARITO

& *Plantin. Helvet. Novant.* p. 325. ex *Guillim.* p. 86.

VI. PANSIO COR
 V FILIO SEVERO
 II VIRO FLAMINI
 IVLIA DECVMINA
 MARITO

Bactiaci	h. 6. p.	Merc. altit.	26. 1½.
Tiguri	h. 4. p.		26. 4.
		Mariott.	Cassin.
Bactiaci	26. 1½.	244. 3.	269. 0.
Tiguri	26. 4.	216. 5.	235. 0.
Differ.		27. 4.	34. 0.

Bactiaci & Martiniaci eadem est altitudo.

Die 8. Jul.

			Matiott.	Cassin.
Baetiacy	h. 7. a	26. 3½.	222. 2.	241. 4.
Tiguri	h. 10. a	26. 5.	205. 4.	221. 4.
Differ.			26. 4.	20. 0.

Coelum utrobique hodie inconstans, nunc nubilum, nunc pluvium.

Baetiacy, Bek, haud ignobilis in Præfectura Aquilegiæ ^{Baetiacy,} Ditionis Bernensis Pagus, hora circiter à Rhodani Ponte, qui ^{Pagus.} Vallesiam à Bernensi territorio determinat, distans, amoenissimo loco situs, cui vicina Castanearum sylva insigni est, ut commodo, ita ornamento. Celebrem hunc Pagum reddunt varia Naturæ producta, in *ωεχάσφα* reperiunda.

Baetiacy præterfluit Torrens alpinus Avanson, eodem monte cum *Liferne* Vallesiae oriundus, juxta illud Baetiacyorum vulgatum,

*La Liferne & P Avanson
Viennent d'une mesme maison.*

In hunc torrentem Avanson fluit supra Baetiacy alius *Griene* juxta montem Salinarum decurrens.

In Monte *d' Anziade*, vel *Anviade*, vena latet Carbonum fossilium. In Monte *Morele* Vena plumbi *A subli au dessus de Bevioux*, in durissimis Petris sparsum reperitur, indeque non sine labore multo excutitur *Sulphur vivum*, seu *virginicum*, citrinum sincerissimum, pellucidum. *Wagnero* memoratum in *Hist. Nat. Helv.* 334.

Visitavimus optima cum satisfactione *Salis* communis fodinas, *au fondement*, *au dessus de Tenala*, ubi *Aquæ salis* fontes satis copiosi, qui quartæ Territorii Bernensis parti suffe- ^{Aquæ salis} num sal largiuntur: Scaturigines monstrantur duæ, vetus exo- ^{Fontes.} leta, & nova, quæ nunc in optimo est statu. Derivatur inde *Aqua pretiosa* partim à *Bevioux*, partim a *Roche*, ubi excoquitur: Derivatio hæc fit per 10. vel 12000, ut audivimus, canales ligneos, non sine ingenti sumtuum impendio per trihorii ferè longitudinem, ad *Cartinas*, *in die Pfannen*, ubi excoquitur. Antequam verò in ipsas cortinas, quæ ferreæ

sunt, admittitur, depuratur in alveo prælongo ducentorum forte pedum, decem circiter lato, tecto columnis insistente à pluvix miscela munito: hic ordine suspenduntur fasciculi straminum octo circiter pedum, quibus aqua falsa ex alveo aspersa affigit particulas terreas, quæ sensim ad digiti ferè crassitiem incrustant stramineos culmos, atque tunc rejiciuntur, ut novis fasciculis stramineis suspendendis locum cedant; adnotari meretur horum Stalactitarum vel Stiriarum artefactarum non ex terna Solum cylindrica figura, ita sæpe concreta, ut Massa Stelechiten, vel Stalactiten ramosum referat, sed præprimis structura interna veluti radiata, radiis undique à peripheria ad Centrum convergentibus insignita, cui genesi ansam dedit æqualis undique partium terrearum ad stramen adhæsiõ; Materia harum Stiriarum est coloris terreiferè vel flavescens, substantiæ specularis, ut ipsorum *Stalactitarum*; Lucem accendit, ut spero, hæc observatio, genesi ipsorum *Stalactitarum*, *Pyritarum* ænei coloris globosorum alpinorum, ferreorum item Cylindricorum, atque *Belemnitarum*, quæ corpora omnia Strias habent à Peripheria ad Centrum convergentes. Aqua falsa hac ratione à partibus terreis separata deducitur dein per canales in Cortinas, ut coquatur. In Cortinarum fundo affigit sese *crusta* densior, salino terrea, Tofi ad instar fontalis vel Thermalis, quæ certis temporibus decutitur, ne cocturæ sint impedimento. In ipsis cuniculis è saxo vivo magno labore excisis, per quos aqua falsa è montis visceribus effluit, observavimus sequentia.

Saxa Salinis particulis referta.

Saxa, ipsa salinis particulis referta, quæ indicio sunt manifesti, esse sal hoc Bactiacum fossile, ab aquâ fontanâ solum, rursusve arte concretum.

Aqua Sulphurea.

Aqua Sulphurea, ex cuniculo inferiori, *Aus der unden Stolle*, pro Aëris sufflamine ante paucos Annos profosso, profluens, sulphurei odoris, quæ etiam sedimentum deponit sulphureum.

Venæ Sulphuris.

Venæ Sulphuris passim specie Aquæ luteæ vel rubro luteæ ex saxo profluentes.

Terræ candidæ venæ.

Terræ candidæ venæ, quæ pariter particulis sulphureis est prægnans, & passim Saxorum ipsorum fissuras explet.

Extra

EXQUISITA SALINARUM BERNENSIVM DELINEATIO.

A. Cuniculus primus, ad quem prima Salinarum Scaturigo inventa.

B. Fodinae quarum progressus non fuit continuatus.

C. Verus cuniculus et aditus ad Scaturiginem.

D. Fodinae egressus.

E. Fontes salsi.

F. Scala sub Aqua GRIONNE dicta protensa.

In PANEY: A. Fodinae introitum. B. Fontes salsi. C. Scala per quam reditur ad exitum Fodinae.

Extra cuniculum inferiorem visuntur passim venæ *Alabastrina* Vena Alabastrina. candidi, cujus genesis debetur ipsi massæ lutosæ candidæ modo memoratæ: hanc dum domum reportavi & exsiccavi, mirum in modum induratum reperi, ut poliri fermè potuerit, Gypsi ad instar artificialis.

Au Pané, Panné au dessus d'Olon, alia est scaturigo Aquæ falsæ, sed descriptâ hæctenus longè minor. Exquisitam Salinarum Bernensium Delineationem sisto in *Fig. V.* cum locorum Topographia, cujus Tabulæ hæc explicatio est. A. Cuniculus primus, ad quem prima Salinarum Scaturigo inventa. B. Fodinæ, quarum progressus non fuit continuatus. C. Verus Cuniculus & aditus ad Scaturiginem. D. Fodinæ egressus. E. Fontes falsi. F. Scala sub Aqua *Grioune* dicta protensa. In *Paney* vero A. notat Fodinæ introitum. B. Fontes falsos. C. Scala, per quam reditur ad exitum Fodinæ.

Mercurii altitudo.

			Mar.	Cassin.
Bactiaci	h. 7. a	26. 3½.	222. 2.	241. 4.
Aufondement.	h. 10.	25. 0.	400. 2.	471. 0.
Ad cuniculi inferioris exitum.	h. 11.	25. 5.	342. 0.	392. 4.
Differ. inter Bactiacum & Fodinæ summum			119. 4.	151. 0.
Altitudo fodinæ perpendic.			58. 2.	78. 2.

Historiam Chronologicam harum Salinarum, & casum singularem ambustorum ex accensis halitibus sulphureis fossorum, pandunt literæ Rev. Dⁿ. *Abrab. Champrenaud*, Biennensis ad affinem suum Rodolfum Neuhaus, Med. D. etiam Biennensem, scriptæ Ollonii d. 11. Mart. 1701. quas inferui Hydrogr. Helv. p. 300. ubi plura alia de his Salinis. Bactiaci retulit mihi Dⁿ. Le Vade, Chirurgus loci in arte sua & Anatomicâ expertus, origine Viviacensis casum satis singularem Joh. Jacobi Sutoris Bactiaci, qui empyematicus ad extremam redactus vitæ aciem tractatus fuit paracenthesi duplici, Thoracis una supra ultimam costam, altera Abdominis infra eam, unde extraxit ad 20. mensuras communes Bernenses, septem autem

tem circiter mensium spatio in vitæ omni spe per injectiones balsamicas, interna vulneraria exhibita, rediit æger ad sanitatem, quâ gaudentem ipsum allocutus fui, & ipsas aperturæ duplicis cicatrices manibus tractavi. Mirum, nullam durante morbo adfuisse Tussim, nullam dyspnœam: Judicavit Chirurgus ex principiis Anatomicis, haud malè meo judicio, sedem morbi fuisse partem ipsam carnosam circumferentiæ diaphragmatis, ex qua aditus patere potuit ad utramque incisionem in Thorace & abdomine factam, ad quam Operatorem duxit ipsa turgens natura.

Neapolis. Diei 9. Jul. bono manè attigimus *Neapolim, Villeneuve, Penne locus*, vel *Penni lucus*, olim dictam, opidum summo Lacu Genevensi adsitum. Hic ad ripam Lacus, in lapide antiquo legitur.

VICTORI
AVG
NNTIO GEN. MA
TVLLIA
--- IT ---

Hanc ita habet *Plantin. Helv. Nov. Ant.* 320. descriptam à *D. Hermanno.*

VICTORIA
AVG
NITIO GENNÆ
TVLLIA
NTI.

Hic

LAUSANNE,

Ville de la Suisse.

A. La grande Eglise de Nôtre Dame.

B. L'Eglise St. Francois.

C. Le Château.

D. Le Collège.

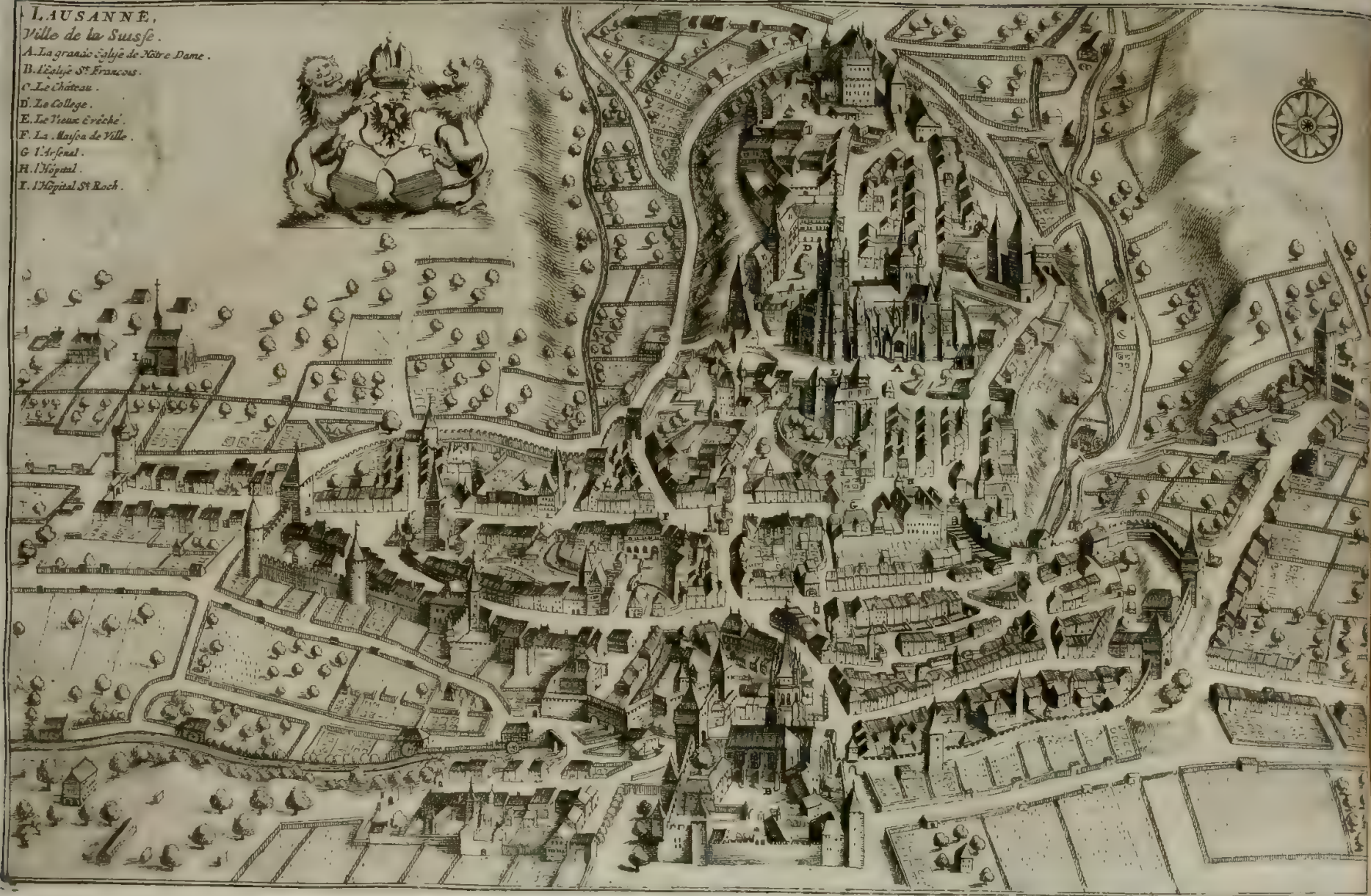
E. Le Vieux Evêché.

F. La Maison de Ville.

G. L'Arfenal.

H. L'Hôpital.

I. L'Hôpital St. Roch.

Hic commisimus nos *Lacui Lausannensi* seu *Genevensi*, *Le-* Lacui Le-
mannus aliàs dicto, *Viviscum*, *Vevay* petitori: Vico huic olim manni.
 celebri, oppido nunc eleganti, à parte superiori ad ripam *Lacus*
adjacent Castellum antiqui fortis, & saxi inædificati rudera.
 Inde ab hoc Castello, *Tour de Pyl* dicto, protendunt se *scopuli*
 in ipsum lacum, haud exiguo navium, ventis agitarum
 hic appellentium, periculo, è quo & nos per DEI gratiam fe-
 lices evasimus. Intumuit valdè vento vehementi fluctibus spu-
 mosis agitarum hoc Mare Germanicum, ut in ipsis littoribus,
 (portus enim hic nulli, magno Navigantium præjudicio,) non
 securæ steterint naves. Nautarum nostrorum propositum fuit
 scopulos præternavigare, & super furentes fluctus porro *Vi-*
viscum tendere, sed DEO aliter fuit visum, pro salute no-
 stra; ea fuit fluctuum magnitudo, is impetus, quem ἀπὸ τοῦ πύλου
 superare non potuere Nautæ, quivè ipsam naviculam nostram
 vix tribus à scopulo extremo passibus projecit transversim ver-
 sus ripam. Quod si ineptorum Nautarum is fuisset conatus,
 qui scopulum extremum navim prætervexisset, nulla tunc su-
 perfuisset Navim salvandi spes, quæ scopulis allisa dubio pro-
 cul in mille disrupta fuisset fragmenta.

Juxta *Viviscum* in *Lacum* defluit torrens rapidus *la Vevaise*
 dictus, qui ex Montibus Bernensibus & Friburgensibus se-
 cum ducit saxa, arenas, truncos, magno hortorum, vinea-
 rum pratorumque damno; cui prævenire tentat Ampliff. Se-
 natus Bernensis alveo magnis hæctenus sumtibus continuato,
 de cujus prospero vel sinistro eventu testabitur posteritas. Fuit
 hodie cælum pluviosum & inquietum, Tiguri quoque fortiter
 spirabat, quem nos quoque experti fuimus SW. & pluvia
 lapsa 2.lin.

D. 10. Jul. Iter terrâ profecuti *Lausannam* Urbem antiqui- Lausanna,
 tate, Episcopatu, & Gymnasio Academiæ æmulo celebrem. Urbs.
 Cælo inconstanti habuimus Mercurii alt. h. 6. p. 26. 1½. & Ti-
 guri h. 4 p. simili Aëris constitutione 26. 6.

		Mar.	Cassin.
Laufanna	26. 1½.	244. 3.	269. 0.
Tigurum	26. 6.	194. 3.	203. 3.
Diff. inter Tigurum & Lausannam		50. 0.	65. 3.

In Choro Templi Cathedralis legimus sequentem Inscriptio-
nem, Marmori nigro insculptam.

CHORVM HVNC

VETVSTATIS SITV OBRVTVM RESTAV-
RARI AC CELEBRANDIS PROMOTIONVM
SOLENNIBVS CONSECRARI CVRAVIT
VIR AMPLISSIMVS D. DANIEL IM-
HOF LAVSANNENSIS TOPARCHA
MVSARVMQVE FAVTOR MAGNIFICVS
CVI PERENNE HOC GRATI ANIMI
MONVMENTVM MERITO POSVIT
ACADEMIA LAVSANNENSIS, ANNO QVO.

RESTITVIT MAGNI HÆC AVLAEI RVDERA VIRTVS.

Die II. h. 7. a. rursus fuit Merc. altitudo Lausannæ 26. I $\frac{1}{2}$.
Tiguri 26. 5'. h. 9. a. cœlum utrobique per totum diem incon-
stans subinde pluviosum, ut Tiguri ceciderint 2. lin.

Hodie per *Eschalenium*, *Eschalens*, Præfecturam Ber-
nensibus & Friburgensibus communem trajectu hora-
rum venimus *Ebrodunum*, *Tverdon*, ubi h. 6. p. fuit Mercu-
rii altit. 26. I.

*Ebrodu-
num.*

		Mar.	Cassin.
Lausanna	26. I $\frac{1}{2}$.	244. 3.	269. 0.
Ebrodunum	26. I.	250. 3.	276. 0.
Tigurum h. 3. p.	26. 6.	194. 3.	203. 3.

Differ. inter Lausannam & Ti-
gurum eadem quæ supra.

Differ. inter Lausannam
& Ebrodunum

6. 0. 7. 0.

Juxta quem calculum Lacus Lemannus, & Neocastrensis,
cui Ebrodunum adjacet, ejusdem prope erunt Horizontis.

*Pagus A-
scens.*

In Pago *Ascens*, Præfecturæ *Escaleniæ* ad ædis rusticæ
fores conspexi saxum subsphæricum elegans, viridis coloris,
quod ratione polituræ, & duritiei, ad Jaspidem potius quàm

Mar-

Marmora referendum mihi videbatur. Quo autem casu in hanc viciniam, ubi repertum fuit, devenerit, inquirere haud potui. Videtur antiquis temporibus aliunde in has oras asportatum.

Die 12. Jul. fuit h. 5. mat. Merc. altitudo 26. 1/2. Tiguri, h. 9. 26. 7. differentia adeo 6. lin. quæ heri fuit 5 1/2.

In oppido ante ædes Dⁿ. Bourgeois Secretarii legitur in columna antiqua sequens Inscriptio.

IMP. CAES.
L. SEPT. SEVERO.
RT. AVG. ARABV.
PARTHIC. MAX. P. P.
IMP. CAES. M. AV. I.
ANTONINO. POAI.
COS - - - - -
AV N C E.

Hanc ita legit *Plantin. Hebr.* 252. ipse αὐτὸς τῆς.

IMP. CAES.
L. SEPT. SEVERO
PERT. AVG. ARAB.
PAR. H. G. MAX. P. P.
IMP. CAES. M. AVR.
- - - NON NO. POTE
COS - - - - -
- - - - -

Neocastrum.

Hoc diei Lacu Neocastrensi provecti venimus Neocastrum, ubi h. 3. p. m. Mercurii altitudo fuit 26. 5.

		Igitur Mar.	Cassin.
Neocastri	26. 5.	205. 4.	221. 4.
Tiguri	26. 7.	183. 2.	195. 3.
Differ. inter Tigurum & Neocastrum.		22. 2.	26. 1.

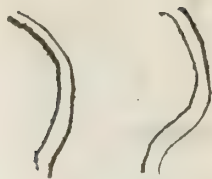
Cui tamen minus fidere possum, quia Neocastrum in eodem cum Ebroduno Horizonte; & coelum valde fuit inconstans.

De Comitatus Neocastrensis productis variis Mineralibus hic differere fufius vetat loci angustia: Reservabitur id in aliam occasionem. Exposui jam in peculiari tractatu Academiae Regiae Scientiarum Prussicae transmissio *Reliquias diluvii in Comitatu Neocastrensi* reperiundas, quae vulgò lapidum figuratorum nomine veniunt, plura inferui *Meteorologiae Helveticae*.

Die 13. Jul. h. 5. a. fuit Neocastri Merc. altitudo rursus 26. 5. Tiguri 26. 6½. diff. 1½. lin. quae heri fuit 2. coelum utrobique fuit inconstans.

Lacus Neocastrensis.

In Lacu Neocastrensi conspiciuntur saepè ad vesperam tractus semicirculares, paralleli, quales heri quoque vidi ex Arce, ubi residere solent Gubernatores, in hunc ferè modum: coloris quadam variatione à reliquo Lacu distincti, quorum ratio forsàn petenda venit ex fluxu Fontium in imo Lacu scaturientium, ab influxu Sionis fluvii Lacum influentis determinato. Hoc die trajecimus flante SW. qui Tiguri quoque dominabatur, *Lacum Neocastrensem*, hinc

Brojam, quae canalis instar *Neocastrensem Moratensem* jungit, porrò *Moratensem*, qui vento forti, sed quidem secundo fuit agitatus. Appulimus autem Moratum.

Brojae fluxum acus Magneticae subsidio delineavi.

In Templi Parochialis S. Mauritii extra urbem *Moratum* pariete legitur sequens inscriptio.

D. M.
T. NIGRI
SATVRNIN
SATVRNINA
GANNICA
LIBERTA ET
CONIVNX
F C.

Quam iisdem verbis exprimunt *Stumpf. Chor. Helv. L. VIII.*
c. 18. & *Plantin. Helv. p. 267.*

Alia ibidem,

D. M.
HIBERNIAL
VALENTINA

Cujus meminit *Stumpf. l. c. Plant. 268.* penè est deleta, ut
vix rò EN distinctè legi possit.

Morato hora distat pagulus *Villaria, Villar-le Moine, Villaria,*
Munchweiler, ubi multæ extant inscriptiones Romanæ. In
marmore subflavo ad angulum ædis rusticæ legitur perbella
hæc, Aventici antiqui contra Novatores, qui Coloniam hanc
in Burgundiam transferre tentant, insigne argumentum, quod
ipsi Aventicenses in Deæ Aventiæ gloriam erexère, & certè
vix erit ex loco illo obscuro, ad Lacum *Antre*, Burgundici
Comitatus, huc translatum.

DEAE AVENT
T. TERTIVS
SEVERVS
CVR COLON
IDEMQVE ALL
CVI INCOLAE
AVENTICENS
PRIM OMNIVM
OB EIVS ERGA
SE MERITA
TABVLAM ARG.
P... L. POSVER
DONVM D. S. P.
EX H-S V. L. D.

SSS 3

Hanc

Hanc ita habet *Stumpf. Chor. Helv. L. VIII. c. 18.*

DEAE AVENT
T. TERTIVS
SEVERVS
CVR. COLON
IDEMQVE AL
CVI INCOLAE
AVENTICENS
PRIM OMNIVM
OB EIVS ERGA
SE MERITA
TABVLAM ARG
B. L. POSVER
DONVM D. S. P.
EX H-S. VCC. L. DDD

Et *Plantin. Helv. p. 266.*

DEAE AVENTIAE
T. TERTIVS
SEVERVS
CVRATOR COLON
IDEMQVE AL
CVI INCOLAE
AVENTICENS
PRIM. OMNIVM
OBS. EIVS ERGA
SE MERITA
TABVLAM ARG
P. L. POSVER publico loco
DONVM D. S. P. de sumtu publico
EX VCC. L. D. D. D. Locus datus decreto
Decurionum.

In saxo candido ad sinistram Porta Cœnobii vel Arcis Gra-
senriedianæ legitur sequens.

DONA-

DONATO CAESARIS AV
SALVIANO EXACTOR
TRIBVTORVM IN HEL
COMMVNIS VICARIV.

Planè ut apud *Stumpf.* l. c. nisi quod primam lineam ita
habeat:

DONATO CAES. AV

& *Plantin.* l. c. nec non *Guillim. Rer. Helv.* L. I. p. 103.

DONATO CAES AVG
SALVIANO EXACTORI
TRIBVTORVM IN HELV.
COMMVNIS VICARIVS.

Muro Horti ad inscriptionis hujus latus insertum, sed in-
verso situ, legitur sequens saxum

GENIO
PAGI TIGOR
P. GRACCIVS
PATERNVS
CVR. COL. ET
SCRIBONIA
LVCANA
V. FEC

Planè ut habet *Plantin.* l. c.
Eam ita habet *Stumpf.* l. c.

GENIO
PAG TIGOR
P. GRACCIVS
PATERNVS
- - - -
SCRIBONIA
LVCANA
V. FEC

In hacce Inscriptiones sequentia ad me dedit Ill^{us} Cuperus.
d. 22. Nov. 1709.

Prima invenitur apud Gruterum p. 948. secunda p. 873. tertia p. 110. ubi etiam exhibetur nobis ultima tua, cujus initium est DEAE AVENTICAE. ET GENIO INCOLAR. atque ita quæ incipit DONATO CAESARIS . . . legitur p. 593. & quæ illam sequitur, GENIO PAG TIGOR. p. III. ubi pro CVR. COL. ET. scriptum est T.P.I. procul dubio male, quia tu, vir diligentissime, illud procul dubio animadvertisses.

Atque pulchrum est te, ex Inscriptionibus binis, quæ DEAE AVENTICAE faciunt mentionem, judicare, Aventicum non esse in Burgundia ad lacum d'Antre, id quod vir doctus probare conatus est, uti etiam didici ex libello, cui titulus, la Decouverte entiere de la ville d'Antre en Franche-Comté &c. qui tamen refutatur in alio, qui inscribitur, Dissertation historique sur divers sujets d'Antiquité, & autres matieres, qui la concernent, à Paris 1706. Vir doctus, qui auctor est earum Dissertationum probat, Aventicum esse Helveticorum Avanches ex ipsis illis monumentis, sed non capit, quid sibi velit DONATO CAESARIS AVG. cum constet utique, libertum hunc Cæsaris appellatum fuisse Donatum Salvianum; deinde putat Salviano hoc monumentum positum esse par celuy, qui avoit été établi Receveur general par les Fermiers de l'Helvetie. Sed mirum, exactoris illius nomen non inveniri, neque patitur Latini sermonis genius, ut hoc munus Salviano Donato tribuatur, id quod tamen alicui videri possit, ita ut fortè subaudiatur, qui est exactorum . . . communis vicarius. Quicquid sit, hic nobis occurrit vir, qui vices gerebat omnium Exactorum Tributorum, vel vectigalium Helvetie, quocunque nomine illa venerint, quanquam sciam differre cæteroquin tributa & vectigalia. Nec ferè quidquam aliud in tuis illis marmoribus occurrit, notatu dignum; nisi quod Titus tertius Severus dicatur fuisse non modò, CVRATOR COLONIAE, verum etiam ALL. id est Allector, quomodo malim siglas illas explicare, quàm per Allectus, uti facit illustris Scaliger, in hac inscriptione; qui scilicet tributa & vectigalia suscipiebat; ita in Ins. p. 375. L. BESIVS dicitur

dicitur esse ALLECTOR GALLIARVM, munusque ejus appellatur ALLECTVRA IBIDEM.

In alio Marmore extat aliud DEÆ Aventiæ Monumentum.

DEAE AVENTIAE
 ET GENIO INCOLAR
 T. IANVARIVS.
 F LORIANVS
 ET P. DOMITIVS.
 DIDYMVŠ.
 CVRATORES COL.
 EX STIPE ANNVA
 ADIECTIS DE SVO
 H-S N I D.

Ita profus habet *Plantin.* p. 265. nisi quod binas ultimas Lineas omittat, uti quoque *Stumpf.* l. c. & *Guillim.* L. I. p. 85. qui in secunda linea pro GENIO legunt GENI.

In area subdiali Arcis offendimus hoc saxum aliis non memoratum.

DEAE VICTORI
 AE
 SABIN. MARC
 IA

Alia:

D. M.
 L. CAMILLVS
 FAVSTVS
 IIIII. VIR AVG
 VIVS, FECIT
 IN ANNO LXX.
 VIXIT ANNIS
 LXXXXII.

Planè ut apud *Stumpf.* l. c. nisi quod loco LXXXXII. ponat LXXXXI. uti quoque *Plantin.* p. 267. qui insuper in quarta linea legit viv. loco vivs.

Quæ nunc sequitur est indescripta:

IVL. C. F. FAB. CAMILLO
 AC. AVG. MAG. TRIB. MIL
 EG. IIII. MACED. HAST. PVR
 T. CORONA AVREA DONATO
 TI. CLAVDIO CAESARE AVG
 IER. CVM. AB. EO. EVOCATVS
 N BRITANNIA MILITASS^T₃
 OL. PIA FLAVIA CONSTANS
 EMERITA HELVETIOR.
 EX D. D.

De hac inscriptione Ill^{us} Cuperus Literis Campis. Cal. Jan. ad me datis sequentia inseruit.

Inscriptio, quæ posita est Julio Caji filio Fabiâ (n. tribu) Camillo elegans est; & puto quidem omnes primas literas singularum linearum intercise prænomenque Viri hujus fuisse Cajus: is dicitur, nisi fallor fuisse. 1. Factionis Augusti Magister. 2. Tribunus Legionis IIII. Macedonicæ. 3. Donatus fuisse hasta pura & corona aurea a Tiberio Claudio Augusto iterum (ita enim legendum) cum ab eo Evocatus in Britannia militasset. 4. Posuit hoc monumentum Colonia pia Flavia constans Emerita Helvetiorum, idque 5. Ex decreto Decurionum. Pleraque quidem aperta sunt, sed pura dignitas mihi crucem figit, nam ita incertum, an FAC. i. e. Factio scribendum dubium sit, ita valdè, quid ea vox sibi hoc loco velit, neque enim alibi FACTIO Augusti occurrit, & hoc me non expedit, nisi dicamus, eum ex Factionibus agitatorum in circo designari, cui Imperator favebat, sive illa fuerit Veneta, prasina, Russea & Alba, quibus Domitianus duas adjecit, Auratam & purpuream. Nam uni illarum frequenter Augustos Romanos favisse ex Suetonio & aliis Augustæ Historiæ Auctoribus patet. Veniebat & in mentem, an non inde fieri deberet Sacerdotum Augustalium Magister, ita ut eorum primus & caput esset, talesque vix dubito quin inveniantur in aliis Inscriptionibus, & fortè Magistri factionis.

Alia

La Ville de BADEN

1. Eglise de Notre Dame .
2. Les Capucins .
3. St. Nicolas .
4. Les trois Rois .
5. St. Verone .
6. Maison de Ville ou les Capucins s'assemblent .
7. Le Vieux Chateau .
8. Le Nouveau Chateau .
9. La Pierre chaude ou est la source des baux chauds .
10. Une Source chaude au fond de la Riviere .
11. Monastere de Wettingen .

DEA E ISIDI TEMPLVM A SOLO
L. ANNVSIVS MACIAN VS
DE SVO POSVIT VIRAQVENSIS
AD CVIVS TEMPLI ORNAMENTA
ALPINTA ALPINVLA CONTVNX
ET PEREGRINA EL. XC. DEDERVNT
L. D. D. VICANORVM .

Alia pariter non descripta.

DEAE
VICTORIAE
IVNIUS
PRIMITIVS.
EX VOTO

A Nob. & Generos. Dⁿⁿ de *Grafenried* Ill^{buz} Bernensibus Loci Possessoribus ac Dominis hæreditariis multa recepit Humanitatis erga coeteros Testimonia Societas nostra, quæ reticere haud volui.

Noctem diei 13. Jul. transegimus *Aventici*, quod horæ spatio à *Villariâ* distat.

Die 14. Jul. cælo per totum diem sereno calido per Pagos *Mezerie & Bifou*, trihorii intervallo venimus *Friburgum*, *Friburgum*. & ego ejusdem diei vesperâ *Bernam*.

In Templo Cathedrali Friburgensi sequens legitur Epitaphium in Tabula nigra.

SOLI DEO GLORIA
SISTE VIATOR
MONVMENTVM VIDES MORTIS TIBI
IMMORTALITATIS VIRO
QVEM POST MORTEM TVAM SVA DECORA
AETERNABVNT.
FVIT IS GENERE NOBILIS, VIRTUTE SERENVS
JACOBVS FEGELI
REGII ORDINIS DIVI MICHAELIS EQVES
REIPUBLICAE FRIBVRGENSIS SENATOR.
CLARISSIMVS, PACE CONSVLTISSIMVS, BELLO FORTISS.
DV CERAT MILITVM COHORTVM CAPITANEVS
QVA AETATE VEL SEQUI MEMORABILE EST.
ANNOS NATVS DVODEVIGINTI POSTMODVM
LEGIONIBVS HELVETICIS SVB HENRICO M. ET LYDOVICO XIIII.
CHRISTIANISSIMIS GALLIAE REGIBVS.
COLONELLVS MVLTOTIES PRAEFVIT
DENYM EIVSDEM REGIS PRAEFECTI PRAETORIO VICES AGENS.
HONORE VIRTUTE AETATE PLENVS.
INTER MORTALES ESSE DESIIT
DIE X. IAN. A. DN. MDCXXIV.
AETATE LXVIII.

Diem 15. Jul. transegitur Bernæ.

- - - 16. - - Arola vecti venimus *Buram*, *Burea*, quæ *Petinesca* est Romanorum.

Die 17. Jul. *Brugas* & *Badam*.

Die 18. Jul. salvus per DEI gratiam attigi *Figurum*.

OBSERVATA BOTANICA,

ANNO MDCCIX.

A.

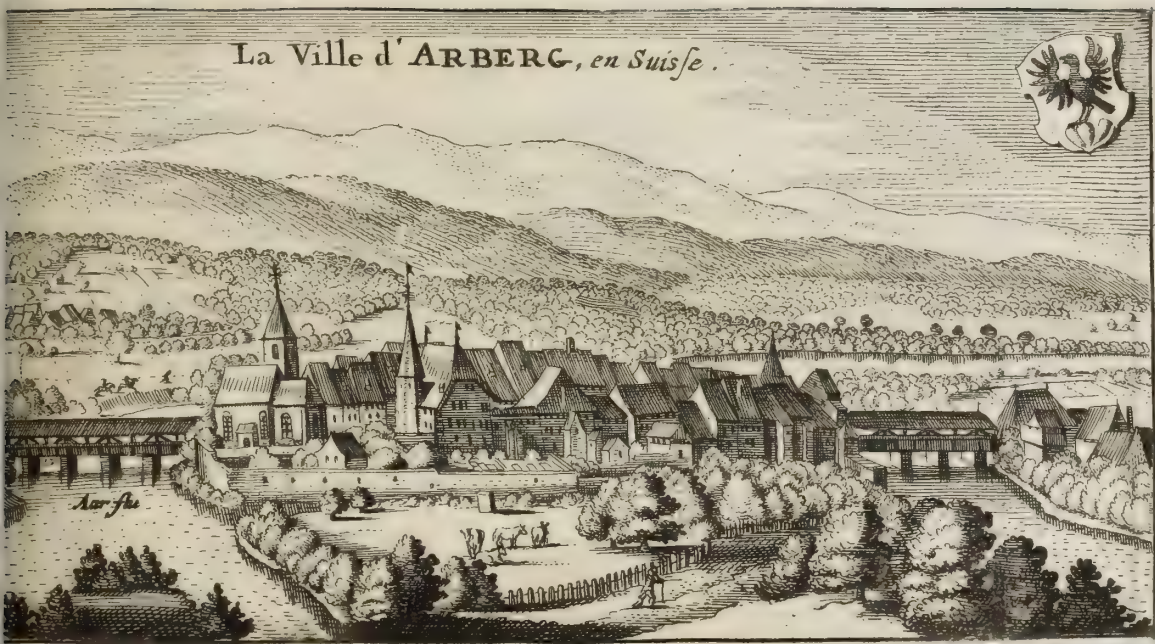
Absinthium Seriphium montanum candidum. C. B. Absinthium austriacum tenuifolium. C. B. J. B. Absinthium Vallesianum tenuifolium candidum sive herba alba. J. B. In collibus, ad viam, ubique ferè inter Leucam Vallesia & contegium Gundes, infra quem Pagum nullibi amplius observavi.

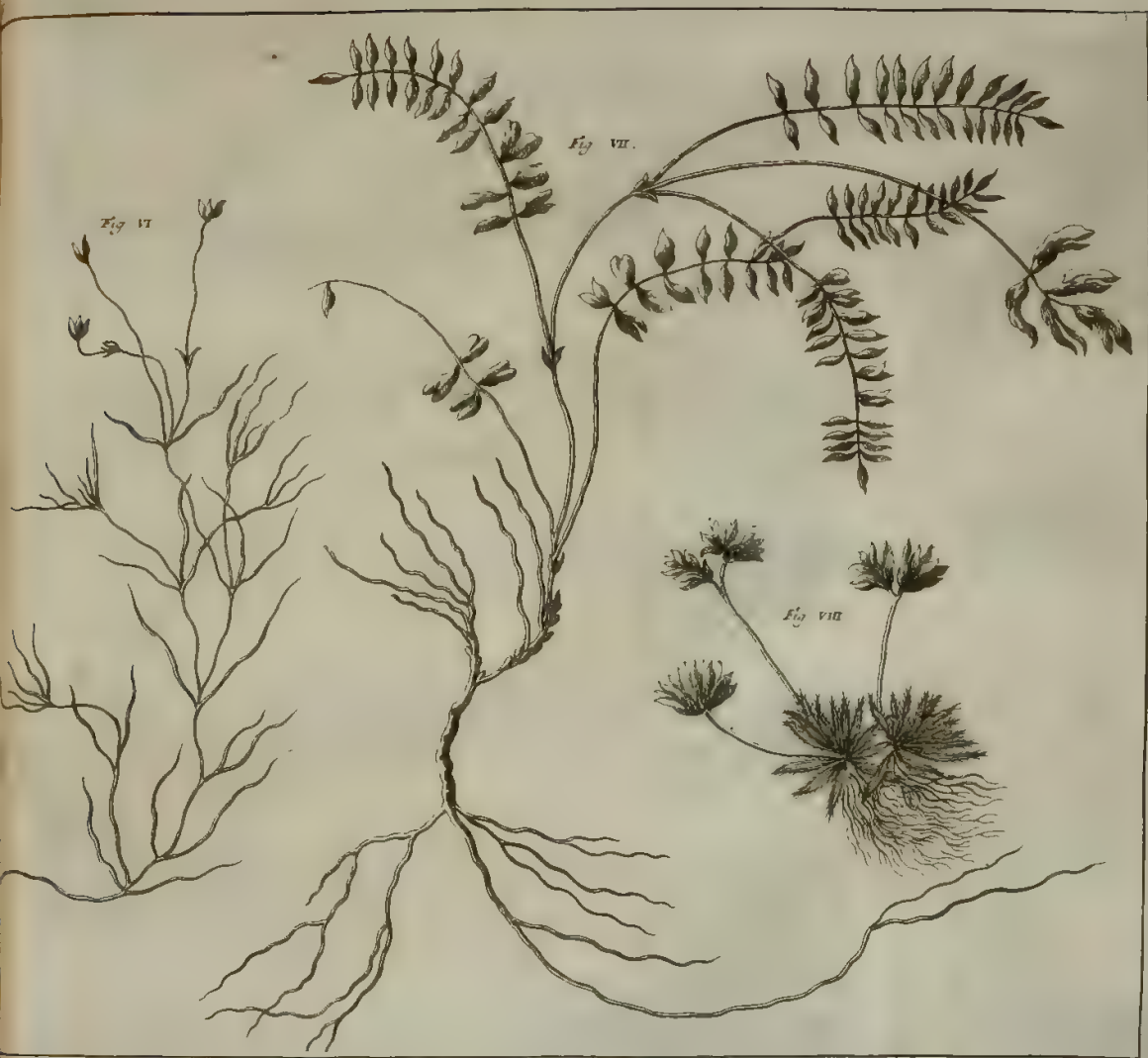
Alsine montana capillaceo folio. C. B. Pin. 251. *Alsine tenuifolia muscosa* C. B. l. e. *Alsine muscosa quibusdam* J. B. III. 365. Calyx floris tetraphyllos, folia ejus angusta viridia margine dilutiori angusto cincta: floris petala quatuor lactei candoris in obtusum mucronem terminata, pistillum circumstant Stamina alba apicibus minutis ejusdem coloris onusta: idem pistillum abicit in vasculum feminale subrotundum unicapsulare, seminibus minutis Placentæ mediæ affixis foetum. Florentem inveni Junio mense ad ripam Lacus Rivarii in saxosis. Fig. VI.

Fig. VI.

Alysson petraeum foliis glabris atro virentibus, flosculis albis, est ipsum *Tblaspi foliis globulariæ affine sive Alsinefolia cum Myagri foliis*. J. B. II. 926. cui rectè jungit Rajus Hist. 821. *Tblaspi alpinum folio parvo crenato, vel Tblaspi alpinum minus capitulo rotundo*. C. B. pin. 107. Prodr. 48. & ipsum *Tblaspi alpinum majus* C. B. pin. 106. quod vix alia in re, quàm partium magnitudine differre ipsi videtur. Nostra certè Planta, quam in rupibus ad ripam Lacus Rivarii meridiem Junio mense collegi florentem, à palmari altitudine surgit ad pedalem. Folia ad radicem plura crassiuscula, subrotunda, splendentia ex atro virore, infernè dilutius viridia, non vel modicè crenata in caule ramoso pauca,

La Ville d'ARBERG, en Suisse.

ca, angusta, cauli immediatè affixa. Calyx constat è quatuor foliis pallidioribus, nonnunquam præsertim ante floris evolutionem lineâ viridante distinctis: petala floris sunt lactei candoris, stamina exiguis apicibus luteolis onusta: vasculum feminale subrotundum turgidum, septo intermedio valvis parallelo in duo loculamenta divisum: Semina subrotunda septa intermedio adhærent; vasculum feminale in summitate apice parvo est donatum. Dubitant J. B. & Rajus, an non idem sit *Thlaspi Petreum myagroides*. Ponæ Bald. Ego nullus dubito, quin convenient. Sed videntur mihi folia in Icone nimis crenata.

Alysson alpinum hirsutum luteum Tour. Inst. 217. *Sedum alpinum hirsutum luteum* C. B. Pin. 284. Junio Mense in Gemmio monte pulchrè floret. Calyx est viridis tetraphyllos, petala floris 4. Pulchrè lutea, stamina viridi lutea, apices lutei. Fig. IIX.

Fig. IIX.

Astragalus alpinus ramosus hirsutus flore Ochroleuto. Convenit ferè quoad descriptionem cum *Astragalo perenni spicato floribus pallidis nigris radiis notatis*. Mor. Hist. Oxon. Part. 2. 107. quæ *Onobrychys est quibusdam flore pallido vel Polygalon*. J. B. II. 337. nisi quod planta nostra videatur hirsutior totâ facie, & flores non pallidi nigris radiis notati, sed Ochroleuci, calyce hirsutissimo obvallati, desinentes in filiquam pariter hirsutie tectam in Gemmio monte. differt ab *Astragalo Pyrenæico Barbæ Jovis folio non ramoso flore Ochroleuco glomerato speciatim proceritate & ramositate*.

Astragalus alpinus, foliis vicie ramosus, & procumbens flore glomerato, oblongo, albo cœruleo. Descriptione sua prorsus ferè convenit cum *Astragalo alpino foliis vicie ramoso & procumbente flore glomerato oblongo cœruleo*. Tour. Inst. 417. cujus etiam nomen integrum ferè gestat. Folia sunt latiuscula in extremo subrotunda, viridia, subhirsuta. Flores conveniunt cum *Astragalo alpino Tragacanthæ folio ramoso, flore cœruleo glomerato*. Tour. l. c. ex mea saltem conjectura descripto. Calyx viridis asperiusculus in apices 5. terminatur, lineares, petala superiora sunt dilutè cœrulea, carina in extremo apice profundè cœrulea, cœterum alba, alæ laterales pallidè flavescentes. In pratis Grindelæ Vallis prope montes glaciales. Fig. VII.

Fig. VII.

B:

Bupleurum annuum angustifolium. Bot. Monsp. *Bupleurum angustifolium*. Dod. Pempt. 633. *Auricula Leporis*. Gesn. Hist. Anim. cap. de Lepor. *Bupleurum minus angustifolium Monspeliense*. Raji Hist. 474. cui præcedaneum ex Bot. Monsp. Synonymum dubius jungit Rajus, confidentius Tournef. Inst. 309. Apud Sedunos in sepibus ad bicubitalem

lōm altitudinem surgit. Descriptioni Rajanæ convenit nostra planta, sed addi debet ramulos à foliorum alis exeuntes, in furculos prætenues subdividi ad ramulorum ipforum ferè extremitatem. Huc pertinere puto vel non multum abesse ipsam *Auriculam leporis umbellâ luteâ*. J. B. III. Part. II. 200. sunt enim & *hic folia inferiora latiora, & quæ in caulibus stricta, nervis secundum longitudinem pluribus donata, flores Fœniculi lutei, in umbellâ minus patulâ* Figura ipsa convenit.

C.

Campanula hortensis Rapunculi radice. C. B. Pin. 94. *Campanula repens flore minore cæruleo* J. B. II. 804. in Alpibus Vallefiis.

Cardamine alpina erecta, foliis copiosis imis latioribus, supernis angustioribus profundè & eleganter dissectis, floribus parvis albis. Crescit pulchra hæc Cardamines species ad radices Montium ad Lacum Rivarium, in ripa Meridionali, à dodrantali longitudine, ad sesquipedalem caulibus firmis, erectis rarò ramosis, infernè sæpè purpurascens. Ad radicem lignosam albam, vel flavescens folia sunt 8. vel plura tenuibus pediculis nixa, in orbem sparsa, subrotunda, parum dissecta. Profundius autem & eleganter secantur in lacinias, quæ sequuntur in caulis longitudine, copiosa, alterna 5. vel 6. pinnularum medio nervo annexarum conjugationibus constantia, angustioribus tanto, quò altius surgit caulis. Sunt haud rarò foliorum apices eleganti purpura tincti, quæ jucundum dat plantæ tenerifoliæ aspectum. In caulis summo flores sunt copiosi, albi, perexigui, tetrapetali, abeuntes in filiquas longas digitales, semine foetas. Sapor Plantæ est acris, ut aliorum Nasturtiorum, speciatim alpinorum. Pertinet huc *Nasturtium alpinum minus foliis in orbem sparsis*. C. B. Pin. 104. quanquam ~~ad~~ minus, minus ad rem quadret, & Botanophilum confundat. *Cardamines alpicina media*, Clus. Pan. 455. cujus descriptio parvæ hujus generis Plantæ est adaptata & forsan *Sisymbrii Cardamines species quedam insipida*. J. B. II. 886. de qua rectè observat Rajus Hist. 815. In planta vegeta & lætiori folia esse latiora, & ad Nasturtii amari folia proximè accedere, in reliquis Erucae aquaticæ minoris ferè imitari: diversam quoque esse à *Cardamine patienti* secessio minimo Alpini. Exot. 331. quam sub titulo, *Cardamines annuæ exiguo flore*; *Sisymbrii Cardamines* speciei cuidam insipidæ. J. B. jungit Tournef. Inst. 224. *Nasturtium aquaticum erectum folio longiore*. C. B. Pin. 104. Si idem est cum *Sisymbrio citato* J. B. ut conjectat Rajus, à nostra planta abludit, utpote ramosa nimis, & toto habitu major, & amplior. Ex Gallia eandem hanc nostram Cardaminem accepi à Dⁿ. Jussieu, nomine *Cardamines annuæ exiguo flore*. Tour. & adjacentium apud ipsum Synonymorum.

Caryo-

Caryophyllata alpina Chamædryos folio. Mor. Hist. Oxon. Part. 2. 432. *Chamædryos alpina cisti flore.* C. B. Pin. 248. *Chamædryos alpina flore Fragariæ albo.* J. B. III. 290. calyx est Polyphyllus, extus nigris pilis hirtus, petala magna nivei candoris stamina & apices lutei.

Caryophyllus Sylvestris humilis flore unico. C. B. Pin. 209. *Betonica coronaria sive Caryophyllæa repens rubra.* J. B. III. 328. Qui ad Lacum Rivarium crescit in scopulis, petala floris habet egregie purpurascencia, in ambitu extremo fimbriata. Stamina ex imo flore surgunt plura, infernè alba, supernè dilutè purpurascencia, extrorsum reflexa, apicibus satis magnis etiam purpurascensibus onusta: cæterum petalorum ea pars, quæ umbilicum floris constituit, dilutè fusca est.

Cirsium maximum Asphodeli radice C. B. Pin. 377. *Cirsium maximum* foliis carnosis, bulbosâ radice fortè Lutetianum. J. B. III. 44. in pratis montanis udis Vallesiæ obvium ad Polycephala pertinet, & satis benè describitur à Clusio in Pann. sub titulo *Cirsii maximi montani in cano folia bulbosâ radice sive. V.* Circa folia animadvertendum esse ea carnosâ, integra ad marginem spinulis obsita, supernè virentia, subtus incana, cauli applicita; capitula florum satis magna, lætè purpurea, flosculi carnei coloris, è quorum fundo surgit vagina atro purpurea, & ex ea stylus carneus. Figura J. B. satis benè quadrat. Ast conveniret melius, si in summo caule capitula essent plura; idem hoc vult Rajus Hist. 306. *Cirsium tomentosum bulbosâ radice quibusdam Leucacantham* Anguillaræ. J. B. Ast minus rectè, sunt enim huic *folia incana lanugine supra infraque obducta*, offendi hoc ad vias prope Sedunum.

D.

Doronicum Helveticum incanum. C. B. *caule fasciato monstrosus biflorus* in Semmio monte offendi.

E.

Equisetum Palustre brevioribus foliis Polyspermon. C. B. Pin. 15. *Equiseti facie Polygonum femina* J. B. III. 724. In Lacu Rivario præcipuè fossis ejus meridionalibus, item in Broja ad ejus ostium in Lacu Moratenfi. De hoc observavi, folia ejus, quod in aquis crescit, longiora esse, & veluti ad marginem undulata, ejus verò, quæ extra aquas in limo crescit, breviora.

Equisetum Sylvaticum tenuissimis setis C. B. Pin. 16. *Equisetum sive Hippuris tenuissima non aspera.* J. B. III. 730. Hoc Equisetum crescit in Sylvosis udis supra Thermas Leucenses Vallesiæ, elegans est atque tenerum

nerum pedale & altius, crebro geniculatum, internodiis uncialibus & sesquiuncialibus. Folia, quæ ex viticulis singula prodeunt numerosa, biuncialia & triuncialia, tenuia, geniculata, & si ita loqui licet, ramosa, ex singulis enim geniculis prodeunt utrinque foliola trium, 4. & plurium linearum in capillares extremitates muscorum ad instar terminata. Parc. & Lob. Ill. pulchrè hoc *Equisetum* nuncupat omnium *minimum tenuifolium*.

Erica procumbens ternis foliis carnea C. B. Pin. 486. *Erica parva Pannonica foliis Coriis ternis flore carneo, capitalis Thymi*. J. B. I. 358. florentem inveni Junio mense in Gemmio monte. Calyx tetraphyllos purpureus, flos globosus in 4. apices terminatus. Stamina alba apices obscurè flavescunt.

F.

Fagus Dod. Pempt. 832. *Fagus Latinorum, Oxya Græcorum*. J. B. I. 117. foliis candidis crescit subinde supra venam salinarum Aquarum Bactiacarum *au fondement*. Ex relatione fossorum.

G.

Gäbius nescio quæ planta parva nascens in Grimsula monte, qua utuntur alpicolæ pro Panacea.

Gentiana alpina pumila Centaurii minoris folio. Tour. Inst. 81. *Gentianella alpina æstiva Centaurii minoris foliis*. C. B. Pin. 188. *Gentianella fugax quinta Clusii flore cœruleo, colore elegantissimo*. J. B. III. 527. Quam supra Thermas Leucenses florentem inveni Junio Mense, florem habet ex Tubo Pallido in 4. segmenta expansum purpuro cœrulea, ad extremum acuminata, ad quorum exortum intus surgunt barbulae seu fimbriæ concolores, Stamina sunt candida, satis crassa, apices nigricantes. Fidentius nunc huic Plantæ jungo, *Gentianam pratensem, flore lanuginoso* C. B. *Gentianellæ speciem quandam an Cordo Pneumonanthen aut Gentianam fugacem alteram Clusii*. J. B. item *Gentianellam fugacem tertiam Clusii flore virescente & subcœruleo brevioris & majoris*. J. B. Sive *Gentianellam pratensem flore brevioris & majoris*. C. B.

Geranium batrachioides maximum, minus laciniatum, folio Aconiti. J. B. III. 477. *Geranii majoris species foliis magnis, figura ferè & magnitudine Aconiti lutei, hirsutis asperis*. Geff. App. 292. In montanis pratis Leucam inter Oppidum, & ejusdem nominis Thermas.

Geum rotundifolium majus. Tour. Inst. 251. *Sanicula montana rotundifolia major*. C. B. Pin. 243. *Sanicula alpina guttata*. J. B. III. 707. Calyx

Calyx est quinque partibus viridis subhirsutus, petala floris quina oblonga, punctis purpureis, & ad umbilicum croceis notata, lactei candoris, stamina alba, apicibus albis onusta, pistillum tumens bicorne album.

Geum rotundifolium minus. Tour. Inst. 257. *Sanicula montana rotundifolia minor*. C. B. Pin. 243. Petala 5. oblongo rotunda nivei candoris, calyx parvus viridis, stamina nivea, apices crocei, stylus albus ad basin luteus.

Globularia Pyrenaica folio oblongo, caule nudo. Tour. Inst. 467. *Beltis cœrulea caule nudo*. C. B. Pin. 262. flosculi flosculosi in longas lacinias dissecti dilutè cœrulei vel carnei, stamina concolora, apices albi.

H.

Helleborine palustris nostras. Raji Hist. 1231. Petala tria exteriora è viridi purpurascunt externè; intus carnei magis sunt coloris: bina petala superiora sunt candida, striis purpureis, mediâ latiori, lateralibus subtilissimis distincta; carina floris itidem candida lineis ad fundum luteum purpureis notata: labium prominens subrotundum candidum, initio crassiori apiculis croceis terminato. In ascensu collis supra Immensee, Ditionis Suitensis, & alibi locis Paludosis.

Helianthemum Serpilli folio flore minore aureo odorato. Tour. Inst. 249. *Cistus Helianthemus flore parvo luteo*. J. B. II. 17. In Gemmio Monte. Haud separandum mihi videtur à *Chamæcisto Serpilli folio nigricante & hirsuto, flore aureo odorato*. J. B. II. 17. seu *Chamæcisto repente Serpilli folia lutea*. C. B. Pin. 466. quem ad distinctionem alterius vocat Tournef. *Helianthemum Serpilli folio, flore majore aureo odorato*.

L.

Leucojum vernum perenne album majus folio glabro succulento. Hoc titulo mihi venit. *Hesperidi alpinae sive murariae affinis Draba succulenta* J. B. II. 880. in Gemmio monte crescens & à *Leucojo verno perenni alba majori* Tour. quod *Draba alba Siliquosa* C. B. est vix differens, nisi foliorum glabritie, & succulenta crassitie. Flos est tetrapetalos albus, petala satis longa, stamina & apices albi, foliorum sapor acris.

Lichen arboreus capillaceus, longissimus niger. *Muscus arboreus, Usnea officinarum* colore nigro. C. B. Pin. 361. ex arboribus dependet supra Thermas Leucenses Valleisæ, colore profusus nigro. *Capillacei* longissimi Titulum adnecto, ut constet, non mihi videri differentem *Muscum capillaceum Longissimum*. C. B. l. c.

Lichen arboreus ramosus longissimus cinereus. Ex laricibus supra Thermas Leucenses dependet semipedalis & pedalis, similis aliis. *Licheni pulmonario, cinereo molliori, in amplas lacinias diviso.* Tour. *arborei ramosi cognomen mutuò peto ex J. B. quoniam affinis, vel idem videtur cum Musco ejus arboreo ramoso* III. 756.

Lichen pulmonarius saxatilis tenuiter laciniatus elegantis sulphurei coloris. In Saxosis Gemmii montis. Elegans plantula vix semiunciam surgit, corralloidis formam mentiens ab imo ramosa, & in tenuissimos ramulos terminata.

Lychnis vel Ocymoides repens montanum. C. B. Pin. 206. *Saponaria minor quibusdam.* J. B. III. 344. E calyce tubulato atro purpureo hirsuto in segmenta quinque haud ita profundè secto petala floris prodeunt lætè purpurea, intra quæ surgunt stamina alba, pistillum bicornè. In scopulis ad ripam Rivarii lacus.

Lychnis annua minimo flore carneo, lineis purpureis distincto. Tour. Inst. 338. *Betonica seu tunicæ minimæ similis planta.* J. B. III. 338. In aridis Saxosis Sedunensis Arcis. Calyx est duplex viridis, petala floris dilutè carnea, striis purpurantibus distincta, stylus & apices sunt carnei. Reliqua descriptioni J. B. respondent. Planta est dodrantalis & semipedalis.

Lychnis viscosa flore muscoso majusculo, quæ sterilis. C. B. Pin. 206. *Muscipula muscoso flore, sive Ocymoides belliforme.* J. B. III. 350. in Valleflia inferiori, an sufficienti ratione fultus hanc distinguat Tournef. à *Lychnide viscosa flore muscoso minore & Seminifera* C. B. quæ *Sesamoides magnum Salmanticum* Clus. Hist. 295. mihi non constat. Rajus Hist. 1002. generale fociat *Lychnidis viscosæ flore muscoso.* C. B. nomen *Muscipulæ* citatæ. J. B.

Lychnis Sylvestris minima flore muscoso. Bot. Monsp. In Valleflia inferiori.

Ligusticum, quod Seseli officinarum C. B. Pin. 162. *Seseli sive Siler montanum vulgare.* J. B. III. P. II. 168. è Saxis ad Lacum Rivarium copiosè procrefcit. Radice utuntur Vesenæ ad Odontalgiam dentibus imposita, utpote apophlegmadizante.

Liliastrum alpinum minus. Tour. Inst. 369. *Phalangium magno flore* C. B. Pin. 29. *Phalangium flore Lili.* J. B. II. 636. Prata copiosè ornata montana supra Thermas Leucenses in Valleflia, pulcherrimè florens Junio. Thalius duas species facit, alteram majorem folio longiore, pauloque latiore, capitulo magis triquetro, in quo semina continentur etiam paulò majora: alteram minorem, cui omnes partes sunt minores strictioraque folia. Existimat verò J. B. priorem *Liliaginem Thalii* esse suum

suum *Phalangium flore Liliæ*, alteram minorem *Phalangium non ramosum*. Aliter sensisse videtur Tour. qui *Liliastrum alpinum majus* diversum ponit à *minori*, sed & hoc diversum à Phalangio non ramoso. Quid verò per *majus* suum intelligat, melatet: Variat quoque in alpebus nostris magnitudine, pro loci diversa altitudine, folique qualitate, non tamen inde differentiam statuo inter *majus* & *minus*. Nostrium *Liliastrum* petala habet nivea, ut & Stamina, apices luteos, ut *Liliorum alborum*.

Linum Sylvestre cœruleum folio acuto C. B. Prodr. 107. *Linum Sylvestre angustifolium cœruleo amplo flore*. Bot. Monsp. in Saxosis Vallesis inferioris, & supra Thermas Leucenses; petala 5. cœrulea venis purpurantibus, fundo luteo, stamina lutea, apices albi, calyx pentaphyllos.

M.

Medica major erectior floribus purpurascens. J. B. II. 382. *Trifolium Siliquâ cornutâ sive Medica*. C. B. Pin. 330. ad agrorum & pratorum limites apud Sedunos. Siliqua nunc est in circulum contorta, nunc in forma literæ S. & plerunque quidem. Flos obsolete purpureus.

Medica Sylvestris floribus è luteo pallescentibus. Tour. Inst. 410. *Trifolium Sylvestre luteum siliquâ cornutâ, vel Medica frutescens, flore luteo albo*. C. B. Pin. 330. In Vallesia inferiori ad vias & pratorum margines, colore floris sulphureo. & angustia foliorum, supremo margine vix corosorum, ab aliis hujus generis medicis differt.

Millefolium odoratum minus Monspelliensium. Mor. H. R. Blef. & H. R. Par. *Millefolium odoratum Monspelliense*. Pillet. 271. multo minus est quàm vulgare, foliis canescentibus, odoremque habet suavem & aromaticum. Hoc ejusdem cum vulgari magnitudinis, pedale & majus offendi in rupibus Seduni prope Arcem & in ~~alio loco~~.

Muscus squamosus foliis acutissimis in aquis nascens. Tour. Inst. 554. *Muscus aquaticus folio expanso*. C. B. Prodr. 152. Fontalis minor lucens J. B. III. 778. *Muscus aquaticus viticulis longis minus ramosis, lucidis, foliis acatis, triangularibus cinctis*. Mor. Hist. Oxon. Part. 3. 626. Sect. 15. Tab. 6. Fig. 32. Hunc muscum offendi in Lacu Rivario, ad ripam Meridionalem, ubi fundo, Lapidibusque accrescit. Dubius hæret Rajus Hist. 122. an hic sit *Muscus aquaticus* terrestri vulgari similis, sed major, ego nequaquam dubito, sed eundem prorsus existimo, eundem quoque cum *Musco aquatico denticulato*. Joh. Loesel. in Flor. Pruffic. Aliquando viticulis pedem longis serpit ramosus, alias palmaris communiter est.

Muscus capillaceus densissimus lanuginosus albo viridis apicibus niveis. Hunc offendi in saxo quodam Grindeliæ Vallis, ramosus est, coloris albo viridis, *Heiter Grün*, apicibus singulorum foliolorum Viridium, squamatim & densè invicem incumbentibus, nivei coloris. Sed quoque singulorum ramulorum extremitates niveæ sunt albedinis, non multum diversus hic est à *Musco capillaceo densissimo lanuginoso*. Tour. Inst. 551. cujus proin nomen retineo.

O.

Orchis palmata flore viridi. C. B. Pin. 86. Prodr. 30. supra Thermas Leucenses occurrit pedalis & sesquipedalis, foliis rarioribus in extremo ferè rotundatis, uncias circiter duas longis, dimidiam latis nervosis. Floris petala superiora latiora viridia, calyx tetraphyllos albo-viridis, labium inferius floris luteo-viride trilingue in lingulas acutas terminatum. Eadem hæc est cum *Orchide palmata flore galericulato dilutè viridi*. Loefel. Flor. Pruff.

Orchis odorata moschata sive Monorchis. C. B. Pin. 84. Petala tria externa viridi lutea: lateralia bina luteola ex latiori basi in lingulam angustata; petalum inferius cruciforme ejusdem coloris. Flores veluti in spiram dispositi, alterni in spica biunciali, odor gratus moscatus. Passim in collibus & montibus sicciorebus.

P.

Pedicularis alpina Filicis folio major C. B. *Pedicularis major Dalschampi* J. B. flos sulphureus ex calyce striato hirsuto viridi apicibus 5: terminato, galea fermè clausa, hirsutie obsita, labium inferius tripartitum, rictus intimus totus hirsutus, quæ hirsuties prominulas Labii inferioris partes vestit: floribus singulis folium subest. In Gemmii Montis ascensu ex Valle Frutingensi.

Pedicularis alpine folio Ceterach C. B. altera species, calycem habet membranosum dilutè purpurantem, nigricantibus lineis distinctum, in breviam segmenta terminatum, florem integrum latè purpureum. In Gemmio.

Petasites alpina rotundifolia minima canescens. *Tussilago alpina rotundifolia canescens.* C. B. *Tussilago alpina minor folio rotundo.* J. B. Calyx Polyphyllos purpurascens è segmentis constans 4. uncias longis: flos è floribus flosculosis candidis quinquepartitis, extremis apicibus suave rubentibus, è media vagina, quæ è fundo floris

ris surgit, prodeunt cornicula bina candida apicibus purpureis; flos abit in pappum.

Planta angustifolia alpina J. B. III. 506. C. B. Pin. 190. Historia hujus Plantæ non satis est evoluta. *Plantaginem trinerviam folio angustissimo*. Ex C. B. Pin. 189. Prodr. 98. jungit ei Rajus Hist. 878. & Tournefortius Inst. 127. *Plantaginem angustifoliam minorem, spicâ hirsutâ albâ, foliis ex atro virentibus valde pilosis*. J. B. III. 506. ex ipsa J. B. mente. Quam nunc in Gemmii montis planitie offendi palmarem, folia habet unam lineam vel dimidiam lata, uncias tres quatuorve longa, modicè hirsuta, nervo unico aliquando in eadem planta tribus donata, ex radice crassa copiosa, caulem aphyllon hirsutum, spicam semuncialem. *A Plantagine trinervia montana*. C. B. Pin. 190. differt, quod hæc folia habeat in medio latiora, manifestè trinervia, pilosiora. J. B. *Plantagini suæ angustifoliæ alpinæ* adsociat *Holosteum hirsutum nigricans*. C. B. Pin. 190. an *Lanceolam montanam*. Gesn. cui haud difficilis subscribo.

Polygonatum angustifolium non ramosum. C. B. Pin. 303. *Polygonatum angustifolium*. J. B. III. 531. In Gemmio.

Populus alba majoribus foliis C. B. Pin. 429. *Populus alba*, λεύκη. J. B. I. 160. in Vallesia, præsertim inferiori, ad rivulos, & in sylvis, vix fortè nisi accidentali magnitudine nec specie differre mihi videtur à *populo alba folio minore*. J. B.

Q.

Quinquefolium minus repens alpinum aureum, C. B. Pin. 325. *Pentaphyllum alpinum splendens aureo flore* J. B. II. 598. in alpihus passim.

Quinquefolium folio argenteo C. B. Pin. 325. *Pentaphyllum rectum, foliis profunde scetis subtus argenteis, flore luteo*. J. B. II. 598. in Valle Grindelia.

R.

Ranunculus alpinus humilis rotundifolius flore majore. C. B. Pin. 181. Calyx albus Pentaphyllos, extus medio luteolus vel subviridis, petala magna rotunda, in extremitate sinuata nivei candoris, stamina pallida, apices crocei. In Gemmio, & passim in Alpihus Helveticis.

Ranunculus montanus hirsutus, purpurascente flore. C. B. Pin. 182.
Ranunculus montanus albus hirsutus, J. B. III. App. 861. flores habet
 in umbellam dispositos, petala 5. candidâ carneâ tincturâ imbuta ex-
 tus, staminabrevia alba, apices sulphurei coloris.

Ranunculus spicatus, flore purpuro-violaceo. *Ranunculi sylvestris* ge-
 nus floribus cœruleis in se recurvis Gesn. Col. stirp. referendus ad *Ra-
 nunculum spicatum* C. B. *Ranunculum spicatum seu comosum cœruleum*
 J. B. Quem in pratis circa Thermas Leucenses collegi, flores habet
 purpuro-violaceos, seu obsoletè cœruleos.

Rosa foliis glaucis rubedine tinctis flore rubro. In Grindelia Valle
 ditionis Bernensis surgit, ut alia Rosa sylvestris, florem gerens inten-
 se rubrum, unguibus candidis. Nullibi hætenus hanc Rosæ speciem
 offendi, nisi in Pago Grindelwald.

Rubus alpinus humilis. J. B. II. 61. *Chamaë rubus saxatilis*. C. B.
 Pin. 479. Petala habet candida, ex tenui principio in formam ob-
 longo rotundam expansa, stamina confertim disposita candida, api-
 ces fuscus, calycem hexaphyllon viridem.

S.

Saxifraga alpina Ericoides flore cœruleo. Tour. Inst. 253. *Sedum*
alpinum Ericoides cœruleum. C. B. Prodr. 132. J. B. III. 694. In
 Gemmio monte pulchrè floret Junio Mense. Descriptioni adde,
 calycem Pentaphyllum purpureum pilis tenuibus marginatum, pe-
 tala 5. subrotunda, pro ratione Plantæ magna, læte cœrulea, stami-
 na carnea, apices atro purpureos.

Saxifraga Pyrenaica foliis partim integris, partim trifidis. Tour.
 Inst. 253. cui aliàs junxi *Sedi alpini* III. Fr. Gregorii Rbeigiensis Col.
primam & secundam varietatem. Quam nunc in Gemmio fo-
 liis est integris, Calyx ei viridis crassus Pentaphyllus, petala pal-
 lidi viroris lineâ luteolâ in medio distincta, uti & folia calycis: è
 medio flore surgunt bina cornua seminalia.

Sedum minimum montanum flore purpurascente parvo semine stellato
 Raji Hist. 692. Quod in Gemmio Monte offendi, convenit pror-
 sus descriptioni Rajanæ, ut & *Sedi annui minimi stellati rubri* Ma-
 gnol. folia fermè globosa viridi rubra, calyx crassus Pentaphyllus
 viridis purpureis punctis notatus, petala 5. pallida medio purpu-
 rea, in medio flore cornua 5. eriguntur, quæ vasculum consti-
 tuunt seminale.

Sideritis vulgaris hirsuta erecta. C. B. *Sideritis vulgaris hirsuta.* J. B. in Saxosis Helvetiæ passim crescit, uti ad Rivarium Lacum: in Castello veteri Badensi. &c. Calyx est tubulatus quinquepartitus, hirsutus, virescens, segmenta calycis sunt aculeata, sed rigiditate carent: flos in bina labia expanditur, quorum superius cochlearis ad instar excavatum luteum, inferius in tria segmenta expansum, quorum medium reliquis amplius & sinuatum, lineæ totum labium inferius intensè purpureæ & punctis ejusdem coloris distinguunt totum Labium inferius: stamina è fundo floris prodeuntia purpurea apicibus quoque purpurascensibus onusta. Flores nascuntur verticillatim.

Symphytum Consolida major flore albo, vel pallidè luteo, quæ fœmina. C. B. Pin. 259. per totam viam inter Alpnach & Sarnen, Subsylvania, ubi quæ flore est purpureo, prorsus exulat.

T.

Teucrium alpinum inodorum magno flore. C. B. Calyx nigricans in apices 5. terminatus, hirsutus, flos è tubo oblongo dilutè cœruleo in segmenta atro purpurea expanditur: labium superius & galeatum supernè acuminatum; inferius tripartitum. è fundo floris surgunt stamina purpureo cœrulea, apices albi papposi, surgunt quoque stamina bina ex lateribus galeæ: stylus dilutè purpurascit.

Thlaspi fruticosum folio Thymbræ hirsuto. C. B. *Thlaspi fruticosum alterum.* Lob. J. B. sub hoc titulo recondo *Thlaspi fruticosum*, lignosum, ramosum, multiflorum, pedale & semipedale, in arenosis Vallefiæ inferioris obvium: Descriptioni respondens, nisi diversitatem insinuent capsulæ seminales in extremo bifidæ.

Thlaspidium Anchusæ folio. Tour. Inst. 215. *Thlaspi biscutellatum luteum Anchusæ foliis.* Barr. Icon. Bocc. Mus. P. II. T. 122. Calyx dilutæ est flavedinis tetraphyllos, petala 4. sulphurei coloris, uti quoque stamina & apices planta attactu viscida.

U.

Ulmus Campestris & Theophrasti C. B. Pin. 426. *Ulmus.* J. B. I. 139. Leucæ & alibi in Vallefiæ frequens, ferax folliculis cavis tuberosis subrotundis, ac diversarum figurarum. Eam præprimis, quam in Alsatia propè Polvillam Arcem observavit J. B. offendi speciem, cui folia valdè crebra parva, nec multo majora articulo posivemo

stremo pollicis, plurima etiam minora, minus rugosa, supernâ parte non-
nihil lucida.

Uva Ursi. Clus. Hist. 63. *Vitis Idea* foliis carnosis & veluti puncta-
tis sive *Idea radix* Dioscoridi. C. B. Pin. 470. *Radix Idea putata* &
Uva Ursi. J. B. in Gemmio monte.

F I N I S.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

Sive

ITINERA

Per

HELVETIÆ
ALPINAS REGIONES

Facta

A N N I S

MDCCII. MDCCIII. MDCCIV. MDCCV. MDCCVI.
MDCCVII. MDCCIX. MDCCX. MDCCXI.

Plurimis Tabulis æneis illustrata

JOHANNE JACOBO SCHEUCHZERO,

*Figurino, Med. D. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Caroline & Soc.
Regg. Anglicæ ac Prussicæ Membro.*

T O M U S Q U A R T U S,

Nunc primum Editus, & comprehendens

ITINERA ANNORUM MDCCX. MDCCXI. & ACARNANIA.

LUGDUNI BATAVORUM,

Typis ac Sumptibus **PETRI VANDER Aa.**

M D C C X X I I I .

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Prussic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

SIVE

ITINERIS ALPINI

Descriptio Octava,

A N N I M D C C X.

Nunc primum Edita.

JOHANNES DE WITTE
1657
1658

HELVEVICVS

1658

ITINERIS ALPINI

1658

ANNI MDCC.

1658

ITER ALPINUM OCTAVUM,

A N N I M D C C X.

Lid commune habent virtutes atque vitia, ut mi-
seri nos beatique mortales tantò ardentius u-
traque prosequamur, quò plus eorum dulce-
dinem, seu apparens ea fuerit, seu vera,
gustamus. In virtutum stadio currimus læti,
licet id spinis sit obsitum, sed & in vitiorum
palestra sudamus, licet ultimus eorum finis sit præcipitium.
Idem nescio quo fato accidit Historiæ Naturalis scrutatori-
bus, sumtus impendimus, & pro Instrumentis, & pro libris,
itineribus, tempori non parcimus, sudores profundimus, vi-
res ipsas exhaurimus, conscendimus montes, descendimus per
præcipitia, pererramus Valles, ut DEI Creatoris & Con-
servatoris ubique conspicua gloria celebretur, & veritas ex
DEI sinu emanans protrahatur in lucem. Est hoc ipsum
principium & meta Excursionis alpinæ, quam hujus anni ver-
gente æstate institui, cum Nobiliss. optimæ spei juvenibus
Dr. Henrico Eschero, Conrado Gossweiler, Andrea &
Casparo Mejeris. Id autem imprimis mihi proposui, ut Tog-
gici Comitatus situm delinearem, & experimenta Barometri-
ca pro inquirenda varii Aëris Elasticitate ab Illustriss. Ab-
bate Bignonio, Societatis Regiæ Parisiensis Præsidi & Cl.
D. Maraldi ejusdem Socio nuperrimè commissa, eâ quâ pos-
sem fide & dexteritate instituerem, aliis non omissis, quæ

Historia patriæ tum Naturali tum Geographico Politicæ inservire possunt.

*Series Experimentorum
Barometricorum.*

Ante autem quam Tiguro discessi, eodem, quem in itinere adhibui, Tubo vitreo, Experimenta feci in ædibus præclare docti & virtuosi ob Religionem exulis Dⁿ. Formondii. Series autem Experimentorum hæc est. Paratur primò Tubo hermeticè sigillato 33. digitos alto Barometrum ordinarium, ita quidem, ut Tubus integer impleatur, ad supremum usque marginem, Argento vivo, & inverso Tubo adnotetur altitudo Mercurii à superficie ejus, qui in vase jacet. Dehinc adimpletur Tubus ad eam usque altitudinem, ut tres digiti Parisini in summo Tubo restent Aëre pleni, reliquis 30. digitis Mercurio refertis. Inverso rursus Tubo observatur altitudo Mercurii & Aëris, qui in summo Tubo se se ad id usque spatium dilatavit, ut Mercurius cum Aëre incluso in æquilibrium fuerit redactus cum Aëre Atmosphærico externo. Porro relinquuntur in summitate Tubi 6. digiti Aëris, dein 9. 12. 15. 18. 21. 24. 27. 30. animadversis semper altitudinibus & Mercurii & Aëris.

Die 6. Sept. Tubo 33. digg. longo 2. lineas habente in Diametro Tiguri h. 8. a. m. Barometri totius altitudinem habui 26. digg. 4. lin. & inter horam 9. ac 10. 26. 4½. cœlo sereno, nubibus tamen interfuso.

Spatia Aëris in Tubo relictæ.	Altitudo Merc.	Spatia Aëris extensi.
3	19. 9. bis.	12 6½.
6	16. 8	15 7½.
	16. 7½. bis.	15 8.
9	14. 3	18 0.
12	11. 11. bis.	20 3.
15	9. 9. bis.	22 6.
	9. 7½.	22 7.
18	7. 5½.	24 8½.
	7. 6	
21	5. 3. bis.	27 0.
24	3. 3. bis.	28 11.
27	1. 6. bis.	30 7½.
30	4. bis.	31 10½.
		Eodem.

A. Les Capucins.

B. Lieu où l'on tire à l'Arbalète et Lieu de Plaisance.

C. Château.

D. Chapelle de N. Dame

La Ville de RAPPE

PERSWYL, en Suisse.

E. Eglise Paroissiale de St. Jean	G. Maison de Ville.	I. Porte du Pont.
F. Hôpital au St. Esprit.	H. Porte de Wolf.	K. Porte de Hab.

Eodem hoc Tubo in Itinere quoque sum usus, unde conformitas Experimentorum tanto reddetur certior; non tamen præteribo Experimenta facta die 5. & 6. Septembris alio Tubo tenuiori dimidiæ circiter, ratione prioris, Diametri.

Igitur die 5. h. 8. a. fuit altitudo Barometri totius 26. 2. vacui in Tubo 6. 1.

Spatia Aëris in Tubo relictæ.	Altitudo Merc.	Spatia Aëris extensi.
6	16. 3. 16. 2½.	16. 0.
9	13. 3 bis.	19. 0.
12	10. 11 bis.	21. 6½.
Post meridiem		
15	8. 9 bis.	23. 6.
18	7. 0 bis.	25. 3.
21	5. 4 bis.	27. 0.
Die 6. altit. Barom. 26. 8.		
24	3. 9 bis.	27. 6.
27	2. 3½.	30. 0.
30	11.	31. 4.

Die 9. Sept.

Tiguro discessi, & h. 1. p.m. Rapersuilam veni: series Pa-^{Rapersuila.}gorum, quos transivimus, hic est:

- Riespach ¼. h.
- Zollikon 1.
- Goldbach ¼.
- Kusnacht ¼.
- Ehrlibach ½.
- Herrliberg ½.
- Meilen 1.
- Uttikon ¼.
- Mannidorf ½.
- Stäfen ½.
- Schirmensee, Urikon, ½.
- Feldbach ½.
- Rapperschweil ½.

Ditionis
Tigurinæ.

In altera Lacus Tigurini ripa 1½. h. ab urbe est *Pagns Rüsçhlikon*, in cujus eminentiori parte centenis aliquot pedibus supra Horizontem Lacus effoditur nunc *cespes bituminosus*, quem *Turffæ* nomine vulgò nuncupant in Belgio: effodiuntur autem unâ vice commodo Amæ seu Bipalii Instrumento, *cespites* bini, qui in prato vicino per biduum vel triduum depositi, postea crateribus ligneis impositis transportantur in ædiculam horreo ferè similem Vento undique perflatilem, ubi sub tecto ab injuriis Pluviæ immunes exsiccantur, & dehinc in repositorio Communi ampliori asservantur, ut lignorum vice ad usus domesticos adhiberi queant.

Pagns Rüsçhlikon.
Cespes bituminosus, seu Turffæ.

Profunditas Turffi fodinarum harum est 12. circiter pedum, ubi notabile, stratum Turffaceum supremum esse nigrum, ponderosum, inferiora sensim fusca magis vel rubra, &, quod mireris, leviora: in imis fodinis horizontaliter demersi jacent abietum prægrandis molis Trunci cum suis ramis. Infra strata Turffacea est semipedale circiter stratum Terreum vel argillaceum coloris cinerei, cochleis & conchis minutis refertissimum. Ubicunque Terram hanc effodi curavimus, ingentem ubivis reperimus cochlearum illarum copiam, suntque tum cochleæ, tum conchulæ aquatici generis non terrigenæ. In ipsa Turffa demersos quoque reperias Avellanarum fructus, & Pineos conos, de quibus in *Herbario Diluviano*, occasione Turffæ Rütensis.

Non prætereunda silentio est circumstantia supra memorata de Turffa graviore superiori loco, & leviori inferiori sito, quæ legibus gravitatis & subsidentie repugnare videtur. Dignam utique censeo hanc observationem, quæ explicetur, ut Hypotheseos nostræ veritas magis illucescat. Id quod colorem atrum dat strato supremo, nec non pondus, & arctiorem compagem, est bituminosus quidam succus, qui omnes poros infercit, & Fibras Turffæ colligat; succo hocce repleta primitus fuere strata cespitum, sensim tamen & sensim inde è fibrarum muscosarum interstitiis ab aqua elosa, ut succus ipse superiora petere necessum habuerit, descendere quippe non poterat tum propter levitatem suam, tum propter Aquarum sursum pellentium impetum, tum propter stratum arenosum in-

fra

fra argillaceum demersum. Ratiocinium autem hocce probò ex observationibus in ipso loco natali factis. Oleum bituminosum magna satis copiâ ex gravioribus cespitibus prolicio per destillationem, nulla ferè vel paucâ ex levioribus: odor ipse accensorum cespitum superiorum fortior quam inferiorum. Duratio illorum in igne longe major, quam horum. In primis verò notari meretur, quod ipsi nigri & ponderosi cespites excisi, & pluvix per dies aliquot sub dio expositi, inde ita eluantur, ut & leviores, & rubicundiores, & minùs durabiles, infimis cespitibus simillimi evadant, unde necessum habemus, pro conservatione Turffarum, easdem tertio quartove die sub tectis recondere, ut à pluvix damnis reddantur immunes. Ad ditamenti loco poterit esse hæc observatio ad Herbarium Diluvianum, quandoquidem certum omnino est, & ex Analyfi tum oculari tum Chymica demonstrandum, esse ipsam cespitum bituminosorum solidam substantiam vegetabilem, non mineralem.

Trihorio à Tiguro distat *Horga*, Pagus, & supra eum *Käpf-*^{Horga,}
nacum, ubi Vena est *Carbonum Fossilium*, quorum ope in ^{Pagus.}
Fornace eum in finem cum craticulis ferreis extracto calx ex- ^{Käpf-}
coquitur intra 12. horarum spatium. Item calx eâ cum diffe- ^{na-}
rentiâ, ut stratum infimum Cespitum sit pedale, vel sesquipe- ^{cum.}
dale; & dehinc tum cespites, tum lapides sine ordine invi- ^{Vena Car-}
cem misceantur. ^{bonum Fos-}
^{silium.}

Erlibaci vidimus Musæum Dⁿ. *Hessii*, Nummis, tum antiquis, ^{Erlibacum.}
tum recentioribus imprimis memorialibus satis instructum. ^{Dⁿ. Hessii}
^{Musæum.}

Extat inter alios STEPHAN PRAUN ALTERS. 28. ca-
pitate barbato. An hîc fuerit civis Tigurinus ex Nobili Brau-
niorum Familia & quis, non constat. Memoratur de quo-
dam hujus nominis, conscripsisse iter Constantinopolitanum.
Ab altero hujus Nummi latere sunt Venus & duæ Cupidines, al-
ter globo innixus.

Rapersuila post meridiem contuli me ad Turffi fodinas Rii-
tenses, visurus laborum nostrorum progressum, rediique ejus-
dem diei vesperâ una cum Societate Rapersuilam.

In Ufnaugiæ Insula mortuus dicitur 1. Sept. 1523. Eques
Francus illustris & profapia & doctrinâ, *Huldricus Huttenus*,
ibique

Haltlicè
Hutteni E-
pitaphium. ibique sepultus. Epitaphium ejus memorat Wagner. Merc. Helv. p. 34.

*Hic eques auratus jacet, oratorque disertus,
Huttenus vates, carmine & ense potens.*

Nunc autem nec de sepulchro, nec de Epitaphio quidquam amplius vilitur.

*Jona,
Pagus.*

Jonæ, qui Pagus haud longè à *Rapersuilâ* distat, ara fuit Romana hac inscriptione:

C. OC. PROVIN.
S. L. D. D. D.

*Cajus Octavius Provinus statuit
Locus Datus Decreto Decurionum.*

Hæc Inscriptio non amplius legitur, quoniam ea Saxi pars, quæ illam habet, parieti Templi est sive per incuriam, sive studiosâ ignorantia & ex falsi zeli fundamento applicata.

Rapersui-
lensium
Status poli-
ticus.

Statum Rapersuilensium politicum, ante delineabo, quam ex hoc oppido discedo, tanto autem lubentius, quod conditio & situs hujus oppidi ingrediatur rationem status Inclytæ nostræ Reipublicæ. Gaudebat hæc parvæ quidem extensionis, sed momentosi situs Respublica sub ipsis Comitibus Rapersuilensibus suis juribus, quæ illibata ferè servavit usque ad paucos abhinc annos, inde ab A°. 1458. quo Urios, Suitenses, Subsylvanos ac Glaronenses in suos assumpsit Protectores, qui nunc jus protectionis penè commutant in Jus Domini: Non parum certè amittere oppidi Incolæ de sua libertate, quoniam oppidum & arcem aperte servare tenentur imminentibus periculis, quibus imprimis res agetur inter Cantones Pontificios ac Reformatos, *Rapperschweil sol. Statt und Schloß offen behalten, uns (den Schirmorthen) zu gutem.* Magno id quidem fit non Rapersuilensibus solis sed Tigurinibus, & toti Helvetiæ Protestanti præjudicio, quandoquidem non abs causa considerari potest hoc oppidum ut lingua vel hypomochlium in Libra Helvetica. Arx seu Castellum est eminenti situ locatum, quod occupat Præfectus, *Schloß Vogt.* Est is Civis Rapersuilensis, electus olim a civitate, à Cantonibus Protectoribus confirmari solitus, nunc verò eligitur ab ipsis his Cantonibus

HULDRICUS HUTTENUS.

Equus Acuratus.

bus vi Documenti inter illos erecti Fœderalis, in *Kraft des Schirm und Pundt Brieffes*. Quod si lites exoriantur inter partes has pacifcentes, dirimi debent eæ *Eremitæ Helvetiorum*, Judicibus constitutis numero utrinque æqualibus, *zu gleichen Sätzen*, votis verò stantibus in æquilibrio, eligi debet arbiter, *ein Obmann*, ex ipsis Judicibus, qui juramento erga Magistratum suum liberatur, novoque ad jus dicendum remoto omni partium studio adstringitur, id quod in aliis quoque Helvetiorum litibus fieri consuevit. Imminentibus belli periculis Gubernator Arcis, *der Commandant*, est plerunque ex Vicinia petitus *Suitensis*, nomine quidem Cantonum Protectorum, sed & eorundem sumtibus. Fœdus juramento confirmatur inter Raperswilenses & Cantones Protectores singulis Annorum lustris in circa. *Senatus* est duplex, *Major & Minor*. Componitur hic ex 15. viris, incluso *Sculteto*, *Poligrammateo*, & *Curia Administratore*, *Schultheiss*, *Stattschreiber*, & *Großweibel*, qui tres quidem animi sui sensa enuntiare possunt, sed tamen nulla obtinent vota: *Majorem* Senatuum constituunt 24. personæ, non numeratis tribus supra recensitis, penes quos tamen, unum nempe ex illis, stat vota æqualia dirimendi potestas. *Minor* decedit sine appellatione, liberum tamen stat ei, res graves vel intricatas proponere *Majori*. Uterque, & major & minor, conferunt officia, *sie bestellen die Aemter*; minor eligit se ipsum, membra nempe quæ sibi deficiunt. Ast si quæ eligenda veniunt Membra majoris Senatuum & judicii Forensis, fit id junctim ab utroque Senatu. Assistit major minori in Criminalibus, & simul Examini subicit computos reddendos, minor quidem in specialibus, major in generalibus duntaxat. *Judicium Forense*, *das Gericht*, decedit lites inter Creditores & Debitores, aliasque id genus in foro obvias. Omnia alia dirimit Senatus minor. Scultetum eligit Civitas, Poligrammateum & Curia Administrum, uterque Senatus. Antehac fuere Raperswilensis liberi in decidendis suis litibus, quæ nunc appellando trahi possunt ad Cantones Protectores, ut adeo umbra duntaxat Libertatis Raperswilensibus remaneat. Facies hæc rerum mutata occasione belli Toggici, A. 1712. & libertas oppido restituta, ut tranquill

vivant oves sub Protectione Cantonum, Tigurini, Bernensis & Glaronensis.

Pagum
Hurden.

Die 10. Septembris Raperuilá discessimus per Pontem ad Pagum *Hurden*, qui è regione est oppidi, & nomen habet à *Cratibus*, quibus integer ferè Lacus est ita angulatim trajectus, ut pisces derivari debeant ad nassas in angulis cratium positas. Sunt in ea Opinione Raperuilenses, Lacum olim subtransivisse Pontem non integrum, sed in rivulos divisum, ut fuerit tunc Pons non unus continuus, sed plures divisi. *Pons* hic extendit se ad 1850. passus, fuitque fabricatus jussu Archiducis Alberti II. Austriae, & finitus à filiis Rudolpho IV. & Leopoldo III. qui cognomen habuit Probi. Tenentur Raperuilenses Pontem hunc, sicubi deficit, reficere. Quo id autem fiat commodius, vectigal recipiunt tum ab Equis, tum à Peditibus quibusvis.

Inter *Hurden* & *Altendorff* Sepes sunt, inter quas via patet, vivæ densè valde, & eminentiore situ plantatæ, quæ insigni possent esse obstaculo aggressoribus ex parte Lacus, & Loricæ vicem præbere Suitenlibus.

Supra Pagum *Altendorff*, ubi Parochia est antiquissima, reliquæ visuntur *Casus Montis*, qui fusius describitur in Tom. III. *Schweitzer Natur. Gesch.* p. 3.

Vicus ad
Lacum.

In Vico *ad Lacum*, *Lachen*, qui totius *Provinciae ad fines*, *der Landschaft March*, est primarius, superbum, & opulentæ urbi magis quam vico proportionatum, extruitur templum. Campanam cingit inscriptio antiquo Characterè fusâ. EXAUDIVIT DOMINVS ET DISSIPENTVR INIMICI EIVS. PSALM XLIX. ANNO DOMINI 1592.

Provincia
ad fines,
Landschaft
March.

Provincia hæc *ad fines* dicta, Ditioni *Suitensi* est innexa, ita tamen, ut suis quoque gaudeat Juribus. Vota sua in Rebus status colligunt, ut ipsi Suitenses, convocantque populum suum, *die Landsgemeind*, in prato extra vicum primarium sito, plerunque tamen, si non semper, se se conformant cum suis Dominis, qui *Provinciae* huic præfigunt Thesaurarium, *den Lands Sekelmeister*, qui in vico ad Lacum proprium habet delatorem, *Trager* dictum, & Præfecti si non titulum, tamen personam agit. *Provinciam* hanc possederunt olim Comites Raper-

Raper-

Raperfuienses, post circa annum 1315. devenit illa ad Wernerum Comitem Hombergensem, ab hoc ad Johannem Comitem Habsburgensem, postea ad Austriacos. Tandem A^o. 1408. jure belli ad Abbatiscellanos, & ab his jure donationis ad Suitenses, reservatis, ut ante dictum, suis juribus. In Confiniis inter Provinciam ad fines, & Glaronensem ditionem, infra Pagum *Bilten*, examinavi *Cespites bituminosos*, qui triplicis sunt generis. 1. Graviores luto immixti. 2. Leviores, 3. Mediae fortis meliores, quos etiam pro Commercio cum proprietariis stabiliendo selegi. Stratum supremum est terreum, sequitur lutosum, post lutum Turffaceæ materiæ, & ramulis arborum interstinctum, tandem Turffa sola.

In Hospitio *Balnei Infra-Urnensis*, *Nider Urnen Bad*, fuimus pransi. Balnei ipsius descriptio reperiunda *Tom. III. Schweiz. Nat. Gesch.*

Prope Pagum *Nider Urnen* Pons est novus, qui communicationem dat Glaronensibus ex utraque Linthæ parte Reformationis, qui utrobique alias separati in periculis Belli absorberi possent à Pontificiis, tum Glaronensibus, tum Suitensibus, tum Castrorum Rætiorum.

Trans Pontem autopsiæ subjeci *Cespites* alios *bituminosos*, qui pariter triplicis sunt generis ut ante recensiti, mediae tamen fortis præstantiores sunt & compactiores Biltenensibus.

In Pago *Ober Urnen* sequens legitur memoriale Epitaphium: Pagus Ober Urnen.

Ingens spes Patriæ, Nob. JOH. ANTONIUS TILLIER, Civis Bernensis, ejusdemque Reipublicæ Ducentumvir ab Acidulis Ræticiæ rediens, Navi ad Pontem Lateritium medio ætatis flore eheus submersus A. 1678. hora 1 post merid. hoc situs est sub cespite.

Ubi

Anima præmissa Æther præstolatur beatitudo, plangentibus imprimis dulcissimis Conjuge Johanna Frisching, Matre Melit. Elisabetha Delon cum duobus Filiis Joh. Antonio, & Samuele, & Viris Generosiss. Ampliss. vixit A. 29. mens. 8. dies 8.

Series Pagorum, quos hodie transivimus, hic est: Raperfuita

Hurden $\frac{1}{4}$. *b.*
Altendorff $\frac{1}{2}$.
Lachen $\frac{1}{4}$.
Galgenen $\frac{1}{2}$.
Sibnen $\frac{1}{4}$.
Schübelbach $\frac{1}{4}$.
Buttikon $\frac{1}{4}$.
Rychenburg $\frac{3}{4}$.

Provinciae ad Fines.

Bilten $\frac{1}{2}$.
Nider Urnen Bad $\frac{1}{2}$.
Nider Urnen $\frac{1}{4}$.
Ober Urnen $\frac{1}{4}$.
Näfels $\frac{1}{2}$.
Netstal $\frac{1}{2}$.
Glarus $\frac{3}{4}$.

Ditionis
Glaronensis.

TAB. I.

Pro faciliiori tum *Liberi Montis*, tum aliorum Territorii Glaronensis Montium placet præmittere Mappam (vid. TAB. I.) Geographicam singularem, confectam a Rev. Dⁿ. *Henrico Tschudio* V. D. M. Suandensi Doctissimo & amicissimo, puta cum Indice omnium Alpium seu Pascuorum Alpinorum, quibus singulis additæ sunt portiones, *Stöffe* dictæ.

Mons Liber, Freyberg.

Die II. 12. Sept. Glaronæ nobis proposuimus conscensum *Montis Liberi, des Freybergs*, qui capita sua erigit inter Valles binas, *Majorem & Minorem*, & Asylum est non Rupicapris duntaxat, sed quoque aliis Feris tum Avibus, tum Quadrupedibus, ut nemini licitum sit ex Glaronensibus, cum armis hunc montem conscendere. De eo fusiùs egi in T. III. *Schweitz. Natur. Gesch.* Impetravimus & nos veniam ascendendi hunc Montem, tum ut oculis videremus greges integras Rupicaprarum, tum ut Experimenta institueremus Barometrica. Donata autem nobis fuit ab Ampliss. Reip. Glaronensis Præsidibus licentia feriendi unam ex Rupicapris, quo sic molestum misceretur utili, & utile dulci; Assumimus proin præter alios, qui spontè se nobis immiscuere, in societatem nostram Dⁿ. Trümpium Chirurghum & Venatorem unum ex juratis,

tis,

DELINEATIO
ALPIUM GLARONENSIVM.

Pascuorumque Alpinorum.
Juxta Observationes proprias factas
in Itinere Alpino

A HENRICO TSCHUODIO, Heb.

Edita

A JO. JAC. SCHEUCHZERO.

LUGD. BAT.

Sumptibus PETRI VANDER AA.

Mill. Fiebet

WALLENSTATTER

SEE

Wesen

DAS GASTER

EXPLICATIO.

P. Denotat Portiones. Stösse.

O Oves.

tis, ut vocant, *von denen Geschwornen Freyberg Schützen*, qui aliquot annis post infelici casu in Montis præcipitio periit, fato Venatoribus Rupicaprarum ordinario.

Bono igitur manè progressi per Pagum *Mitlöde* $\frac{1}{2}$. h. vicum Suandam $\frac{1}{2}$. h. in confluxu *Sernsta* & *Linthæ* situm conscendimus *Montem Liberum*, juxta rivum vel torrentem *Niderenbach*, per pascua & Juga alpina *Neuen-Hütten*, *Nideren*, *Ennen Sewen gen Aueren*, ubi Experimentum primum fecimus Barometricum mox recensendum; *beym Attlibütte*, *Ratzmatt*, ubi noctem transegimus pro paupertate loci, frigiditate aëris, & Fœni ipsius, quod lecti vice nobis fuit, penuria satis incommodam, *Oberen*, *auf der Matten*, *auf Scherff*, *Blattenstock*, ubi utrobique Experimenta repetimus. Postero autem die, qui fuit 12. descendimus per præcipitia varia petrarum fauces angustas, & ambages non necessarias, deficiente Hodego viarum gnaro *Elmam*, ubi devenimus benè lassii horâ 2. p. m. Eodem autem adhuc die *Elmâ Mattam*, 1. h. hinc *Suandam* 1. h. *Suandâ* rursus Glaronam, post exantlatos multi sudoris labores, ubi pernoctavimus.

Die 11. Sept. coelo sereno, in pascuo alpino *Ennen Sewen gen Aueren*, *Montis Liberi* h. 1. p. m. Tubo amplioris Diametri,

Altitudo Barometri totius 23. 10. bis, profunditas Mercurii in vase erat 1. dig. ubi quoque in posterum,

Aër in Tubo relictus.	Altitudo Merc.	Spatia Aëris extensi.
3'	18. 7	13. 6.
6	15. $7\frac{1}{2}$	16. 4.
9	13. 3	18. 7.
12	11. $1\frac{1}{2}$	20. 9.
15	9. 0	22. 9.
18	6. 11	25. 0.
21	4. 11	26. 10.
24	3. 0	28. 10.
27	1. 4	30. 5.
30	2	31. 8.

Die 12. Sept. h. 7. a. m. Cœlo fereno, sed vaporibus gravido (vesperi enim larga est lapsa pluvia) *auf Scherff*, Jugo editiore Montis Liberi,

Barometri altitudo 21. 8. vacui 10. 3.

Aër in Tubo relictus.	Altitudo Merc.	Spatia Aëris expansi.
3	17. 6.	14. 6.
6	14. 7.	17. 3.
9	12. 6.	19. 6.
12	10. 5.	21. 6.
15	8. 5.	23. 6.
18	6. 5.	25. 3.
21	4. 7.	27. 1.
24	2. 9½.	29. ½.
27	1. 4.	30. 6.
30	2.	31. 8.

In Monte Libero suprà Pascuum, ubi pernoctavimus, globosum ferè offendi *Achatem* Pulcherrimum Coloris carnei, qui ferè ad *Chalcedonium* accedit, & alium coloris ruberrimi.

Die 12. Sept. h. 9. a. m. *auf dem Blattstock*, Montis Liberi,

Barometri totius altitudo 21. 6.

Aër in Tubo relictus.	Altitudo Merc.	Spatia Aëris extensi.
3	17. 2½.	14. 6 bis.
6	14. 5.	17. 3.
9	12. 4.	19. 6.
12	10. 4½.	21. 5.
15	8. 7.	23. 4½.
18	6. 7.	25. 3.
21	4. 8.	27. 3.
24	2. 9.	29. 0.
27	1. 3.	30. 5.
30	3.	31. 6.

PAGUS Elm In Pago *Elm* vallis minoris, h. 3. p. m. fuit Barometri altitudo 24. 10.

Tiguri in meo Musæo fuit d. 11. h. 9. a. Barometri altitudo 26. 7¼. & h. 4. p. 26. 7¼. sumamus 26. 7¼.

Respondet itaque pro altitudine locorum supra Mare in
Tabulis

	Mariott.	Cassini.
<i>Figuri</i>	1066.	1132.
<i>In Ennen Sewen</i>	3415.	4278.
<i>Auf Scherff</i>	5437.	7484.
<i>Blattenstock</i>	5600.	7761.
<i>Elmæ</i>	2544.	3021.

Fuimus ita Tiguro elevatiores

	Mariott.	Cassin.
<i>In Ennen Sewen</i>	2341.	3146.
<i>Auf Scherff</i>	4371.	6352.
<i>Blattenstock</i>	4534.	6629.
<i>Elmæ</i>	1478.	1889.

Libertati absolutæ, quâ Glaronensis Canto gaudet & alii
Helvetiæ, & independentiæ ab omni aliena jurisdictione nil
præjudicant 16. fl. solvendi quotannis Abbatissæ Sekingensi
in monumentum liberationis à decimis, quam obtinuerunt
Glaronenses A^o. 1395.

Modus Regiminis est purè Democraticus.

Distinguitur tota hæc Regio in 15. partes, quas *Tagwen* *Tagwen*
vocant, suntque hæc:

1. *Glarus.*
2. *Elm.*
3. *Matt und Engi.*
4. *Enet Lind und Ruthi.*
5. *Lindthal.*
6. *Bettschwanden, Diefsbach, Hätziggen und Haslen.*
7. *Nitfubren.*
8. *Schwanden.*
9. *Soohl und Mitlödi.*
10. *Enneda.*
11. *Netstal.*
12. *Mullis.*
13. *Näfels.*
14. *Ober und Nider Urnen.*
15. *Bilten und Kerentzen.*

Singulæ harum partium suis gaudent pascuis publicis, sylvis. Singulæ 4. dant Senatores, Glaronâ exceptâ, quæ 6. utriusque Religionis confert. Emoriente uno reficitur locus à Provincia sua votis publicis vel sorte, ut constet Senatus totius Regionis, *der gantze gemeine Lands Rath* 62. viris, non inclusis Præsidibus Reipublicæ, & Officialibus, Præsides hi sunt Landammannus & Proconsul Reipublicæ, *Land Amman und Lands Statthalter*, qui alternatim dignitatibus his funguntur, Reformati quidem per triennium, Pontificii per biennium. Interim verò dum ab una Religione quis est Ammannus, adsit ei necesse ab altera Proconsul sive Prolandammannus. Illi competit convocatio Senatorum communium, *der gemeinen Rätthen*, huic specialium, *der besondern*, suæ nempe Religionis: sed quoque Præsidium in Senatu, quem convocarunt, id quod vocant, *den Stab führen*. Deputantur hi Præsides ad Comitata, vel Conferentias, ut communiter nuncupantur, alias publicas, & singuli quidem mittuntur ad Conventus speciales Cantonum aliorum suæ Religionis, ut ex. gr. Reformatus Aroviæ, Pontificius Lucernam, Suitiam. In manibus Ammanni est sigillum Reipublicæ cum potestate eo utendi ad confirmanda decreta: absente eo sigillat Pro-Consul, sed hoc quoque absente cum priori traditur sigillum in manus Landammanni suæ Religionis emeriti.

Convocantur Senatores pro ratione Negotiorum Occurrentium, communiter verò diebus Lunæ, & Jovis, & quidem vi juramenti, vel sub certâ multâ, in rebus gravioris momenti convocatur duplex, triplexve Senatus Reipublicæ, quo secum sumunt Senatores singuli duos tresve à sua Provincia sibi in consilium & consortium datos.

Senatui quoque adrogantur præter *Landammannos* emeritos officiales Reip. alii, quales sunt Vexillifer, Capitaneus generalis, Thesaurarius, Signifer, Præfectus Armamentarii, *der Pannerherr*, *Lands Hauptman*, *Lands Sekelmeister*, *Lands Fendrich*, *Zeugherr*, &c. Habent & Reformati & Pontificii singuli suum Thesaurarium, & officiales alios, quibus patet æque ac iudicibus aliis accessus ad Consilia suæ religionis: patet quoque honoris causâ Colonellis & Capitaneis, qui castra aliena sequuntur.

Quæ-

Quævis Religio sua habet peculiaria judicia : *In Judicio quinque*, *Fünffer Gericht*, deciduntur lites, quæ bona attinent mobilia vel immobilia. Præsidium est penes Apparitorem Reip. *Landt Weibel*, qui certâ a 7. partibus controversis depositâ summâ, *ein Diken Pfenning*, Judices suos convocare tenetur. *Judicium Novem*, *das Neüner Gericht*, ubi Ammannus vel Proconsul, arbiter est primus, *Obmann*. Eo pertinent lites propter Manupretia, prætensiones propter expeditiones factas in alias Terras, Militiæ ergò, Pensiones, Calumnias, convicia : Coronatis 4. depositis convocari debent Judices. Quod si personæ litigantes sint diversæ Religionis, formatur tunc judicium compositum ex æquali numero Judicum utriusque Religionis, ex Quinque Viris seu Novem Viris, ita, ut Arbiter sit ejus Religionis, cujus est pars læsa, vel accusata.

Habent Reformati peculiare suum Consistorium Matrimoniale, *Chor oder Ehe Gericht*, quod constat 2. Ministris Verbi Divini, & 7. Politicis. Præses est Ammannus vel Proconsul. Eliguntur judices de quinque vel novem in Comitibus totius Reip. *auf jährlicher Landsgemeind*, Consistorii verò matrimonialis Assessorès à Senatu. Judicant hi omnes sine appellatione, aliquando sub titulo revisionis coram Senatu additur sententiæ latæ moderatio quædam, vel dilucidatio.

Convocantur quotannis duo Comitatus Ordinaria, *ordinari*^{Comitia.} *Landsgemeinden*, singula suæ religionis, & commune a tota Republica : comparere autem tenetur quivis, qui 16. annos habet, vel transgressus est, armatus gladio : prima convocantur die solis ultimo in Aprili, à Pontificiis quidem inter Pagos Netstal & Nâfels, à Reformatis Suandæ, ubi initium fit à concione. Hâc finitâ, & Ceremoniali præmissa, in consultationem veniunt res propositæ, & conferuntur officia : sequenti quidem modo. Sorti exponuntur 8. (pro Landammanni & Proconsulis dignitate duntaxat 3.) duo ex suprema, 4. ex media & 2. ex ima Regione (extendit autem se summa Regio à fine utriusque Vallis Majoris & Minoris, ad usque Suandam, media Suanda Glaronam, infimam constituunt reliqui Pagi) Proponuntur ex quavis parte viri certi ad dignitatem, forti autem traduntur ii duntaxat, qui majora habent vota Eleva-

rarum manuum: tandem admittuntur omnes 8, intra coronam virorum mediam, eo autem ordine, quo forti fuere inscripti, recipit quilibet urnam vel scatulam nigram (adsunt enim æquales 8. cum inclusis 7. globis argenteis, & deaurato uno) qui deauratum obtinuit, is simul cum eo obtinet dignitatem, & sine morâ juramento adstringitur.

Comitia Glaronensibus utriusque Religionis communia celebrantur primo quolibet die Solis, qui est in Majo mense; tunc autem prælectione factâ ex Codice Reip. fundamentali, *aus dem Landbuch*, juramento uniuntur tum Præsides, tum Populus, *sie schweeren den Land-eid*.

Præter ordinaria hæc Comitium convocatur aliis quoque temporibus supremus Magistratus, populus, sicubi occurrunt res gravis momenti.

Leges. Sicuti nulla Respublica subsistere potest sine legibus, ita nec Democratica: adstringit sese hæc ipsa ad observantiam supra fidem strictam Legum saluberrimarum, quas sibi pro conferatione sua præscribit.

Litigantibus inter se duobus eò usque, ut descendant à verbis ad verbera, adstantes quilibet sub juramenti fide tenentur illos separare, & ad quietem disponere.

Qui alium conviciis laceffit, is obstringitur ad restitutionem honoris coram judicio Novem virorum, vel etiam personis privatis, si scilicet exprobrationis non adsit justa causa. Qui à debitore suo frustra sollicitavit solutionem, ei permissum est, ex debitoris bonis æstimare, quod solvendo debito & tertiæ parti pro sumtibus sufficit, *er mag ihn durch die Schätzer schätzen lassen*: quod si e. g. debitum sit 2. florenorum, seligi debent bona pro tribus.

Spurius ubi nascitur, ad Matrem sese conferunt cum Senatore quodam Apparitor & Scriba, illi prælegunt Juramenti formulam, & obstringunt seriâ admonitione, ut infante ad lævam mammam appresso veri Patris nomen indicet.

Laudabile est Glaronensis Reipublicæ Sancitum circa lusus omnis generis, quibus quis lucrari quidpiam potest, vel perdere, ut Tesseræ, Chartarum, *was den Pfening gewinnt oder verliert*, excepta bombardæ explosione ad scopum, qua pro

con-

constituto pretio sese exercere ipsis est licitum : hocce autem modo Politico exercitatisimos per totam Regionem faciunt viros in arte explodendi, id quod his monticolis magno est belli temporibus commodo contra aggressores quosvis.

Pascua pleraque alpina, quæ in Monte libero pertransivimus, sunt Familiæ *Blumerianæ*, continentque plures quàm 200. *Stöfs*: est autem *ein Stöfs*, portio quædam pascui alpini, quæ sufficit per ætatem nutriendæ uni vaccæ, vel $\frac{1}{2}$. Equi adultioris, vel dimidio Equo anniculo : vel binis bobus junioribus (*ein Halb Rind oder Mäsrind ist ein halber Stöfs*) vel vitulis 4. vel 7. Capris vel Ovibus 7. Qui in alpes suas utunt proprias plura pecora ducunt, quam convenit numero *der Stößen* (qui Codici Reip. *dem Land Rodel*, est insertus) is vocatur *Überstöffer*, & pecunia mulctatur, fitque propter abusus plures introductos hoc ipso tempore, quo Iter nostrum confecimus, inquisitio nova & exacta in delinquentes, quæ in primis usui venit pauperibus, qui unam vel duas, quas possident, vaccas in pascua alpina per ætatem certo conducto pretio educunt: nam si pecorum major, quam decet, numerus educatur in pascua, redeunt tantò macriores, quoniam pabulum omnibus non suffecit. Inquisitores sunt 4. *Alpleider*, vel *Zehler*, qui sub Juramenti fide & numerant, & à singulis pascuorum Alpinorum proprietariis, horumve Pastoribus seu fennis petunt delationem sui pecoris. *Der erst Überstöfs kostet ein Kronen, der ander zwo, der dritte wird überhaupt gestrafft*, poenâ arbitrariâ.

Extendit se Glaronensium utriusque Religionis Numerus ad ^{Gloronensium Numerus.} 3400. viros; excedunt tamen præ Pontificiis longè Reformati.

Dominio Glaronensium Reformatorum subest Comitatus ^{Dominium.} *Werdenbergicus* cum Dominio *Wartoviensi*; Pontificiis junctim cum Suitensibus, Dominium Uznacense cum *Castris Rheticis* & Dominium *Gamsense*: utrisque verò junctim cum aliis Helvetiæ Cantonibus Comitatus *Turgoviæ*, *Badensis*, *Liberæ Provinciæ*, Comitatus *Sarunetensis*, & *Vallis Rhægusca*: trans Alpes verò *Præfecturæ Luganensis*, *Locarnensis*, *Mendrisiana*, & *Madia*.

Qui ab his Præfecturis veniunt redditus annui, inferuntur

thesauro Reip. multum imprimis confert Comitatus *Werdenbergicus*, à *Gamsensibus* quotannis veniunt 126. fl. imponitur etiam vectigal singulis vaccis, capris, ovibus, aliisque pecoribus, quæ extra Regionem aliorum ducuntur. Vectigal ad pontem lateritium, *Ziegelbruck*, quotannis dat 150. fl. quod redundat ex multis. &c. id pro delictorum ratione & annorum fertilitate, variat. Pensio annua fl. 6000. quotannis à Galliarum Rege solvenda, dispartitur inter populum.

Glaronensium Ratio Status.

Rationem Status quod attinet, attendendum Glaronensibus est primò ad diversitatem Religionis & animorum inter se, quapropter inter alias leges fundamentales commendant sibi abstinentiam à conviciis, probris, & litium promptam juxta statuta decisionem. Dehinc vicinos sibi habent Rhætos, Urios, Suitenses, Provinciam ad Fines, Caltra Rhætica cum Sarunetibus.

In primario Glaronæ vico, oppidi æmulo, visundæ sunt SS. Martyrum Felicis & Regulæ vestigia à digitis, ut perhibent, Saxo impressa, quam Fabulam excussit T. III. *Schweitzer Natur Gesch.*

Ægagropilas non in omnibus alpium jugis esse obvias, alibi quoque indicavi: Pilas has imprimis in Monte Libero ferunt Rupicapræ, *in der hinteren Sultz in Locherstock & Vorstegstock.*

Constans est ut jucundorum ita tristium & incommodorum memoriâ: sunt ædiculæ, ubi pernoctavimus, vel potius casulæ alpinae, depressæ valdè, vix 10. pedes à radice ad tecti fastigium altæ, ut Labinæ ex alto devolutæ illis sint innoxie, *das die Laüinen über die hütten hinüber schießen.* Cæterum uti aliæ Catæ alpinae illustres, *Durchleüchtig*, vento ubique perflatile: Dormitorio nostro immediatè suberat stabulum suum.

D. 13. Sept. Glaronâ discessimus per Pagos *Netstal* $\frac{3}{4}$. h. *Mollis* 1. h. *Wesen* 1. h. cælo pluvioso, montibus à nubibus undique circumvallatis.

Innexum est hoc oppidum Lacui Rivario ad occidentem aditum, pro transitu pernecessarium, Præfecturæ Castrorum Rhæticorum, suis tamen specialibus gaudet privilegiis.

Vese-

Vesenzæ h. 12. die 13. Septembris successus hic fuit Experi-^{Vesena.} menti Barometrici.

Aër in Tubo relictus.	Altitudo Merc.	Aër expansus.
3	19. II	12. I.
6	16. 8	15. 3.
9	14. 3	17. 8.
12	11. II	20. 0.
15	9. 8	22. 3.
18	7. 6	24. 5.
21	5. 3	26. 8.
24	3. 3	28. 8.
27	1. 6	30. 5.
30	3	31. 8.

Barometri altitudo 26. 7½.

Tiguri fuit in meo Museo 26. 6¾. ante & 26. 6¼. post meridiem, juxta quem calculum foret Vesena profundior Tiguro, quod tamen non est, ut proin differentia quærenda sit in Tubis.

Vesenzâ intendebamus prius viam nostram in Toggium profèqui per Montes pago *auf Ammon* insitos, sed absterrebat temporis pluviosi incommodum, & viæ pro Equistum angustæ, tum lubricæ, tum præcipitis periculum.

Selegimus ita *Lacum Rivarium, den Wällenstatter See*, cujus situm & alia notatu digna de ventis periodicis eum perflantibus &c. delineavi T. I. *Scheitzer Nat. Gesch.* p. 26. tanto autem citius, quoniam ventus spirabat secundus, cujus beneficio transvecti *Valenstadium* fuimus spatio ¾. hor. quod alias ^{Valenstæ} *diura* mensuratur 4. horis.

Haud procul à Portu Valenstadiensi vidimus officinam ferrariam fabricandis clavis destinatam, ubi commodo artificio follis vicem præbet ad ignem suscitandum aqua per Tubum ligneum delabens, Aërem in Tubo transversim jacente pellens ad Focum.

Valenstadio hac vesperâ ulterius progressi juxta Pagum *Tscherlach* radicibus Montium adfitum, quem liquimus ad sinistram ¼. h. per *Berschis*, qui ½. hora ab oppido distat. Noctem

Pagus
Flums.

autem transegitur in ædibus Nob. Dⁿ. Landammanni *Goodii* in Pago *Flums*, ad *Flumina*, qui horæ spatium abest ab oppido *Wallenstatt*.

Inter Oppidum & *Flums* locis uliginosis, *auf den riederen* sunt passim *aquæ sulphureæ*.

In Pago hoc *Flums* fundunt Dⁿ. *Goodii*, à quibus multa humanitatis haud vulgatæ recepimus testimonia, chalybem ita, ut ex prima venæ fusione ad Lacum Rivarium Murgæ peractâ, quæ *Rob Eisen* vocatur, alterâ vice fundant *Miggelen* q. d. miculas, & tertiâ fusione prodeant *Masselen*, i. e. *massule*, in forma Prismatum Tetragonorum, quorum Diameter in circa est dimidii digiti. In his Prismatibus chalybeis conspicitur sæpe macula rotunda nigricans, *Rosa*, *die Rose*, ab operariis dicta: hanc autem Chalybem præ alia seligunt quidam Fabri.

D. 14. Sept. Comite humanissimo nostro hospite Dⁿ. Landammanno *Goodio* profecti ad Fodinas per *Halbmeil* $\frac{1}{2}$. h. *Gurtensch* $\frac{1}{2}$. h. *Heiligen Kreuz* $\frac{1}{2}$. h. *Sargans* $\frac{1}{4}$. ad fodinas ipsas, ad quas bihorii ferè est ascensus ex oppido Sarunetum. Trecentorum ferè passuum ingressus est per cuniculos è saxo excavatos ad interiora fodinæ: ubi binis locis nunc effoditur vena, uno in loco *vena rubra*, *roth Ertz*, cui superincumbit *nigra*, *schwartz Ertz*, illa pedum 1 $\frac{1}{2}$. hæc 2. vel plurium: altero in loco rursus in imo *vena rubra* ped. 1 $\frac{1}{2}$. & supra eam *meli*, pedd. circiter 4, nam ex trium harum venarum, *Roth*, *Schwartz*, *Meli* commixtione paratur Chalybs. Inclinatio Strati est ab Oriente ad Occidentem. Vena ipsa in fodinis cogitur igne, quem serâ vesperâ accendunt fossores.

Supra Fodinæ ostium in Petra est elegans *Selenites Romboïdalis*, Plinii meisque *Androdamas*: de quo *Dialogum* scripsi inter C. *Plinium* & Cl. *Salmasium*, qui reperiendus est in *Bibliothèque Choïse* Tom. xvii. p. 192. & *Meteorolog. Helvet.* p. 139. Initio ferè fodinæ stillat *Aqua* frigidissima & saluberrima, magno sitientibus fossoribus solatio & commodo: non enim quidquam inde sentiunt molestiæ, quantumcunque inde bibant.

In intima fodina experturus Aëris subterranei Qualitatem, 300. circiter passibus ab ostio institui Experimenta Barometrica, coelo foris existente sereno. Baro-

Barometri altitudo erat 24. 4. & 24. 3.

Aër in Tubo relictus.	Altitudo Merc.	Aër expansus.
3	18. 9.	13. 1.
6	15. 9.	16. 1.
9	13. 5.	18. 5.
12	11. 3.	20. 7.
15	9. 1.	22. 9.
18	7. 0.	24. 10.
21	4. 11.	27. 0.
24	3. 0.	28. 10.
27	1. 4.	30. 6.
30	3.	31. 6.

Extra venam sub dio eandem altitudinem observavi Mercurii in Barometro integro, item in 3. & 9. digitis Aëris in Tubo relictis. Plura ob temporis brevitatem experiri non licuit, neque etiam necesse judicavi propter conformitatem trium casuum. Sed silentio præteriri non debet, Aërem in intima Fodina, ubi Experimenta feci, fuisse ob ignem præterito die accensum rarefactum, & locum veluti calefactum.

In Oppido *Sargans* fuit h. 3. p.m. Altitudo Barometri 26. 5. Oppidum Sargans.
Spatii vacui 5. 5. *Tiguri* 26. 8.

Respondent pro altitudine supra Horizontem Maris in Tabulis

	Mariott.	Cassin.
<i>Tigurum</i>	1034.	1096.
<i>Sargansum</i>	1234.	1330.
<i>Fodinæ Chalybis</i>	2975.	3630.
	3048.	3735.
Ut juxta hunc Calculum altiores forent Tiguro		
<i>Fodinæ</i>	1941.	2534.
	2014.	2639.
<i>Sargans.</i>	200.	234.

Hujus diei vesperâ iter nostrum profecuti venimus *Warto*-Wartovis.
viam, *Wartau*, Pagum insertum satis cognitum, Præfecturæ *Sarunetum* occasione motuum, qui ante annos aliquot fer-
mè

mè in apertum inter Reformatos & Pontificios Cantones eruperunt bellum. Distat Wartoviâ ab oppido Sargans i. h.

D. 15. Sept. Mons, qui Venæ Chalybis Sarunetanæ est impositus, vocatur *Belfris*; pascua ejus ad Wartoviensẽ Parochiam pertinent. Nomen hoc est antiquum Rhæticum, cujus generis plura adhuc in his Regionibus reperiuntur, ut in Comitatu Werdenbergico, Dominio Gamsensi, Præfectura Saxensi, Valle Rhegulca, e. g. *Prada Strada*, i. q. *Pratum*, *Stratum*, locus in districtu Wartoviensi, *zu prend esen*, *prandere*, *ruppen*, q. d. rupes, montis, qui Palæopoli imminet, summum ferè jugum, &c.

Wartoviâ hodie digressi iter continuavimus per pagos *Sevelen* h. i. *Räfs* $\frac{1}{2}$. *Buchs*. *Werdenberg* h. i. *Grabs* $\frac{1}{4}$. *Gams* $\frac{1}{2}$. *Sax* $\frac{1}{2}$. *Frümsen* $\frac{1}{2}$. *Forsteck* $\frac{1}{2}$. ubi Baronum de Sax antiqua, nunc Præfecti Tigurini est sedes. Nunc Præfecturâ fruitur Dⁿ. Wolphius, qui multa nos excepit humanitate. Est hæc arx undique sylvâ cincta, eminenti situ locata, & contra primos hostium insultus muris & Vallo cincta, insuper Armamentario instructa, in quo adhuc visitur Baronis cujusdam de Sax Armaturâ Ferreâ cum Lancea, qua usus fuit in decursoriis. Vidi quoque baculum magicum è ferro bicornem.

Dimidiâ horâ ab Arce profluit ex Rupe rivus, de quo perhibent, trahere eum originem suam ex Lacu Alpino *Dissensisser See*, in Pascuis Abbatiscellani montis Gamor conspicuo.

In sylvâ propè *Forsteck* est *aqua sulphurea*, & alia prope pagum *Sax*.

Memoratu est dignum, & Præfecto loci inprimis pro Oeconomia scitu necessarium, pecora, quæ in sylvâ Arcis & pratis vicinis educantur, in pagis vicinis benè vivere, & pingue fieri: alia è contra, quæ aliunde ex vicinissimis Pagis *Sax* & *Sennwald* in Præfecti terras advehuntur, brevi emori. Rationem pertendunt ex Rusticis loci quidam, quod Præfecti pecora in sylvâ multa vescantur *Fragaria*, quæ ipsa reddat salubriora, ut alibi quoque vitam servare queant; alii, quod quæ in paludosis primum nutrita sint locis, postea in sylvis non facilè vitam sanam protrahere possint.

Le Château de FORSTECK, en Suisse.

Posteaquam prandium in Arce sumimus, Iter profecuti per *Sennwald* $\frac{1}{2}$. h. ubi Baronatus prima olim fuit Parochia: *In der Lientz* $\frac{1}{2}$. h. *Rüti* $\frac{1}{4}$. (qui primus Vallis Rheguscae pagus Pontificiae Religionis) *Hirtzen Sprung* $\frac{1}{2}$. ubi transeundum per fauces rupium angustas: *Kobelwald* $\frac{1}{2}$. *Kopelwies* $\frac{1}{2}$. Oppidum *Altstetten* $\frac{1}{2}$.

In templo pagi *Sennwald* deposita sunt Baronum de Sax ^{Pagus} _{*Sennwald*} verum corpora. Monumentum sequens parieti Muri inscriptum legitur Authore Dⁿ. *Eckensteinero* Pastore loci.

Numina dextra colens lustras si fortè viator,

Quas tegat exuvias pyramis ista lege.

Huc sibi deletus socios Heroes ab Alto

Saxo Mars Pallas composuere suos.

Ulrichum Belli Pestem fulminemque Philippum, 1594.

Qui Pedemontana clade Trophæa tulit 1564

Atque Reformata Duce Christo Religione 1585.

Romani cultus monstra perosus obit.

Johannemque manu, promptum, ingenioque Philippum 1577.

Belgarum ductor qui duo lustra fuit 1575.

Electoralis quoque Consiliarius Eben 1596.

Desecet in cauto tempora pulchra nepos.

Cuncta madent Lachrymis, nihil illis triste receptis

Mitia fata tibi culte viator erant.

B. E. T. P. 1599.

Palæopoli pernoctavimus in Ædibus Rev. Dⁿi Pastoris *Fæ* ^{*Palæopolis*} _{*su*}, qui præter alia humanitatis haud vulgatæ testimonia nos castino manè comitabatur ad cacumen usque præcipitis valde & saxosi montis, usque ad Abbatiscellanorum Confinia.

D. 16. Septembr. *Palæopoli* discessimus, & horam consumimus ascendendo, & à cacumine montis venimus *Trogam*, ^{*Troga,*} _{*Pagus.*} qui Pagus Abbatiscellanorum Reformatorum primarius bihorio distat à *Palæopoli*. Hic prandium sumimus in Ædibus Nob. Dⁿ. *Zellwegeri* Reip. Thesaurarii, ibique Experimenta fecimus Barometrica. Hinc bihorio venimus *Sancto Gallum* per Pagum *Zum Speicher*, qui $\frac{3}{4}$. h. à *Trogâ* distat.

Die 16. Sept. *Trogæ* Abbatiscellanorum cælo nubilo, Imbribus inquietato, h. 11. Barometri altitudo 25. 1 $\frac{1}{2}$.

Aër relictus.	Altitudo Merc.	Aër expansus.
3	19. 1½.	12. 9.
6	16. 2.	15. 9.
9	13. 7½.	18. 3.
12	11. 7.	20. 3.
15	9. 3.	22. 8.
18	7. 1½.	24. 8.
21	5. 1½.	26. 8.
24	3. 1½.	28. 7.
27	1. 4.	30. 1.
30	1.	31. 10.

s. Gall.

Sancto Galli vidimus Bibliothecas tum publicam Civitatis, tum Principis seu Abbatis: utrobique notabilis est numerus MSC. In Civica quidem eminent MSS. varia tum Historica, tum Theologica *Joachimi Vadiani* & *Schobingeri*.

In Cœnobiali Codices antiqui Biblici, Missales, Patrum. Inter alia Vadianiana MSC. est *Almangovia* à Dⁿ. *Christiano Hubero* in vita *Vadiani* memorata, quæ iudice Rev. Dⁿ. Pastore *Scherero* Vadiani non est. Adfunt præterea,

Auctore *Melchiore Mittelholtzero*, Index rerum & Gestorum, quæ 12. Tomos Epistolarum Miscellanearum à variis Auctoribus & imprimis Ecclesiarum Reformatoibus ab A^o. 1495. ad A^{um} 1630. exaratarum 1692.

Crocodilus 17. pedum.

Vadianus & Lutherus in Anamorphosi optica. Alcorani fragmentum Mauritanico Characterè. Numus aureus cavus Gothicus, quales vulgo *Regenbogen Schüffel* vocant.

Apis Ægyptiorum æreus.

Machina seu pluteus versatilis pro Librorum commoda locatione & versatione utilis: describitur ea in libro Capitanei *Augustini Ramelli*, cui titulus: *Le diverse & artificiose Machine* &c. Parigi. 1588. f. & quidem p. 317.

Stalactitæ Tofacei fragmentum ex Pago Rorbas Tigurinæ ditionis, quod pro armo bovillo petrificato, parùm abest, monstrant.

La Ville de ST. GAL, en Suisse.

- A. Carreé du Prince.
- B. Eglise cathédrale.
- C. St. Laurent.
- D. Hôpital.
- E. Maison de Ville.
- F. Magasin du Blé.
- G. Boucherie.
- H. St. Manges.
- I. St. Catherine.
- K. Le Poids.
- L. Briel Thor.
- M. Blatz Thor.
- N. Schibler Thor.
- O. Mueler Thor.
- P. Grün Thurm.
- Q. Keller Thor.
- R. Spiser Thor.
- S. Arsenal.
- T. Des Abts Thor.
- V. Schuhauße.

Le Bourg
D'HERISSAW,
en Suisse.

In Bibliotheca Principis,

Codex Psalmoreum in Cortice.

Codicillus, ubi stylo sunt ceræ inscripti characteres Romani.

Numus, cujus ab una parte ΑΡΤΕΜΙΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ.

Caput Reginae: ab averfa ΜΑΥΣΟΓΑΕΙΟΝ Mausoleum.

Globus ingens fabricatus & donatus à Luca Stöckle Pharmacopæo Constantiensi & Susanna Freitag Conjuge 1595. d. 18. Oct. occasione belli Toggici translatus Tigurum, ubi ornat Bibliothecam Civicam.

Ovum Galli Gallinacei, quod depositum dicitur 1698. d. 21. Jul. ad D. Georgium, zu St. Jörgen.

Novum Testamentum Græco Latinum manu Notkeri Balbuli in Pergameno.

Codices MSC. sunt in universum 1004. occasione Belli Toggici partim ab Abbate asportati, partim Bibliothecis Tigurinae & Bernensi inserti.

D. 17. Septembris à Meridie Sancto Gallo discessimus *Herisoviam* petituri. In media via est Pagus *Brucken*, horæ spatio & à S. Gallo, & à vico *Herisovia* distans. Inter *Brucken* & *Herisoviam* transitur Pons *Sitteræ*. *Herisoviae* noctem transogimus.

Herisoviae d. 17. Sept. h. 6. p. cœlo pluvioso Altitudo Barom. 24. 5½.

Aër relictus.	Altit. Merc.	Aër expansus.
2	19. 2.	9. 0.
5	15. 0.	12. 4.
8	13. 2.	15. 2.
26	5.	26. 11.

Tiguri fuit tunc Barometri altitudo 26. 4½.

Respondent in Tabulis	Mariott.	Cassin.
Pro <i>Herisovia</i> . Abbatisc.	2867.	3560.
Pro Tiguro	1301.	1330.
Differentia altitudinis	1566.	2230.

D. 18. Sept. Circa Meridiem, post finitam concionem, *Herisoviam* digressi vidimus primum & delineavimus Arcis *Rosenburg*. *Rosenburg* ¾ h. distantis rudera TAB. II. ubi latè patet in Ab- TAB. II. batis

batis Provinciam veterem, *die Alte Landtschafft*, *Toggium* inferius, & *Turgoviam* prospectus.

Toggium.

Hinc per Pontem *Schwembergensem*, *die Schwemberger Bruck*, & pagum hujus nominis trajecimus in *Toggium*, visuri hanc, de qua tot inde à multis annis sermones ubique miscuntur, Regionem, imo & subsidio Pyxidis Magneticæ delineaturi, & Mappam ex collectaneis confecturi.

Schwarzenbach.

Hac vesperâ venimus *Schwarzenbach*, ubi noctem transegimus; progressi per Pagos

Auf der Eck $\frac{1}{4}$. h.

Burgau $\frac{1}{4}$.

Oberglatt $\frac{1}{2}$.

Flaawyl $\frac{1}{4}$.

Niderglatt $\frac{1}{4}$.

Watt $\frac{1}{4}$.

Nideruzweil $\frac{1}{4}$.

Hänau $\frac{1}{4}$.

Niderstetten $\frac{1}{2}$.

Schwarzenbach $\frac{1}{4}$.

Lichtensteig.

D. 19. Septembr. Iter profecuti venimus *Lucis Steigam*, *Lichtensteig* & ultrâ per Pagos

Fonschweil $\frac{1}{2}$. h.

Lütispurg $\frac{1}{2}$.

Thierbag $\frac{1}{2}$.

Pittschweil $\frac{3}{4}$.

Dietfurt $\frac{1}{2}$.

Langensteg $\frac{1}{4}$.

Lichtensteg $\frac{1}{2}$.

Wattweil $\frac{1}{2}$.

Cappel I. ubi pernoctavimus in Societate Nob. Dn. *Stægeri* Medici, qui jussu consilii primarii Reipublicæ nos comitabatur usque ad scaturigines *Thuræ*, & hinc nobiscum *Lucis Steigam* redibat.

D. 20. Sept. Iter profecuti per

Krummenau I. h.

Sidwald Neu St. Johann. $\frac{1}{2}$.

Ness.

ROSENBURG.

TAB. II.

Nesslau $\frac{1}{2}$ h.*Zum Stein* 1.*Starkenbach* 1.*Alt S. Johann* $\frac{1}{2}$.

Confluxus utriusque *Thuræ albæ*, scil. *der Weiffenthur*,
& eius quæ *ναρ' ἐξοχλῶ* ita dicitur.

Hinc retrò ad oppidum *Leichtensteig* 6. h.

Im Tieffen Töbelin inter Pagos *Nesslau* & *Stein* fuit A. 1621.
Sclopeti ictu interfectus *Joh. Ledergerwer* officialis Abbat-
tis, qui sese rigorosâ tractatione Toggiorum reddidit exosum.
Monumentum sequens ei erectum.

ANNO

1621. d. 9. Tag NOVEMBRIS ZW
IS HEN 9. UND 10. UHR DES TAGS IST
HAUPTMAN HANS LEDERGERW
MORDERISCHER WEIS ERSCHOSSEN

WORDEN.
DER SEEL,
GOT GNAD.

D. 21. Sept. Porrò per

Langensteg $\frac{1}{2}$.*Dietfurt* $\frac{1}{4}$.*Pittschweil* $\frac{1}{2}$.*Mosnang* $\frac{1}{2}$.*Friedlingen* $\frac{1}{4}$.*In Treyen* $\frac{1}{4}$.*Bunnen* $\frac{1}{4}$.*Tobelaker* $\frac{1}{4}$.

Fischingen 1. Turgoviam, ubi pernoctavimus.

Abbas Monasterii nunc est *Franciscus Troger von Uri*.

1687.

Prædecessor fuit *Joachimus Sciler*, origine Wylensis, scriptis multis sacris in lucem editis celebris. Eorum Catalogum collegi & collectaneis meis inserui.

Kyburgum.

D. 22. Sept. pervenimus Kyburgum, ubi noctem transegi-
mus, humanissimè excepti & opipare tractati à viro Literis,
Profapiâ, consiliis & actionibus Illi. D^{no} *Job. Rudolpho Esche-
ro*, Comitatus nunc Præfecto dignissimo.

Die 23. Sept. Per Pagos

Ettenhausen $\frac{1}{4}$ h.

Billikon $\frac{1}{4}$.

Grafstall $\frac{1}{2}$.

Tagelschwang $\frac{1}{4}$.

Dietlekon 1.

Rieden $\frac{1}{4}$.

Wallisellen $\frac{1}{4}$.

Schwamendingen $\frac{1}{4}$.

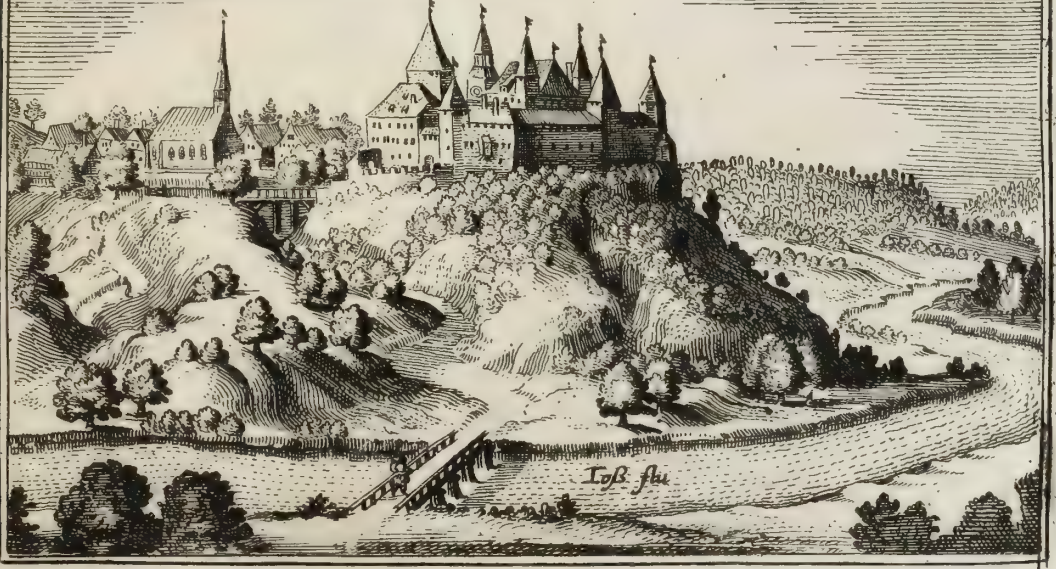
Tigurum 1.

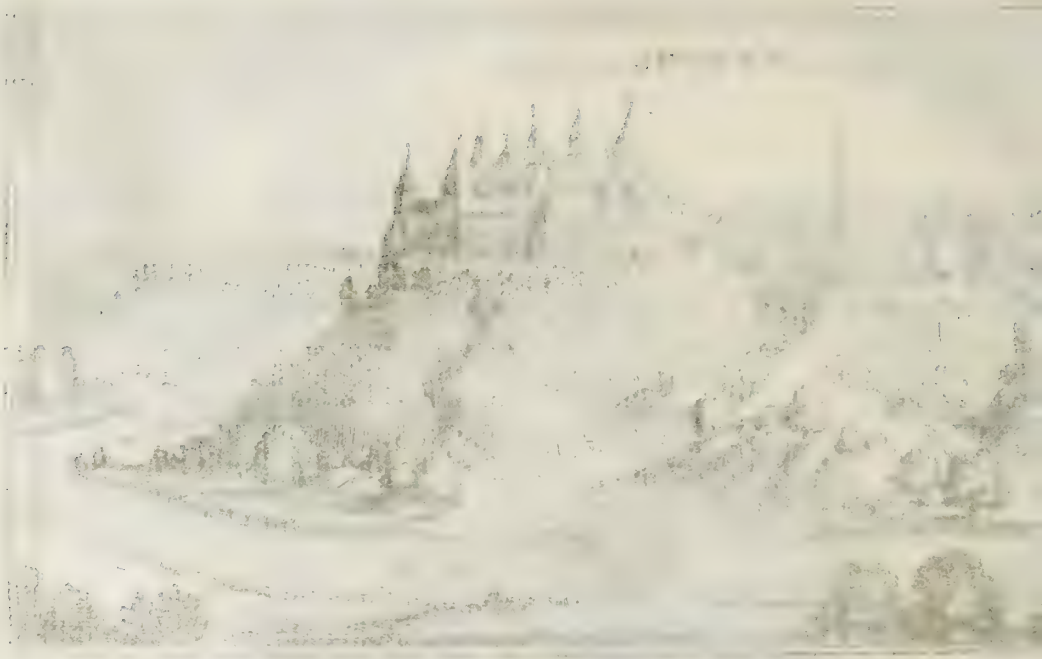
Tiguri fani per DEI Gratiam & incolumes rursus appu-
limus.

Iter hocce quoniam suscepimus Toggici Comitatus gratiâ,
& Experimentorum Barometricorum, haud abs se erit, brevem
subjungere Toggii Statum præsentem.

KYBVRG, en Suisse.

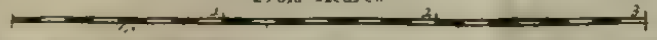

A LEIDE,
Chez
PIERRE VANDER Aa

LE PAIS DE
TOGGENBOURG.
Destiné par
MONS^r JEAN JACQUES SCHEUCHZER,
M. D. et Professeur en
Mathématique

Trois Heures

TOGGICI COMITATUS DESCRIPTIO.

Magni in Helvetia momenti est *Toggium*, *Comitatus Tog* TAB. III.
gicus, *die Graffschaft Toggenburg*, sive Populum spec-
tes, ejusve numerum, qui Regionem hanc inhabitat, sive
Qualitatem Soli, seu Dispositionem Territorii, sive denique
Vicinos Populos.

Ad Septentrionem nempe siti sunt utriusque Religionis *Ab* Toggorum
Vicini, Ab-
batiscellani,
batiscellani, qui junctim decimum tertium constituunt Can-
tonem: Pontificii quidem *Extra Rodani*, *Uffer Roden*, di-
cti a summo Toggio, ubi id Baronatui Saxensi est confine,
ad mediam circiter Provinciam superiorem Toggii, jugis al-
tissimis, & ferè insuperabilibus disterminantur à Toggiis. Re-
formati verò *Intra Rodani*, *Inner Roden* dicti, indè à con-
finiis Extra Rodanorum usque ad limites Provinciæ Sancto
Gallensis veteris, per juga paulò mitiora, sed tamen difficulter
superabilia, & Glattæ Fluvii partem disjunguntur. Ad hos
Reformatos nempe Abbatiscellanos transitus patent. 1. Ex
Pago *Dägersheim* per pontem *Schwembergensem*, *Schwem-
berger Bruck*, *Schwemberg* ipsam & *Herisoviam*. 2. Per
Pagum *Petrocellam*, & *Diken* ad Pagum *Schwelbrunn*.
3. Per *Petrocellam Hemberg* ad vicum *Urnäsch*, & hinc de-
mum *Abbatiscellam*, *Appenzell*, qui Pontificiorum est pri-
marius.

Tigurini ab ortu & occasu Toggiis sunt contermini: ab oc- Tigurini,
Præfectura
Groninga-
na,
casu cum notabili ditionis Tigurinae parte, speciatim vero
Præfectura Groningana. Transcunt autem limitaneæ linæ
per juga *Hörndli*, ubi 4. Jurisdictiones in uno Lapide
coeunt, Tigurino Groningana, Tigurino Kyburgensis, Tur-
goia, & Toggica; porrò *S. Gallenbrunn*, *Hulsteck*, *Schne-
belhorn*. Suntque limites hi inter *Turgoviam* & *Uznacenses*
medii. Ab ortu angulo valde acuto Toggio jungitur *Barona-* Baronatus
Alto Sa-
xensis,
tus Alto Saxensis, in Præfecturam redactus, & nominatim
qui-

quidem in pascuo alpino, *die Saxer Alp* dicto: inter Abbatiscellanos Pontificios & Gamteses etiam Pontificios medio, ita tamen, ut non pateat nisi per juga ferè insuperabilia, accessus, uti quoque ex Tigurino Groningano Territorio non alia patent ad Toggios, quàm montosæ viæ, speciatim *vom Stäg uber die Hulsteck*

Abbas *Sancto Gallensis*, quâ Dominus *Provinciae* suæ *Veteris, der Alten Landschaft*, Toggios imos cingit, determinante *Glattâ*, inde ferè à *Gossvia* & *Ober Glatt*, ad *Pyram* usque *superiorem*, *Ober Büren*, ubi *Glatta* influit *Thuram*: hinc autem utrosque distinguit *Thura*, ad Pontem usque *Schwartzenbacensem*. Terra hic satis est mitis & depressa, accessus tamen difficiles reddunt ipsa Flumina intermedia, quapropter alicujus momenti sunt Pontes *Brübacensis*, *die Brübacher Bruck*, qui *Niderglattam* ducit, alius qui *Oberglatta Gossviam*, & *Schwarzenbacensis*, *die Schwarzenbacher Bruck*, qui impedire potest irruptiones in maximam imi Toggii, *Thuram* & *Glattam* interjacentis partem, sed quoque eas, quæ ex dextrâ *Thuræ* parte ex Pago *Rikenbach* intenderentur versùs Pagos *Batzenheid*, *Lütispurg*; conferrante multum *Arce Schartzenbach*, situ respectu *Thuræ*, & *Regionis* trans *Thuranæ* eminentiore locata, cujus prospere

TAB. IV. Etum silit TAB. IV.

Turgovia, *Turgovia* Toggio est confinis inter *Fischingam* Pagum atque Cœnobium, & Pagum *Kilchberg*, mediantibus jugis & saltibus: lineâ à Confinitio *Turgoviæ* & *Provinciae Veteris* dicta ad summum montis *Hörndli* jugum.

Castra Rhetica, *Castra Rhetica* eum *Dominio Utznacensi*, *Gaster und Herrschafft Utznach* longâ satis inde à *Tigurina* Ditione ad *Saruneres* protensa, montium catenâ determinantur à *Toggiis*. *Transitus* patent, licet non faciles, & facile impediundi 1. Ex *Valle Utznacensium Goldingensi*, *Goldingen-Guldener-Thal*, per montem *Creutzbeck*, minus tamen usualis. 2. *Über die Lad*. 3. *Durch den Hummelwald*. 4. Ex Pago *auf Ammon*, supra *Vesenam* sito, *uber den Ammerberg* in *Toggium* superius, *auf Alt- oder Neu-St. Johann*, qui tamen ipse est perdifficilis; & inprimis *Equis* per pascua alpina, & angustos

angustus tractus ducendis, vix superabilis. Pertinent autem Castra Rhætica cum Dominio Utznacensi ad Suitenses, & Glaronenses Pontificios.

Sarunetanus Comitatus, *die Graffschafft Sargans*, Dominio VII. Pagorum veterum subjecta Toggio superiori ad meridiem sita, altissimis & inviis prorsus jugis est separata.

Werdenbergicus Comitatus, *die Graffschafft Werdenberg*, Jurisdictioni Glaronensium Reformatorum parens, ab ortu Toggios tangit, mediantibus jugis, licet perviis, quibus ad Pagum *Wildenhaus* datur transitus.

Gambseuse Dominium, *die Gambser Herrschafft*, à Suitensibus & Glaronensibus Pontificiis dependens, inter Werdenbergicum Comitatum, & Præfecturam Saxensem medium, pariter ab Ortu Toggio supremo est conterminum; viâ montosa patente ex Pago *Wildenhaus* ad vicum *Gambs*.

Longitudo totius Regionis protendit sese à Septentrione versus Meridiem & ortum, a Ponte Schwartzenbacensi ultra Pagum *Wildenhaus*, ab imo Toggio ad summum ad 10 ferè horas, vel 5. Milliaria Germanica; *Latitudo* plerunque circiter ad 3. vel 4. horas.

Distinguitur Comitatus in Provinciam *superiorem* & *inferiorem*, in *das undere und obere Ampt*.

Superiori innexum est I. oppidum *Liechtensteiga*, *Liechtensteig*, *Liechtenstein*, ubi convocari solet Consilium totius Toggii, *der Landrath*, & judicari res criminales, appellationes aliæque gravis momenti. Residebat hic olim Principis nomine Præfectus. In Civilibus judicatum semper fuit à Senatu Liechtensteigenfi, cui Scultetus præsidet. Fuit olim hoc oppidum, in medio ferè Toggio commodè situm, sedes Domesticorum seu Aulæ Comitum, qui inhabitabant Arcem *Neu Toggenburg* supra Oppidum & Pagulum *Wasserflu* eminenti situ locatam: sita est autem hæc arx in Communitate *Neccarina*, *im Neckerthaler Gericht*, & destructa fuit, Stumpfii judicio, A. 1083. ab Huldrico Abbate Sancto Gallesii, qui origine fuit Princeps Carinthiæ. Religio est hic utraque, Reformata ac Pontificia. Insignia Oppidi sunt albo rubra perpendicularari linea distincta. Arcis verò *Neu Toggenburg*

Toggium unde denominatum.
burg insignia sunt Molossus Anglicus niger lingua rubra, & millis coloris Ferruginei. Hic Molossus Anglis *Dogg*, vero similiter Regioni primam nominis *Doggenburg* originem dedit, nisi fortè cum Celeberrimo quodam nostræ urbis Theologo & Historico derivare velis à *Tuconia*, *Tucken*, Pago ad summum Lacum Tigurinum sito, antiquissimis Historicis Walafrido Strabo, qui vixit circa A^{um} 614. Raperto Thuregiensi, qui vixit circa A^{um} 880. memorato, qui saltem terioribus temporibus Comitum Toggicorum fuit.

Vallis Thura.

II. *Vallis Thuræ*, *Thurthal*, *Turtal*; quo quidem nomine generali veniebat olim, & iusto titulo integer Comitatus à Thuræ origine usque ad oppidum Wilam flumine irriguus. *Kar' êxoxlw'* vero Provincia superior, *das Obere Ampt*, excepto oppido, totum nempe superius Toggium, quod inde à Liechtensteigâ sese protendit, ad usque confinia Orientalia.

In hac Thuræ Valle sunt Communitates sequentes. *Gerichte*, und *Gerichts Gemeinden*. 1. *Vallis Thuræ* strictissimè dicta *Thurthal*.

Huc pertinent Pagi sequentes, *Krummenau*, *Enetbüel*, *Sidwald*, *Wintersperg*, *Plomberg*, *Buel*, cum ædibus in vicinia dispersis, *Niderhauffen*, *Schlatt*: Prope Enetbüel sunt quoque rudera Arcis.

Wattweil, Pagus.

2. *Wattwyl*, *Wattweil*, Pagus horæ spatio distans à Liechtensteiga versus Meridiem loco amœno, prope quem congregari solent Comitatus Toggica, *die Landsgemeind*. Ad hanc communitatem pertinet *Cappel*; porrò Arx munitissima *Yberga*, *Yberg*, ædificata primum circa A^{um} 1262. à Nobili *Hartmanno ab Yberg*, quæ brevi post in potestatem devenit Comitatus Crafftonis de Toggenburg, & hoc Comite prope Vitodurum superius per sicarium occiso, in manus Abbatis Sant Gallensis, jure donationis factæ ab ipso Hartmanno Proprietario, quo facto periit simul nova Arci huic imposita appellatio *Craffenburg*. Rediit quidem vi armorum rursus ad Comites, & ab his ad Abbatem Berchtoldum. Sub Guilielmo Abbate, qui è Montfortiana fuit Familia, occupata fuit hæc ipsa arx à Rege Rodolpho Habsburgensi, & A^o. 1405. ab Abbatiscellanis

Yberga, Arx.

HULDRICUS ZWINGLIUS,
Theologus Tigurinus.

& Sancto Gallensibus; denique A^o. 1710. per stratagema in manus venit Toggiorum. Triplicem hujus Castellum munitissimi faciem sistunt TAB. V. VI. & VII. E regione Ybergæ supra Wattwilam extruxit Abbas Antagonistam Ybergæ Arcem *Bernfels*, *Bärenfels*, A^o. 1240.

TAB. V.
VI. & VII.

Arx Bern-
fels.
Hemberg.
Zum Was-
ser.

3. *Hemberg*, Pagus montanus Religionis utriusque.

4. *Zum Wasser*, *Wassergmeind*, quæ Communitas comprehendit solum Pagum *Nesslau*, cum ædibus in illo districtu sparsis: nomen obtinuit à copia aquarum communitatem illam irrigantium, investitur namque à Thura, & Luterá, quæ ultima à *Valle Thura* determinat.

5. *Pagus* & *Monasterium divi Johannis vetus*, *Alt S. Johann*, Benedictini Ordinis, fundatum circa A^{um} 1150, à quodam Nobili Wetzelio de St. Johann, quoad locum: postea verò ab ipsis Comitibus Toggicis, loci Advocatis insigniter ditatum. Fuerunt autem primi duo Monachi Cisterciensis Ordinis ex Cœnobio Trub Vallis Eminentis; postea autem fuit numerus Monachorum adauctus, ipsisque Abbas Præfectus ex Cœnobio Trub, primo Abbate demortuo, sub Pontificatu *Eugenii* tertii & Imperio *Conradi III.* Imperatoris Electus fuit *Burcardus* ex ipso fratrum numero. *Nobiles* ipsi de *St. Johanne* habitabant tum in Pago ipso, tum *Vesenæ*; transvectum autem est Monasterium posteris temporibus in *Pagum Sydwald*, ubi nunc nomine *Neü St. Johann* viget; ut in veteri Monasterio unicus duntaxat Monachus resideat, pro redditibus colligendis, & ut officiis sacris horas destinatas vovent; Insignia Monasterii sunt Agnus vexillifer albus in campo cœruleo. In hujus communitatis districtu inter Pagos *Stein* & *S. Johann* sunt rudera *Arcis auf der Burg*.

Pagus
& Mo-
nasterium
D. Johan-
nis vetus.

6 *Wildenhaus*, Filia olim Parochiæ *Gamsensis*, in Parochiam redacta ab Abbate *Huldrico*: supremus Toggii Pagus nobilitatus nativitate Magni Reformatoris *Huldrici Zwinglii*, qui ibi primam vitæ suæ auram traxit ipsis calendis Januarii 1484. Patre *Huldrico Zwinglio*, Loci *Ammanno*, & *Margaretha Meilia*. Fuit olim hic Arx, *die Wilde Burg* cognominata, quæ adhuc in esse fuit A^o. 1468. & olim ab *Eindfidlensi* Cœnobio in Feudum concessum dicitur Comitibus Toggiis.

Wilden-
haus.

LUTISPURG.

TAR VIII

III. *Judicium Kirchbergense*, das Kirch vel Kilchberger *Judicium Kirchbergense.*
Gericht. Prope hunc Pagum A°. 1446. in Bello veteri Tigurino, fuere Comites Jacobus de Lützelstein, Ludovicus de Helffenstein, Johannes de Rechberg tunc Friderici III. Imp. Capitanei Præsidio Tigurino Præfecti, irrupturi in Toggium, fusi à Petermanno de Raron, & Toggiis. In hac Parochia sunt rudera Arcis Nobilium de *Lamprechtshweil*: item *Brunberg*, supra *Rickenbach*.

IV. *Judicium Mosnangense*, das *Mosnanger Gericht*; *Judicium Mosnangense.*
 Parochia *Mosnang*, *Moslingen* (cujus nominis quoque fuere olim Nobiles de *Mosnang*) latè diffusa. Ditioni Tigurinæ & Turgoviæ contermina cum filiis suis, *Brunnen*, *Riedt*, in *Treyen*, *Fridlingen*. In hoc judicio rudera sunt Arcis auf *Rachlis*, supra Pagum *Mosnang*; alius quoque, quæ è Regione est *Veteris Toggenburgi*, im *Hinderhof*, versus Montem *Hörnlin*; porro alius *Hinder bähigen*, bey *Winklen*, ubi limites sunt *Mosnangensis* judicii & *Batzenbeidensis*.

V. *Judicium Krynoviense*, das *Krynauer Gericht.* *Judicium Krynoviense.*

VI. *Judicium Vallis Rinnensis* seu *Rhenanæ*, tum *superioris*, tum *inferioris*, das *Gericht des Oberen und Underen Rinnethals*, *Rinthals.* *Judicium Vallis Rinnensis.*

VII. *Judicium Schwartzzenbacense*, & *Algetshusanum*, *Judicium Schwartzzenbacense, & Algetshusanum.*
 das *Schwartzzenbacher*, & *Algetshauer Gericht.* *Schwartzzenbach* olim oppidum, nunc nobilis Pagus unâ cum Arce seu Castello in imo Toggio situs. Extractum fuit hoc oppidum A°. 1273. ab Imp. Rodolpho Habsburgense, initio sui Regni, occasione motuum Bellicorum inter binos Abbates Sancto Gallenses rivales *Huldricum* de *Güttingen*, & *Henricum* de *Wartenberg*. Eum autem in finem fuit extractum Castellum unâ cum oppido, ut inserviret contra Comites de *Toggenburg*, eorumque irruptiones in *Turgoviam*. Durantibus his motibus, & qui sequebantur, bellicis, fuit *Schwartzzenbachum*, *Wilæ* antagonista, aliquoties & destructum, & reedificatum: ultimam vero ruinam dedit Abbas *Henricus II.* natus de *Ramstein*, qui ab *Alberto* Imp. obtinuit, ut *Schwartzzenbacum* transferretur *Wilam*. Arcem solam retinuit *Jacobus Vogt* de *Frauenfeld*, & ex ruderibus Murorum oppidanorum

norum destructis refarcivit; postea devenit hæc arx jure emtionis ad Henricum Nobilem de Griessenberg, tandemque ad Abbatem.

Paulò supra confluum Thuræ & Glattæ sita erat Arx *Gielsperg*, habitata olim à Nobilibus dictis *Gielen*, *von Gielsperg*, postea Possessoribus Arcium *Gyrsperg* & *Helffenberg* prope *Starnheim*.

Judicium Jonschwylanum. VIII. *Judicium Jonschwylanum*, das *Jonschwyl* Gericht. *Jonschwyl*, *Jonsswyl*, pagus est mixtæ Religionis: in cujus districtu est Arx destructa *Eppenberg*, Nobilium, qui dicti erant *die Meyer von Eppenberg*. Perit hæc arx fulmine icæta sub initium Imperii Caroli V. Arx item adhuc possessa *Feldegg*, supra *Jonschwyl*.

Judicium supra Uzwillanum. IX. *Judicium supra Uzwillanum*, das *Ober Uzweiler* Gericht.

Judicium infra Uzwillanum. X. *Judicium infra Uzwillanum*, das *Nider Uzweiler* Gericht.

Judicium Homburgense. XI. *Judicium Homburgense*, das *Homburger* Gericht, ubi *Homburg* oder *Watt*. In hoc districtu est Arx destructa *Alt Glattburg*, prope *Nider Glatt*; Possessa ante 800. abhinc annos à Nobilibus dictis *Gielen von Glattburg*; occupata A°. 1405. ab Abbatiscellanis & Sancto Gallensibus: mox rursus devenit ad Nobiles, destructa tandem A°. 1485. ab accolis.

Judicium Flawilanum. XII. *Judicium Flawilanum*, das *Flawwyler* Gericht.

Judicium Burgaunum. XIII. *Judicium Burgaunum*, das *Burgauer* Gericht. Prope *Burgau* pagum sunt quoque rudera Arcis.

Judicium Tagersheimense. XIV. *Judicium Tagersheimense*, das *Tägerscher-Degerscher* Gericht. Fuere quoque olim Nobiles de *Tägersheim*.

Judicium Maggenovianum. XV. *Judicium Maggenovianum*, das *Maggenauer*, *Mackenower* Gericht. *Mackenow*, *Magtenow*, *Mägtenow* Cœnobium est sequioris sexus ordinis St. Bernhardi.

Prope *Magdenoviam* sunt quoque rudera Arcis.

Judicium Bichwillanum. XVI. *Judicium Bichwillanum*, das *Gericht zu Bichweil*.

Judicium Liberum. XVII. In imo *Toggio* est dimidium *Judicium Liberum*, das *Fry* Gericht, ex utraque *Thuræ* parte.

Reformata Religio colitur in Parochiis , *Liechtensteig* , *Religio.*
Wattwyl , *Hemberg* , *Kappel* , *Krummenau* , *Nesslau* , *Stein* ,
Alt S. Johann , *Wildenhaus* , *Peterzell* , *Brunnaderen* ,
Mogelsperg , *Helffenschweil* , *Ganderschweil* , *Lutispurg* ,
Pittschweil , *Kilchberg* , *Mossnang* , *Jonschweil* , *Hänau* ,
Niderglatt , *Oberglatt* , *Tägersheim* , *Bichweil* ; ita tamen,
 ut semper ferè immixti sint Pontificii , & aliquando , in supe-
 riori imprimis Provincia Reformati tortiores , in Inferiori au-
 tem Pontificii . Pontificii in Pago *St. Johann* , & superiori
 reliquo Toggio subsunt jurisdictioni Ecclesiasticæ Episcopi Cu-
 riensis , reliquum omne Toggium pertinet ad Episcopatum
 Constantiensem . Fit equidem sæpe , ut Exercitium hoc Re-
 ligionis simultaneum aniam præbeat dissensionibus mutuis , in
 inferiori cum primis Provincia , sicut exempla prostant mo-
 tuum *Kilchbergensium* , *Hänoviensium* &c. sed quoque ligat
 hoc ipsum animos , qui facilius in partes traherentur Libertati
 suæ nocivas , si alterutra ex Provinciis foret hujus , alia illius
 Regionis .

Nimis debile tamen foret hoc simultanei cultus sacri vincu-
 lum , nisi animos Toggiorum firmiter colligaret Juramentum
 generale , *der Land Eid* , quo sese in Comitibus inter se uniunt,
 quodve anteit juramento Fœderali inter Toggios & concives
 suos Suitenses ac Glaronenses inde A° 1440. servato .

Surgit Toggiorum numerus ad 9000. incirca viros , quo- *Toggiorum*
 rum duæ tertiæ partes sunt Reformati , $\frac{1}{3}$ Pontificii . *Numerus.*

Qualitatem soli Toggici quod attrinet , est Provincia infe- *Solum*
 rior fertilis imprimis frumentis , & fructibus Arborum , supe- *Toggicum.*
 rior pratis & pascuis ; ita ut illa huic insuper providere possit
 quoad Frumenta , hæc illi ex superfluo dare Lacticinia . Est
 utraque quidem Provincia montosa , inæqualis in ipsa Valle ,
 sunt tamen juga superioris editiora , inferioris mitiora . Ha-
 betque notabile id beneficium Toggicus Comitatus , ut inferior
 ejus pars Agriculturæ & Arboretis ratione situs commodior se-
 se protendat in linea Meridiana , superior verò alias ratione
 situs eminentioris nonnisi ad pascua utilis sese flectat ita , ut
 suprema portio ab Oriente ferè directâ sit ad Occidentem , &
 propter hanc flexuram majorem admittat caloris gradum , &
 focun-

foecunditatem majorem in omni frugum genere, ut in supremis pagis non delint Agri, Legumina, Cannabis, arbores.

Aqua præcipua.

Aquæ præcipuæ, quæ Toggium irrigant, sunt *Thura*, *Thaurus*, *Taurus*, *Turus*, *Tura*, *Dura*, *Duras*, *Durias*, *d'Ur*, *Dur*, *Thaur*, Flumen rapidum, quod *Turgovix*, *Turgow*, *Thurgow*, nomen dat, ipsum verò primitus juxta *Glareanum* vocatum fuit *die Ur*, postmodum eliso diphthongo *ie*, *d'Ur*, quemadmodum nominare solemus *Rusam*, *d'Rüfs*, *Arolam*, *d'Ar*. Hoc autem nomen obtinuit, uti quoque *Tauri* cognomen, ab insigni sua rapiditate, comparanda cum ferocitate *Taurorum Sylvestrium*, qui *Uren* Germanis nuncupantur. Origo hujus fluvii est in summo *Toggio*, duplex ferè, una *Thuræ*, κατ' ἐξοχήν ita dictæ, in udis pratis infra pagum *Wildenhaus*, loco nominato *im Münsen riedt*, altera *Thuræ albæ*, *der Weissen Thur*, quæ scaturit *im Flifs*, inter altissima juga *des Schaffbergs*, *und Hobensäntis*, confluit utraque quartâ horæ parte supra Pagum *Alt St. Johann*: sed quoque fontibus fluvii hujus adnumerandi sunt tum breves rivuli ex mediis Pratis infra supraque jam nominatum Pagum profilientes, in Mappa visundi, tum rivi alii passim ex jugis Alpium deflui. Inter Pagos *Alt St. Johann*, & *Zum Stein* à sinistris influunt Rivi *Starkenbach* & *Durrenbach*. Prope *Nesslau der Lochbach*, prope *Neü St. Johann die Lutern*, rivus Fluminis æmulus: inter *Sidwald* & *Krummenau der Ennetbüelerbach* & *Hundsbach*: inter *Krummenau* & *Geselbach*, *der Trempelbach* & *Geselbach*: omnes hi à dextro latere: inter *Geselbach* & *Stoken der Steinenbach* à sinistris: Inter *Cappel* & *Watwyl der Olensbach* & *Dorffbach* à dextris: *der Riggenbach* à sinistris. Juxta *Tberg der Steinerthalerbach*, itatim supra *Liechtensteig der Schwendibach*, & infra *der Lederbach*, uterque à dextris: prope *Dietfurt der Dietfurterbach*: à sinistris; è Regione *Lütispurgi* arcis *der Guntzenbach*; itatim supra *Lütispurgum* à dextro latere *Thuræ* suas aquas tradit, *Neccarus*, *der Neckar*, fluvius origines suas habens in Montibus supra *Peterzell*, & perluens porrò integram Vallem *Neccarinam*, *das Neckertal*, cui nomen communicat, ordine autem alluit loca sequen-

sequentia, *Furt, Spreitenbach, Brunnaderen, Neccar, Rennen, Anzenschweil, Gantereschweil.* Inde à Lutispurgo solitaria fere pergit Thura inter Petrarum varios anfractus usque ad ejus confluum cum *Glatta*, prope *Pyram superiorem, Oberbüren, & Gielsperg*, Arcem dirutam. *Glatta* ipsa, *die Glatt*, Fluvius est Toggio quoque adnumerandus, limitaneus nempe Comitatus Toggici, Provinciæ veteris Abbatiss Sancto Gallensis, & ditionis Abbatiscellanæ.

Toggio quoque debetur origo *Murgæ*, Fluvii qui fontes suos habet in Montibus inter Arces Alt-Toggenburg & Waldeck, hinc Vischingam tendit.

Forma Regiminis Toggici hodierni A°. 1709. & 1710. hæc Forma Regiminis Toggici. est:

In rebus toti Toggio communibus judicat

I. Senatus frequentior totius Regionis, *der grosse Land-Rath*, constans vi decreti Comitiorum, *in Kraft Landgemeind'schlusses*, viris 80. quorum medietas est Reformata, altera Pontificia; Eliguntur hi in Provincia superiori ab omnibus Judiciis seu Communitatibus, in inferiori à Parochiis, *im Oberen Amt von allen Gerichts Gemeinden, im Underen von allen Kirchhöhren.* Communitas quævis certum dat numerum pro ratione amplitudinis, vel Juris, 2. 4. 6. ubi Exercitium Religionis est simultaneum, eliguntur junctim ab utraque parte, sine affinitatis, respectu. *Communitates superioris Provinciæ* sunt 1. *Liechtensteig.* 2. *Wattwyl.* 3. *Thurthal.* 4. *Wasser.* 5. *S. Johann.* 6. *Wildhaus.* 7. *Hemberg.* 8. *S. Peterzell.* *Parochiæ* sequuntur. 9. *Büzenschweil.* 10. *Mosnang.* 11. *Kirchberg.* 12. *Jonschweil.* 13. *Henau.* 14. *Niderglatt.* 15. *Oberglatt.* 16. *Magdenau.* 17. *Mogelsperg.* 18. *Helffenschweil.* 19. *Ganderschweil.* 20. *Lütenspurg.* Ita ut in universum ad constituendum Senatum majorem concurrant 20. Communitates. *Judicia* verò, *Gericht*, in toto Toggio sunt 24½. Senatus hujus majoris est, sigillare de libertate communi iervanda. Hic in rebus gravis momenti convocat Comitiam, penes quæ tunc stat concludendi potestas. Secretarii sunt duo, *Landschreiber*, utriusque religionis unus, qui eliguntur ab ipsis Comitibus.

Bini item Thesaurarii, *Landsfeckelmeister*, rursus ex utraque Religione; eliguntur hi ex judicio Regionis, *aus dem Landgericht*; administrant hi alternatim fiscum unus, alter reditus, & expensas: Præsident hi etiam in judicio criminali, singuli pro maleficis suæ religionis

Seligit hic Senatus major ex se ipso 24. duodecim nempe utriusque Religionis, qui vocantur

II *Judicium Regionis*, *das Land Gericht oder Blut Gericht*. decidunt hi res criminales.

Ex his ipsis 24. viris seligit Senatus major 12. alios, sex nempe ex una Religione, qui vocantur

III. *Senatus Regionis minor*, *der kleine Land Rath*, oder *Appellations Rath*, tractant hi res alias minoris momenti, appellationes ex judiciis inferioribus ad se delatas, quæ tamen appellationes locum non inveniunt, nisi inter reum Evangelicum, & accusatorem Pontificium, & vice versa. Observandum nihilominus quoad electionem, non necessario hunc Senatatum componi debere ex judicio præcedenti, sed penes majorem stare Senatatum, unum vel alterum membrum destinare uni duntaxat ex his Judiciis, vel utrique, prouti ipsis videtur.

Ex his 12. viris seligit rursus Senatus major 6. alios, ex quavis Religione 3. nominantur hi

IV. *Commissio Regionis*, *Lands Commission*, oder *Inquisitionis Rath*, examinant hi res Criminales, aliasque graviores usque ad sententiam, & judicant, an casus propositi deferendi sint ad Senatatum majorem, minoremve, vel judicium Regionis.

In omnibus his Senatibus & judiciis Præsidium est ratione Religionis alternum. Observandum insuper, ita dependere electionem vel depositionem membrorum pro tribus posterioribus judiciis à Senatu frequentiori, ut si alterutra Religio habeat quid, quod contradicere possit, & quidem ultra $\frac{1}{2}$. ejus Religionis contradictioni consentiant, decisio expectanda sit ex solo ejusdem Religionis Senatu majori, & altera Religio obstructa sit latam sententiam defendere omnibus viribus.

Judicia inferiora, numero 22, per totam Regionem dispersa,

ſperſa, decidunt res civiles aliasque minoris momenti in ſuis ſingulorum diſtriſtibus obvias.

Conſtituuntur hæc Judicia quotannis, conſtantque communiter ex Ammanno, Judicibus 12. Scriba & Apparitore.

Stat penes quaſdam Communitates jus eligendi abſolutè, alibi proponuntur Abbati 4 unde ſeligere poteſt unum pro Ammanno.

Judicium dimidiam partem dat Princeps, alteram incolæ.

Scribam & apparitorem eligunt Incolæ, ſed ex ipſo eorum corpore.

Regiminis Toggici Statum præſentem optimè, quàm quidem deſcribere potero, ſiſtet ſequens

INSTRUMENTUM PACIS

inter Cantones

TIGURINUM atque BERNENSEM

ex una, &

Principem atque Abbatem

SANCTO GALLENSEM

ex altera parte,

initæ

Bada in Argovia

A. MDCCXVIII.

In Nomine Sanctiſſimæ, Individuæ Trinitatis,
DEI, Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Notum ſit omnibus ac ſingulis. Exortis, communi noſtro tædio, occasione Gravaminum Nationis Toggicæ, inter Helvetiæ Cantoneſinos, Tigurinum, atque Bernenſem ex una, & Principem, Abbatem, Decanum, atque

que Capitulum Cœnobii Sancto Gallensis, ex altera parte, simultatibus quibusdam atque diffidiis, quæ non obstante omni adhibitâ operâ tandem justo DEI judicio, non in Toggio solo, verum & Provincia Abbatis Veteri, in apertum erupere bellum; convenère prænominati Cantones ac Princeps cum Capitulo, singulari ad Pacem propensione moti, ut Deputati, initio quidem publico Charactere destituti, heic, Badæ, Pacis incundæ consilia agitent, tandemque post indefessos labores, Divinâ assistente gratiâ, pro firmandâ Pace, utinam perenni, & restabiliendâ Helveticâ Fide & unione, Articulos sequentes in chartam conjicerent, eâque, quâ à superioribus suis instructi postmodum erant, potestate, servatâ semper arbitrariâ horum ratihabitione, subsisterent.

I. Gaudebit nomine ac jure supremi in Toggio Domini, Princeps & Abbas quilibet Sancto Gallensis, & tenebuntur ei consueta præstare homagia Toggii, reservatis tamen horum Juribus ac Privilegiis. Modum autem, quo lites exortæ decisæ fuerint, sequentes ordine declarabunt articuli.

II. Constabit Senatus Provincialis (der Land-Rath) sexaginta membris, triginta nempe ex Religione Romano-Catholica, & triginta ex Evangelica. Electionis jure gaudebunt in omni Provinciæ districtu communitates ipsæ. Qui hanc obtinebunt dignitatem, ætatem eâ, nisi malefactis indignos se reddiderint, vel impotes facti fuerint, non excident. Penes hunc Senatum stabit, eligere Arbitrum (Obman des Land-Raths) hujusque Vicarium, (Statthalter:) nec non Quæstores, (Seckelmeistere) Vexillarios, (Panner-Statthalter,) servatâ semper Religionis ratione alternâ, Secretarios item, Commissarios, & Nuntios, numero semper pari, asserware sigillum Provinciæ, eoque Decreta sua obfirmare.

III. Munia Senatus hujus Provincialis sunt, invigilare Juribus atque Privilegiis toti Regioni communibus, vel huic illive districtui peculiaribus, ne quid patiantur detrimenti, gravamina circa illa exoritura ad Principem, debitâ observatâ

vatâ reverentiâ , deferre , ejusque opem sollicitare : hâc autem non obtentâ , causæ suæ jus absque ambagibus postulare , locis ad hunc finem destinatis ; stipendia , tributa , & sumtus bellicos indicere , pro rata distribuere , ea calculis subducere , & de iis sibi ipsi rationem reddere , aliaque hujus generis tractare : intereâ tamen haud immiscere se rebus ad Principem , Judiciave hæc illave Regionis speciatim pertinentibus.

IV. Juramento adstringantur Senatus Provincialis membra , ut & Rev^mi Principis & Regionis commoda promoveant , damnaque avertant , Juribus ac Privilegiis Regionis conservandis studiosè invigilent , & obstacula via vel amicabili , vel juris amoveant ; publicis Senatus consiliis vocati frequentes intersint , stipendia atque tributa ex æquo ordinent , & in omnibus his tales se gerant , uti Patriæ salus exigit , bonâ fide , absque fûco.

V. Certo quodam die quotannis semel & ordinarie convocandus est Senatus provincialis , ad tractandum res totius Regionis : quod si tunc incidat quidpiam , quod Principem tangit , notificari id ei , vel ejus Præfecto per duos , tresve Senatores , debitâ reverentiâ , necesse est.

VI. Liberum tamen esto Senatui Provinciali , extra constitutum illum diem , sese colligere , quoties id postulat necessitas , ita tamen , ut ante diem congressus Principis Præfecto notum fiat , crastinâ luce Senatum conventurum esse : quod si & in hujusmodi congressibus occurrat , quod Principis interest , id rursum ei , vel ejus Præfecto significetur necesse est.

VII. Tenetur Senatus Provincialis , Toggii indigenas quovis , quartum supra decimum , & quod excurrit , agentes annum , nec dum Juramento Provinciali (Land-Eyd) adstrictos , per quinquennia citare , & , ut juratione dicta se coram Senatu obligent , adstringere . Hoc ipsum autem Juramentum Provinciale solemniter est renovandum , quoties Concio Populi Toggici (die Landsgemeind) sese congregat ; & eligi simul debet à Concione Vexillarius , (Pannerherr.)

VIII. *Judicii Provinciæ Criminalis (des Landgerichts) forma hæc esto : Præses sit quilibet Toggii Præfectus : Judices ipsos, numero viginti quatuor, constituit Princeps, seligendo ex omni Provinciæ districtu, videlicet ex singulis veteribus viginti & duabus Parochiis unum, binos autem tum ex Lucis Steigâ (Liechtensteig,) tum ex Vavila (Wartweyl:) sint autem hi Judices viri probi, rebus agendis apti, integræ famæ, ex Evangelica Religione duodecim, ex Romano-Catholica totidem.*

IX. *Obligandi sunt hi Judices solenni juramento, ut, quoties convocantur, judicio frequentes intersint, judicentque casus obvios ex æquo, nullâ nisi Justitiæ ratione habitâ, divitibus atque pauperibus, pauperibus atque divitibus, extraneis atque indigenis, nullâ habitâ ratione amoris, vel odii, neque se corrumpi patiantur muneribus aut largitionibus, sed ubique satis DEO faciant & juri, sine personæ, vel Religionis discrimine, bonâ fide absque fuco.*

X. *Haberi & exerceri debet Judicium hoc Criminale nomine & auctoritate Principis.*

XI. *Judicii hujus Criminalis est, sententias ferre in criminalibus, sub fide honoris & juramenti. Constat autem id Præsidi, Præfecto, Judicibus ordinatis viginti & quatuor, cum Provinciæ Secretario (Landſchreiber.) Penes Præfectum & Forum hoc Criminale, tanquam Senatam Regionis à Principe constitutum, porrò stat, ordinare & expedire mandata alia, & Leges, quæ commodum totius Regionis attingent.*

XII. *In causa delictorum Criminalium, quæ vi & tenore legum non postulant pœnam corporalem, sed quidem multam pecuniariam, nemo indigenarum incarcerandus, qui fidejussionis nomine se obligare potest.*

XIII. *In Criminalibus testimonia produci debent coram Præfecto, Secretarii Provinciæ, & binorum ex Judicio Criminali, quorum unus sit Romano Catholicæ Religionis, Evangelicæ alter. Testes autem ipsi ante notificandi sunt in vincula conjecto, quam sub fide juramento deponunt; ut exceptio-*

ceptionibus, si quæ adsint, detur locus, & hunc in suam enuntiata ipsa accusato communicanda. Nemo autem in propria causa accusatoris simul & testis personam agere potest. Pro accusatoribus autem non habendi, qui vi officii sui & juramenti delicta ad judicem deferunt, vel consortes.

XIV. Omnibus Examinibus in Criminalibus, sive Confessiones sint spontaneæ, sive exprimantur tormentis, adsistant Judices supra nominati, quibus moderatum assignari potest salarium.

XV. Quod si inter Examinatores memoratos non conveniat, num habenda sit quæstio de reo, nec ne, deferendum est hujus controversiæ punctum ad dimidium Judicium Criminale, formandum ex pari Romano-Catholicorum & Evangelicorum, senario nempe ex quavis Religione numero.

XVI. Quod si quempiam Judicem ex foro Criminali excludat parentela cum reo, aliave causa, supplendus est exclusorum, vel aliàs absentium, numerus aliis ejusdem Religionis, & pro finali sententia danda complendus integer viginti & quatuor Judicum numerus.

XVII. Discedentibus in causa Criminali in paria vota Judicibus, & dijudicante fortè Præfecto pro graviori pœna, licitum esto, suspensâ executione, reo, suisve, Principis implorare clementiam.

XVIII. Jus aggratiandi Principi absolutè competit.

XIX. Pœnæ omnes pecuniariæ in causis criminalibus à Judicio Criminali definitæ sunt Principis: bonâ verò confiscata omnium maleficorum morti datorum; ut & eorum, qui malitiosâ intentione sibi ipsis necem intulerunt, eorumque fugitivorum, qui pœnam mortis meruere, & jure, si præsentibus forent, sustinerent, eidem Principis fisco sunt adjudicanda: declarat autem se Reverendissimus Princeps, pro sua erga indigenas clementia, paternoque affectu, satis sibi futurum dimidiâ bonorum post sumtus processus ipsius, & æs alienum, soluta, parte, si quidem infortunium tale reciderit in unum ex Toggiis, unius, pluriumve liberorum parentem.

XX. *Stipendia Foro huic Criminali numerabit Princeps: obstrictus autem est hic ipse Principis Senatus Provincialis convocatus ab eo sese congregare, & pro conscientia dictato consulere: destinato floreni stipendio quotidiano iis, qui supra Krumenoviam (Krumenau) infra Rivum Gunzenbach habitant, dimidio autem iis, qui Lucis Steigæ sunt propiores.*

XXI. *Membra Judicii hujus Criminalis non varianda, nisi quem excludat corporis mentisve adversa valetudo, aut vitæ vitium.*

XXII. *Crimina quævis seu intentata seu commissa publicè sunt a competenti iudice judicanda, abolitis tacitis circa illa conventionibus, nisi quis, nemine urgente, facinus confiteatur sponte: & Principi pecuniariæ coërcitiones assignanda.*

XXIII. *Judicum inferiorum juramentum esto idem, quod membrorum Fori Criminalis.*

XXIV. *Ammannorum in Judiciis Inferioribus suggestiones & surrogationes sint conformes juribus, privilegiis & usibus hætenus receptis: eligatur autem Ammannus iis in locis, ubi Communitati nominationis jus competit, die suggestioni dicato, & sequatur Principis ratificatio intra proximos quatuordecim dies.*

XXV. *Judicum pars dimidia eligenda, conformiter Privilegiis & Praxi, a Principe, medietas altera à Communitate, observatâ semper Religionis paritate.*

XXVI. *Apparitor (der Weibel) quia Principis est officialis, Eique vi juramenti addictus, ut res pœna dignas deferat & annuntiet, nulla ratio subest, cur aliter quam more hætenus recepto & suggeratur, & eligatur.*

XXVII. *Scribas quod attinet Judiciorum (die Gerichtschreiber,) proponet Princeps Communitati binos ex ipsa Communitate judiciali (Gerichts Gemeind) huic muneri suffenos, ex quibus jus habet Communitas seligendi unum: hac tamen Lege, ut Apparitore addicto uni Religioni, Scriba sit alterius.*

XXVIII. *Non habent Præfecti, Ybergensis & Schwartzzenbacensis (die Vögte von Yberg und Schwartzzenbach) quod sese immisceant rebus Judicialibus, vel Judicio adsideant, nisi nati sint Toggii.*

XXIX. *A Judiciis Inferioribus non conceditur appellatio in civilibus, nisi causa excedat florenos 15. Hanc summam si exceßerit, non impediri potest à Judicio provocatio.*

XXX. *Judicia annua (die Jahr-Gericht) pro more antiquo haud intermittantur; & tenentur quidem Judicia Inferiora multare delicta & facinora, quæ sui sunt fori, juxta tenorem Legum, Mandatorum, & Constitutionum, viâ juris, partium studio semoto. Ipsæ autem multæ à Judiciis Inferioribus decretæ omnes Principis sunt.*

XXXI. *Delicta hujus generis Inferioribus Judiciis subjecta publicè sunt à competenti Judice judicanda, pro more antiquo, & secretæ circa illa conventiones abolendæ, nisi delinquens, nemine urgente spontaneâ confessione judicationem finalem suæ causæ poscat.*

XXXII. *In talismodi Delictis, quæ Foris inferioribus subsunt, nemo cogendus est ad testimonium contra se ipsum, vel ut juramento se purget: nisi decreverit id, validis rationibus motus, Judex.*

XXXIII. *Executio circa solvenda credita vel debita fieri debet pro ritu & more veteri æstimatione (durch die Schätzung.)*

XXXIV. *Judicium appellatorium (das Appellations Gericht) constabit 12. membris, viris huic muneri aptis, probis, & integræ famæ, ex ipsa Natione Toggica.*

XXXV. *Judicii hujus Præses esto Toggii Præfectus: Hic autem vi præstandi & præstiti in ipsa inauguratione juramenti ad id est obligandus, ut in omni suo judicii tum Provincialis tum Appellatorii Præsidio, procedat absque vel Personarum vel Religionis acceptione.*

XXXVI. *Circa electionem membrorum Judicii Appellatorii observandum, à Principe pendere constitutionem trium Romano-Catholicæ Religionis, & trium Evangelicæ, & à Se-*

natu Provinciali pariter trium ex Evangelica, triumque ex Catholico-Romana, quæ ex proprio Corpore seligere, huicque Judicio admovere potest.

XXXVII. Formula juramenti eadem esto, quæ supra in puncto Judicii Criminalis.

XXXVIII. Stipendium quotidianum his Judicibus Appellatoriis esto florenus, solvendus ex sumtibus pro sententia erogandis (von denen Urtheil Gelteren.)

XXXIX. Nec variandi sunt hi Judices, quamdiu muneri sunt apti, & vitæ probæ, uti supra occasione Judicii Criminalis monuimus.

XL. Terminantur appellationes à Tribunalibus inferioribus factæ in hoc Judicio appellatorio, quod absolutam, & definitivam dat sententiam, à qua ulterius provocare non licet. Excipiuntur Dominia, Dominii Jura, Usuræ fundorum stabilium, aliæque possessiones, quæ alienari vel redimi nequeunt. Permissa item provocatio ad Principem in causa extranei, qui ne quidem in Toggio ulla bona possidet, cum indigena, seu postulator ille sit, seu postulatus: hoc nempe in casu gravato licet appellare ad Principem, seu extraneus is fuerit, seu indigena. Hæ appellationes quotannis bis & semel, pro re nata, in Toggio ipso examinari, & lites terminari debent, nec exigi alii sumtus, quam qui pro sententia appellatoria ordinariè impendi solent. Quod si ipse Princeps morbo aliave causa graviori impeditus judicio huic solemni interesse non poterit, stabit penes eum, rem per unum vel duos delegatos perficere.

XLI. Sententiis in paria vota divisis, stat jus dirimendi penes Præfectum.

XLII. Constitutio Præfecti in Toggio pendet à Principe & Abbate Sancto Gallensi, cui liberum est, Toggium seligere indigenam, vel extraneum.

XLIII. Principis quoque est, Provinciæ tum Secretarium (Land-Screiber) tum Apparitorem (Land-Weibel) eligere ex Natione Toggica; hac tamen conditione, ut non ejusdem sint hi duo Officiales Religionis. Catholico autem Secretario

tario adjungendus Evangelicæ Religionis Substitutus, & vicissim Evangelico Secretario Substitutus Romano-Catholicæ cultui addictus, qui in causis tum Appellatoriis, tum Criminalibus adsit Tribunalibus, & in Protocollo formando Secretarium adjuvet, omnia tamen hæc absque Principis impendio. Nominabit autem Judicium Criminale tres integræ famæ Substituti munere dignos, & liberum erit Principi, ex his unum eligere.

XLIV. Circa Jus Militiæ seu Armorum, & quæ inde pendet, nihil decernit præsens Pacificatio, ne cuiquam jura habenti aut prætendenti sit præjudicio.

XLV. Jus indigenatus nemini concedendum, nisi occasione homagii novo Principi præstandi, & consentiente primùm Principe, dehinc dimidia ad minimum Toggiorum tunc præsentium parte. Ipsi autem, qui recipi postulant, vel præsententes se sistere, vel saltem nomine tenus proponi debent.

XLVI. Jus habitandi nemini concedendum invitâ Communitate.

XLVII. Jus Venationis & Piscationis Principis est, nisi quis tenore singularium Privilegiorum id possideat.

XLVIII. Toggiis omnibus & singulis jus mercaturæ, salis commercio non excepto, est liberum.

XLIX. Fundorum venundatio in manus mortuas, unde redemptio non datur, nemini concedenda. Casu etiam quo per Testamentum, Proscriptiones (Auffähle) Dotem, vel jure hereditatis eò reciderint, liberum esto indigenis præviâ æstimatione sub fide juramenti factâ fundos sibi appropriare. Ast Principi ipsi nemo obstaculo sit, si quidem is possessiones in Toggio emtionis jure sibi comparare velit, hæc additâ cautione, ne talia bona incorporentur Monasterio D. Johannis, vel quovis alio modo incidere possint in manus alias mortuas, vel in Feuda converti, sed occupentur à Laicis.

L. Pollicitatur Rev. Princeps, se neque Vestigalia nova, aut telonia ad Vias, Pontes, (Zölle Brücken- noch Weggelter) indicturum, quæ quovis modo Toggus gravamini esse possint, aut præjudicio, neque indicta hæctenus ad altiorum gradum evecturum.

LI. *Volunt jura Toggii, ut quilibet propriis suis bonis absque detractu migret, quocunque lubet: bona verò quod attinet hereditario jure, vel alio, acquisita, de iis detractus solvi, ejusque media pars fisco Principis, Provinciæ altera inferri debet.*

LII. *Pari modo solvi debent jura indigenatus, mediâ unâ parte fisco Principis, alterâ Provinciæ adjudicatâ; quo ipso tamen nihil præjudicatur introitui solvendo illi Communitati, cui novus indigena accedere in animo habet.*

LIII. *Quæ propter Toggium solvuntur Pensiones, mediâ suâ parte Principis, alterâ Provinciæ fisco inferuntur.*

LIV. *Portio illa, quæ Provinciæ est, neutiquam in usum cedat hujus illiusve sacri cultus, sed quidem in communem & civilem Provinciæ.*

LV. *Nulla, nisi gravi urgente necessitate, nova erigantur molendina, neque Fabrorum Ferrariorum officinæ, neque olei pressoriæ, neque Balnearia. Si quis horum quidpiam desideret, quispiam vero alius id vel non necessarium, vel sibi onerosum reputans sese opponeret, examini subiciet accurato Forum & necessitatem, & quod prætenditur onus, enuntiatio autem sub juramenti fide facta deferenda est ad Principem, cujus est, Privilegia circa talismodi structuras largiri: absque quod structuræ veteres novis graventur oneribus.*

LVI. *Diversoria privilegiata (die Taverne-Wirthshäuser,) quod attinet, inquiretur eorum numerus, locus, & necessitas à Præfeto & judicio Provinciali, item quid quodvis Principi recognitionis loco solvendum habeat quotannis, quod tributum uti nec intendi, neque Religionis ulla diversitas in considerationem venire debet.*

LVII. *Feuda inscriptione renovanda (die Einschreib-Lehen) quæ diplomate Feudali non opus habent, non redduntur caduca, licet cliens fiduciarius consuetam receptionem prætermittat: mulctetur autem talis pro prima vice duplicatione Laudemii: postea verò quoties hic neglectus contigerit cunque, multæ loco petendus pro rata possessionis ratione centesimus florenus.*

LVIII. *In omnibus prædictis causis forensibus sicuti Dynastis, Mosnangensi, Eppenbergenſi, Magdenoviensi, Krynoviensi, (denen Particular Gerichts Herren, Mosnang, Eppenberg, Magdenau, Krynau:) & si qui fuerint alii, partium nunc paciscentium munere haud defuncti, sua singulis jura authentica solemniter reservantur, iisque nihil præjudicio statutum, ita in omnibus his Dynastiis, ubi simultaneum est Religionis exercitium, modo sub aliis punctis jam explanato observari debent jura, & paritas Religionis.*

LIX. *Reservantur item expressis terminis oppidi Lucisteigæ jura & privilegia singularia, suis diplomatibus, & consuetudine antiqua fundata: hac quidem lege, ut & Sculteti munus utriusque religionis civibus sit alternum, eademque paritas in ordinatione Senatus, Fori civilis, aliisque officiis observari debeat.*

LX. *Quod si & his illisve Communitatibus, vel etiam privatis, sua forent singularia jura, in præcedentibus articulis haud memorata, diplomatibus firmata, manebunt & hæc illibata, atque illæsa.*

LXI. *Omnes Sententiæ, & Decreta à quibuscunque foris, qualitercunque constitutis, ad hunc usque diem facta, privatae item conventiones absque præjudicio tertii transactæ, in suo manebunt & pleno quidem vigore, absque quòd vel aboleri, vel immutari queant: atque proin decisa quævis stabunt decisa, iis duntaxat casibus exceptis, quibus Abbatiae jura vel fundos fortè tetigisset judex. Approbantur item & confirmantur rationes circa impensas durante processu & motibus bellicis factas initæ, eo modo, quo examini eas subjecit, & ratificavit Senatus Provincialis, ita ut absque ulteriori vel inquisitione vel obstaculo in dispartendis iis locum habeant præter morem receptum Conventiones & Sententiæ de Annis 1513. & 1514.*

LXII. *Plena tandem sancitur & rata habetur ex omni parte Amnestia, seu æterna omnium earum rerum oblivio, quæ inde à primordio litium exortarum, & durantibus bellicis motibus, ad hunc usque diem cunque acta fuere, ut non sub ullo prætextu ulli vel quoad corpus, vel bona, memoratis*

de causis , actio intentari unquam possit. Multas quod concernit & impensas , quæ cives Sex Wattwilanos , Vexilliferum Pöschium , hujus filium Jacobum Pöschium , Apparitorem totius provinciæ Germannum , & hæreditatem Kellerianam attinent , abolerentur ille & eraduntur penitus , ut nemo non indigenarum possessionibus suis in familia sua libere & tranquille frui queat.

LXIII. *Causam Religionis quod attinet , & transactiones circa eam , (den Religions oder Landsfriden) conceditur duntaxat , in universo quidem Toggio , cultus Romano-Catholici & Evangelici exercitium , idque plenarium , & liberimum , in omni utriusque cultus parte , cum omnibus dependentiis , ut nemo unquam hos illosve turbare possit.*

LXIV. *Quemadmodum autem Evangelici , Romano-Catholico-cultum , Ritus , Ceremonias , aliaque inde pendentia , quoad modum , formam , ordinem , circumscribere , aut illis obstaculo esse non possunt : ita neque aliis conceditur , Evangelicos turbare in suo cultu , Ritibus , Ceremoniis , & aliis rebus inde pendentibus , aut modum , formam vel ordinem præscribere , vel quoad dies festos , prouti à Catholicis observantur , illis incommodo esse : ut quoad Dogmata confessioni Helveticæ porro adherere , & ritus nunc usitatos servare possint.*

LXV. *Ordinabuntur horæ cultui sacro dicatæ , ubi id nondum effectui datum , absque morâ : & gravi pœnâ sancitur , ut nemo alterum pro cathedrâ , vel aliâ quavis occasione , propter Religionem conviciis aut maledictis proscindere possit.*

LXVI. *Conceditur pastoribus Evangelicis & Consistoriis necessaria Disciplina Ecclesiastica , quatenus ea consistit in constitutione , & seria ad vitæ correctionem admonitione : ita tamen , ut hoc disciplinæ exercitium haud transeat in jurisdictionem. Injungitur iisdem sedula cura scholarum , ut in iis proficere possit tenera ætas non solum legendo , scribendo , & cantando , sed & circa principia Religionis , & fidei articulos bene erudiri.*

LXVII. Pastores Evangelici non visitabuntur, nisi a sua Religionis sociis, neque amandabuntur ad præbendas alias invitati, quam diu quidem cætibus suis doctrinâ purâ & vitâ devotâ præsent. Omittenda quoque posthac phrasis juramento hæctenus inserta, Principi obedire in omnibus, dem Fürsten in allem gehorsam zu seyn.

LXVIII. Viduis & pupillis dandi tutores sue Religionis, quorum ut & proximè cognatorum curæ educatio committenda.

LXIX. Sicubi hujus illiusve Religionis assecla propriis sumptibus nova templa erigere, vel præbendas fundare in animo habent, licitum hoc illis esto: præmissa inter utriusque cultus Socios conventionem amicabili circa structuram templi veteris: Dissidentes verò in contrarias partes conciliare poterunt viri quatuor probi, ex utraque parte scilicet ad hunc finem rogati bini: dispersis & his arbitris in paria vota, poterit horum quivis proponere tertium, qui probatæ sit fidei, & à partium studio remotus: ex his autem noviter accedentibus unus est sorte pro arbitro seligendus, qui pro litis terminatione alterutram ab arbitris latam sententiam sub fide juramenti seligendam habet, meliorem nempe sibi visam. Licitum quoque esto alterutri Religioni structuram quampiam Templi cultui utrique communem ampliare, sed propriis sumptibus, & absque alterius Religionis vel præjudicio, vel damno.

LXX. Ordinatio & dispartitio bonorum Ecclesiis & Præbendis destinatarum (Kirchen und Pfrund-Güter) manebit in posterum talis, qualis vel olim, vel durante hac Pacis negotiatione facta, ut posthac nullæ ampliùs vel divisiones talium bonorum, vel novæ conventiones locum habere possint.

LXXI. Si quæ Reformatæ Religionis persona pro matrimonio promisso servando postuletur, vel maritata gravium causarum prætextu Divortium petat, tentabunt Decanus, Pastor, & Politici Assesores Synodi, in unum congregati, causas postulationis factæ, vel etiam Divortii quasi amicè conciliare: dabunt autem, hac conciliatione frustra
ten.

tentatâ , sententiam definitivam & ultimam , ita tamen , ut res mulctâ vel pœnâ dignæ ad competentem deferantur Judicem.

LXXII. *Mulctæ pro dispensatione in tertio cognationis gradu erogandæ circumscribuntur ita , ut qui incirca quinquies mille , vel plures possident florenos , solvendos habeant quinquaginta : viginti , qui in potestate habent millenos , & ultra ad quinquies mille : pro rata , quorum bona ad millenarium florenorum numerum non adscendunt ; pauperes verò tractandi sunt clementer.*

LXXIII. *Synodus Toggii Evangelica in hoc , quo nunc est , statu consistet porrò , tractabit autem ea , & sola quidem , res Religionis & Ecclesiæ juxta normam statutorum , quibus nunc gaudent , Synodaliū.*

LXXIV. *Jus Patronatus circa præbendas manebit tale , quale dant diplomata , Privilegia à Principe agnita , & consuetudines. Gaudebunt & Romano Catholici Toggii aliis , quàm quidem sit , juribus , si quid pro se intra trium abhinc annorum spatium demonstrare poterunt.*

LXXV. *Vacante in Toggio præbendâ quadam Evangelicâ , & Principe vel hujus Præfecto de hac re certiore , ut quidem decet , reddito , cœtus absque impedimento ullo seligere sibi potest Pastorem in una ex civitatibus Evangelicis , qui quidem in una ex quatuor civitatibus Helvetiæ Evangelicis sit pro Ministerio examinatus , atque ad id admissus , huncque unâ cum probæ vitæ testimoniis Principi hujusve Præfecto ad confirmandum præsentare ; additâ hac cautione , ut ex uno Cantone admittatur nisi tertia omnium pars : Eandem tertiam partem explere poterunt Toggii ipsi , si qui adsint , Ministerio apti , lege ante expositâ examinati , & ad Ministerium admissi.*

LXXVI. *Sancitum porrò est inter partes , ut obtentâ Pacificationis hujus ratificatione , illa protinus detur effectui , & homagium subsequatur. Quod si verò post executionem hujus Pacti , circa hoc ipsum , & puncta in eo contenta , insperatæ oriantur simultates atque dissensiones , seliget pro terminatione litium Princeps tres ex tredecim Helvetiæ*

Cantonibus, & Toggii tres alios, quibus sex, observatâ Religionis & votorum paritate, incumbet, aut conciliare partes dissentientes amicabili modo, aut juridicâ viâ, pro antiquo Helveticæ gentis more, litem dirimere, si amicæ compositioni nullus sit locus. Cautum inprimis esto, in omnibus inter Principem & Toggios orituris forte causis controversis, nemini permissam fore viam facti, sed quidem observandum modum vel amicæ compositionis, vel juridicæ definitionis, nec ad interim mutandam rerum faciem inde ab hac præsentî pacificatione.

LXXVII. Pacem Religionis quod attinet in Jurisdictionibus magis minusve bassis Principi Sancto Gallensi in Landgraviatu Turgoviæ & Vallis Rhexuscæ subjectis, observari ea debet eodem præcise modo, quem præscribit Pacificatio religiosa inter Cantones A. 1712. Aroviæ facta, ita ut omnes in hac sanciti articuli, prouti nunc sunt introducti, non excepto ullo, pro præsentî & futuro, plenum vigorem à partibus nunc paciscentibus nanciscantur.

LXXVIII. Non habent iidem, quod quidpiam ullo sub prætextu sumtuum Bello nupero impensorum solvant, hoc ipso tamen nil præjudicatur creditori cuiusvis legitima debitorum suorum jura prætendenti. Extendit se ad eosdem subditos plenaria amnestia omnium eorum, quibus inde ab initio Belli præteriti ad hunc usque diem fortè contra Principem peccarunt, ut nemo hac de causa vel verbis laceffiri, vel actionibus infestari possit.

LXXIX. Præfecturas quod attinet extra memorata Judicia sitas, quales sunt oppidum & Præfectura Wilensis (Statt und Amt Wyl) Rorschacensis, Gossoviensis, und das Hofmeister Amt, immunes & harum subditi sunt ab impensis bellicis, amnestiæ plenæ participes, quo ipso tamen reservantur iterum creditoribus legitimæ suæ prætensiones, harumque jura.

LXXX. Præsupposito, nil egisse D^m Intendentes (qui partim Wila, partim S. Galli nomine Cantonum Tigurini & Bernensis sceptrum tenuere) quod vel juribus, vel fundis principis præjudicio esse possit, statutum quoque, ut illorum

Et aliorum Tribunalium sententiæ interea temporis latæ, Et quicquid controversi vel amicè composuerunt, vel juridicâ viâ terminarunt, ratum maneat Et firmum. Quicquid item terrarum ex feudo fuit cœmtum, Et structuræ Templi Evangelici in Schönholtzerswylen, Et pro appartenentiis fuit impensum, salvo emphytheuseos jure, in reliquis fundis quærendo.

LXXXI. Insecutâ Pacificationis hujus ratificatione, pro qua cuique parti spatium binorum mensum conceditur, decedent Cantones bini de Possessione Provinciæ veteris, Judiciorum Turgoviæ Et Vallis Rhexusæ, omnium inde pendentium Immunitatum ac Furium, omnium item reddituum, usurarum, decimarum, censuum, aliorumve jurium, intra extrave terras subditas, eo planè modo, quo hæc omnia possederunt ipsi, possidentque adhuc, Principique Sancto-Gallensi extradent: Excipiuntur ea, circa quæ in præsentî tractatu aliter disponere visum fuit.

LXXXII. Toggiis, postquam omni in hoc tractatu stipulata effectui dederint, eò quidem usque, ut Senatium Provinciale, cum sua quota Judicum pro Foro appellationis, ante homagii præstationem nominaverint, prælegetur in ipso actu solenni homagii, à Principe intra quatuordecim à ratificatione dies suscipiendi, in concionem nempe congregatis, Pacificatio hæc unâ cum Ratificatione, quo factò obstringent sese jurejurando ad obsequium erga Principem, Et denominabit Princeps intra tres dies proximè sequentes Officiales, Judices Provinciæ ac Appellatorii Fori: Redibitque ad eò Princeps Et Abbas Cænobii Sancto Gallensis ad tranquillam, Et pacto conformem, Comitatus Toggii possessionem: manus dantibus binis Cantonibus.

LXXXIII. Pax nunc stabilita, ut tantò esset firmior Et durabilior, neve occasione litium (quas DEUS clementer avertat!) inter vicinos status fortè emergentium quoquo modo debilitaretur, obligant sese Canto Abbatiscellanus Extra Rodanus, Princeps Et Abbas Sancto Gallensis Et Civitas Sancto Gallensis, pacto mutuo promissorio, bonâ fide Helveticâ, Et expressis terminis, ut neutra pars erga alteram,

qua-

qualemcunque ob causam viâ facti, vel hostiliter procedere velit: Exorientibus inter hosce status litibus circa pacta mutua, & jura in iis contenta, vel horum pactorum explanationem, deferet pars læsa sive oretenus, sive scriptis, pro rei natura, gravamina sua ad partem lædentem, petendo satisfactionem, modo vicinos & amicos decenti, ac præstolando responsum necessitudini atque justitiæ congruum: interim verò provocacione ad jus factâ nemo procedet viâ facti, & gaudebit qualibet ex Dissidentibus partibus iis juribus, possessionibus, & consuetudinibus, quas habuit ante exortam litem: quod si hæ partes litigantes amicè inter se convenire nequeant, promovenda est res controversa ad amicam ulteriorem compositionem, vel legalem terminationem, ita, ut cuilibet parti incumbat, binos ex Helvetiæ Cantonibus seligere pro lubitu, ut hi per deputatos Senatores & paria vota litem controversam dirimant, absque quod huic illive parti litiganti ulterius sese opponere liceat; habebuntque Cantones mediatores, qui vel amicè composuerunt, vel legalem sententiam dederunt, jus atque potestatem, tanquam vindices, obligandi partem obstinatam, quæ sententiæ lætæ magis minusve & viâ facti sese opponere vellet, vel amicè, vel per media fortiora mageve seria, tum ad sententiæ acceptationem, tum ad refundendos parti læsæ sumtus reparandave damna.

LXXXIV. *Conventum inter tres nunc paciscentes Status vicinos, ut oblivioni æternæ tradatur pro nunc & futuro omne id molestiæ, tædii, atque odii, quod inter illos, & usque huc exarsit, & inter nominatos tres Status nova fundetur, atque proporro colatur amicitia sincera, haud fucata, ad quam ex omni parte colendam subditi seriis exhortationibus stimulari debent.*

LXXXV. *Aboliturum vectigal in Lanquat quod concernit, manebit res in eo statu, quo nunc est, usque ad vel amicam compositionem, vel juridicam definitionem, intra annum terminandam.*

Partes contrahentes, Cantones nempe Tigurinus atque Bernensis ex una, & Princeps ac Abbas, cum Decano &

Capitulo, Sancto Gallensis ex altera parte, quemadmodum tractatum hunc pacis promittunt pro se & posteris, & bonâ quidem fide, sanctè observare in singulis articulis & integra summa, nec pati, ut ei veniatur contra: ita pariter obligant se ad mutua pro illius defensione auxilia: omnia hæc vi præsentis Diplomatis, cujus tres copię ejusdem prorsus tenoris expeditæ & infra subscriptorum Pacificatorum manu atque sigillis confirmatæ sunt: Badæ in Argovia, Mercurii die decimo & quinto Junii, Anno à nato Salvatore JESU CHRISTO millesimo, septingentesimo & decimo octavo.

(L.S.) Joh. Jacobus Huldricus, Proconsul & Ordinarii Senatus Reip. Tigurinae.

(L.S.) Joh. Henricus Hirzelius, Proconsul & Ordinarii Senatus Reip. Tigurinae.

(L.S.) J. F. Willading, Dynasta in Urthenen & Mattstetten, Scultetus Reip. Bernensis.

(L.S.) Joh. Anthonius Tillier, Vexillifer & Ordinarii Senatus Reip. Bernensis.

(L.S.) Josephus Anthonius Pundtiner, de Brg. Principis & Abbatis Sancto Gallensis Consiliarius & Cancellarius.

(L.S.) Gallus Anthonius, Baro de Turre, Principis & Abbatis Sancto Gallensis, Præfectus in Romishom.

RATIFICATIO PACIS

ex parte

Ill^{mæ} Reipublicæ Tigurinæ.

Nos Consul, Senatus ordinarius & frequentior Civitatis Tigurinæ, notum facimus. Postquam nostri in impero congressu Badae uniti Con-Senatores & Pacificatores Amplissimi, Consultissimi & Nobilissimi Dⁿ. Joh. Jacobus Huldricus, Proconsul, & Dⁿ. Joh. Henricus Hirzelius, Proconsul, cum Reverendissimi Principis & Abbatis noviter electi Josephi, nec non Decani & Capituli Abbatie Sancto Gallensis Dⁿⁱ Pacificatoribus, convenere die 15. Jun. Anni currentis circa Articulos Pacis ad Statuum ipsorum Ratihabitionem usque, Sanciendæ inter Ill^{mas} Respp. Bernensem & Nostram ex una parte, & Rev^{mum} Principem & Dominum Abbatem, Decanum & Capitulum Abbatie Sancto Gallensis ex altera, & expeditis prius tribus ejusdem tenoris Exemplaribus ad singulos tres Status, tandemque plenâ potestate obtentâ subscripserunt, & sigillis suis confirmarunt. Nos etiam revisione factâ & omnibus benè ponderatis Tractatum illum Pacis Divinâ favente Gratiâ sancitum approbavimus, ratificavimus, & confirmavimus in omnibus suis punctis, articulis & clausulis: approbamus in totum, ratificamus & confirmamus, pro nobis, & posteris nostris, spondentes sub juramento Helveticæ fidei omnium in dicto Tractatu Punctorum, Articulorum & Clausularum sinceram observantiam, & fidissimam attentionem. In fidem hujus & ulteriorem confirmationem præsentis Ratificationis sigillum Civitatis nostræ secretum imprimi curavimus, Jovis die 11. Aug. Anno à Nativitate Salvatoris JESU CHRISTI millesimo, septingentesimo & decimo octavo.

(L.S.)

Eeee 3

RATI-

R A T I F I C A T I O P A C I S

ex parte

Illma Reipubl. Bernensis.

Nos Scultetus, Senatus Ordinarius & frequentior Civitatis Bernensis, notum facimus. Postquam inter Ill. Respp. Tigurinam & nostram ex una parte, & Rev^{um} Principem & Dominum Abbatem, Decanum & Capitulum Abbatiae Sancto Gallensis ex altera, ortæ fuere simultates & dissensiones, eæque in apparatus bellicos progressæ in apertum erupere bellum, hoc autem amicâ conventionem d. 5. Jan. Badæ cœpta, 5. Maji reassumtâ, favente Divinâ Gratia, per Deputatos illuc D^{no} Plenipotentiarios fuit sopitum, articulis Pacis ad ratificandum chartæ consignatis, & d. 15. Jun. anni currentis subscriptis, ac sigillo firmatis, approbavimus nos, ratificavimus, & confirmavimus memoratum Pacificationis Tractatum in omnibus suis punctis & articulis, atque integrâ summâ. Omnia autem hæc vi præsentis Ratificationis pro ulteriori confirmatione sigillo civitatis nostræ p^{uniuntur} d. 12. Aug. 1718.

(L.S.)

RATI-

RATIFICATIO PACIS

ex parte

Rev^{mi} Principis & Abbatis, Decani & Capituli
Abbatiae Sancto Gallensis.

Nos DEI Gratia Josephus, S. Romani Imperii Princeps, Abbas Cœnobii Sancto Gallensis, quod immediate Sedi Sanctæ Romanæ est subiectum, Benedictini Ordinis, Annuntiationis Divæ Virginis Mariæ Eques &c. Nosque Decanus & Capitulum Abbatiae Sancto Gallensis notum facimus omnibus. Postquam pro sopiendis motibus bellicis, & terminandis dissensionibus, inter Ill. Cantones Tigurinum, atque Bernensem ex una, & Nos ex altera parte Badæ inchoata d. 5. Jan. currentis anni, & 5. Maji reasumpta Pacificatio per nostros hunc in finem Deputatos & plenâ potestate instructos eodumque fuit deducta, chartis consignata, tandemque 5. Jun. subscripta, & sigillis munita, ut non deesset nisi ultima nostra Ratificatio; Nos nunc Tractatum illum Pacis in omni articulorum summâ in solidum approbamus, ratihabemus, & confirmamus, vi propriæ nostræ manus subscriptionis, atque sigillo Abbatis & Capituli. Data hæc & Acta in Castello nostro Neü Ravenspurg. d. 5. Aug. 1718.

Josephus Abb.

(L.S.)

P. Jodocus Decanus.

(L.S.)

Operæ pretium duco, adnectere huic Itineri consuetaria, quæ ex observationibus meis circa Aëris Dilatationem Actis Societatis Regiæ Scientiarum 1711. p. 156. inseruit Celeberr. Maraldi.

Non-

*Nouvelles Experiences sur la Dilatation de l'air ,
faites par MR SCHEUCHZER ,
sur les Montagnes des Suisses , avec des Reflexions
par MR MARALDI.*

Mr. Scheuchzer a envoyé à Monfr. L'Abbé Bignon plusieurs Observations sur la Dilatation de l'air , qu'il a faites sur les Montagnes des Suisses pendant le mois de Septembre de l'année 1710.

Nous avons prié M^r. Scheuchzer de faire ces Observations pour connoître si à ces grandes hauteurs l'air s'y dilate avec la mesme proportion , qu'il se dilate près du Niveau de la Mer. Il a observé avec un Tube long de 33. pouces du pied de Paris , & de deux lignes de Diametre à sept stations differentes, la hauteur du Mercure dans le vuide , & il a fait à chaque station les Observations ordinaires de la dilatation de l'air , en laissant dans le Tube premierement trois pouces d'air naturel , après six , ainsi de suite , de trois en trois pouces jusqu'à trente. Il a mesuré exactement en pouces , en lignes & en parties de lignes la hauteur où le Mercure restoit dans le Tube après la dilatation , de mesme que l'étendue qui occupoit l'air dilaté après le renversement.

Dans la plus basse de ces stations le Mercure estoit suspendu dans le vuide à 26. pouces 7. lignes $\frac{1}{2}$. Dans la plus haute il étoit à 21. pouces , 6. lignes , de sorte que la difference de hauteur du Mercure dans le vuide à été de 5. pouces. Pour connoître , si la regle ordinaire avec laquelle l'air se dilate parmi nous , est conforme aux Observations de M^r. Scheuchzer , j'ay calculé suivant cette regle l'espace que l'air devoit occuper dans le Tube après la dilatation , j'ay fait ce calcul pour toutes ces Observations , & j'ay comparé l'un avec l'autre dans une Table à part.

Il paroît par cette comparaison , que le calcul ne s'accorde avec les Observations que dans la dilatation qui
repond

repond aux trois premieres poudes d'air naturel. Dans les autres la dilatation que l'air par l'Observation est moindre que par la regle jusqu'au 18. pouce d'air Naturel, où la dilatation observée s'accorde à une ou deux lignes près avec celle qui est calculée par la regle. Depuis le 18°. pouce jusqu'au 30°. d'air naturel la dilatation observée est toujours plus grande que la calculée, au contraire de ce qui s'est trouvé dans les premiers 18. poudes. Le plus grand excès du Calcul sur l'Observation qui s'est trouvé au 9°. & au 10°. pouce est de 8. à 9. lignes, & le plus grand défaut du calcul à l'égard de l'Observation est de 10. à 11. lignes, qui repond au 24°. & au 27°. pouce d'air naturel. Ce qui fait voir qu'à les grandes hauteurs l'air ne s'y dilate pas avec la mesme regle qui s'observe proche du niveau de la Mer: & par consequent qu'elle n'est pas generale pour toute l'étendue de l'air qui est dans un mesme climat.

Nous avons remarqué dans les Memoires de l'Academie de l'année 1709, que cette regle ne s'observe pas non plus à l'égard de l'air situé à peu près à la mesme distance du niveau de la Mer, dans un autre climat fort different du nostre, comme est celuy de Malaca dans les Indes Orientales. Dans cet endroit par des Observations semblables à celles de Mr. Scheuchzer trois poudes d'air naturel, après la dilatation ont occupé dans le Tube un espace de 7. poudes 5. lignes, au lieu que suivant la regle il devoit occuper 9. poudes 6. lignes $\frac{1}{2}$. La difference entre l'Observation & la regle est de deux poudes une ligne, six poudes d'air naturel, après la dilatation ont occupé 10. poudes 9. lignes, par la regle, la dilatation devoit etre 13. poudes 3. lignes, la difference est deux poudes 5. lignes, donc la dilatation observée est moindre que la calculée. Il en est de mesme des plusieurs autres Observations faites à Malaca, & calculées dans ce Memoire; Ce qui fait voir dans l'air de Malaca une dilatation bien differente de celle qui arrive au nostre, & mesme plus grande que celle qui résulte des Observations de Mr. Scheuchzer.

Il y a quelque conformité entre les Observations de Ma-

laca & celles de Zurich. A Malaca, où la dilatation de l'air est fort différente de celle qui s'observe à Paris, la variation du Mercure dans le Barometre est plus petite qu'à Paris. Il en est de mesme des Observations de Zurich, la dilatation de l'air se fait d'une maniere différente qu'à Paris, & la variation du Mercure dans le Barometre est plus petite que celle qui arrive à Paris & à Gennes. Il est vray qu'à Malaca la dilatation se fait d'une autre maniere, qu'elle ne se fait à Zurich: car à Malaca la dilatation observée est toujours plus petite, que celle qui resulte du Calcul, au lieu que par les Observations de Mr. Scheuchzer la dilatation observée est plus petite, que la calculée, jusqu'à un certain terme, ensuite elle est plus grande. C'est une chose digne de remarque; dans le lieu le plus bas où Mr. Scheuchzer a fait ses observations; la dilatation de l'air se fait d'une maniere différente de ce qu'elle se fait à Paris, quoy qu'entre ces lieux & Paris il n'y ait qu'une différence de hauteur qui repond à environ deux pouces de Mercure dans le Barometre, & cependant l'air se dilate de la mesme maniere dans les stations où Mr. Scheuchzer a observé, quoy qu'entre le lieu le plus bas & le plus haut de ces Observations il y ait une différence de hauteur, qui repond à plus de cinq pouces de Mercure, d'où l'on pourroit inferer, que dans un mesme climat l'air proche de la surface de la terre change sensiblement dans une petite hauteur, & qu'il est plus uniforme dans une grande étendue loin de la surface de la Terre.

Mr. Scheuchzer ayant fait des Experiences dans une mine d'acier où l'air estoit chaud, à cause du grand feu qu'on y faisoit pour fondre la mine qui est fort dure, a trouvé dans cette mine la hauteur du Mercure dans le vuide & la dilatation de l'air la mesme que celle qu'il a trouvée par des Observations faites au mesme endroit hors de la mine & à l'air libre, ce qui s'accorde avec les experiences rapportées dans les Memoires de l'Academie de 1709. par lesquelles il paroît qu'une grande chaleur comme est celle de l'eau bouillante ne fait pas varier sensiblement la dilatation de l'air.

Illustrabit hæc porro sequens Tabula.

Altitudo
Mercur.

	Wesen.	Tigurum.	Fodinæ Chalybis Sarunet.	Auf Enne- fwen.	Auf Scherff.	Auf dem Blatten- stock.
	26. dig. 7. lin.	26. dig. 4. lin.	24. dig. 4. lin.	23. 10.	21. 8.	21. 6.
	Digiti Dig. lin.	Aëris dilata- ti. dig. lin.				
	11. $1\frac{1}{4}$. calc.	12. 3. C.	13. 1. C.	13. 6. C.	14. 8. C.	14. 7. C.
3	12. 1. obf.	12. 6. O.	13. 1. O.	13. 6. O.	14. 6. O.	14. 6. O.
	$1\frac{1}{4}$. diff.	3. diff.	0. diff.	0. diff.	2. diff.	1. diff.
	15. 6. C.	15. $10\frac{1}{4}$. C.	16. 4. C.	16. 7. C.	17. 6. C.	17. 6. C.
6	15. 3. O.	15. 7. O.	16. 1. O.	16. 4. O.	17. 3. O.	17. 3. O.
	3. diff.	3. diff.	3. diff.	3. diff.	3. diff.	3. diff.
	18. 4. C.	18. 7. C.	19. 0. C.	19. 2.	20. 1. C.	20. 1. C.
9	17. 8. O.	18. 0. O.	18. 5. O.	18. 7.	19. 6. O.	19. 6. O.
	8. diff.	7. diff.	7. diff.	7. diff.	7. diff.	7. diff.
	20. 9. C.	20. 11. C.	20. 10. C.	21. 4. C.	22. $0\frac{1}{2}$. C.	21. 10. C.
12	10. 0. O.	20. 3. O.	20. 7. O.	20. 9. O.	21. 6. O.	21. $\frac{5}{7}$. O.
	9. diff.	8. diff.	3. diff.	7. diff.	6. diff.	5. diff.
	22. 8. C.	23. $0\frac{1}{2}$. C.	23. 2. C.	23. 3. C.	23. 3. C.	
15	22. 3. O.	22. 6. O.	22. 9. O.	22. 9. O.	22. 9. O.	
	5. diff.	$6\frac{1}{2}$. diff.	5. diff.	5. diff.	6. diff.	13. $4\frac{1}{2}$. O.
	25. 0. C.	24. 9. C.	25. 0. C.	25. 2. C.	25. 4. C.	25. 6. C.
18	24. 10. O.	24. 8. O.	24. 10. O.	25. 0. O.	25. 3. O.	25. 3. O.
	2. diff.	1. diff.	2. diff.	2. diff.	1. diff.	3. diff.

Aër ordinarius in Tubo relictus.

Altitudo Mercur.	Weten.	Tigu- rum.	Fodinæ Chalybis Sarunet.	Auf Enne- fewen.	Auf Scherff.	Auf dem Blatten- stock.
21	26. 4 C.	26. 7½ C.	26. 8. C.	26. 8. C.	26. II. C.	27. I. C.
	26. 8. O.	27. 0. O.	27. 0. O.	26. 10. O.	27. I. O.	27. 3. O.
	4. diff.	4½. diff.	4. diff.	2. diff.	2. diff.	2. diff.
24	28. 0½. C.	28. 2. C.	28. 2. C.	28. 3. C.	28. 5. C.	28. 4. C.
	28. 8. O.	28. II. O.	28. 10. O.	28. 10. O.	29. 0½. O.	29. 0. O.
	7½. diff.	9. diff.	8. diff.	7. diff.	7½. diff.	8. diff.
27	29. 7. C.	29. II¼. C.	29. 7. C.	29. 6. C.	29. 9. C.	29. 8. C.
	30. 5. O.	30. 7½. O.	30. 6. O.	30. 5. O.	30. 6. O.	30. 5. O.
	10 diff.	8. diff.	11. diff.	11. diff.	9. diff.	9. diff.
30	31. 0. C.	31. 2½. C.	31. 0. C.	30. 0. C.	31. I. C.	31. 0. C.
	30. 8. O.	31. 10½. O.	31. 6. O.	31. 8. O.	31. 8. O.	31. 6. O.
	8. diff.	8. diff.	6. diff.	8. diff.	7. diff.	6. diff.

JOHANNIS JACOBI SCHEUCHZERI,

Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac Prussic. Membr.

ΟΥΡΕΣΙΦΟΙΤΗΣ
HELVETICUS,

S I V E

ITINERIS ALPINI

Descriptio Nona,

A N N I M D C C X I.

Nunc primum Edita.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY
DIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

OF THE
HELVETICUS

ITINERIS ALPINI

1751 M D C L I
LONDON

La Ville de MELLINGEN, en Suisse .

- A. Maison du Commandeur .
- B. Eglise Paroissiale .
- C. Maison de Ville .
- D. ober Thor .

ITER ALPINUM NONUM,

A N N I M D C C X I.

Die 23. Maji bono mane Tiguri discesserunt mecum Nob. Juvenes *Conradus Gosweiler, Rodolfus Lavater, Casparus Meyer, Andreas Meyer*. Prandium sumimus in oppido *Mellingen*, quod peculiaribus gaudet juribus sub protectione VIII. Cantonum veterum, ad quos patet appellatio. Ipsum hoc oppidum Senatum habet 18. virorum, quorum II. inclusis duobus Scultetis, constituunt Senatum minorem: Scultetos eligit civitas, reliquos Senatores eligit ipse Senatus. Alternus est Scultetorum ordo per annos. Oppido huic subest Pagus *Dägeren* cum Villa *Bütschikon*. A vectigali pro ponte solvendo exempti sunt pagi vicini *Rordorff, Nider Rordorff, Wislispach, Dägeren, Wolenschwyl, Utikon*, tenentur tamen, ea quæ in ponte & viis deficiunt, reparare. Civitas tota ferè componitur è viris 125.

In *Megenwyl* pago celebris est lapacidina, inprimis pro fontium Cisternis; hic reperias variæ magnitudinis *Glossopetras*, advecta mihi quoque non ita pridem sunt *ossa fossilid* petrefacta. *Megenwyl.*

In Lapacidinis *Lentzburgensibus* reperiuntur quoque *Glossopetræ* & Pectunculi lapidei.

Ruperti villa, Rupertschwyl, diverticulum nobis fuit semihoræ ad dextram; hîc autem conspectui sistere cupiebamus organum *Ruperti villa.*

ganum Pneumaticum à rustico inventum, quod varii generis aves sistit singulas proprio sibi cantu auditores, delectantes, Bernam nunc adductum, ut ibi exponeretur.

D. 24. Sacræ synaxi consecravimus matutinas horas, quibus finitis & prandio sumto, Aroviæ discessimus.

In Curia Aroviensi tabula suspensa insignia portans Nobilium de Rore cum hac subscriptione :

Wapen der Edlen Graffen van Rore als Stifteren dises hauses. Landulus ein Graff Zuo und von Rore lebt und regiert umb das jahr 860. Ernestus Graff von Rore A°. 900. von disen Graffen hat die Statt ihren anfang genommen, an welchem ohrt die alte veste Rore, darinn die Graffen gewohnt, gestanden, daraus darnach das Rathhaus gemacht worden. Nach abgang dises Graffen kam die Statt an das Haus Habsburg, von Rapdone A°. 1030.

Soladorum.

D. 25. Solodori humanissime excepti ab Illmo & Exc^o. Christianissimi Regis Oratore Comite du Luc, cujus prandio interesse licuit Societati nostræ.

Quartâ vix horæ parte ab urbe Sacellum est Divæ Cathari-næ Sacrum, cujus muro inserta visitur Inscriptio sequens:

D. M. M.
LILIA PRONIMA.
IVGENIAE MARCELLI
NAE STATILI PATERN

In templo S. Ursi legitur:

VENERABILIS TVMBAE S. VRSI
SVB ALTARI CHORI ANNO DO-
MINI 1519. INVENT. VETVS TEGMEN.

In templo Jesuitarum, quorum Bibliotheca numero æquè ac qualitate librorum admodum est macra, Epitaphium legitur sequens:

La Ville d'ARAW, en Suisse.

1875

Very faint, illegible text, possibly a title or description, located in the lower-left quadrant of the image area.

La Ville de SOLOTHURN, en Suisse.
comme elle a été ci-devant.

STA VIATOR
 IACET HIC PRAENOB. DOM. CAPIT.
 IOHANNES VICTOR SVRI
 SENATOR VIGIL. ET ARM. PRAEFECTVS
 FVIT PRAETORVM FILIVS NEPOS PRONEPOS
 INTER DIVITIAS INTEGR
 INTER DELICIAS VIRGO
 INTER ARMA RELIGIOSVS
 VERE ROSA INTER SPINAS
 VIXIT ANNOS LVI.
 AT NON NISI DEO ET PATRIAE
 TEMPLIS PATRONVS, MISERIS ASYLON
 MAIORVM GLORIA, FAMILIAE GEMMA
 POSTERIS EXEMPLVM
 TEMPLVM HOC ILLIBATAE VIRGINIS
 HONORIBVS DIE VIII. DEC. INITIATVM
 MVTAVIT IN SEPVLCHRVM
 ET RELICTIS CINERIBVS IN COELVM ABIIT.
 DIE XII. DECEMB.

PhœnIX æVI sVI.

Patræ TotIVs DeLICIVM
 SVSPICE VIATOR ET SEQVERE.

Die 26. appuli *Bernam*, ubi ante omnia consideratione mea ^{Bern4} dignum iudicavi perrarum Fulminis nuperi Phænomenon, cuius descriptio sequens.

Die 20. Maji vesperæ horam inter 7. & 8. inter medios effusos imbres feriit Fulmen Turrim in media ferè urbe sitam, destinatam pro carceribus, unde & *der Keschthurn* dicitur, cum vicinis ad dextram & sinistram ædibus Turri contiguis. Primus ictus perterebravit tubum ferè Cylindricum è ferro, ut vocant, albo constantem, cui supremus insistit globus, Turris ipsius apex; facta est autem perterebratio statim infra Globum, non autem recta postmodum descendit, sed spirali ferè ductu primum tubum aperuit, dehinc in turris ipsius contignationem tanto impetu se demisit, ut omnes ex 4. hædris tecti tegulæ fuerint excussæ sedibus suis, & in plateam prostratæ, cupræ laminæ, quibus peribolus infra campanam erat te-

G g g g

ctus,

ctus, à ligno, quod ambiebant, solutæ. In tabula Horologii superiori seu Occidentali numerus *iv.* veluti deletus, & tabula ipsa in imo margine veluti in spiram convoluta: in tabula Orientali numerus *v.* pariter deletus, & utrobique spatium sat largum veluti fumo denigratum. Porta denique ima lignea Turris in angulo perforata. Ad septentrionem adstat Turri domus Dⁿⁱ Præfecti *Eckeri*, possessore & domesticis omnibus *ἀρχὴν πύχην* vacua, hujus conclavia penè omnia pervasit fulmen ingressum per angulum Turri proximum in contignationem supremam, ubi saxa ingentia per totam conclavis latitudinem fuere sedibus suis mota, diffracta, lignea varia, suppellectilia in mille frustra discerpta, intactis lectis, libris, Cannabi ex tabulato superiori copiosè suspensa, aliaque materia facilè inflammabili: Inde in contignationem descendit proximè inferiorem, & hic pariter excussit è saxis fragmina, fenestras, ut in suprema, diffregit, maculam latam satis in Muro & tabulato reliquit nigram, laminas è capsis ligneis partim diffregit, partim solvit; abhiac descendit in inferiorem contignationem, ubi fenestras rursus magna ex parte diffregit, vasa culinaria in terram prostravit, in adjacenti cubiculo cistulam ligneam & speculum in mille frustra diffregit, calceos aliaque in mensa reposita in altum sublevavit, & in superliminari deposuit, Chartulas disiectas, & fragmina lignea fissuris tabulati superioris infixit.

In Orientali domus hujus parte quæ sunt conclavia, ab effectis fulminis fuere libera, scala cochleari faxea excepta, quæ passim à Fulmine per angulum Muri ingresso læsa fuit. In infima Vasi domus asser inventus diffractus. In adjacenti domo Wagneriana lignea vasa varia fuere quoque discerpta.

Ad Meridiem quinque consecutivæ Ædes Fulminis penetrantissimi effecta sunt passæ.

Prima, Turris est additamentum, & conclavia continet captiviscoercendis destinata: in horum uno bini erant detenti, quorum uni vita fuit extincta; In cadavere extincto observatum, capillos cum barba fuisse igne adustos, uti quoque vestes: ventrem tumidum, regionem umbilicalem adustione denigratam, unde litura nigra ad extremos in pedes fuit protensa,

sa, alteri visus ademptus à fulgore nimio, qui nunc sub manibus est Medicorum, & feliciter videtur restitui. Fenestræ in aliis ædibus fuere disruptæ, plumbo passim in particulas disperso. Secunda est - - - Tertia viduæ *Hacbrethianæ*, has duas sine notabili damno trajecit, & fragmina duntaxat saxi decussit. Quarta est FabriFerrarii, cujus imam officinam per murum penetravit Fulmen, & mediam ab uno pariete ad alium transmeavit, ligna quædam in via discerpens, ferrea instrumenta nigricante & cœruleo colore veluti oblita, *schwarz und blau angeloffen*.

Cupri Faber, qui è regione turris sedebat rari admodum Phænomeni spectator Podagricus à terrore in lectum post projectus, mihi retulit, binos se audivisse, unum immediate post alterum, fragores, vidisseque Fulmen in Occidente Turris instar glomeris igniti in plateam projectum, & in stellulas veluti dispersum, quem ignem comparavit spectator cum bombis illis ignitis, quos *Carcasses* vocant; comparuisse item ædes fulminis ictas veluti igne lucentes, fumum satis densum, qui suam propriam repleverit domum, quæ è regione turris lat longo intervallo distat. Fumo hocce repletam ædem Eckerianam offenderunt, qui primi eam intrarunt.

Eodem, quo hæc contigerunt, tempore, imo temporis puncto, aliud Fulmen feriit Colossum illum ligneum, qui Christophori Magni nomen fert, & dextrâ manu bipennem gestat, hujus dextra manus inter pollicem & indicem fulmineo ictu fuit pertusa, & insuper ferrea spina supra portam posita dejecta, quæ transvectum à molitore saccum farinâ repletum trajecit.

Eadem vespërâ in Agro Bernensium, qui Lacui Lemanno adjacet, fuit tempestas grandinosa, sed sine notabili damno.

Ex Fulminis Bernensis Historia corollarii loco in re tam obscura inferre licet,

1. Fuisse id seu unicum, seu eodem tempore multiplex, & urens, licet sine incendii effectum, & discutiens, & fumigans.

2. Ejus esse materiæ, quæ sese inprimis jungat, & applicet corporibus metallicis, quæ seu fundat, seu in minutas particellas, undiquaque dispergat, vel perterebret.

3. Esse ignem Fulmineum perniciosissimæ velocitatis, cujus ope etiam solidissimas superet resistantias.

4. Unum eundemque glomerem fulmineum, dispergi in varios ramos, qui dehinc deorsum singuli suos effectus edunt.

5. Uni eidemque glomeri fulmineo inesse fortè plures minores, eorum ad instar globorum, missilium ignitorum, qui intra se plures recondunt jaetus specialis, *Carcassen, oder Lust Kuglen, welche vil schläge in sich haben.*

Illustrandis fulminis effectibus conferre forsitan poterit experientia casualis, quæ Chymico Bernensi, profapia rustico, contigit A° 1707. In animo erat præparare *Spiritum nitri alcalisatum*, quem ut fortiorem tanto obtinere posset, loco *aquæ* assumpsit *Spiritum Vini*; operationi præfecit filium, qui tribus ab igne passibus stetit dolio innixus. Rumpitur retorta & vas recipiens 27. mensurarum, læditur hinc non parum operator à 7. fragmentis vitri corpori passim, speciatim etiam collo infixis, quorum ultimum A° 1710. demum è corpore fuit protractum. Curiosius fuit acuforme fragmen, quod plantæ pedis infixum hæserat, nec tamen calcei solæ quidpiam attulit damni. Fragor disruptorum vasorum fuit explosio mortario vel tormento majori 20. libras ferenti similis, per totam urbem auditus, ut accurrerint ipsi vicini judicantes, collapsam domum. Surditatem concepit inde temporariam adstans chymicus, & domestici alii. Tribus à recipiente passibus reposito erant imposita vitra, liquoribus variis ad diversas altitudines repleta; Hæc quousque fuere vacua in pulverem subtilissimum fuere conversa, ad postica sparsum per medium parietem ligneum hoc ipso illæso. Casum hunc uti ex ore Chymici eum habuit, recensuit Nob. D. *Wildius* Amicus optimus Lit. d. 29. Jul. 1711. ad me datis.

*Regimen
Juventutis
ideale.*

Dies 27. 28. 29. transiguntur solennitatibus circa Exercitia armorum magnifica, quibus occasionem dat Regimen Juventutis ideale, ut ita loquar, veri Regiminis Bernensis imitatorium. Nimirum eam habet honestæ laudis ambitionem juventus, ut Procere suos Reipublicæ gubernatores imitentur tum in forma Reip. propriæ, *exterior Status, der ussere Stand*, dictæ, tum in consultandi & decidendi controversias suas modo,

do, & sic sese maturè ad personas suas condigno modo *in inferiori Statu, im inneren Stand*, repræsentandas disponat,

Suos habent hi Juvenes viri, quos commode appelles *mensuram Reip. modicam, einen verjungten Maßstab der Republic*, Scultetos, Quæstos, Senatos, Præfectos Arcium scil. dirutarum, ut ipsis nil nisi nomen remaneat & gloria. De umbra ficti Magistratus v. Boxhorn. Inst. Polit. 110. Umbra hujus Reip. in Rep. specimen exprimit Numus, in cujus uno latere visitur simia speculum intuens, Astaco retrogrado insidens, cum Inscriptione, in ipsis quoque vexillis visunda:

IMITAMVR, QVOD SPERAMVS.

infra:

SENATVS ET XVI. VIRI STATUS EXTERIORIS.

ab altero Lorica manus Insignibus Ill. Reip. Bernensis innixa pugionem tenens, è cælo protensa cum Inscriptione:

HOC PROTECTORE CRESCIMVS.

Admittit Resp. hæc paulo plusquam Platonica non cives duntaxat, sed & alios, Suevis exceptis, forsan quia hi qualitatibus adnumerantur hasibilibus, hi autem juvenes quicquid agunt, applicativè agunt ad armorum Exercitia, & usus inde in Reip. Salutem redundaturos. Sua habent Statuta in Codice, quem *das Statutenbuch*, item *Rothe Buch* appellant; suis gaudent redditibus, licet exiguis, censum annum cum Magnifico Comitatu Morati petit *Gubernator Moratensis* ipsis dictus, die D. Andreæ solvendum, qui totus consistit in quanto 18. baciorum, quod per denarios conferunt illius *weixwe* rustici, duplâ pœnâ mulctandi, si in deponendo hoc censu sint negligentes. Leges hujus status exterioris fuere A^o. 1688. revivæ, & A^o. 1691. ab Ampl. Senatu confirmatæ. Primam huic Societati originem ante duo & dimidium secula dedere Exercitia armorum, aggressionum, defensionum varia, quibus sese bellicosa juvenus inprimis post Cladem Moratensem Carolo Audaci fatalem assuevit, consentiente Senatu tanquam supremo Domino & Legi latore, qui non solum leges præscripsit Domini hujus status limitaneas, sed quoque Remp.

hanc imitatricem variis donavit Privilegiis, quorum non minimum hoc est, ut membra hujus status suffragio aliis civibus præire possint, sicubi quæstio est de restaurando Senatus interioris membrorum numero. *Es hat einer von dem aufseren Stand ein Stimm voraus.*

Fuit dies 27: destinatus Equitatu, quo hic Status exterior suam ostendit & pompam & authoritatem. Fuit autem hic Equitatus extra ordinem & magnificus, & numerosus ad 400. penè inclusis servis assurgens. Agmen duxit Equus portans insignia Status exterioris, - - - secutus alius cum supellestili argenteo Reip. huic proprio, - - - post Simiæ figurâ Eques - - - Ursi figurâ Eques - - Helvetii tres pariter Equites habitu antiquo, qui præsentant Triumviros illos libertatis Helveticæ antesignanos. - - - - - Tibicines - - - bipenniferi pedites -- Eques loricatorum - - - Præfectus Habsburgensis, Agminis totius primas cum scepro, cujus sinistram clausit Status exterioris Scultetus - - - - Senatores bini ordine ultimi ex statu interiori cum Licitoribus, pro indicanda authoritate & protectione ipsius Reipublicæ, - - - Senatus exterioris Quæstores, Senatores ---- Vexillifer Senatus exterioris sedecim viri, *Burger* dicti, Equitis urbis, - - sedecim viri ex Statu interiori seu Senatus frequentioris membra, longa denique servorum series. Petit hæc virorum Juvenum magnifica turma, postquam plateas urbis primarias pertransiit, Pagum *Urtenen* prandium ibi lautum, quod ad cœnam usque se extendit, sumtura, & vesperi in urbem redit; ante autem quam portam ingreditur, finitur hæc Ceremonia Oratione solenni, quâ Præfectus Habsburgensis debitas Deputatis ipsius Reip. interioris solvit grates, & hi vicissim Protectionem superiorum nomine spondent.

*Bibliotheca
Bernensis.*

In Bibliotheca Bernensi aliàs observavi alia, nunc frustra Musivi operis, quod Aventici detectum fuit ab Ill^o. D^{no} Francisco Ludovico de Graffenriend 46. pedes latum, 60. longum.

Enses duo ferrei rubigine ferè peresi, in ditionis Bernensis loco *La Chapelle* dicto inventi in sepulchris vel antiquorum Gallorum, vel Vandalorum, vel Romanorum, longa satis serie ibi detectis unâ cum corporibus defunctis, quæ juxta cum multis

multis aliis casibus contumulatis illicò, atque tacta fuere, in pulverem collabebantur. Adjuncta his antiquitatis Gallicæ reliquiis est tabula Offea sculpturis quibusdam exarata, in qua observavi, linguæ pariter adhærere atque unicornua vulgo ita dicta fossilia, ut inde pateat, ossa diu in terra relicta tandem hanc qualitatem induere.

Mentionem antea & descriptionem fecimus Status exterioris, qui cortex vocari potest & murus Interioris, seu nuclei.

Illustrissimæ hujus & totius Helv. potentissimæ Reip. facies, Facies Rep. Bernensis. hæc est:

Capita sunt duo Sculteti, *Schultheifs*, Thesaurarius, ut vocant, Germanus, seu Provinciarum Germanico Idiomate utentium, *der Teutsche Seckelmeister*; *Proscultetus Venner*, Thesaurarius Provinciarum Gallicâ linguâ loquentium, *der Welsche Seckelmeister*, qui duo postremi non aliam eminentiæ prærogativam habent, quam electionis, ut præeat, qui primus fuit electus.

Senatus est duplex, minor, *der kleine*, & major seu frequentior, *der grosse Rath*. Componitur ille ex 27. membris, incluso Sculteto regente: bini Senatores postremi vocantur *Heimlichere von Burgeren*; gaudent hi eadem votorum prærogativâ cum aliis, sed non eodem incedunt Senatorio vestitu; In Senatuum non habet aditum, nisi qui in ipsa natus est urbe, excipiuntur tamen, qui Præfecturis parentum durantibus lucem vident.

Frequentioris Senatus membra sunt in totum 299. qui numerus non transcendendi potest. Tribus, unde petuntur, sunt I. quatuor Vennerianæ, *Venner Gesellschaften*, nempe:

1. *Pistoria*, *zum Pfisteren*.
2. *Sartoria*, *zur Schneideren*.
3. *Macellaria*, *zum Metzgeren*.
4. *Coriaria*, *zum Gerberen*.
5. *Nobilium*, dicta *zum Distelzwang*.
6. *Leonis medii*, *zum mittlen Löwen*.
7. *Sutoria*, *der Schumacheren*.
8. *Pannifica*, *die Wäbern*.
9. *Mercatoria*, *der Kauffleüthe*.

10. *Ad Æthiopem, zum Möbrle.*

11. *Ad Simiam, zum Affen.*

12. *Fabrorum lignariorum, zum Zimmerleüthen.*

De Electione sequentia sunt observanda. Die Jovis, qui Festum Paschatis antecedit, confirmatio fit Senatus, tuncque si sat magnus sit membrorum ex Senatu frequentiori deficientium numerus, is novâ & numerosâ electione restauratur; Nova hæc Senatus frequentioris membra vocant *Neüe Bürger*; Die Lunæ, qui Pascha sequitur, confirmantur Sculteti, & 4. Venneri, vel vacantibus quibusdam dignitatibus eliguntur novi: Die Martis sequenti confirmantur Senatores, & simul restaurantur, qui deficiunt; electio fit simul Thesaurariorum pro Provinciis tum Germanicis, tum Gallicis, Præfectus Comitatus Badensis, Præfecturæ Italicæ, sicubi ordo ad Bernenses redit. Majo mense eliguntur Præfecti & Oeconomi.

Tribunalia. Præter Senatum tria sunt Tribunalia, Judicibus constitutis à Venneris, Thesaurariis & Minori Senatu.

Primum est *Judicium* sive *Tribunal exterius, das außere Gericht*, ubi 12. numero sunt Judices, nimirum 2. ex minori, & 10. ex frequentiori Senatu, una cum Scriba & duobus Apparitoribus, *Weibel*. Supremus Judex est Scultetus, qui tamen propter numerosa gravis molis negotia pro Vicario perpetuo substituit Apparitorem Reip. *den Grofsweibel*, cujus dignitas est magni æstimii, & amplæ ad promotiones ulteriores spei: decidunt hi controversias circa creditum & debitum, injurias in verbis & verberibus. Appellatur inde ad Senatum minorem, abhinc ad Senatum & 60. *Räth und Sechzig*; sive 27. membra minoris Senatus, & 36. Senioris ex frequentiori, abhinc porrò ad ipsum Senatum frequentiore.

Sequuntur duo *Tribunalia Appellationis, Appellations Gericht*, unum pro provinciis Germanicis, alterum pro Gallicis. Præsides in his Thesaurarius, reliqui judices sunt 10. ex minori, & 8. ex frequentiori Senatu, unâ cum Apparitore & Secretario. Deciduntur hîc casus per appellationis formam à Præfectis huc delati.

Tertium *Judicium* est *Matrimoniale*, seu *Consistorium*, ubi
 10. *Judices*. 2. ex minori *Senatu* (qui per alternos menses *Præ-*
sidium gerunt) 2. *Ministri Verbi Divini*. 4. ex frequentiori
Senatu, & *Secretarius cum Apparitore*. Decidunt hi casus ma-
 trimoniales, & *disciplinæ attendunt Ecclesiasticæ*.

Criminalia proponuntur *Senatui* frequentiori, ubi *præsides*
Scultetus. Postquam *sententia* est *lata*, occupat *Scultetus* se-
 dem in *Tribunali publicè erecto* in *mediâ plateâ*: circumstant
 undique *Apparitores*, *prælegit Secretarius Malefico* *senten-*
tiam, *traditque Scultetus autoritate suâ Carnifici*, ut *is sen-*
tentiæ faciat satis.

Notabilem *prærogativæ gradum* in *Ill. hac Rep.* possident
 præ aliis 6. *prænobiles Familix*.

1. <i>De Erlach.</i>	2. <i>De Diefsbach.</i>
3. <i>De Mullenen.</i>	4. <i>De Waltenwyl.</i>
5. <i>De Bonstetten.</i>	6. <i>De Lautemau.</i>

Qui ex his *Familiis* promoventur ad *Senatum minorem*, præ-
 eunt aliis antea licet electis *Senatoribus*, & statim post *Venne-*
ros adfident.

Amplissimum est *Reip. Bernensis Territorium*, id quod pa-
 tebit ex speciali partium enumeratione. *Territorium
Bernense.*

I. Sunt *Judicia Provincialia*, IV. *Landgericht*, quæ re-
 guntur a *Venneris*,

- Seffringense* à *Vennero Pistoriæ* tribus.
- Sternbergense* - - - - *Fabrorum*.
- Konolfingense* - - - - *Macellariorum*.
- Zollickofense* - - - - *Coriariorum*.

II. A *Scultetis*, qui *Præfectorum* vice sunt, reguntur

- 1. *Comitatus Bürensis*.
- 2. *Comitatus Burgdorffensis*.
- 3. *Thunensis*.
- 4. *Oppidum Underseen*.

III. Sequuntur Præfecturæ, *Castellaniæ* dictæ,

1. *Vallis Simeæ superioris*, *Ober Sibenthal* oder *Zwey Simlen*.

2. *Vallis Simeæ inferioris*, *Under Sibenthal*, oder *Wimmis*.

3. *Frutingensis*.

IV. Præfecturæ, *Landvogthehen*, sunt,

1. *Trachselwaldensis*.

2. *Wangensis*.

3. *Landshutensis*.

4. *Lenzburgensis*.

5. *Nydoviensis*.

6. *Sanensis*.

V. Præfecti, *Vögte* dicti, sunt,

1. *Bippensis*.

2. *Arwagensis*.

3. *Arbergensis*.

4. *Erlacensis*.

5. *Brandisianus*.

6. *Laupensis*.

7. *Signoviensis*.

8. *Oberhofanus*.

VI. Præfecti, *Obervögte* dicti, sunt,

1. *Schenckenbergensis*.

2. *Bibersteinensis*.

3. *Gubernator Aquilegiensis zu Aelen*.

4. *Gubernator Arburgensis*.

VII. *Vallis Haselana*; *Hassle*, *Districtus* est suis gaudens peculiaribus Privilegiis, regitur à Landamanno ex ipsis Vallicolis, qui confirmationem nanciscitur, à Senatu Bernensi.

VIII. *Oeconomi Monasteriorum Secularifatorum*, *Vögte* dicti, sunt,

1. *Interlacensis*.

2. *Königsfeldensis*.

3. *Thorbergensis*.

4. *Traubrunensis*.

5. *Zofingensis*.

6. *Frienispergensis*.

7. *D. Johannis*.

8. *Gottstättensis*.

9. *Buchseanus*.

IX. Urbes feu Oppida municipalia funt,

1. *Zofingen.*
2. *Arovia.*
3. *Brugæ.*
4. *Lentzburgum.*

X. In Provincia, quæ Gallico Idiomate utitur, *das Welfch Bernerbiet* dicta, fequentes funt Præfecturæ.

1. *Aventicensis*, *Avenche*, *Wiffispurg.*
2. *Meldonensis*, *Milden*, *Mondon.*
3. *Tverdunensis*, feu *Ebrodunensis.*
4. *Laufannensis.*
5. *Morgensis.*
6. *Nevidunensis*, *Nyon.*
7. *Viviacensis*, *Chyllon Veriay*, *Vivis.*
8. *Oronensis.*
9. *Romano-monasteriensis*, *Romain mostier.*
10. *Albonensis.*
11. *Paterniacensis*, *Peterlingen*, ubi est *Oeconomus*, *Schaffner.*
12. *Beaumontanus*, ubi Gubernator.

XI. Præfecturæ olim Germanico Equitum ordini adscriptæ, nunc Bernenses, funt *Küenitz*, *Sumiswald*, *Rüggisberg.*

XII. Extra Territorium Bernense participat Republica Regimini Comitatus *Badensis*, Jurisdictioni supremæ in criminalibus *Turgovia*, idque cum condominis VIII. veteribus Pagis: porrò cum XI. excipiuntur scil. Abbatiscellani in Regimine Præfecturarum Italicarum, *Luganensis*, *Locarnensis*, *Mendrisianæ* & *Madie*. Juxta cum Cantone *Friburgensi* Domini funt Præfecturarum *Moratensis*, *Schwarzenburgensis*, *Grandisonianæ* & *Escalenie*. Una cum Solodorensibus possident *Bechburg* feu *Bubenberg*, *Lüsslingen*, *Aettingen*, *Messen* & *Balin*, ubi Jurisdictio alta est Bernensium. Regunt porrò unà cum *Episcopi Basiliensis* Meyero, ut vocant, Biennensi Pagos in *Tessenberg*. Occasione Belli Toggici A. 1712. excitati vi pacificationis inter Tigurinos, Bernenses, Lucernenses, Uranios, Suitenses, Subſylvanios, Tugientes,

diebus 18. Jul. 9. & 11. Aug. sancitæ admissi insuper fuere Bernenses ad Condominium Turgoviæ, Vallis Rheguscæ & Sarunetum, Rapersuilæ porrò (reservatis oppido privilegiis) ac pagi Hurden, qui trans pontem est.

Fuit dies 29. destinatus Exercitio armorum magnifico, quod genium ostentabat nationis in militaribus rebus gerendis dexterrimum.

Thunum.

Die 30. venimus hora meridiana *Thunum*, & Meridie visitavimus opus magnificentiâ Bernensi dignum, derivationem *Kanderæ* torrentis, quæ inundationibus suis latam terræ partem devastavit, & devastatura videtur magis ac magis. Eo autem devenerunt consilii Ill. Reipublicæ Proceres, ut derivationem tentarint *Kanderæ* supra Arcem Strättingen in Thunensem Lacum, unde quidem metuunt, nec sine causa, Thunenses pro Urbe sua, Agris, Hortis & Pratis, cum Lacu ferè horizontalibus damna non modica: contrarium asserentibus, qui hunc laborem & urserunt & susceperunt, quos inter directionem tenet Geometra Ill. Reip. Dⁿ. Bodmerus.

A *Kanderæ* novo in Canalem ingressu ad ostium numerantur passus 12000, quorum singuli habent $3\frac{1}{2}$. pedd. diameter novi Canalis in ingressu primo erit 272'. profunditas summa ad *Kanderæ* Horizontem effodienda perpendicularis est 152'. canalis novi longitudo 3000'.

Inter fodiendum non offenderunt hætenus aliud quam terram glareosam, eam quidem satis densam, quam inter passim reperiunt cavitates aliquot pedum Cubicorum, crusta durissima undique obiectas: in his cavitatibus reperiunt *Morochtum*: alibi etiam offendunt strata *Selenitæ talcosi*. Laborant quotidie in hoc opere 250. circiter viri, pro 5. Baziis singuli, conquirunt etiam mendicos quosvis stipem in vicinia petentes, quos retinent pro cibo. Singulis manè & vesperi preces recitantur operariis, & diebus Mercurii Pastor vicinus concionem habet in Cathedra Nova sub umbra & ramis Fagi erecta.

Duce & Com. Dⁿ. Prof. Eirinio, viro raræ ut eruditionis ita Curiositatis, natione Armeno, Religionis Græcæ, visitavimus novas Dⁿ. Vischerorum venas, in Monte juxta *Kanderæ*

La Ville de THUN, en Suisse.

The [illegible] [illegible]

[illegible]

ræ longitudinem per horam ferè protensas, ubi observavimus infra petras siliculosas digitos 5. ad 10. terræ finissimæ luteæ, pro vasis coctilibus igni invictis destinata, infra eam aliud stratum ex siliculis ad 2', infra hoc stratum aliud argillaceum rursus flavum, partibus tamen fuscis magis intermixtum, infra id marga cinerea; & tandem stratum curiosissimum *lignorum Fossilium*, quæ aëri exposita partim indurescunt, partim in fragmina dissiliunt. De his lignis fossilibus notabile hoc est, quod trunci & rami sunt non rotundi, sed compressi, nihilominus tamen cortice suo passim vestiti, & foliis subinde ornati; Est hoc lignum inflammabile, ignem concipiens sat vehementem, ut Carbonum instar Fossilium inservire possit. Compressionis hujus ratio peti sine dubio debet inde, quod ligna ab aquis diluvialibus madefacta fuerint à superincumbente nova Saxorum & montium mole pressa, & in latum extensa. Hæc ipsa compressio contrariæ Hypotheseos fautoribus ansam dat conjectandi, annon hujus generis ligna fuerint ab ipsa natura variarum Figurarum formatrice in terræ visceribus forsan ex luto producta: nos vero magis confirmat & magis in nostrâ Diluvianâ. Qui enim quælo non debuisset comprimi substantia lignosa, aquis Diluvialibus perfusa, a superincumbenti millionum innumerorum centenariorum mole? Idem ferè Phænomenon exhibent pisces fossiles pariter compressi, ut nil plerunque restet aliud quàm figura Branchiæ, squamæ, innumeræ porro cochleæ, conchæ, Diluvianæ compressæ, & in frustra diffractæ. In Lapidina Oningeni quoscunque offendimus Pisces, suis adhuc gaudent spinis, quod exigua admodum sit Saxorum incumbentium moles.

D. 31. Thuno digressi visitavimus novas Fodinas Carbonum fossilium ex altera Arolæ parte apertas supra Pagum *Erla*, ^{Carbones} ^{Fossiles.} qui quarta horæ parte distat à *Stäffisburg*. *Carbones fossiles* hic sunt picei coloris, stratum est versus Meridiem inclinatum, id primum vix $\frac{1}{4}$ digiti parte fuit latum, post tamen magis magisque crassescens intra Terræ viscera nunc sesquipedis habet altitudinem: superincumbit Carboni marga coerulefcens, margæ Saxum vivum, subinde pyrite adhærente micans.

Puteus prope Pagum fuit apertus, in cujus Strato superiori marga reperitur, plantarum variarum Iconibus figurata, colore cinerea.

*Cœnobium
Werden-
stein.*

D. 1. Jun. transivi Agrum Lucernensem. In Cœnobio *Werdenstein* tenuem offendi pro 70. annorum ætate, quam habet, Librorum supellectilem, & Fratres ignorantia. Testis est titulus Catalogi Bibliothecæ, qui ita se habet.

Catalogus Librorum continentium in Bibliotheca F. F. min. Conventus Werdensteinensis.

Finii 10. Novembr. 1718.

A C A R N A N I A,

S I V E

R E L A T I O

Eorum, quæ hætenus elaboravit

A C A R N A N,

JOH. JACOBUS SCHEUCHZER,

*Tigurin. Med. Doct. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. & Socc. Regg. Anglic. ac
Prussic. Membr.*

Nunc primum Edita.

А С А Р И Я И М Е Я

Я Н Е Л А Т И О

Т р и н и т а т с к и й м о н а с т ы р ь

М Е К И М И Я

И Л Л И О Р С К И Я

С П А С Е Н И Я

С П А С Е Н И Я

С П А С Е Н И Я

С П А С Е Н И Я

RELATIO

Eorum, quæ hæctenus elaboravit

ACARNAN,

JOH. JACOBUS SCHEUCHZER.

on encomium spirat hæc qualiscunque relatio, non excuso me, nec accuso. Patebit, quid scripserim; quam bene, non est meum definire: stat iudicium penes rerum peritos. Nec prologo opus habet nuda recensio, nec Epilogo.

Polaris multorum ex Medica Natione stella est lucrum, ad eunt terras cognitæ, vitulâ plerunque aratur alienâ; ego, nescio quo fato, à tenera juventute Terras quæsi vel incognitas, vel parum tritas, nova sulcavi maria, vel parum frequentata, labores amavi, observationes, nullis parcendo sumtibus. Primum, quod quidem edidi, specimen curiositatis meæ fuit

Dissertatio Inauguralis de Surdo Audiente, sub Rectoratu optimi senis Johannis Leusdeni in choro Professorum defensa Ultrajecti. Typ. Franc. Halmæ, 1694. 4. Volebam præfigere titulum ipsius legis 10. Cod. Lib. 6. Tit. 22. vel legem ipsam, quæ attinet surdum ex accidenti à potestate faciendi testamentum non exclusum: Si ei vox articulata à natura concessa est, nihil prohibet, eum omnia, quæ voluerit, facere, quia scimus, quosdam juris consultos, & hoc subtilius cogitasse, & nullum esse exposuisse, qui penitus non ex-

audiat, si quis supra Cerebrum illius loquatur, secundum quod Judentio Celso placuit. Placuit legum Doctoribus nec Rubrica legis, nec Lex ipsa, quæ Dissertationi Medicæ præfigi possit, noluerunt ut involarem in J. C. Castra, sed placuit mihi materia: composita res *surdi audientis* titulo. Materiam ipsam elaboravi, tum quia est singularis generis, tum quia satis volueram facere curiositati Celeberrimi *viri in dignis Job. Christophori Wagenseilii*, Prof. Altorffini & hospitis mei etiam in cineribus colendi, qui de sensu hujus legis non semel mecum verba fecit.

Ex Belgio Palæcomen, suavissimam tunc Musarum sedem, redux elaboravi d. 24. Jun. 1695. ad Celeb. *Job. Christophorum Sturmium* Phys. & Math. Prof. Præceptorem meum semper charissimum, de *Generatione Conchitarum Epistolam*. Est ille Ager, si quis alius, fossilibus figuratis, quæ Diluviana nunc audiunt, refertissimus, ut patet ex *Job. Jacobi Bajerii Ὀρυκτογραφία Norica*. Norimb. 1708. in lucem edita. Collegi naturæ hæc curiosa per aliquot annorum decursum in *περιχάρω* illa magno studio. Tunc autem temporis nondum invaluerat Diluviana hypothesis, cui opposita hæc ipsa Diff. Epistolica, inserta Appendici Eph. Germ. Dec. III. Ann. IV. p. 152. & quam, rogo, aspiciet lector tanquam prurientis ingenii fructum. Non tamen me poenitet unquam hujus laboris, quia ingenuitatis meæ luculentum testimonium præbet, & amoris pro veritate. Inde enim ab illo tempore meliora ex innumeris observationibus, pretiosis collectionibus, scriptisque aliorum, cum primis Clarissimi mihi que charissimi *Job. Woodwardi* edoctus, ne utiquam mihi dedecori duxi *παλινωδεῖν*. Pugnamus in hac rei literariæ militia non pro opinionibus, sed pro veritate.

Extra patriam ubi poteram cunque horas à Medico studio succissivas impendi historiæ Naturali, & hunc in finem in urbibus & Academiis vidi Musea, in campis & montibus herbas, in fodinis metalla & varii generis Fossilia, collegi quidquid poteram in itineribus. In Patriam redux statim applicare me cœpi Historiæ Helvetiæ Naturali, & huic magnam laborum meorum & vitæ partem consecrare. Prævidi quidem magnas undique difficultates, sed non, quas postea expertus sum,

fum, & gratia DEI superavi, omnes, quæ abstertere me à proposito potis erant : Auxilia speravi ex edita in lucem

Charta invitatoria, quæstionibus, quæ historiam Helvetiæ Naturalem concernunt, præfixa. 4.

Einladungs brieff zu erforschung natürlicher Wunderen, so sich im Schweitzerland befinden. 4.

Qua quidem historiam patriæ amantes humanissimè per quæstiones 186. (in germanico Exemplari 189.) invitavi, ut suas ad tam vastum opus conferrent operas, sed surdis ad hæc studia, ab *αιγοροεγδα* nimis quàm remota narravi fabulas. Ad dimissas in omnes Helvetiæ provincias chartas pauca vidi responsa, quapropter si Republicæ literariæ, tot amicorum & fautorum extra Helvetiam votis, meæque simul curiositati satisfacere volui, coactum me vidi pererrare valles, conscendere montes, subire cryptas, descendere flumina, transnavigare lacus, verbo, naturam ipsam consulere. Præstiti autem id annuis ferè itineribus in has illasve Regionis montosæ partes susceptis optimâ fide, immenso labore, multis periculis, magnis sumptibus, copioso sudore, nunc expositus fami, nunc frigori, nunc æstui, mox benigne exceptus ab amicis, mox indigne tractatus ab hominibus insidiosis & scrupulosis. Evulgavit pro Historia Naturali Walliæ hujusmodi quæstiones *Eduardus Luidius*, titulo *Parochial Queries in order to a Geographical Dictionary, a Natural History*: nec ita pridem, nempe A°. 1715. *Christianus Gabriel Fischer* Phys. Prof. Regiomontanus, titulo, *Anderer Versuch vor die Historie des unterirrdischen Preussens, oder deutliche Fragen von Preussischer Erden.* &c. num feliciori successu, quam ego, eventus docebit. Optandum sanè foret, ut exquisita quadam methodo formarentur quæstiones tum generales rerum, terra marique inquirendarum, tum speciales huic illive Regioni applicativæ, quo sic erigi possèt ingens observatorum cumulus, & successivè formari ordinatum Physicæ systema. Sunt multi qui talismodi informationis erotematicæ defectu nesciunt, quid inquirere debeant, vel quomodo.

De dendritis aliisque lapidibus, qui in superficie sua Plantarum, foliorum, florum figuras exprimunt, Dissertatio E-

pistolica ad *D. Michaëlem Fridericum Lochnerum* Archiatrum Cæsareum &c. Fautorem & amicum semper æstumatissimum, inserta est Acad. Nat. Cur. Ann. V. & VI. p. 57. Append. Prodromus veluti *Herbarii Diluviani*.

Ex *Epistola de Cervæ Cornuta*, 14. Cal. Maji 1700. data ad *χαριστάτων* discipulum & amicum Dⁿ. *Joh. Fridericum Leopold Lubecensem*, Dissertationi ejus de *Alce* Inaugurali annexa patet, in cornigerorum classem recipiendum esse non duntaxat sexum masculinum, sed quoque scæmineum. Monstratur caput hoc Cervæ monocerotis in Museo civico Tigurino. Constitueram mecum, Historiam Helvetiæ Naturalem Latino Idiomate vulgare, & quoties occasio ferret, in disputationibus publicis defendere, sed animi sensa postea mutavi, tum propter rarum defendentium numerum, tum propter causas alias. Primum interim specimen fuere

Historiæ Helvetiæ Naturalis Prolegomena; quæ me Præsidente defendit *Johannes Rodolfus Lavaterus* Tigurinus, Discipulus tunc meus, Medicinæ post Doctor, qui magno suorum moerore obiit A^o. 1717. Continent ea generalem totius operis Prospectum, unà cum Recensione Historico Geographica Scriptorum Historiæ Naturalis.

Alterum fuit *Stoicheiologia ad Helvetiam applicata*, quam defendit eodem anno 1700. *Joh. Huldricus Hegnerus*. Med. nunc Doctor Vitoduranus, amicus ex desideratissimis.

Novam in dies ineunte novo seculo accedente facem Mathesi in Medicina Author fui Dⁿ. *Erasmo Blanck* Norimbergensi, discipulo tunc meo & commensali gratissimo, (qui d. 14. Febr. 1704. Hersbrucci obiit febre Castrensi) ut elaboraret Dissertationem Inauguralem de *Matheseos Usu in Medicina*, eumque operâ meâ adjuvi. Prodiit ea Basileæ A^o. 1701.

Ita quoque obstetricante me prodiit A^o. 1698. D. *Joh. Henrici Hottingeri* Tigurini, Discipuli tunc mei, *κρυσταλλολογία, seu Dissertatio de Crystallis, harum naturam ad mentem Veterum & Recentiorum per sua Phænomena explicatiùs tradens*, quam defendit Præsidente Dⁿ. *Solomone Hottingero*, Med. D. & P. quamvis haud diffitear, aliqua etiam defendentem meo labori addidisse.

Considerantem divitias linguæ Germanicæ, & facilitatem, quâ hodie Angli, Galli, Itali, aliæ Nationes, suis Idiomatibus singulæ omnis generis scientias & harum systemata integra consignant, atque luci publicæ dant, sæpe læpius admiratio rapuit, cur non & Germani iisdem cum aliis populis uterentur juribus. Quapropter primus, quod quidem sciam, in gratiam amicorum quorundam, pro privato horum usu conscripsi *Physicæ modernæ Systema*, titulo: *Physica, oder Naturwissenschaft*, Zurich bey Heinrich Bodmer 1701. 8. quæ duplo auctior, cum figuris æneis, prioribus Exemplaribus distractis, prodiit Typis iisdem 1711. 8. in Generalem & Specialem divisa partes; cui anno modo citato adnexui *Medullam, Kern der Naturwissenschaft*, quæ in breves Aphorismos redacta infervire possit Doctoribus atque discipulis memorialis instar.

Anno 1702. prodiit Typis Gessnerianis *Specimen Lithographiæ Helveticæ curiosæ, quo lapides ex Figuratis Helveticis selectissimi æri incisi sistuntur & describuntur*. Dedicatum Ill. atque Exc. Francisco Honorio Comiti de Trauttmansdorff, Oratori tunc ad Helv. Respp. Extraord.

A°. 1704. Typis iterum Gessnerianis, me Præsidente, Johanne fratre Defendente, prodiit *Ὀυπερισφώτης Helveticus, sive Itineris Alpini Descriptio Physico Medica prima, in 4.*

Inter tot Diaristas, Actorum & novorum Literariorum Publicatores comparere & ego volui, ostensurus, pro meo erga patriam amore, non deesse in exiguo Helvetiæ præsertim Reformatæ angulo, qui omnis generis scientias habeant in deliciis. Prodierunt itaque Ai. 1701. *Nova Literaria Helvetica*. Typis Dav. Gessneri, 1702. 8. quibus passim intunt Eruditorum Biographiæ, & fragmenta nonnulla inedita; & in primo quidem primi anni fasciculo Extractum Scriptorum, quod in sequentibus annis omisi, sola contentus titulorum recensione, & Biographiâ. Nec me reprehendat quisquam, quod non spissa duntaxat volumina recensuerim, sed ad ipsas descenderim conciones. Apologiam suscipit Rev. Lud. Melchior Fischlinus V. D. M. Stuttgardianus in *Biographia præcipuorum Theologorum Wirtembergens.* Ulm. 1710. 8. edita: ubi se-

quentia legas verba: *Carpit non nemo Job. Jacobum Scheuchzerum, quod singulas conciones funebres novis suis Literariis Helveticis addiderit: At verò, si Principum, Comitum, Nobilium, Doctorumque vitas æstimamus, quid ni & parentationes & Conciones, in quibus commemorantur? Quid quod Fanatici moderni Theologos nostrates in quam plurimis Theologiæ profundioris & Practicæ capitibus hospites fuisse, vel ea populo tradere per insignem injuriam neglexisse, publicis in scriptis asseverare non erubescant, quos hac ratione vel soli concionum quarumcunque tituli aut textus obiter saltem inspecti in ruborem dare, aut mendacii convincere queunt. Adde, quod, ut Cl. Wittenius observat, una sæpe hic pagella plus succi & bonæ frugis habeat, quam spissum quandoque chartaceum volumen (addo ego, & Ministris præsertim longè gratius,) unde magno hæc Reipublicæ Literariæ dispendio à multis negligi rectè monent Naudæus lib. de instituenda Biblioth. & Hottingerus in Biblioth. Quadripartita: c. 1. p. 5.*

Nova Literaria Helvetica pro Anno 1702. Typ. Typ. Rod. Simleri 1703. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Anno 1703. Typ. Typ. Dav. Gessneri 1704. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Anno 1704. ib. 1705. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Annis 1705. & 1706. Typ. Typ. Schaufelberg. & Hardmejer.

Nova Literaria Helvetica pro Annis 1707. & 1708. Typ. iisd. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Annis 1709. & 1710. Quibus annexa est Vita Magni Henrici Bullingeri. Typ. iisd. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Annis 1711. & 1712. Quibus adnectitur syllabus Scriptorum, quæ rem Toggicam & bellum inde ortum attinent. Typ. iisd. 1713. 8.

Nova Literaria Helvetica pro Annis 1713. & 1714. Typ. iisd. 1715. 8.

Heic desii, tum aliorum laborum mole impeditus, tum alias ob causas, quarum recensione supersedeo: non tamen pro
usu

usu meo privato desino congerere, quicquid in Helvetia tum Reformatata, tum Pontificia lucem adspicit.

Terræ statum naturalem ex Chaotico veluti statu luci suæ restituit, si quis alius liber, sequens certè. *An Essay to ward a Natural History of the Earth and Terrestrial bodies, especially Minerals, as also of the Sea, Rivers and Springs. With an account of the universal Deluge, and of the effects, that it had upon the Earth. London for Ric. Wilkin. 1695. & 1702.* 8. Author est, vir de Orbe Literario, inprimis totius Historiæ Naturalis amatoribus meritissimus, *Job. Woodwardus*, quem vel nominasse est laudasse. Hic liber, amplioris operis Prodromus, ne foli Anglicæ Nationi inferviret, sed ut aliis quoque nationibus usui foret, dignus omnino mihi videbatur, ut transferretur ex Anglico Idiomate in Latinum. Præstiti id & effectui dedi A°. 1704. Rubrica libri hæc est:

Specimen Geographiæ Physiçæ; quo agitur de Terra & Corporibus Terrestribus, speciatim Mineralibus: nec non Mari, Fluminibus & Fontibus. Accedit Diluvii Universalis, effectuumque ejus in Terra descriptio. Tiguri Typ. Dav. Gessneri 8. Dedicatus labor ipsi Authori.

Corrections Naturali Historiæ Telluris illustratæ & auctæ, unà cum defensione contra nuperas objectiones Eliæ Camerarii, Lond. 1714. 8. adjecit optimus Author: & utrumque hunc librum A°. 1717. ex Latino in Gallicum transtulit ex Pontificia Religione ad nostram Profelytus, natione Gallus, cui nomen *de Prat*, an verò lucem visurus sit hic labor, tempus docebit.

A°. 1705. currente cœpi hebdomadatim publicare Novellorum modo Historiam Naturalem Helvetiæ, & Idiomate quidem vernaculo. Tom. I. Rubrica hæc est: *Beschreibung der Natur Geschichten des Schweitzerlands.* Contenta sine ordine ullo sunt digesta: quæ quia Idiomatis Germanici ignaris sunt incognita, heic commemorare non piget. sunt autem hæc: De Fago rubra Buçtienti . . . de Halone Lunari viso d. 5. Febr. 1705. De Spectro Alpium Surensium . . . De Turffa Tigurina . . . de Prognosticis pluvia . . . de Monte

Monte Pilati in ditione Lucernensi - - - De Morbo generis
 Bovini vertiginoso, ejusque medela - - - De Altitudine
 Montium, ejusque dimensione - - - De Monte S. Gotthar-
 di - - de Divitiis Aquarum Helvetiæ - - - De Vino Ti-
 gurino - - - De Vento periodico in Lacu Rivario - - -
 de Lacte & Lacticiniis Helvetiæ - - - De Senni seu Caseifi-
 cis persona, officio & casa - - - de Præparatione Casei - - -
 De Coagulo Lactis - - De Præparatione Butyri - - - de
 Caseo secundario & sero Lactis - - - de Lacticiniis dictis
 Nidelbrot & Stuncken Werne - - de Vena Chalybis Saru-
 netana - - - de Nebulis & Nubibus montanis - - - De
 Rupicaprarum resistantia ad globulorum jactus - - - De Ru-
 picaprarum linctibus, dictis Leckinen, vel Sulzen - - - De
 Rupicaprarum venatione - - De vitæ genere, quo utuntur
 Rupicapræ - - - De Meteoro ignito viso Tiguri d. 19. Apr.
 1705 - - - de Thermis Piperinis - - - De Nostalgia, mor-
 bo Helvetis peculiari - - - De differentia plantarum & ar-
 borum, prouti crescunt in Montibus, vel Vallibus - - - de
 Itinerum Alpinorum jucunditate, utilitate, & commoditate - -
 De Itineribus per Alpes summas - - De Periculis & Incom-
 modis itinerantium per Alpes, a nive & glacie, atque Remedi-
 diis - - - de Incommodis Itinerantium à frigore - - - de
 Periculis ob petras deciduas & angustiam viarum - - De Statu
 Helvetiæ respectu Elementorum & temporum Anni - - - De
 Reliquiis Diluvii in Helvetia reperiendis - - - De Terræ
 motibus Ditionis Glaronensis - - - de Labinis - - - de ear-
 um Causa, Differentiis, Remediis, circumstantiis aliis - - -
 Historica recensio Damnorum, quæ Labinæ intulerunt - - -
 de duabus aquis sulphureo bituminosis Pagi Ruschlikon ad La-
 cum Tigurinum, & prope Lacum Rivarium - - - de Morbo
 contagioso, qui hoc anno infestavit Rupicapras - - - De
 Ægagropilis seu pilis Rupicaprarum - - - De Calculis Ru-
 picaprarum - - - de Fontibus Helvetiæ rubris - - - de
 Lacubus, qui ingenti sonitu ac murmure tempestates præsa-
 giunt - - - De Itinere per Spelugam Montem - - - de La-
 pide Ollari, & ejus usu, - - - De vento Meridionali, qui
 sub finem Octobris & principium Novembris 1705. Helve-
 tiam

tiam perflavit, & ortis inde damnis - - De Terræ motibus observatis d. 13. & 17. Nov. 1706 - - De copiosis Aquarum scaturiginibus in Pago Flims Rhætiæ.

Tomus II. prodiit A°. 1706. currente. Ejus contenta hæc sunt. De Balneo Valterfuilano Cantonis Tugienfis - - de Fonte famis prænuntio in Pago Wangen Ditionis Tigurinæ - - de Metallis Helvetiæ, Auro, Argento, Ferro, Ære, Plumbo, Argento vivo, Antimonio, Pyrite. De Iride Lunari, primaria & secundaria visa 1705. Lunâ plenâ - - de aliis rarioribus Iridum Helveticarum Phænomenis - - de Tonitru, Fulgure, Fulmine, Globis ignitis, aliisque Meteoris ignis Helvetiæ - - de Lapide Fulminari - - de igne S. Elmi, qui visitur Vitoduri in apice Turris - - De igne Lambente - - De ignibus fatuis - - de Monte Julio Rhætiæ. De Caseo viridi Glaronensium Schabziger - - De Eclipsi Solis totali, observata in his oris d. 12. Maji 1706 - - de Fontibus Majalibus - - de Carbonibus fossilibus Helvetiæ - - de Draconite Lucernensi - - De Meteoris aqueis & aëreis seu ventosis Helvetiæ - - De tempestatibus, quæ oriuntur ex projectis in Lacus montanos vel cryptos Lapidibus - - de Typhone - - De Columna aquea, Anglis Spout, in Aërem elevata, - - de Prestere. De Tesseris Badensibus - - de Terris Helvetiæ, earumque fecunditate - - De Terris Mineralibus Helvetiæ, speciatim de Creta. De Cretis variorum Colorum, Argilla, gypso, Lacte Lunæ, Unicornu fossili - - de Venatione Urforum. De Helvetiorum vivendi ratione, dispositione corporis & animi. De Terræ motibus Eglisviciensibus A°. 1706. De Caloris Æstivi A°. 1706. extraordinariis effectibus - - de Inundationibus & tempestatibus - - de Circulis Pratorum veluti adustis.

Tomus III. sequentem præfert titulum. *Beschreibung der Natur Geschichten des Schweitzerlands dritter theil, enthaltende vornemlich eine über die höchsten Alpgebirge A°. 1705. gethane reise.* Prodiit descriptio hæc Itineris A°. 1705. per Alpes suscepti per decursum Anni 1707. Typis Schaufelbergi-Hardmejerianis, sed omnes Tomi propriis meis sumtibus. Primum dicavi Illustris Familiæ de Salis Sogliensi Fratribus

quatuor *Herculi*, Præfecto Morbennensi, & Senatori Curien-
 si: *Rodolpho*, Capitaneo Generali Sondriensi apud Volture-
 nos, *Friderico Antonio*, Christianissimi Regis Capitaneo,
 & Directori Fœderis Domus DEI, *Andrea* locum tenenti
 Colonello in Militia Regis Galliæ, & Sorori *Annæ Margare-
 thæ*: Secundus Eruditæ *Hortensia de Salis*, Capitanei de Gu-
 ggelberg viduæ: Tertius Nob. *Joh. Rodolpho de Rosenroll*, Ex
 vicario apud Volturenos. Contenta tertii hujus Tomi sunt:
 De Casu Montis in Pago Altendorff ad Lacum Tigurinum - -
 de Balneo Infra Urnensi - - De Ecnephia effusa ad hunc Pa-
 gum - - De vestigiis digitorum a SS. Martyribus Felice & Re-
 gula, Thebeæ legionis fociiis, ipsi Saxo impressis Glaronæ, quæ
 aliud nihil esse demonstro, quam naturæ lusum in stalactite, - -
 de signis caloris instantis vernalis - - de Aquis Saponi incom-
 miscibilibus, & coctioni Leguminum ineptis - - de Torrenti-
 bus montanis - - Montibus Glacialibus - - Fœnifectorum in
 Alpibus vita periculosa, - - de variis Naturæ curiosis in Al-
 pibus Glaronensibus - - de Monte Libero, Freyberg, Rupi-
 caprarum Apylo - - De Balneis, - - Lacubus, Rivis, Mon-
 tibus Vallis majoris Glaronensium - - de Linthæ seu Limagi
 Scaturigine. De prima harum Regionum habitatione - - de
 Ponte tremendi Prospectus, Pantenbruck - - de Terræ moti-
 bus Cantonis Glaronensis - - Transitus ex Cantone Glaro-
 nensi in Uraniensem per Claridenses alpes - - de Balneo infra
 Schächano - - de Ventis Australibus Cantonem Uraniensem
 perflantibus - - De Cantone Uraniensi sede fortitudinis Hel-
 veticæ - - de Ponte Diaboli - - de Valle Urserana - - de transi-
 tu per summas Gothardi alpes - - de Crystallis - - De Equis
 Clitellariis vel Saumariis, horumque conductoribus & juribus.
 De Lacubus in Monte S. Gothardi, qui Ursæ & Ticini con-
 stituunt fontes - - de Ponte Tremulo - - de Granatis in de-
 scensu Gothardi obviis - - de Alpibus Lepontiis - - De Le-
 pontiis Lacticiniorum & vasorum variorum nominibus - - De
 Lucumonis monte - - de Valle medullina - - de Fontibus Ur-
 sæ, Ticini, Rheni, Rhodani in summis alpibus - - de Mon-
 tibus nivosis & Glacialibus Helvetiæ - - Iter per dimidiam
 Vallefiam inde à Scaturigine Rhodani Leucam usque - - de
 Ther-

Thermis Brigenfibus. De Thermis Leucenfibus - - De Monte Gemmio & Lacu Dubano in hoc Monte - - de variis Mineralibus ditionis Bernenfis - - De aquis Mineralibus in vicinia Thuni - - de Antiquitatibus & aliis curiofis Bibliothecæ Bernenfis - - de altitudine Montium eorumque dimenfione per Barometra - - De Montium Helveticorum ftructura & ætate - - De Palude ardenti-- Fulmen, monftra - - Draco igneus, meteorum, - - De Balneo Falifcano Rhætix. De Fontibus Rheni posterioris.

In lucem prodire hi tres Tomi nunc recenfiti eum in finem, ut & conftaret laborum hætenus infumtorum ratio, & faliva moveretur Helveticæ nationi ad investigationem admirandorum naturæ. A^o. poftea 1716. cœpi luci publicæ dare uberius fimul & ordinatius Hiftoriæ Naturalis Helveticæ fystema, ita tamen, ut ne cramben bis coctam Lectori apponerem, cum relegaverim occasione quavis ad Tomos & paginas prius editas, & I. Tomus Hiftoriæ hujus confiderari poffit tanquam IV.

Tomus hujus IV. igitur Rubrica eft fequens. *Helvetiæ Stoi- cheiographia, Orographia & Oreographia, oder, Beschreibung der Elementen, Grenzen und Bergen des Schweitzerlands. Der Natur Hiftori des Schweitzerlands Erfter theil.* 4. Contenta funt, De Aëre Helvético, ubi plura experimenta Barometrica, fcala graduationis nova differens à Cafiniana & Mariottiana experimentis fundata: multa etiam de Dilatatione Aëris &c. - - de Igne & Calore Helveticæ - - De Terra Helvetica - - de Temporibus Anni, quibus gaudemus - - De Montibus Helveticis, eorum denominatione, divifione in partes, ætate, ftructura, - - de Montium Cavis - - De Cryptis Æoliis - - de Cafibus Montium - - de Labinis - - De Montium Helveticorum utilitate, fitu, dimenfione - - de Montibus nivofis glacialibus, & Itineribus alpinis. Recenfio Alphabetica & defcriptio omnium & fingulorum montium Helveticæ, Conradi Gefneri Defcriptio montis Fracti five Montis Pilati juxta Lucernam, Johannis Rhellicani Stockhornias, Theodorici Zwickii defcriptio Montium Glaronenfium. P. Clementis Capucini defcriptio montium Abbatifcellanorum. Rodolfi de Rosenroll defcriptio montium præci-

puorum Rhætix - - Joh. Leonhardi descriptio Montium Sylvæ Rhenanæ, Splügensium & Suferanorum.

Tomus V. seu Novi operis II. qui Tiguri Typis Bodmerianis prodiit 1717. Titulus hic est: *Hydrographia Helvetica. Beschreibung der Seen, Flüssen, Brünnen, warmen und kalten Bädern, und anderen mineral Wasserren, des Schweitzerlands. Der Natur Histori des Schweitzerlands Zweyter theil.* 4. Contenta sunt. De aqua Helvetix - - Recensio Lacuum Helvetix juxta ordinem Provinciarum, alia Lacuum, Fluminum & Rivorum juxta ordinem Alphabeticum - - De inundationibus, submersionibus, & extraordinaria ficitate - - vera narratio Inundationis, quæ Locarnum cum toto ejus Comitatu mense Septembri 1556. afflixit, atque vastavit. Tobix Eglii literæ ad Bullingerum 28. Aug. & 25. Sept. 1576. de quibusdam exundationibus Rhætix - - - Abrahami de Champrenaud antelucana exundatio Birsici Rivi Basileam interluentis d. 6. Jul. 1701. De Fontibus majalibus, & periodicis aliis, & relatio fontis juxta Larium Lacum, cujus meminit Plinius Epist. L. IV. c. 30. - - De fontibus famis prænuntiis - - de fontibus Barometricis, seu tempestates præfagientibus - - - De fontibus largis - - - De Fontibus lotioni vel cocturæ idoneis aut inidoneis - - de fontibus & Saxis profluis - - de fontibus ætate congelatis hyeme fluidis - - de Fontibus in oppositas partes viâ longissimâ cunctibus ex eadem Scaturigine, quorum nempe rami Mari Mediterraneo aquas suas dant, alii Oceano Germanico, - - de Aquis Mineralibus Helvetix. Tractantur hæ ordine Cantonum seu Provinciarum, sed & subdividuntur. I. in balnea mineralia κατ' ἐξοχὴν ita dicta, quorum recensentur & describuntur n. 85. II. in Acidulas & aquas Martiales, quarum describuntur 32. III. in Balnea frigida, quorum describuntur 9. IV. in Aquas salvas, quarum sistuntur 6. V. in aquas sulphureas frigidas, quarum habentur 40. VI. in Aquas Tofaceas seu Petrificantes n. 2. VII. in Aquas strumosas n. 2. VIII. Thermas n. 12: ut adeò in universum descriptio adsit Aquarum mineralium 188. quarum magna pars illustratur propriis experimentis, tum Chymicis tum Practicis.

Tomus VI. seu Novi Operis III. prodit A°. 1718. Typis rursus Bodmerianis, titulo sequenti.

Meteorologia & Oryctographia Helvetica, oder Beschreibung der Luft Geschichten, Steinen, Metallen, und andern Mineralien des Schweitzerlands, absonderlich auch der überbleibseln der Sündfluth. Contenta Meteorologia Helvetica. De Ventis -- De Nubibus -- De Pluvia -- de Pluvia Sulphurea -- D. Joh. Jac. Wagneri iudicium de pluvia Sulphurea, Tiguri lapsa d. 12. Apr. 1677. De Pluvia sanguinea -- De Præfagiis pluvix -- De Rore -- De Rore melleo -- De Pruina -- De Grandine, -- De Nive -- De Tempestatibus imprimis grandinosis. De Meteoris igneis -- De Fulmine. Observationes circa Historias Fulminis Helvetici. De Globis ignitis -- De Ignibus Fatuis, De Igne lambente, -- De Stellis cadentibus -- De Draconibus volantibus & Capris saltantibus -- De Jaculis ignitis, trabibus ardentibus, & exercitibus igneis, D. Christiani Wolfii Prof. Hallensis Meditationes circa Phænomenon, quod accidit 17. Martii 1716. -- De Cælo ardente -- De Terræ motibus -- De Iride Solari & Lunari -- De Halonibus Solaribus & Lunaribus -- De Parheliis & Parafelenis -- De insolitis Astrorum coloribus -- De Mineralibus Helvetiæ. Hæc dispecui Methodo amicissimi mei Woodwardi, quam annexuit Historiæ Telluris illustratæ & auctæ.

I. Classis de Terris pinguibus & macris: de Lacte Lunæ.
II. de Lapidibus. 1. qui mole majore reperiuntur in strata dispositi, compositionis laxioris & Crassioris, quo pertinent Saxa &c. Reliqua videri possunt in citato tractatu.

Tomum Historiæ Naturalis Helvetiæ VII. constituet *Historia Plantarum in Helvetia sponte nascentium.* Latino Idiomate conscripta, per plurimos observationibus Criticis & Practicis referta. Plantas numero ultra 1900. quas inter multæ sunt nondum descriptæ, aliarum descriptiones correctæ, multi botanicorum errores emendati, multa Experimenta Chymica & Practica instituta comparebunt, si lucem aliquando aspexerit, opus non ex minimis meis, icones circiter 300. plantas ad unam ferè omnes adservo, in Herbario, plures de-

pinxi ipse, vel depingi curavi vivis suis coloribus, eas cumprimis, quarum colores non remanent. Descriptiones quas adjeci ipse florum, staminum, vasculorum feminalium in ipsis locis natalibus factæ. Incredibili enim voluptate, sed & labore, Plantas in summitatibus ipsarum Alpium per tot itinera quæsi.

Tomum VIII. componet *Historia Animalium Helvetiæ*, Quadrupedum nempe, Avium, Piscium, & Insectorum, ubi methodo inædo Rajanâ & Willoughbeanâ

Tomum IX. exhibebit ipsos *Helvetios*, eorum *genium*, *statum naturalem* & *morbosum*, jungetque *Praxin Medicam*, principiis modernis Physico-Mechanicis fultam, *ex remediis inquilinis* imprimis deducendam, ut non ad exotica refuge-re habeamus necesse.

Descripsi *Itinera Alpina*, quæ confeci singula. Id quod suscepi A°. 1702. transit per Cantonem Suitensem, ejusque Montes editiores, Aubrig, & Hacken, Eremum Helvetiorum, Suitiam, Uraniam, hinc per Alpes editissimas Surenenses ad Angelimontanam Abbatiam, jugis altissimis clausam. Adjeci huic descriptionem Lactis & operum Lactariorum præter observationes varia Naturæ interspersas. Vidit hoc iter lucem Tiguri & Londini.

Iter Alpinum 1703. spectat inprimis Rhætiam, publicatum Londini in opere mox recensendo.

Iter Alpinum 1704. habet Observationes in Thermis Fabariis & *Ἐιχάρα* factas. Excursionem item autumnalem ad lapicidinam Öningensem.

Iter Alpinum 1705. transit Alpes Glaronenses, & Uranienses, inprimis Gothardi juga, hinc summas Valestorum, dimidiam Valestiam & Gemmium montem. Eodem anno facta & descripta excursio in Montem Regium.

Iter Alpinum 1706. exhibet Observationes factas in Monte Pilati, Subsylvania, Jugo altissimo, Joch, quod determinat Angelimontanos à Bernensibus, descensu per Haselam Vallem, hinc Bernam usque & Neocomum.

Iter Alpinum 1707. transit per Comitatum Sarunetum ad Thermas Fabarias, in Montes Spelugam, Bernhardinum seu

Aviculæ juga, Fontes Rheni posterioris, Furculam jugum altissimum, quod me deduxit Clavennam, unde iter profecutus sum per Vallem Prægalliensem ad Acidulas S. Mauritii, & hinc per Albulam ad Curiam Rhætorum.

Iter Alpinum 1709. suscepi per Cantonem Tugiensem, Lucernensem, Subsylvaniæ, Montem Brunig, Thunum, hinc ad Grindeliam Vallem & montes ibi celebres Glaciales, porrò per Gemmium ad Valesiam, quam emensus sum usque ad Agaunum: hinc intravi Ditionem Bernensem, vidi Salinas Baſtiacas, & porrò per Laufannam veni Neocomum &c.

Iter Alpinum 1710. spectat Cantonem Glaronensem, Castra Rhætica, Sarunetes, Comitatum Werdenbergensem & Gamsensem, Vallis Rhenanæ partem, Cantonem Abbatiscellanum, Comitatum Toggenicum integrum.

Iter Alpinum 1711. pertransiit Cantonem Bernensem, Solodorensem & Lucernensem.

Horum itinerum tria, nempe de Annis 1702. 1703. 1704. Londini Imp. Henrici Clements; jussu Societatis Regiæ A°. 1708. in 4°. Sunt impressa, præfixo hoc titulo generali, quem ego in angustius contraxissem spatium, sesquipedalium titulorum osor.

Ὀψεσσιφοίτης *Helveticus, sive Itinera Alpina tria, in quibus Incolæ, Animalia, Plantæ, Montium altitudines Barometricæ; Cæli & Soli temperies, Aquæ medicatæ, Mineralia, Metalla, Lapides figurati, aliaque Fossilia, & quicquid insuper in Natura artibus & antiquitate per Alpes Helveticas & Rheticas rarum sit, & notatu dignum, exponitur & iconibus illustratur.* Doleo propter meam a prelo absentiam, Librum multis aliàs Iconibus affabrè æri incisis ornatum; multis scaterere mendis.

Tabulis subscripserunt suis quique titulis honoratissimi. D. *Franciscus Aston*, Armiger. Soc. Reg. D. *Job. Bridges*, Armiger. D. *Hans Sloane*, Baronettus. M. D. Coll. Med. Lond. & Soc. Reg. D. *Tancredus Robinson*, M. D. Coll. Med. Lond. & Soc. Reg. Socius Secretarius. D. *Jacobus Petiver*, Soc. Reg. D. *Guil. Cowper*, Soc. Reg. D. *Richard Waller*, Armiger. Soc. Reg. Secret. D. *Job. Woodward*, Med. D. Coll. Med. Lond.

Lond. & Soc. Reg. Socius. Med. Greshamensis Profeffor. D. *Samuel Morland*, Soc. Reg. D. *Job. Gore*, Armiger. D. *Isaacus Newton*, Eques auratus, Soc. Reg. Præfes. D. *Henricus Aldrich*, S. T. P. Ædis Christi Oxoniæ Decanus. D. *Martinus Lister*, Med. Regius, Coll. Med. & Soc. Reg. Soc. D. *Arthurus Charlett*, S. T. P. Collegii Universitatis Oxoniæ Magister. D. *Job. Hudson*, S. T. P. Biblioth. Bodlejanæ Oxon. Custos. D. *Johann Danvers*, Armiger. D. *Edmundus Halley*, Geometriæ Prof. Savilianus Oxoniæ Soc. Reg. Soc. D. *Humphredus Wanley*, Soc. Reg. D. *Thomas Bromfield*, A. M. è Coll. Univ. Oxon. D. *Job. Harris*, S. T. D. Soc. Reg. D. *Georgius Howe*, M. D. Coll. Med. Lond. D. *Job. Chamberlayne*, Armiger. Soc. Reg. D. *Edward Tyson*, M. D. Coll. Med. & Soc. Reg. Soc. D. *Henricus Levett*, M. D. è Coll. Med. Lond. D. *Eduardus Southwell*, Armiger. Soc. Reg. D. *Guil. Musgrave*, Med. D. Coll. Oxon. Med. Lond. & Soc. Reg. D. *Guilelmus Williams*, A. M. Coll. Exon. Oxon. Soc. D. *Petrus Hotton*, Med. & Bot. in Acad. Lugd. Prof. Soc. Reg. D. *Jacobus Bobart*, Horti Botanici Oxoniæ Præf. D. *Eduardus Lhuyd*, A. M. Cimeliarcha Ashmoleanus Oxon. D. *Samuel Dale*, Pharmacopeus Brantriensis. D. *Godefridus Copley*, Baronettus, Soc. Reg. D. *Joh. Percivale*, Baronettus, Soc. R. D. *Jonathan Blackwell*, Armiger. Soc. Reg. D. *Salway Winnington*, Armiger. *J. Robertus Balle*, Armiger. D. *Thomas Isted*, Armiger. Soc. Reg. D. *Thomas Walley*, A. M. Coll. Oriel. Oxon. Soc. D. *Dixon Colby*, A. M. è Coll. Merton. Oxon. D. *Georgius Stubbes*, A. M. Coll. Exoniensis Oxon. Soc. D. *Job. Tharpe*, M. B. Oxon. Soc. Reg. Tabulæ in Univerfum sunt 42. Relationem hujus mei *ſpenſoirs* amplam fatis inferam vide ab Eduardo Luidio transactionibus Philoſophicis. n. 316.

Eodem anno 1708. in 4. Typis Geſſnerianis lucem viderunt *Piſcium Querelæ & Vindicie*. In Theatro comparent multi piſces, ſuam à Diluvio originem demonſtrantes. Labor mole exiguus, Theatri cujuſdam Diluvianii prodromus, benignè à Rep. Literaria exceptus, quod vel patet ex elegantiffima *Ill. Henrici Newtoni* (de Nova Villâ) Ser^{mæ} Magnæ

gnæ Britanniae Reginae ad Ser^{mum} Magnum Ducem Florentiae Ablegati Extraordinarii Epistolâ, inter ejus *Epistolas, Carmina, & Orationes* Lucae 1710. in 4. vulgatas p. 163. reperiunda, quam heic inferere tum propter Illi^o Viri erga me affectum, tum propter Plinianum styli nitorem, opere pretium duco. *Tuo certè letus ex munere, at toto demùm perlecto volumine, admodùm latior: quum & doctum insuper & lepidissimum (quæ non semper una conveniunt) mecum omnes libenter agnoscent. Quàm nova, quàm mirabilia, in scenam introducis! Qui mutis quoque piscibus, vocem sermonemque das, & quasi loqui parùm fuisset, philosophantur quoque. Queruntur, in foro postulant, vincunt: deque incredulis, deque Philosophorum sectis placitisque ipsorum Magistrorum sententiis, quàm bellè Ludos faciunt, quamque veros non minùs, neque id semel, Triumphos agunt! At, quid mirum, si mirabilia edant Pisces, in Montium jugis, & intra ima Telluris viscera reperti? si denique Alpes nunc demùm eis vice Oceani fluviorumque sint: pro fluctibus & undis Terræ Strata, & metallorum sedes: quodque longè cætera excedit, par novo, atque inaudito hactenus argumento, Scriptor? Marmore Homines, & coloribus rerum figuras expressimus: manuumque nostrarum monumenta per quam plurima secula durarunt; sed quantum Artem Natura superat! quid enim quæso ad Lucium tuum, primi atque antediluviani orbis incolam, vel ipsæ pyramidum moles? & non jam ille solummodò in mensa, atque Ferculis placet, confabulatus etiam nobiscum simul cum sociis; quique adeo non tam interdapes amplius, quàm inter convivas, recensendi annumerandique; solumque displicet, quod tantus Orator tam cito desinat. Vale. Flor. Maji VII. 1709. Prodit hoc idem opusculum, sed concentratius Idiomate Germanico, eodem anno, Typis iisdem, hoc titulo: *Bildnissen verschiedener Fischen, welche in der Sündflut zu grund gegangen.**

Circa idem tempus ad Ill^{mum} Mathematicorum Philosophorum facilè Principem Isaacum Newtonum, Soc. Angl. Præsidentem, scripsi: *Dissertationem Epistolicam de Montium altitudine ac dimensione.*

Actis Societatis Regiæ Gallicæ, A° 1707. p. 555. Memoir. inserta est *Observatio Eclipsæ Lunaræ Anni 1706.* de qua monere juvat, defuisse mihi Horologium Astronomicum, adeoque illationes inde factas pro Longitudine Tiguri suo carere fundamento.

Observationes varix Barometricæ memorantur in Hist. del'Acad. Roy. 1708. p. 26. ut &

Schediasma de Generatione & Speciebus Crystalli p. 33. A° 1709. Literis Gessnerianis prodiit in Fol.

Herbarium Diluvianum, Illustri Gisberto Cupero Daven- triensi Consuli, viro de Re Literariâ meritissimo, dicatum; si- stuntur in hoc Opere Plantæ Diluvianæ, alique lapides his affines, quas inter eminent Dendritæ; explanatur illarum ho- rumque discrimen: describuntur varia Experimenta: defini- tur tempus Anni, in quod Diluvium incidit, per Observatio- nes ex natura petitas. Quam scitè hæc omnia, videre est ex Testimonio, quod inseruit Dⁿ. de Fontenelle Hist. del'Acad. Roy. 1710. *Voila de nouvelles especes de Medailles, dont les dates sont & sans comparaison plus anciennes, & plus su- res, que celles de toutes les Medailles Grecques & Romai- nes.* Tabulæ adfunt nitidissimæ ænææ cum titulo. Subscri- pserunt nomina sua Rev. in Christo Pater Thomas, Archiepi- scopus Cantuariensis. Ill. Isaacus Newton, Eques Auratus, Soc. Reg. Angl. Præses. Ill. Job. Paulus Bignonius, Abbas S. Quintini, & Consiliarius status ordinarius. Ill. Peter Val- kenier, Potent. Reip. Belgicæ ad S. Cæs. Maj. Ser. Reg. Rom. S. R. I. Comitum, & Respp. Helvet. ac Rhæt. Ablegat. Extra- ord. Ill. Mauritius Emmet, Eques Anglus. Cel. Job. Woodwardus, Med. D. Physic. in Colleg. Gresham. Prof. Ill. Guil. Sberardus, J. U. D. Nationis Anglicæ tunc tem- poris Consul Smirnenfis. Ill. Ant. Vallisnerius, de Nobilibus de Vallisneria, Med. Prof. Patavinus. Nob. Casparus Esche- rus, Reip. Tig. Ducentumvir, Ven. Collegii Examinatorum Assessor, post Kyburgici Comitatus Præfectus. Nob. Solomon Hirzelius Reip. Tig. Ducentumvir, Ven. Collegii Examinato- rum Assessor. Distractis operis hujus Exemplaribus, prodiit, anno præsentis, 1723. Lugduni Batavorum, sumptibus Petri Vander

Vander Aa, altera editio, cui accessit Appendicis loco, *Plantarum Diluvianarum Methodica in Classes Tournefortianas distributio*, ex qua quid ex singulis classibus à fatali illa inundatione relictum fuerit, brevi conspectu exhibetur. Tabulæ æneæ cum Appendice accesserunt quatuor, inscriptæ *Celeb^{mo} D^r. Hermanno Boerhaave*, Med. & Botan. Chem. & Coll. Pract. in illustri Academia Lugduno-Batava Professori; *Celeb^{mo} D^r. Garidel*, Aquis extiensi Med. Doct. ac Prof. Regio, de Historia Naturali inprimis Provinciæ meritissimo; *Summ. Rev^{do} D^r. Eberhardo Friderico Hiemero*, S. S. Theol. D. Ser^{mo} Wirtenbergenfi Duci à Concionibus & Consiliis aulicis; *Ill. D^r. Samueli Kôlesero de Kerees-eer*, Secretario Gubernali Cæsareo-Regio Principatus Transylvaniae. Epitome hujus Appendicis sistitur in *Meteorologia & Oryctographia Helvetica*.

Institit in suis ad me literis sæpius *Ill. Cuperus* pro sua erga veteres scriptores affectu, ut de Commentario cogitem in *Plinii* libros Historiæ Naturalis, speciatim Fossilium. Parui, & speciminis loco mihi *C. Plinii Secundi & Claudii Salmasii Dialogum de Androdamante*, quem inseruit *D. Le Clerc. Biblioth. Choïsse Tom. xvii. p. 192.* Eundem reimprimi curavi in *Meteorologia & Oryctographia Helvetica*. Alia, quæ Commentarii Pliniani loco servire possunt, reservo pro *Lexico Fossilium*.

Occasionem dedere res Toggicæ, quæ post multas lites tandem in apertum erupere Bellum, ut pararem, id quod effectui dedi A^o. 1710. *Mappam Comitatus Toggici, die Landschaft Toggenburg*, in qua Thuræ flexus omnes à prima ferè scaturigine cum adjacentibus pagis ope Magneticæ acus delineavi.

Nunquam in vita mea mirari satis potui, dari posse Theologos Miso Mathematicos. Novi, quod scripsit Magnus ille Daniæ Astronomus *Tycho Brahe* Epist. ad *Conradum Assachum* ap. *Melch. Adamum in Vitis Theolog.* p. 840. *Optarem, plures ejusmodi Concionatores* (de Bartholomæo Pitisco loquitur) *reperiri, qui Geometrica gnauiter callerent, fortè plus esset in iis circumspecti & solidi judicii, rixarum inanium & Logomachiarum minus.* Ne quid dicam de eo, quod ipse *Pitiscus* habet *Epist. Trigonometriæ præmissa: Quam optandum esset*

hoc seculo omnes Theologos esse Mathematicos, hoc est, homines tractabiles & mansuetos.

Thema igitur Inauguralis meæ *Orationis*, quam d. 28. Nov. 1710. dixi: *selegi de Matheseos usu in Theologia.* Impressa hæc prælectio post obstacula quædam, Tiguri, Imp. Joh. Finsleri, Typis Hardmejerianis 1711. 4. additis in fine testimoniis *Eusebii* L. vi. c. 18. *Henr. Bullingeri*, Magni illius Ecclesiæ Tigurinæ Reformatoris & Antistitis, *de instit. Studior.* p. 41. *Joh. Jac. Breitingeri* Eccl. Tigur. Antistitis in *Hypomnemat. subitan.* in gratiam. *Joh. Jac. Wolphii* conscriptis. *Sam. Werenfelsii* Basiliensis S. Th. D. & P. *Diss. de Logomach. Erudit.* c. 10. §. 2. & carmine cygneo eruditissimi *Gotthardi Heideggeri*, quibus addere potuissim *Hieronym.* ad. c. 1. Daniel: *Si quispiam adversus Mathematicos velit scribere imperitus Mathematis, risui pateat.* Altera vice prodiit hæc ipsa Prælectio. Amstelod. ap. R. & G. Wetstenios 1712. 8. De hac materia sequentia ad me Smirna perscripsit Ill. meus *Sherardus* d. 17. Dec. 1711. *Novi Ministrorum ingenium, & vereor, ne te necromantiæ postulent: non inepta fuit olim Parisiensium responsio Synodi delegatis, qui rogaverunt, si quid addi vellent Liturgiæ, dixerunt, adjungi se velie solummodo, ab Odio Theologorum libera nos Domine.*

Eodem A°. 1711. prodiit in 4 Descriptio Balnei Infra Urnensis in Cantone Glaronensi hoc titulo: *Beschreibung des Nider Urnen Bads im Glarnerland:* inserta post *Hydrographiæ Helveticæ.*

Observationes inter alias, quas reportavi ex Itineribus meis, fuere Geographicæ: integros sæpe fluvios à primis suis scaturiginibus, ut Rhenum, Rhodanum, Rusam Albulam, &c. delineavi ope Acus Magneticæ, & singulari industriâ, ubi potui cunque, adnotavi pagos, horumque distantias. Denique hæc Observationes, junctis quas fecere alii, collegi in magnam & *Novam Helvetiæ tabulam Geographicam*, quæ in 4. tabulis prodiit A°. 1714. una cum indice Alphabetico, *Register aller in dieser neuen Schweizer Chart befindlichen wörter*, ex quo constat numerum locorum surgere ad 3863. duplo majorem Gigerianâ hæctenus optimâ. Id insuper in hac
mappa

mappa observare est, ornari eam circum circa schematibus variis ad Historiam Helvetiæ naturalem spectantibus & locorum simul Religionem seu Reformatam, seu Pontificiam, seu mixtam suis certis signis distingui. Adjeci post clades sive pugnas hinc inde in Helvetia commissas, & annos, quibus hi conflictus fuere commissi. Notanter tamen, ne quis existimet, exhibere me mappam Helvetiæ omnibus suis numeris absolutam, adjeci ad marginem hoc Monitum: *Tabula hæc ex propriis Authoris Observationibus occasione Itinerum Alpinorum innumeris locis correctæ & aucta, non tamen ita perfecta exhibetur, quin permultis locis corrigi opus habeat.* Monitum, quo operis licet pretiosi imperfectionem ingenuè confiteri, & simul alios ad similes labores excitare volui.

Professionis meæ Mathematicæ memor, publicavi typis A^o. 1714. in 8. *Enchiridion Mathematicum*, concinnatum juxta filum Casparis Bussingii, V. D. apud Hamburgenses Min. & Math. Prof. in *Mathematibus universis in tabulas succinctas redactis*, quæ prodierunt Hamburgi Sumt. Auth. Typis Zieglerianis. 1695. f.

Historiam ut conderem Helvetiæ naturalem, consului non solum duntaxat montosi nostri Naturam, & Naturæ luxuriantis producta, sed quoque inde à bene multis annis collegi Indicem Scriptorum, qui vel in aliis Regionibus Terræ, vel in Helvetia nostra huic studio se applicuerunt. Patet id ex *Bibliotheca Scriptorum Historiæ Naturali omnium Terræ Regionum inservientium, tanquam Historiæ Naturalis Helveticæ prodromo. cui accessit Cel. Viri Jacobi Le Long, Bibliothecarii Oratoriani, de Scriptoribus Historiæ Naturalis Galliæ.* Tig. Typ. Bodmer. 1716. 8. Opus novis semper accessionibus augendum, iis interim, qui studio huic naturæ se applicare student, perutile, non dicam, necessarium. Invenias hic, Lector, Ordine Geographico simul Regionum, & Authorum Alphabeticò Scriptores Historiæ Naturalis *Hispaniæ, Portugalliæ, Galliæ, Sabaudie, Germaniæ, Belgii Federati, Helvetiæ, Italiæ, Pannoniæ, Carinthiæ, Carniolæ, Hungariæ, Poloniæ, Daniæ, Suediæ, Britanniæ, Siciliæ, Melitæ, Corsicæ, Sardinia, Asiæ, Africa, Americæ*, amplam tandem & specialem Historiæ Naturalis Galliæ segetem, quam

mecum benevolè communicavit Cl. Le Long, ex opere amplissimo *Historiæ Scriptorum Galliæ* extractam. Disponere potuissim ordine reali materierum, singulatim Botanicos, Mineralogos, Zoologos, Hydrologos, &c. sed hic ordo alii est reservatus operi.

Ex Lexico Diluviano specimen de *Cornu Ammonis*, ad Societ. Leop. Carolinam & Regiam Scientiarum Societatem Parisinam insertum *Ephemeridum Germ. Cent. V. App. p. 15.*

Applicationis meæ qualiscunque ad Historiam Numismatum specimen est *Thesaurus Numismatum antiquorum Holländerianus.* Tig. Typ. Bodm. 1717. 8. qui transeat in Magni alicujus Principis, vel inclytæ Reipublicæ, vel privati *Νεμισματοφίλῃ* manus dignissimus. Chartaceus dicatus ipsius Collectoris *Tobiæ Holländeri*, Consulis Reipubl. Schaphusianæ Ampliff. Hæredibus.

Qualis & quanta sit collectio mea Reliquiarum diluvii, patet ex *Museo Diluviano*, quod lucem vidit Tig. Typ. Bodm. 1716. 8. dicatum *Ill. Hans Sloane*, Baronetto Angliæ. In conspectu comparent ordine Plantæ, Testacea, Crustacea, Quadrupeda, Pisces, Aves, Insecta, Hominum partes, eo ordine, quem observavi in Oryctog. Helv. numerus omnium surgit ad 1513.

Fossilia reliqua in Catalogum quidem redacta, sed nondum publicata, lapides, nempe Metalla, Terræ, Salia, Sulphura non solum in Helvetia, sed ex aliis Terræ provinciis magno studio conquistata surgunt ultra 2000. quæ inter Helvetica sola sunt 667. & Diluviana fossilia ante recensita Helvetica 523.

Testaceorum tum *Marinorum*, tum *Fluviatilium* collegi 471.

Herbarium Vivum constat Plantis & Fructibus in Catalogum redactis ultra 3000.

Numophylacium meum ornant Numismata Romana & Græca numero 1812. partim in Catalogum redacta, partim redigenda.

Annus 1713. Occasionem dedit conscribendæ *Historiæ Politicæ Reformationis circa Pacta Senatus & Populi Tigurini fundamentalia.*

Eadem

Eadem occasione *Commentarium* paravi amplum in *Pacta Reip. Tigurinae jurata, der Stadt Zurich Geschworne Briefse*, quo constitutionem Regiminis confero cum Rebus publicis aliis imprimis Græcis & Romana, ostendens ideam hujus Regiminis Aristocratico-Democratici esse unam ex optimis quibusque, & jura Senatus ac Populi tam pulchrè invicem combinata, ut nec illius authoritas, nec hujus libertas, pati unquam possint quicquam.

Commentarius, quem occasione Collegiorum Politico-Historicorum Linguâ Latinâ paravi in *Celeb. Henr. Hottingeri Methodum conscribendi Historiam Helveticam*, deduxit me ad *Bibliothecam integram Historicorum Helveticorum*, quam postea dispescui succinctius.

1. *Ordine Chronologico*, juxta temporum seriem, quo quisque tempore vixerit, scripserit vel floruerit.

2. *Ordine Alphabetico*, quo scriptorum quilibet illicò inveniri possit.

3. *Ordine Geographico*, juxta Cantones sive Provincias, Confœderatos, Præfecturas subditas, ex quibus Scriptorum quisque fuerit.

4. *Ordine reali materierum*, qui rursus subdividitur.

I. In Helvetiam universam.

II. Provincias singulas.

III. Historiam Ecclesiasticam, Monasteria, Templorum Inaugurationes.

IV. 1. Historiam Civilem. 2. Bella intestina, Tumultus, seditiones. 3. Bella cum Exteris. 4. Fœdera inter Provincias. 5. Fœdera cum Exteris. 6. Regiminis formam. 7. Legationes & Ceremoniale. 8. Privilegia, Jura, Leges. 9. Numismatica. 10. Virorum Illustrium, Sanctorum, Eruditorum Biographias, Icones, Panegyrica, Orationes funebres, Carmina gratulatoria. 11. Incendia, Naufragia, Calamitates alias.

V. Historiam Naturalem, cujus Scriptores extant in *Bibliotheca Scriptorum Historiæ Naturalis* supra recensita.

VI. 1. Geographiam. 2. Antiquitates Romanas. 3. Heraldica, Genealogias &c. 4. Itinera.

Ano-

Anonymos tandem Historicos disposui 1. Juxta Ordinem Provinciarum, seu Geographicum. 2. Ordine Chronologico.

Ut unda undam trudit, ita collegi juxta Provinciarum Helveticarum ordinem, *Scriptores ex omni facultate* quosvis, cum Biographiis & Scriptis, tum impressis, tum *avendónis*. Laboris amplitudo vel ex recensione constat. Ante aliquot jam annos Tigurinos habui 526. Bernenses 175. Lucernenses 19. Urios 2. Suitenses 16. Subsylvanos 3. Tugienses 5. Glaronenses 17. Basilienses 287. Friburgenses 7. Solodorentes 10. Scaphusianos 66. Abbatiscellanos 8. Ex Cœnobio S. Gallensi 43. S. Gallenses 60. Rhætos 89. Vallesios 5. Mulhusinos 41. Biennenses 5. Neocastrenses 19. Genevenses 74. Ex Episcopatu Basiliensi 2. Turgoios 12. Badenses 8. Ex Sarunetibus 1. Ex liberis Provinciis 1. Ex Valle Rhegusca 1. Ex Luganensi præfectura 1. Ex Urbigeno agro 1. Ex Grandisoniana præfectura 1. Raperfuilenses 6. Angelimontanos 2.

Index in MSC. Sancto Gallensia Bibliothecæ Tigurinæ, in usum ejusdem paratus.

Index specialis Authorum & materierum in Acta Societatis Regiæ scientiarum Gallicæ ab A°. 1699. ad 1712. inclusive in usum imprimis studiorum meorum privatum.

Oratio de Miraculis Passionis Christi publicè dicta.

Collectanea pro Reformatione Scholæ Tigurinæ.

Musei civici Tigurini descriptio asservatur in Bibliotheca publica.

Collectanea pro Geographia Hispaniæ, Galliæ, & Germaniæ.

Toggici Comitatus Descriptio. Germ.

Hodegus Studiosi Politici.

Index Nummorum Græcorum ex Imperatoriis, & Consularibus ordine alphabetico digestus.

Index Nummorum Græcorum pro Regibus & urbibus eodem ordine.

Index specialis in Collectaneorum Wickianorum Tomos, quæ asservantur in Bibliotheca Carolina.

Historia Lapidum Figuratorum seu Reliquiarum Diluvianarum ex Comitatu Neocastrensi. Potentissimo Regi Prussiæ transmissa, quum potiretur hoc Principatu. *Colle-*

Collectanea Inſcriptionum antiquarum Romanarum in Helvetia reperiundarum.

Ludoviciana Pharmacia in Compendium redacta.

In Bauſchium de Aetite Notæ & Additamenta.

Meditationes de Morte. Translatio eſt ex Italico in Germanicum dell' *Huomo al punto civé, l'huomo in punto di Morte conſiderato del Padre Danielo Bartoli*, in Venet. 1677. 12

Præceptoris mei fideliffimi *Job. Chriſtophori Sturmii*, Prof. Altorffini, *Theoſophiæ ſive cognitionis de DEO naturalis ſpecimen*, Annexum *Phyſicæ ſux Eclecticæ ſive Hypotheticæ*, Norimb. ap. Endteros 1697. 4. Translatio è Latino in vernaculum. Tit. *GOTT zeigende Naturwiſſenſchaft.*

Architecturæ civilis Compendium.

Menſurarum cavarum Tigurinarum & Tugiensium pro liquidis & aridis dimenſio.

Nomenclatura Lapidum figuratorum, Aliquando conſcripta in gratiam Ill. *Valkenerii*.

Todes gedanken Geſprächsweiſe vorgetragen. Verſio eſt è Gallico in Germanicum, *des Entretienſur la Mort du P. Malebranche.*

Joſephi Pitton Tournefortii Methodus Plantarum ex Gallico in Latinum translata, ante editionem *Inſtitutionum Rei Herbariæ*, & cum Rajana methodo in parallelifmum poſita.

Jobertus de Numiſmatum notitia ex Gallico in Latinum verſus.

Williſius de Anatome Cerebri ex Latino in Germanicum.

Notæ in Becmanni Politicam.

Excerpta ex Leibnitii Theodiceo, & Crozæ Logica.

Von der Seelen Unſterblichkeit und dem ewigen Leben. Translatio *Guil. Scherlock de l'Immortalité de l'Ame, & de la vie éternelle.* ex Gall. in Germ. nondum finita.

Richardi Bentley VIII. Predigten wider die Gotteslaugner. Verſio Germanica ex Anglico Concionum VIII. contra Atheos habitarum.

Pascal Penſées ex Gall. in Germ. translata. Diſcurſus varii linguâ vernaculâ in Collegio ἑνωθέντων habiti, *De Matheſeos*

theseos partibus. *De usu Matheseos in Theologia, Politica. De Mathematicis Scythis. De Mathematicis Hispanis. De Problemate Medicorum Monspeliensi, Vade & occide Cain. De Conchitis.*

Acta Collegii τ̄ ἐνωσέντων consignata ab A°. 1695. ad 1709. inclusivè.

In Loca Scripturæ Sacræ Physico Mathematica Commentarius, satis amplus, ad usum Auditorii publici, cui prælegitur, in primis ad Theologiam Naturalem accommodatus, perveni hætenus σὺν Ἰεῶν ἡ πένω à Genesi ad Jobum.

Non mittendus est labor licet inchoatus, omnium quos hætenus suscepi, & maximus, & difficillimus, *Lexicon Pantoglotton* duplex, unum Mineralium seu Fossilium, alterum Reliquiarum Diluvianarum, suis ubique iconibus illustrandum; quo comparebunt Alphabeticò ordine omnium linguarum nomina, genera, species, notæ & generum & specierum characteristica, cum Authorum Synonymis.

Vita & Scripta Authorum Botanicorum, Mineralogorum & Zoologorum comparebunt in *Bibliotheca Botanica, Mineralogica & Zoologica*; quâ congesti hætenus Scriptores ultra 1400. ex omni natione & ævo.

Explication d'une Medaille d'un Prince Anonyme, Fils de Domitien adressée à Monsr. Formond de la Tour.

Vita Conradi Gessneri Medici & Philosophi Tigurini, periit hic Labor, quod ægerrimè me fert in Itinere Norimbergenfi.

Laurentii Pataroli Series Augustorum, Augustarum, Cæsarum, & Tyrannorum omnium tam in Oriente, quam in Occidente &c. Venet. 1702. Translatio ex Lat. in Germ.

Observatio de Gangrana, aliisque pravis symptomatibus, ab esu panis, clavorum fecalinorum farinâ inquinati, excitatis. In Misc. Lips. Tom. V. p. 131.

Experimenta Barometrica pro varia diversi Aëris elasticitate exploranda in variis Helvetiæ-locis; occasione excursionis Alpinae mense Sept. Anni 1714. susceptæ. Ope Tubi 32. digitos Parisinos longi 2. linn. diametro. In transact. Philos. n. 344.

Tables of the Barometrical Altitudes of Zurich in Switzerland in the Year 1708. observed by Dr. Joh. Jac. Scheuchzer

zer F. R. S. and at *Upminster in England*, observed at the same thime by Mr. *W. Derham F. R. S.* as also the Rain at *Pisa in Italy* in 1707. and 1708. observed there by Dr. *Michael Angelo Tilli F. R. S.* and at *Zurich* in 1708. and at *Upminster* in all that thime. With Remarks on the same Tables, as also on the Winds, Heads and Colds, and divers other Matters occurring in those tree different parts of Europe. by Mr. *W. Derham, Rector of Upminster.* In *Transact. Philos.* n. 321.

Specimen Physicæ sacræ, s. *Commentarii in S. S. Loca Physico Mathematica* in *Job.* II. 7. 8. xxvi. 7,

Acarmania s. *Relatio Eorum*, quæ hæctenus elaboravit *Acarnan, J. J. S.* Extat in *Misc. Lips.* T. viii. p. 117.

Medicinæ & Morborum status una cum Ætiologia Incrementi eorum in his temporibus, speciatim vero de *Variolis*, cum *Animadversionibus quibusdam in novam purgandi in hoc Morbo Methodum.* Præmittitur *Idea Naturæ & structuræ humanæ*, *Morborum quibus est exposita*, *Methodus iisdem medendi.* Authore *Job. Woodwardo* in *Colleg. Gresh.* Professore, abs me in *Latinum Idioma conversa.* Tiguri Typ. Bodmer. 1720. 8.

λοιμωγενεία *Maffiliensis.* Die in *Marseille und Provence* eingeriffene *Pestseuche.* Ib. 1720. 8.

Von der *Marsilianischen Pestseuche* erste Zugab, enthaltend 1. *Deroselben vollständige Beschreibung* durch *Herren Chycoyneau, Verny und Soulier.*

2. *Ein Schreiben an Herren de Fornes* von *Herren Chycoyneau, Verny und Deidier.*

3. *Ein Schreiben an Herren de Bon* von *Herren Pons.*

4. *Beschreibung der Pest zu Aix* von *anfang des Augusti* bis zu *end des Jahrs 1720.*

Verteutsch. Ibid. 1721. 8.

Hist. Physica sacræ, oder *Hist. Naturwissenschaft verglichen mit der Heutigen.* Ib. 1721. 4

A. . . . *Dissertatio de Peste Provinciali*, ex *Gallico* in *Latinum & Germanicum Idioma translata*, & *Annotationibus illustrata.* Tiguri 1721. Sumtibus Authoris.

F I N I S.

M m m m 2

IN.

I N D E X

NOMINUM ET RERUM,

I N

ITINERA ALPINA.

A.	
A Monte Dei <i>promotorium</i> . 294	Acetosa <i>Cambro Britannica montana</i> . Park. 128
A Saxo, <i>Barones</i> . 296	— <i>montana folio undulato flagellis non ramosis</i> . Bocc. 328
Aa. <i>Fl.</i> 172	— — <i>Malus Limonicæ foliis flagellis ramosis</i> . Ejusd. 328
Aabach. Aatobel. 469	— — <i>maxima</i> . CB. 129
Aaren. 409	— — <i>rotundifolia alpina</i> . CB. 128
Abbatiscellani. 551	— — <i>repens Eboracensis folio in medio deliquium patiente</i> . Moris. Ib.
— <i>Eorum Divisio</i> . Ibid.	— <i>sylvatica maxima</i> . JB. 129
— <i>Dracones</i> . 391	Achates. 534
Abdua. 275	Acidulus <i>Fons prope S. Bernhardini pagum</i> . 444
Abies <i>rubra Glaronensium levior aliis</i> . 160	Aconitum <i>cæruleum hirsutum flore Consolidæ Regalis</i> . CB. 35
Abinthii <i>genus in Vallesia Herba alba dicta</i> . Gessn. 328	— <i>Lycotium cæruleum calcari magno</i> . JB. Ib.
Abinthium <i>album è Vallesia</i> . Gessn. 328	Aculei <i>in Crystallis</i> . 248
— <i>alpinum candidum humile</i> . CB. 29. 328	— <i>unde?</i> 256
— — <i>incanum</i> . CB. 29. 328	Adamantes <i>pellucidi Riphæorum Montium</i> . Dionys. 235
— <i>Austriacum tenuifolium</i> . 508	Adamantis <i>Lapis</i> . 6
— <i>seriphium fœmin</i> . Gessn. Hort. 328	Adamas <i>Cornubiensis minor</i> . Boyle. 241
— — <i>montanum candidum</i> . CB. 29. 508. 328	Addua. 275
— <i>Valesianum tenuifolium candidum, sive Herba alba</i> . JB. 29. 508. 328	Adiantum <i>album crispum alpinum</i> . Schwenckfeld. 461
Abzug. 57	— — <i>floridum seu Filicula petrea crispa</i> . Raji. Ib.
Acarmania <i>sive Authoris Scriptorum Relatio</i> . 609. ad fin.	Adian-

INDEX NOM. ET RER. IN ITIN. ALPINA.

Adiantum album petræum Rutæ muraria accedens. JB.	461	Alball.	450
Adlenbach. Pagus & Rivus.	183	Albescus. Albis. Albifus. Albius Mons.	67
Adler.	275	Albrig. Mons.	6
S. Adrian.	355	Albrun. Albrün. Albrunio.	294
Adualla. Αδυάλλας. Aduella. Adula.	275	Albula.	450
Αδύλας. Adya. Adyla.	275	— Ejus Fontes.	451
Æbi.	442	Albulæ.	481
Ædes Tugii submersæ.	355. 475	Albulen. Albulenberg.	450
Ægagropilæ.	159	Alchimilla alpina gramineo folio ad nodos frequentes copiosiori elegans Knawel simile.	453
— constant ex furculis Trichomanis.	448	— — maxima.	329
— quando fermentur?	1b.	— — pentaphyllos. Raji.	29
— non in omnibus Montibus dantur.	86	— — Quinquefolii folio subtus argenteo. Tour.	29. 328
— Indicia.	180	Alcol.	55. 268
Ælbeln.	450	Alcyoniis accedens Fasciculus. &c.	470
Ænotherus. (Einbeer.)	363	Alectorolophi alpini secundum genus. Cluf. Pann. floribus pallidis & purpureis.	426
Ænus. vid. Oenus.		Alectorolophon alpinum minus. Cluf. Pann.	426
Æoliæ Cryptæ.	78. 102	Alectorolophos I. vel alpina minor. Cluf. Pann.	426
Ærgish.	305	Aletch. Aletch Thal. Aletchiani Montes.	295
Æris alpini puritas.	82	Algethusanum Judicium. Algetshuter Gericht.	557
— dilatatio, circa eam Experimenta, & ex his deducta Confectaria.	584	Aliazia Vallis.	303
— Elasticitas Barometricis Experimentis determinata.	524. & seq.	Alböck.	481
Ærnen.	293	Allbrunn.	294
Æsch.	204	Allium montanum bicorne angustifolium flore purpurascente. CB.	129
Æschi.	484	— — capite rotundo. CB.	29
Ætuatii.	267	— — Narcissæ folio minus. CB.	129
Ætuatium. Ætuatius Vicus.	1bid.	— — sphaerocephalon purpureum.	29
Agaunum.	491	— — petræum umbelliferum. JB.	129
— Inscriptiones Romanæ.	1bid.	— saxatile Acari radice flore purpureo.	
Agerana vallis. Ageren Thal.	291	Bocc.	129
Ageratum Pyrenaicum villosum flore purpurascente. CB.	29	Mmmm 3.	Allium
— ferratum alpinum. CB.	328		
Ajatia. Ajaza vallis. Ajazer Thal.	303		
Alabandicus. Quid?	237		
— Plinii, an inter Crystallos referendus?	1b.		
Alabastrita.	490. 495.		

INDEX NOMINUM ET RERUM

Allium <i>spherocephalon purpurascens.</i>	Alfine <i>montana latifolia flore laciniato</i>
Raji. 29	CB. 130
— — <i>purpureum sylvestre.</i> JB. 29	— <i>muscosa quibusdam.</i> JB. 129. 508
— <i>sylvestre bicorne purpureum proli-</i>	— <i>nemorosa maxima montana.</i> Raji.
<i>ferum.</i> JB. 129	130
Allmend. 412	— <i>palustris serpillifolia.</i> CB. 129.
Allweill. 402	329
Almangovia. <i>Vadiani.</i> 546	— <i>saxatilis multiflora capillaceo folio.</i>
Almengall. <i>Almengallum.</i> 303	Tour. 130
Alnus <i>alpina minor.</i> CB. 129	— <i>saxifraga angustifolia montana mi-</i>
— <i>montana pallido glabro sinuato Ul-</i>	<i>nima.</i> Col. 130
<i>mi folio.</i> Bocc. 1b.	Alfine <i>secunda. f. pratensis glabra.</i> CB.
Alopecurum <i>alpinum, quibusdam E-</i>	138
<i>chium montanum Dalech.</i> JB. 332	— <i>tenuifolia muscosa.</i> CB. 129. 508
Alp. zu Alp fahren. 53	Altare <i>ligneum.</i> 474
Alp Fyrsten. 217	Altbach. 409
Alp Leider. 539	Altendorff. 171. 530. 532
Alpes <i>summæ.</i> 215	Altenohren. 186. 188
— — <i>sunt Helveticæ.</i> 216. & seq.	Altorff. <i>Altorfium.</i> 205
Alpi <i>di Val Cornera.</i> 266	— <i>altitudo.</i> 209
Alpia <i>Vallis.</i> Alpien. 297	Altosaxensis <i>Baronatus.</i> 551
Alpicolarum <i>Calceamenta.</i> 53	Altstetten. 545
Alpinarum <i>Regionum facies horrida, sed</i>	Alvaneller <i>Bad.</i> <i>Alvanienſe Balneum.</i>
<i>fecunditas amœna, ejusque Causæ.</i> 189.	Alvanio. <i>Alvanovanum Balneum.</i>
	Alvenei. 451
Alpium <i>Angustæ Clausuræ.</i> 89	Aluminosa <i>Aqua.</i> 184
— <i>Etymologia.</i> 280	Alvum <i>novum.</i> 451
— <i>Proſpectus amœnus.</i> 468	Alyſſon <i>alpinum hirsutum.</i> Tour. 130
— <i>Culina.</i> 217	— — — <i>luteum.</i> 508
Alpnach. <i>Alpnacum.</i> 476	— <i>petræum foliis glabris atrovirenti-</i>
— <i>Altitudo.</i> 400	<i>bus flosculis albis.</i> 1b.
Alschinſch. 445	Amades. 438
Alfine <i>alpina minima glabra.</i> CB. 129	Amadeus <i>Sabaudie Comes ad Veſpiani</i>
— — <i>Serpillifolio multicaulis & mul-</i>	<i>cæſus.</i> 304
<i>tiflora.</i> 129. 329	Amethysti <i>quintum genus.</i> Plinii. 240
— — <i>subhirsuta Linariæ folio.</i> Tour.	Amides. 438
130	Ammerberg. 552
— <i>altissima Nemorum.</i> CB. 1b.	Ammon <i>Mons & Pagus.</i> 80. 541
— <i>aquatica major.</i> CB. 1b.	Αμολγης. 55
— <i>major repens perennis.</i> JB. 1b.	Ampt (<i>Obere</i>) 553
— <i>montana capillaceo folio.</i> CB. 130.	— (<i>Undere</i>) 556
508	Am-

I N I T I N E R A A L P I N A .

Amfeltinga.	412	Aphyllanti affinis Scabiosa quinta Clu-	
Anacampteros radice Rosam spirante		<i> </i> Bellidis affinis. JB.	37
<i> </i> major. Tour.	329	Apis Ægyptiorum.	546
Anblatum Cordi. f. Aphyllon. JB.	45	Apium montanum. Dalech. JB.	138
Anchusa parva foliis pilosis incanis flo-		— folio ampliore. CB.	1b.
ribus Buglossæ parvis. Mentz.	34	— nigrum. CB.	1b.
Ander.	441	Appellations Rath.	562
Andera.	99	Appenzell.	551
Anderum.	441	Aqua Crystallorum, quid?	235
Andersla.	444	— Deing.	450
Androdamas.	323. 542	— Martialis in Valle Sexaminna.	99
Androface alpina perennis angustifolia		— di Pila.	110. 450
villosa & multiflora. Tour.	30. 329	— Pisis coquendis inepta.	490
Angelimontanum cænobium. v. Engel-		— falsa.	495
berg.		— Sulphureo bituminosa.	77
Angelorum Mons.	21	v. & Aluminosa. Sulphurea. Mar-	
Anglardus. f. Engelhard Conrad.	362	tialis. &c.	
Anken.	60	Aquæ in Vallibus alpinis profundius	
Ankenkübel.	60. 269	semper forant.	96
Ankenmilch.	60	Aquarum scaturigines copiosæ.	117
S. Anna Pagus.	267. 276	— Helveticarum beneficium.	71.
Anni Tempora indies frigidiora.	69	Aquil? Occidens in Lacu Lucernensi vio-	
Annonis spinis carens lutea major. CB.		lentus.	359
— — — — non spinosa Dale-	329	Aragno inferiore.	291
champion Natræ. JB.	1b.	Aragnum.	293
Anonymos fruticosa foliis Ericæ bacci-		Arbifs.	359
feræ. JB.	34. 424	Arburgum.	424
Antigoria Vallis.	293. 294	Ardesia nigra Glaronensis.	120
Antimonii Fila & Strie in Crystallis.	255	Argenti Venæ.	24 98. 177
Antiquitates Bibliothecæ Bernensis.	323	Argovix Mappa.	412
— Sedunenses.	481. & seq.	Ariolo.	263
— Tugii observata.	472	Arna. Arnen.	293
Antonier. Antonii Mons.	295	Arola. Ejus ortus.	409
Antre non est Avenicum.	501	— Damna.	322
Antrun. Antrunius Mons.	303	Aroleit. Aroleita.	303
Antuates.	267	Arovia.	424. 592
Anviade. Anziade.	493	— Curie Inscriptio.	592
Anzon.	444	Art. Arta.	355
Anzonschweil.	561	Artemisiæ Nummus.	547
		Arveolum.	263
			Arwap.

INDEX NOMINUM ET RERUM

Arwanga.	424	<i>Astragalus quidam montanus vel onobry-</i>	
<i>Ascens Pagus.</i>	498	<i>cbis aliis. JB.</i>	45
<i>Asp. Alpis.</i>	308	— <i>reticaulis hirsuta. JB.</i>	330
<i>Asperimontanum Castrum.</i>	437	<i>Astrantia alpina minima.</i>	453
<i>Aspermont.</i>	437	— — — <i>nigra. Raji.</i>	Ib.
<i>Aster alpinus caeruleo magno flore. Park.</i>		— <i>minor. Morif.</i>	331
	30. 130	<i>Attighausen. Attinghausen.</i>	274
— — <i>flore purpurascente. Raj.</i>	30.	<i>Attlihutte.</i>	533
	230. 329	<i>Avanche.</i>	507
— <i>Atticus alpinus alter. CB.</i>	30. 130.	<i>Avange.</i>	420
	329	<i>Avanlon. Torrens alpinus.</i>	493
— — <i>caeruleus minor. Tour.</i>	30	<i>Aubrig. Mons.</i>	6.7. 161
	130	<i>Avellanæ. Diluv.</i>	526
— <i>montanus caeruleus magno flore fo-</i>		<i>Avenche. Avenge.</i>	420
<i>liis oblongis. CB.</i>	30. 130. 329	<i>Aventiæ Deæ Monumentum.</i>	501. 505
— <i>purpureus montanus. JB.</i>	Ib.	<i>Aventicum.</i>	419. 420. 507
<i>Asteri montano purpureo similis vel Glo-</i>		— <i>Ejus Antiquitas, Ruinæ, & Inscri-</i>	
<i>bulariæ. JB.</i>	30. 130. 329	<i>ptiones.</i>	420. 421
— — — — <i>Globulariæ. JB.</i>		<i>Aventicus.</i>	422
	349	<i>Avenza.</i>	420
<i>capite villoso.</i>	349	<i>Augst Thal.</i>	303
<i>Astragali alpini cognitu difficiles.</i>	330	<i>Avicula.</i>	443
<i>Astragalus alpinus foliis Viciæ angustio-</i>		<i>Auricula Leporis umbellâ luteâ. J.B.</i>	510
<i>ribus flore Ochroleuco. Tour.</i>	31	<i>Auricula Muris alpina glabra. f. Lychnis</i>	
— — — — <i>ramosus & procumbens</i>		<i>glabra minima, aut Caryophylli mini-</i>	
<i>flore glomerato oblongo caeruleo. Tour.</i>		<i>ma species flore albo. JB.</i>	137
	45. 509	— — <i>pulchro flore albo. JB.</i>	130
— — <i>Helveticus. CB.</i>	330	<i>Auricula Ursi carnei coloris foliis minime</i>	
— <i>alpinus ramosus hirsutus flore Ochro-</i>		<i>servatis. J.B.</i>	31. 130
<i>leuco.</i>	509	<i>Auriculæ Leporis affinis Odontitis lutea</i>	
— — <i>Tragacanthæ folio ramosus flo-</i>		<i>Valerandi & Dalechampii. JB.</i>	32
<i>re caeruleo glomerato. Tour.</i>	330	<i>Auri Venæ.</i>	24
— <i>luteus perennis siliquâ gemellâ vesic-</i>		<i>Ausserbirg.</i>	178
<i>am referente. Tour.</i>	331	<i>Austelberg.</i>	103
— <i>perennis foliis hirsutis caule recto</i>		<i>Auster Uraniis violentus, sed calidior,</i>	
<i>aphyllo flore ochroleuco odoratissimo.</i>		<i>quam Tigurinis.</i>	206
<i>Morif.</i>	31	— <i>& Austr' Occidens in Tugino Lacu</i>	
— — <i>spicatus floribus pallidis nigris</i>		<i>frequens.</i>	358
<i>radiis notatis. Mor.</i>	509	<i>Austr' Oriens Ventus status.</i>	210
— <i>Pyrenaicus Barbæ Jovis folio non</i>		<i>Ayrolum.</i>	263
<i>ramosus flore ochroleuco. Tour.</i>	330		B.

I N I T I N E R A A L P I N A .

B.

B Aar. Vicus.	471
Bächi.	179. 183
Baetiicum.	491. 493
— <i>altitudo.</i>	492. 495
Bad.	99. 451
Baldenstein.	439
Baligen.	411
Bälinen.	42
Balm.	203
Balmberg (Ober)	
(Under)	203
Balnea circa Thunum.	321
— <i>eorum abusus.</i>	324
Balnearum Vallis.	306
Balneum.	451
— <i>antifebrile.</i>	441
— <i>Inferiorum Urnensium.</i>	172
— <i>Infraschächense, ejus Descriptio</i>	
& <i>Usus.</i>	204
Bandaren.	289
Bantenbruck. Pons.	157
Bärenboden.	185
— <i>altitudo.</i>	188. 199
Bärenburg.	441
Bärenfels.	555
S. Barnabæ Mons. S. Barnabas Berg.	265
Barometricæ Observationes in Thermis	
<i>Fabariensis factæ.</i>	433
— <i>pro Aëris Elasticitate, earum series & ratio.</i>	524. 533. 534.
	541. 543
Barometricorum Experimentorum Modus & ratio.	73
Batzenheid (Ober & Under.)	552. 556
Batzenheidense Judicium. Batzenheider Gericht	556
Baumgarten. Mons.	408
Baumgartenwand.	179

S. Beatus. Eremita.	383
— <i>Eremitorium.</i>	410
Beedner Thal.	307
Beittenberg.	289
Beltris.	544
Bellis alpina minor. CB.	31. 337
— — — <i>Alba.</i> CB.	31. 336
— — — <i>Sylvestri minori similis.</i>	424. 453
— <i>cœrulea caule nudo.</i> CB.	513
— — — <i>montana frutescens</i> CB.	
	37. 335
— <i>minima erecta foliis laciniatis ad caulem adnatis.</i> Bocc.	42. 136. 337
— <i>Sylvestris minor.</i> CB.	424
Benedutum.	438
Bergbollen.	8
Bergbrüche.	171
Bergeller Thal.	447
Bergfälle.	171
Berg Fyrsten.	217
Bergschlipfe.	171
Bergünium.	451
Berna.	323. 414. 593
— <i>altitudo.</i>	323
Bernensis Bibliotheca.	323. 598
Bernensis Pagi Dracones.	383
Bernensis Reipublicæ facies, Senatus, Tribunalia, Judicia, familiæ nobiles, Præfectura, Oppida Municipalia &c.	599. ad. 603
Bernfels.	155
S. Bernhards Mons. St. Bernhards Berg.	
St. Bernhardsin.	443. 444
— <i>ejus Labine.</i>	333
S. Bernhardini Pagus.	444
Berschis.	541
Betonica coronaria sive Caryophyllea flore tenuissimè laciniato majore albo & dilutius rubente. JB.	453
— — — <i>repens rubra</i> JB.	511

N n n n Be-

INDEX NOMINUM ET RERUM

Betonica coronaria sive Caryophyllus		Böne. Böni.	40
gramineus pusillus.	132	Bonneville.	417. 424
Bertschwanden.	173. 183. 535	Bonstettensis Draco.	380
Beverum. Bevers.	400	Borgonovo.	409
Bevio.	117	Böchenrott.	355
Bevioux.	593	Boterstande.	60
Bichweilanum Judicium. Bichweiler		Boves viis complanandis utiles.	96
Gericht.	558	Bovis Ungula lapidi impressa.	13
Bicornus.	277	Brachsmann.	356
Biel. Biella.	293. 424	Brändlin.	45
Bienna. Bienne.	424	Braune Crystallen.	237
Bifou.	507	Bregeller Thal.	447
Billikon.	550	Bremogardia. Opp.	274
Bilten.	512. 531. 532. 535	Brendle.	45
Binn. Binna. Fl.	294	Brig. Briga. Mons.	296
Bindulum interius.	294	— altitudo.	297
Bipennis. Bipennium.	424	Brigerberg.	297. 298
Birgisch. Birgiscum.	296	Briger Zehnden.	296
Birthen.	305	Brigiæ. Brigianæ Aquæ.	300
La Bife.	422	— Natura & Virtus.	302
Bistorta Alpina pumila varia. Park.	130	Brigiana Vallis.	297
— pumila foliis variis rotundis &		Brigianus Conventus.	296
longis. Morif.	1b.	Brienfolx.	451
Birta. Bitten.	295	Brientiani Casei.	409
Bittschweil.	556	Brientianus Lacus. Brientium. Brientius Lacus. Brientz. Brientzer Käse. Brientzer See. Brientzium. Brientzling.	409. 480. 481
Blandræ Comites. Graffen van Blandra.	304	Brientii & Brientiani Lacus altitudo.	409. 481
Blancken.	431	Brienzolium.	452
Blattana.	296	Britterwald ex Limitibus Helvetiæ antiquæ.	80
Blatten.	296. 306	Brocca di quale.	55. 269
Blattenberg.	120	Broja.	500
Blattenstock.	533. 534. 535	Brübacensis Pons. Brübacher Bruck.	552
Bleken.	298	Bruck. Brugæ.	205. 326
Blumensteinense Balneum. Blumensteiner Bad.	321	Brucken.	547
Bock.	493	Brünig Mons, ejusve altitudo.	478
Bodmen. Under Bodmen.	203	Brunnaderen.	556
Bodmerus (Samuel) citat. Ejusve Opera.	412. 413	Brunn-	
Boli.	9. 423		
Bonadutz. Bonædulcium.	438		

INDEX NOMINUM ET RERUM

Campanula alpina minima foliolis Linariæ ad caulem stipatis. Bocc.	131	Cardamine alpina foliis latis teneris longis pediculis infidentibus.	454
— — rotundifolia minor. CB.	33. 131	— — media. Cluf.	510
— — Teucriti folio angulato. Tour.	47	— — minor Resedæ foliis. Tour.	454
— foliis Anabusæ floribus oblongis. CB.	32. 131. 332	— annua exiguo flore. Jussieu.	510
— foliis Ecbii. CB.	332	Carduus spinosissimus angustifolius vulgaris. CB.	131
— hortensis Ranunculi radice. CB.	510	Carlina acaulos. JB.	Ibid.
— major & asperior foliis urticæ. JB.	331	— polycephalos alba. CB.	Ibid.
— minor foliis Succisæ flore magno Raj.	32	— seu Chamæleon acaulos flore magno. CB.	Ibid.
— parva rotundifolia flore cœruleo pentagono grandi. Raji.	131	— sylvestris quibusdam, aliis Atractylis polycephalos	454
— repens flore minore cœruleo. JB.	510	Caroli M. serpentem inter & Bufonem judicium ferentis Historia singularis, an Fabula?	381
— rotundifolia minima. CB.	131	Carpiones Tugini Lacus.	355. 356
— — vulgaris. CB.	331	— Aedium submersarum causa censentur.	Ibid.
— saxatilis rotundifolia hispida flore cæcio amplo Italica. Barr.	131	Carvi succedaneum.	35.
— serpillifolia. CB.	131. 454	Caryophyllata alpina Chamædryos folio Morif.	33. 332. 511
— vulgatiore foliis urticæ major & asperior. CB.	331	Caryophyllus alpinus crasso Linariæ folio Calycibus variegatis. Bocc.	43. 137
Campdolein. Campus altinus.	101	— holosteus tomentosus angustifolius CB.	130
Canaria Vallis	275	— saxatilis gramineo folio umbellatis Corymbis. CB.	132
Canities præcox.	119	— sylvestris Carinthiacus ruber. CB.	Ibid.
Capitis obstructio & dolor usu Thermarum Fabarinarum curatus.	147. 148	— — flore laciniato albo inodoro	453
Cappel.	548. 554	— — humilis flore unico. CB.	511
Capricornus I. Mouf.	87	Casa alpina	54. 540
Carbones fossiles. 605. v. & Lithantraces.		— antiqua. Heidenbäuslein.	187
Carbunculi. Guleri.	262	— Vaccaria	54
Cardamine alpina erecta foliis copiosis imis latioribus, supernis angustioribus profunde & eleganter dissectis floribus parvis albis.	510	Casaccia. Casatium. Casatch. 109.	447. 449

IN ITINERA ALPINA.

<i>Cafacciæ damnum à Montis casu.</i>	109.	<i>Centaurii majoris species tenuifolia.</i>	JB.
<i>Cafei pingues & macri.</i>	60		337
<i>Cafei pressio.</i>	58	<i>Centaurium majus folio Helenii angustiore.</i>	Tour. 132
<i>Cateus caprillus maceratus.</i>	117	<i>Centaurium sive Rhapontium alterum angustiore folio.</i>	JB. 132
— <i>Glaronensis, Helvetiæ Elementum.</i>	17	<i>Centenarii Inscriptio.</i>	475
— <i>rasilis Glaronensium.</i>	123	<i>Cepina.</i>	439
— <i>secundarius ovillus.</i>	442	<i>Cespites bituminosi.</i>	471. v. & Turffa.
— <i>ejus confectio.</i>	60	<i>Chalybis Venæ.</i>	81. 542
<i>Cassida alpina supina magno flore.</i>	Tour. 428	<i>Cham. Chama.</i>	355
<i>Cassini de Aëris altitudine calculus ad Examen revocatus.</i>	438. 436	<i>Chamæcistus Ericæ folioluteus erectior.</i>	CB. 337
<i>Cattaneæ ad Lacum Tuginum copiose</i>	356	— <i>repens serpilli folia lutea.</i>	CB. 53
<i>Castanetum. Castafegna.</i>	107. 447	— <i>serpilli folia floribus carnis.</i>	CB. 34. 324
<i>Castellio inferior.</i>	306	— <i>serpillifolio nigricans & birsutus flore aureo odorato.</i>	JB. 513
— <i>superior.</i>	291	<i>Chamædryas Alpina Cysti flore.</i>	CB. 33.
<i>Castelmur. Castelmuro. Castellmur.</i>	109. 447. 449	— — <i>flore Fragariæ albo.</i>	JB. 33.
<i>Castra Rhetica.</i>	172	— — <i>saxatilis.</i>	CB. 511
— <i>Toggio confinia.</i>	552	— <i>minima birsuta.</i>	CB. 51
— <i>Eorum Dracones.</i>	396	— <i>Montis Sumani.</i>	JB. 428
<i>Cafula seu Planeta Lucernensis forte Chinensium acu pictum opus</i>	388	<i>Chamæjasme alpina.</i>	JB. 30. 329
<i>Catadupæ sive Catarrhactæ alpinae.</i>	107. 185. 203. 407. 491.	<i>Chamæmelum alpinum inodorum.</i>	CB. 33
<i>D. Catherinæ Sacellum, ejusve Inscriptio.</i>	592	— <i>montanum Millefolii folio.</i>	Tour. 1b.
<i>Catz.</i>	439	<i>Chamænerion alpinum Alfinæ foliis.</i>	132. 332
<i>Caudæformis Lapis seu Caudæ animalis fossilis Fragmentum.</i>	176	— — <i>angustifolium flore purpureo.</i>	Tour. 33. 332
<i>la Cazette.</i>	269	— <i>foliis splendentibus denticulatis.</i>	Tour. 132
<i>Cazzetta.</i>	57	<i>Chamærhododendros alpina glabra.</i>	Tour. 34
<i>Cebia.</i>	444	— — <i>serpillifolia.</i>	Tour. 34.
<i>Celerina.</i>	450	— — <i>Villosa.</i>	Tour. 424
<i>Cellæ Clavennensium vinariæ.</i>	102	— —	34
— <i>Barometri loco accolis sunt.</i>	103		
— <i>Experimenta Barometrica ibi facta.</i>	1b.		
<i>Censo.</i>	101		

INDEX NOMINUM ET RERUM

Chamærrhododendros <i>ferruginea</i> <i>supina</i> <i>Thymi folio</i> . Boce.	34.424	Cirsium <i>maximum</i> <i>Asphodeli radice</i> . CB.	511
Chamærubus <i>saxatilis</i> . CB.	34.461.	— — <i>foliis carnosis bulbosâ radice, forte Lutetianum</i> . JB.	511
Chelidonii <i>Minerales</i> .	320	— — <i>montanum incano folio bulbosa radice, sive V. Clus.</i>	1b.
Chermay.	418	— <i>Pannonicum primum pratense</i> . Clus. Pannon.	333
Chiamuorch.	155	— <i>singulari capitulo squamato vel incanum alterum</i> . CB.	332
Chiamut.	268.276	— <i>tomentosum bulbosâ radice, quibusdam Leucacanthum Anguillaræ</i> . JB.	511
Chiavenna.	102	Cistus <i>Helianthemus flore parvo luteo</i> . JB.	513
Chondrilla <i>cærulea altera Cichorii Sylvestris folio</i> . CB.	332	Citrium <i>Gemmariorum</i> .	240
Chondrilla <i>vel Chondrilla cærulea</i> . JB.	332	Clades <i>Moratensis</i> .	418
Chrysanthemum <i>alpinum incanum foliis laciniatis</i> . CB.	136	Claridentis <i>Alpes & de iis Narratio fabulosa</i> .	202
— — <i>Judenbergense Jacobææ affine</i> . JB.	1b.	Clarona.	172
Chur.	438	Clavenna. Clâven.	102.446
Churwalden.	452	Claus.	203.210
Chymici <i>Bernensis Casus singularis</i> .	596	Claus. Bruder Claus, <i>S. Nicolaus von der Fluë. Eremita</i> .	476.477
Cicer <i>sylvestre foliis oblongis hispidis majus</i> . CB.	331	Claus Thal.	203
— — <i>folliculis rotundis</i> , JB.	1b.	Clausuræ <i>Alpium</i> .	89
Ciceronius <i>Pagus</i> . Ciceres.	437	Clingenberg.	437
Cima del Badutz.	276	Clinopodium <i>alpinum hirsutum</i> . CB.	333
Cima delle Pettine, <i>& supra infraque eam Lacus</i> .	274	— <i>montanum</i> . CB.	132.455
Cimber.	460	Clitellarii <i>Equi</i> .	215
Cimbronius, <i>an Sempronius</i> .	298	Cneorum <i>suffrutex Matthioli</i> . JB.	341
Cinerea <i>Vallis</i> .	317	Cnicus <i>sylvestris spinosus polycephalus</i> . CB.	454
Circæa <i>minima</i> . Col.	34	Coatius.	217
Cirsium <i>Anglicum radice Hellebori nigri modo fibrosa folio longo</i> . JB.	332	Codices <i>MSC. S. Gallenses</i> .	547
— <i>angusti folium non laciniatum</i> . CB.	333	Coira.	438
— <i>Britannicum Clusii repens</i> . JB.	332	Colchicum <i>montanum angustifolium</i> . CB.	132
— <i>majus singulari capitulo magno vel variè dissecto</i> . CB.	332	— — <i>flore purpureo</i> . JB.	1b.
		Colica <i>spasmodia Engelbergensis Cænobii</i> .	14
			Co-

IN ITINERA ALPINA.

Columbina petra.	103	Crocus vernus albus latifolius variegatus CB.	333
Columnæ Juliae.	115	— — latifolius albo flore interdum purpurascens venis vario. JB.	1b.
Colutea scorpioides JB.	425	Cruciata alpina latifolia lævis. Tour.	132. 333
— filiquosa sive scorpioides major. JB.	1b.	Crummenau.	548
— vesicaria. CB. JB.	1b.	Crypta subterranea.	175
Comensis Lapis.	103	Crytalli amethystinae.	240
Conchæ in altissimis Montibus.	8	— æmυθινης.	24
— - monte Pilati.	28	— Beryllum referentes.	242
Contegium.	490	— citrinae.	239
Conyza cœrulea alpina minor. CB.	130.	— crustatæ crustis variorum colorum.	236
	329	— Crystallis insertæ.	257
Cora.	438	— fusca.	237
Carolloides flava. Tour.	34	— Hexagonæ, earumve synonyma.	247. & seq.
Cornu Ammonis.	176	— — Fabarienses.	155
Cornua grisea.	155	— Initio fuere fluidæ, seu in fluido aqueo concrevere.	254
Coronilla minima. Tour.	34	— luteæ.	242
Corvantiana Vallis & in ea Monasterium.	452	— minorum & plurium, quam sex Angulorum cum earum Synonymis.	246. & seq.
Cotyledon altera olim Matthioli. JB.	134	— nigrae.	237
— aquatica hirsuta. Raji.	37. 338	— non sunt Glacies concreta.	252.
— media foliis subrotundis. CB.	134		253
Courtespine.	418	— puræ.	235
Crafftburg.	554	— Pyritis adpersæ.	236
Crema Lactis.	61	— quo altiore eruuntur loco, eo sunt elegantiores.	234
Creme. Cremetum.	444	— rubrae.	241
Creta.	205	— semivirides.	242
Creta nigra.	25	— smaragdinae.	Ibid.
Creütz Eck.	552	— Venæ 185. 212. 214. 215. 320	
Crime.	444	Crytallographia.	233. & seq.
Crispalt. Crispaltius. Crispaltus Mons	264. 267. 276		
Crista Galli montana floribus pallidis in spicam congestis. Raji	426		
Cristæ Draconum, & an dentur? 379.	380		
Cristallbande.	358		
Crocodillus	556		
Crocus Thermanum Leucensium.	314		
— Martialis	487		

INDEX NOMINUM ET RERUM

Cryſtallorum <i>Contenta varia.</i> 243. 254	Cyperus <i>alpinus Spicâ ruffâ ſplendente</i>
nempc.	<i>è pluribus veluti Spicis compoſita.</i> 458
{ <i>Aculei Erinacci.</i> 248	Cyprini <i>lati Tugiensis Lacus.</i> 356
{ <i>Antimonii ſtrie.</i> 11	D.
{ <i>Aquæ guttæ.</i> 250	D Æſa. 304
{ <i>Festucæ.</i> 249	Dägeren. 591
{ <i>Gramina.</i> 248	Dägersheim. 551
{ <i>Maculæ. Nubes.</i> 249	Dala. <i>Fl.</i> 307
{ <i>Olivæ folium.</i> 251	Damur (<i>Zacharias</i>) <i>citat.</i> 151
{ <i>Vermiculi.</i> 250	Darba. 444
{ <i>Contentorum.</i> 248	Zur Dauben. 484
— <i>Diviſione</i> { <i>Figuræ.</i> 243	Daubenſee. 316
{ <i>Colorum.</i> 239	Daucus <i>alpinus multifido longoque folio,</i>
— <i>Figura, an eadem quæ Montium?</i>	<i>ſive montanus umbella candida.</i> CB. 34
254.	— <i>Creticus ſemine birſuto.</i> JB. 1b.
— <i>Onomatologia.</i> 253	— <i>foliis Fœnicali tenuiſſimis.</i> CB. 1b.
— <i>Patria & Geneſeos Locus.</i> 234.	— <i>Tiburtinus quibuſdam.</i> JB. 35
252. 256	Delphinium <i>perenne montanum villo-</i>
— <i>Signa.</i> 258	<i>ſum Aconiti folio.</i> Tour. 35
— <i>Species.</i> 234. & ſeq.	Dens <i>Leonis alpinus minimus glaber.</i>
Cryſtalluli <i>alpini puriores.</i> 6	Tour. 35
Cryſtallus <i>inſtar Monticuli.</i> 11	— — — — <i>Piloſella fo-</i>
Cubicula <i>alpina.</i> 188	<i>lio.</i> Tour. 333
Cucamil <i>Mons pluviæ Signum.</i> 22	Dertiuſch. 55. 268
Cultura. 449	Deſch. 304
Cunters. 117	Deſertina. 185
Cuolm. 217	Deſe: tum <i>ubi cella eſt.</i> 267
Cyperus <i>de Inſcriptionibus Romanis.</i> 489.	Deußbach. <i>Catarrhaſta.</i> 23
504. <06	<i>uf Deyſch. Promontorium.</i> 294
Cupri & Cupreorum <i>Vaſorum Stan-</i>	Διαδεδύλλας. <i>Diaduella.</i> 275
<i>no haud obduſtorum damna.</i> 18	Dieſſbach. 183. 535
Curalia. 267	Dietalden. 294
Curia. 438	Dieſſthalenſis <i>Lacus & Rivus.</i> Dieſſ-
Curtær. 57	<i>thalerbach.</i> 183
Cyanus <i>alpinus Lychnidis candidiſſi-</i>	Dietfurt. 548
<i>mo folio capitulo reticulato.</i> Bocc. 560	Dietfurterbach. 560
136	Groß <i>Diethelma Mons, ejusve ſpelun-</i>
— — <i>radice perpetua.</i> JB. 133	<i>cæ.</i> 9
— <i>montanus latifolius vel Verba-</i>	Dietlekon. 550
<i>ſculum Cyanoides.</i> CB. 1b.	Diken. 551
Cynogloſſum <i>minus.</i> CB. 34	Dirreberga <i>Arx.</i> Dirrenberg. 295
	Difen-

IN ITINERA ALPINA.

Difentis. Difertina. Difertis. Difetis.	185, 267	Dracones <i>Tempestatum prænuntii.</i>	396
Doire.	444	Draconum <i>alæ.</i>	385
Dolium <i>vinarium ex Saxo.</i>	71	— <i>color & venenum.</i>	392
Dom d'Oscella.	297	— <i>Cristæ & pedes.</i>	379. 380. 388.
Domestica <i>Vallis.</i>	439	— <i>Existencia examinata & asserta.</i>	393. 394
Domleschg.	439	— <i>Historia, & Descriptio.</i>	367. 396
Domo d'Oscella. Domuffula.	297	— <i>Idea omnibus ferè Nationibus com-</i>	377. &
Döneloch.	175	— <i>munis.</i>	seq.
Dorffbach.	560	— <i>Notæ Characterificæ.</i>	377
Doronici <i>species ex Horto Ferrariensi</i>		Dubensee.	316
<i>folio longo hirsuto.</i> JB.	455	Ducatus <i>Turcicus pro Lactis Coagula-</i>	
Doronicum <i>folio subrotundo serrato.</i> JB.	36	<i>tione.</i>	56
— <i>Germanicum foliis semper ex adver-</i>		Dur. Dura. Duras. Durias.	560
<i>so nascentibus villosis.</i> JB.	1b.	Durnagelbach, & <i>ex eo desumptum Pro-</i>	
— <i>Helveticum humile crassis foliis.</i> CB.	36. 333	<i>verbium.</i>	183
— — <i>incanum.</i> CB.	1b.	Dürnbrunn. <i>fons Temporarius.</i>	24
— — — <i>monstruosum.</i>	511	Dürrenbach.	560
— <i>longifolium hirsutie asperum.</i> CB.	455	<i>Δυσημία & alii affectus à Labina.</i>	232
— <i>Plantaginis folio alterum.</i> CB.	36	E.	
— <i>radice dulci.</i> CB.	1b.	E Bi.	442
— — <i>Scorpii brachiata.</i> CB.	1b.	Ebrodunum, <i>Ejus altitudo & Inscri-</i>	
Dortmann. Dortomania <i>Pagus.</i>	305	<i>ptiones</i>	498. 499
Doveria.	297	Auf Eck.	12. 548
Draba <i>alba siliquosa.</i> CB.	513	Eggen.	305
Drach, <i>so ausgefabren.</i>	174	Egina <i>Vallis.</i> Eginen <i>Thal.</i>	293
Drackenhöle.	390	Eglisvovienfis <i>Draco.</i>	308
Drackenloch.	402	Eigen <i>Thal.</i>	399
Draconites <i>Lapis.</i>	367	Eiger <i>Mons.</i>	289
— <i>Existencia examinatur.</i>	368. 369	Εισουλῆ.	89
— <i>Historiæ variæ.</i>	374. 375	Eischol.	305
Draconita <i>Lucernensis.</i>	369	Eisenstein.	8
— <i>cum Siamensi & aliis comparatus.</i>	376	Elbeln.	450
— <i>Vires & Historia.</i>	370. & seq.	Ellbogen <i>Cäppelin.</i>	210
Dracones <i>Chinensium insigne.</i>	377. 378	Elma.	120. 533 534. 535
— <i>Helvetici ordine Topographico de-</i>		Elmius <i>Fl.</i>	277. 291
<i>scripti.</i>	366. & seq. 378. & seq.	Embs.	438
		Emmat <i>Fl.</i>	274
		Emmaum.	274
		Oooo	Em-

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Empyema <i>Paracenthesi</i> & <i>Vulnerariis</i> <i>curatum.</i> 495. 496	Equisetum <i>sylvaticum tenuissimis fetis.</i> CB. 511
Engadina. 111	Eremitorium è saxo excisum. 411
Engelberg. 21. 402	Erica <i>baccifera procumbens nigra.</i> CB. 334
— <i>Altitudo.</i> 14	— <i>parva Pannonica foliis Corios ternis flore carneo capitulis Thymi.</i> JB. 512
— <i>Temperies per totum annum frigida.</i> 16	— <i>prima. Clus. Pannon.</i> 334
Engelbergensium <i>Monachorum Colica spasmodica.</i> 14	— <i>procumbens ternis foliolis carnea.</i> CB. 512
Engliswald. 203	ab Erlach <i>Baronum sedes</i> & <i>Epitaphia.</i> 411
Engi. 535	Erlibach. 522
Engstlana <i>Vallis. Engstlanus fons Temporararius. Engstlanus Lacus, Rivus. Engstlenbach. Engstler See.</i> 26. 405. ad 408.	Ertfeld. 273
Engstlani <i>Fontis Phenomena, & eorum Ratio.</i> 409	Ertz (<i>roth und Schwartz</i>) 542
Ennd. 305	Erucula <i>coloris miniati.</i> 77
Enneda. 535	Eryngium <i>montanum latifolium capitulis Dipsaci.</i> CB. 413
Ennenfewen. 533. 535	Esch. 204
Ennetbüel. 554	Eschalenium. Eschalens. 498
Ennetbuelerbach. 560	Eschen Thal. 264
Enses <i>antiqui Bibliothecæ Bernensis.</i> 598	Escholia <i>Vallis.</i> 305
Enthalbach. 272	Esula <i>candidior.</i> Cæf. 342
Epistola <i>Authoris ad Matthiam Henricum Schachtium Rectorem Scholæ Cartemundensis in Fionia.</i> 415	Ettenhausen. 550
Epitaphia. 411. 472. & seq. 507. 528. 531. 547. 549	Evonymos <i>latifolia.</i> CB. 455
Eppenberg. 508	Euphrasia <i>alpina parva.</i> 334
Equi <i>Clitellarii vel Saumarii.</i> 259	— <i>Helvetiorum parva luteis floribus.</i> CB. 36. 133
Equifeti <i>facie Polygonum fœmina.</i> JB. 511	— <i>lutea Alpinifolia radice squamata.</i> CB. 334
Equisetum <i>fœtidum sub aqua repens.</i> CB. 333	— — <i>minima alpina subrotundo folio nigricante.</i> Bocc. 36. 133
— <i>omnium minimum tenuifolium.</i> Barr. 512	— <i>officinarum CB. major</i> & <i>ramosior.</i> 133
— <i>palustre brevioribus foliis polyspermon.</i> CB. 511	— <i>pratensis lutea.</i> CB. 133
— <i>sive Hippuris tenuissima non aspera.</i> JB. Ib.	Eupilus <i>Lacus.</i> 93
	Eyen <i>Thal.</i> 399
	Eyerlen. 356
	Eyger <i>Mons.</i> 484
	F.

IN ITINERA ALPINA.

F.

F abarianum Cœnobium.	83. 167
— <i>Ejus altitudo.</i>	167
Fabarienses, Fabarianæ, Fabariæ <i>Thermæ.</i>	83. 433
— <i>Earum altitudo.</i>	162. 163. 167
— <i>Aquæductus & delineationes.</i>	152
— <i>Examen.</i>	148
— <i>Ufus.</i>	150
Fagi <i>annosæ lignum viride.</i>	10
Faginum lignum, & <i>ei impressæ figuræ.</i>	414. 417
Fagus. <i>Dod.</i>	512
— <i>Latinorum, Oxyæ Græcorum.</i>	JB. 1b.
Farellus (Guilielmus) & <i>ejus Epitaphium.</i>	423
Fascera.	28. 269
Faulensee.	317. 411. 484
Faydum.	264
Febrifugus <i>Fons.</i>	399
Fegeli (Jacobi) <i>Epitaphium.</i>	507
Feistes <i>Muess.</i>	61
Feldbach.	525
Feldegg.	558
S. Felicis & <i>Regulæ digitorum vestigia saxo impressa.</i>	121
— — — <i>Fons & Nemus.</i>	184. 185
Felifurum.	451
Ferden.	306
Ferra <i>Piscis.</i>	481
Ferrara.	98. 441
Ferraria <i>officina singularis.</i>	541
Ferrera.	441
Ferri <i>Mineræ & Venæ.</i>	98. 177. 408. 435. 443
<i>di Ferro, Campo.</i>	114
Ferrum <i>equinum Gallicum siliquis in summitate.</i>	CB. 34

<i>Festuca Avenacea alpina angustissimis junceis foliis, Locustis parvis purpureis argenteis splendentibus & aristatis in spicam collectis, petiolis tamen longis & tenuissimis insidentibus.</i>	455
— — — <i>humilior Locustis varicoloribus majoribus in aristas purpureas desinentibus.</i>	1b.
— — — <i>humillima Locustis varicoloribus splendentibus in purpureas aristas desinentibus caule hirsuto.</i>	456
<i>Festucæ in Crystallis.</i>	249
Fetschbach.	185
Fieshorn.	289
Figurati lapides <i>in Marmore Fabariensi.</i>	154
Filago <i>alpina capite folioso.</i>	Tour. 133. 456
— — — <i>minor erecta.</i>	133
Filicis <i>quoddam genus parvum in montibus.</i>	Cæsalp. 425
Filipendula <i>montana altera.</i>	CB. 426
— — — <i>flore Pediculariæ.</i>	CB. 46. 425
— — — <i>major albida.</i>	Park. 425
Filifur.	451
Filix <i>Rhætica tenuissimè dentata.</i>	JB. 425
— — — <i>saxatilis foliis non serratis.</i>	CB. 1b.
— — — <i>tenuissimè secta ex Monte Ballon.</i>	JB. 425
<i>ad Fines. Provincia.</i>	171
Finilæ <i>Colles.</i>	Finilen. 303
Firn. <i>Firnerwyn.</i>	284
Firren.	285
Firsten.	217
Fischingen.	549
Fischohren.	322
Fiscella <i>Tibulli.</i>	59. 269
Fismatbach.	185
Fismatenses <i>Alpes.</i>	185. 199
Fissiles <i>Lapides.</i>	59. 154. 155. 435

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Flaaweil.	548	Fontes <i>Minerales.</i>	308
Flaaweiler Gericht. Flawilanum <i>Judicium.</i>	558	v. & <i>Majales, Sulphurei, Temporarii &c.</i>	
Flatz. <i>Fl.</i>	111	Fontium <i>scaturigo.</i>	118
Flemesius <i>Pagus.</i>	117	Foppa.	89
— <i>damna à Torrente patitur.</i>	119	di <i>Forgano. Vallis.</i>	447
— <i>Ejus Incolæ facile canescunt.</i>	1b.	Forsteck.	544
Flims.	117	Fraccia <i>aqua.</i>	446
Flimsensis <i>Mons.</i> Flimsenberg.	119	Fracmont. Fracmünt. Fracmunt.	398
Flos <i>Lacus.</i>	357	Fragariæ <i>affinis sericea incana.</i> CB.	139
Flu. von der Flu.	296	Freyberg.	177. 532
Fluë (<i>Nicolaus von</i>) v. <i>Nicolaus.</i>		Freyberger Schützen.	178
Flumbs.	81	in Freyen.	549
Fluminum <i>in summis Alpibus oriundorum Mappa Generalis.</i>	226	Friburgensis <i>Moneta inter Helvetiæ Elementa.</i>	17
Flums. <i>ad Flumina.</i>	542. 117	Friburgum.	418. 507
Fluor <i>amethystinus.</i> Luid.	240	Friedlingen.	549. 557
— <i>racemosus sive botryoides luteo colore infectus.</i> Luid.	242	Froda. <i>Fl.</i>	266
— <i>triquetrus.</i> Luid.	245	Les Fromages des Gruyeres.	418
Fluores <i>ex luteo purpurascetes.</i> Wormii.	242	Fruentalis <i>Lapis.</i>	7. 200. 478
— <i>rubri Carbunculis similes, sed languidius fulgentes.</i> Worm.	240	— <i>circa Bolognam frequens.</i>	200
— <i>selenitici Fabarienses.</i>	155	— <i>Inter Diluvii Reliquias referendus.</i>	1b.
— <i>subnigri.</i> Wormii.	237	Frumfani <i>Dracones.</i>	378
Föe; auf Föe. <i>Mons.</i>	303	Frümsen.	544
die Föen.	206	Fruttigen. Fruttiger Thal. Fruttin-ga. Fruttingen. Fruttingensis <i>Vallis.</i>	
Foenifecæ <i>alpini.</i>	175	Fruttinger Thal.	316. 317. 318.
Foggio.	263		484
Follen. Follenheber.	55	Fry Gericht.	558
Fons <i>acidulus prope Ayrolunz.</i>	263	Fuchsegger Bach.	272. 273
— <i>aureus.</i>	487	Fuhrleiter.	96
— <i>S. Felicis & Regulæ.</i>	185	Fulminaris <i>Lapis.</i>	5
— <i>saponi incommiscibilis & Pisis coquendis ineptus.</i>	173	Fulminis <i>Bernensis Historia singularis, & inde deducta de Fulminis Natura & effectus Confectaria.</i>	593. 595
Fontana <i>nera.</i>	99	Fumus <i>ex sepulchro in Terræmotu prodeus.</i>	198
Fontes <i>Alpnacensis sinus.</i>	401	Fungus <i>digitatus major & minor.</i> CB.	
— <i>Majales & Sulphurei in Valle Glaronensi olim frequentes, sed post Terræmotibus exsiccati.</i>	197	— <i>ramosus flavus.</i> JB.	34
			1b.
			Fua-

I N I T I N E R A A L P I N A .

Fungus ramosus Imper. CB.	34	Gasa. Gassa Pagus.	304
Fuppa.	89	Gassen Thal.	1b.
Furca. Furcula. die Furken.	264. 277.	Gaster.	172
— Ejus altitudo.	445	v. & Castra Rhætica.	
Furnasch.	277	S. Gaudentii Corpus.	450
Fürsten.	118	Γαυλος.	55
Furth.	217	Gazuga. Mons.	445
Fyrth.	556	Gebelsdorffii Inscriptiones	326. 327
Fyren.	285	Gehämlete Crystallen.	236
Fyrsten.	217	Geißberg.	404
		Geißberger.	258
		Geißboden.	356
		Gelmerwasser.	409
		Gemens Pratum.	307
		Gemma anguina Carolo M. à Serpente	
		tradita, ejusve vires.	382
		— — Vitalis. Civis Veneti.	383
		Gemmarum cum Crystallis comparatio.	
			241
		Gemmi. Gemmiberg. Gemmius Mons.	
			315. 484
		— Ejus prærupta facies & altitudo.	
			315. 485
		Gemschfayr Vallis alpina, ejusve alti-	
		tudo.	201
		Genevensis Lacus.	497
		Im Gentel.	408
		Gentelerwasser.	1b.
		Gentiana alpina latifolia magno flore.	
		CB.	34
		— — minor sive Gentianella alpina	
		brevi folio.	334
		— — pumila brevi folio. Tour.	1b.
		— — Centaurii minoris folio.	
		Tour.	133. 512
		— — — latifolia magno flore. CB.	
			37
		— — — verna major. Tour.	37
		— — — cærulea calyce turgido.	37
		— — — major flore punctato. CB.	334
		— — — purpureo & albo. JB. 1b.	

INDEX NOMINUM ET RERUM,

<i>Gentiana major pallida punctis distincta.</i>	Gestelen. Gestila. Gestilen.	291. 306
Clus. Pann.	— <i>altitudo.</i>	292
— — <i>purpurea.</i> CB.	Gestina. Gestinen. Gestinenses	<i>Rupes</i>
— <i>palustris latifolia flore punctato.</i>	<i>Glaciales.</i>	212. 213
CB.	Gestner.	61
— <i>pratensis flore lanuginoso.</i> CB.	<i>Geum alpinum majus viscosum hirsutum</i>	
	<i>foliis oblongo-rotundis, atro-rubentibus</i>	
	<i>Et croceis floribus.</i>	134
— <i>punctato flore subcaeruleo Pennæ.</i>	— <i>angustifolium autumnale flore luteo</i>	
JB.	<i>guttato.</i> Tour.	341
— <i>utriculis ventricosis.</i> CB.	— <i>folio subrotundo minimo.</i> Tour.	134
<i>Gentianella alpina æstiva Centauræ mi-</i>	— <i>palustre minus foliis oblongis crenatis.</i>	Tour.
<i>noris foliis.</i> CB.		37. 335
— — <i>angustifolia magno flore.</i> CB.	— <i>rotundifolium majus.</i> Tour.	334.
		512
— — <i>latifolia magno flore.</i> CB.	— — <i>minus.</i> Tour.	513
— — <i>verna major.</i> CB.	Gheifs.	283
— — <i>unicaulis Bellidis folio.</i> Bocc.	S. Giacomo.	267. 268. 276
	Gielsperg.	558
	Gigantis <i>Reliquiæ Lucernæ asservata.</i>	360. 364
— <i>autumnalis ramosa.</i> CB.	— <i>Descriptio Rhythmica.</i>	363
— <i>brevifolio.</i> CB.	— <i>cum aliis Comparatio Et Examen.</i>	366
— <i>fugax.</i> 3. Clus. <i>flore crescente Et</i>	Gigantum <i>ossa passim effossa.</i>	361
<i>subcaeruleo breviora Et majore.</i> JB.	— <i>Helveticorum Catalogus.</i>	362. 363
	Gigerianæ <i>Mappæ correctio.</i>	172
— — 4. Clus. <i>flore dilute purpurascente Et caeruleo.</i> JB.	S. Giovanni.	266
	Gispiswiesbach. <i>Torrens.</i>	7
— — 5. Clus. <i>flore caeruleo colore elegantissimo.</i> J. B.	Gillweila.	478
	Glace <i>endurcie Glace prodigieuse.</i>	284
— <i>pratensis flore breviora Et majore.</i>	<i>Glaciales Aquæ Et earum Virtutes.</i>	483
CB.	— <i>Montes.</i>	174. 280. 283. 482
<i>Gentianellæ species quedam an Cordo</i>	— — <i>Rhodani Fontes.</i>	278. 279
<i>Pneumonanthe aut Gentiana fugax altera</i>	— — <i>cum natantibus septentrionis</i>	
<i>Clusii.</i> JB.	<i>Insulis comparati.</i>	285
<i>Gentianula, quæ Hyppion.</i> JB.	<i>Glacialium Montium Dimensio, Altitudo, Longitudo, Figura, Forma.</i>	286
<i>Geranii majoris species foliis magnis, figurâ ferè Et magnitudine Aconiti lutei</i>	— — <i>Enumeratio.</i>	289
<i>hirsutis asperis.</i> Geslin.	— — <i>Motus progressivus.</i>	287
<i>Geranium batrachoides maximum minus laciniatum folio Aconiti.</i> JB.	— — <i>Rimæ.</i>	288
<i>Geran Thal.</i>		
<i>Geselbach,</i>		

IN ITINERA ALPINA.

Glacialium Montium Situs.	286	Glyser Bad.	300
— — Substantia.	287	Gnaphalium alpinum magno flore folio brevi. CB.	133. 456
— — Ufus & Damna.	289	— — — — — longo. CB.	1b.
Glacies alpina.	284	— — — — — minus. CB.	133
Gläk.	155. 159	— — — — — pulchrum. JB.	1b.
Glärnifch. Glärnifchius Mons.	125	— — — — — Genus aliud. JB.	1b.
— — Ejus fragmenti Casus.	191	— — majus lato oblongo folio. CB.	134
Glarona. Glaronæ. Glareona. Glaris.		— — supinum. Tab.	335
Glarus.	121. 172. 532	— — Lavendule folio. Bocc.	1b.
— — Ejus situs.	172	— — Umbellatum minimum. JB.	335
Glaronenfis Canto Terræmotibus subje-		Gobgisberg.	295
ctus.	191	Godard. Il Monte di S. Godardo.	260
— — Ejus Comitia.	537	Goldbach.	525
— — Dominium.	539	Goldbrünnelin.	315
— — Dracones.	391	Goldingenfis Vallis. Goldinger Thal.	552
— — Incolarum Numerus.	539	Goldkraut.	40
— — Leges.	538	Gomesianorum Conventus. Gomfer-	
— — Præfecturæ.	539	zehnden.	291
— — Ratio Status.	540	Gon. Gont.	57
— — Status Politicus.	536	Gorbsbach. Gorbsbrunnen.	87
— — Vallis major, Ejusve Montes.	181. 185	Gorg.	118
— — Vallis minor.	121	Gofchen alp.	289
Glaronenfium Alpium Mappa.	532	Goffovia.	552
Gläff. v. Quarzum.		Gotthard. la Montagne de S. Gotthard.	
Glatt. Glatta.	552. 561	Gotthardi. S. Gotthardi Mons. Gott-	
Glattenberg.	202	hardts Berg. Gotthardus. S. Gott-	
Gleffer. Glettscher. Glettscherberg.		hardus.	260
Glettscheri.	280. 284	— — Cur ita dictus?	261
Gleyffberg.	299	— — Ejus ascensus.	210. 211
Glifa.	296. 298	— — Descriptio.	215
Globi igniti.	192	— — summum Transitus Jugum.	214
Globularia montana humillima repens.		Gottliebæ submersæ ades.	356
Tour.	37. 335	Gout.	269
— — Pyrenaica folio oblongo caule nudo.		Grabs.	544
Tour.	513	Graffenorth.	402
Globuli plumbei Rupicaprarum.	159	Graf Stall.	550
Globus singularis Magnitudinis.	547	Gramen alpinum enode spicâ parvâ sub-	
Gloffopetræ.	323. 591	rotundâ ferrugineâ. JB.	458
Glurina. Glurinen.	293		
Glys.	298		

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Gramen alpinum parvum latifolium spicâ subrotundâ ferrugineâ. 458	Gramen paniculatum alpinum elegans paniculis ex spadiceo-viridi & argenteo variis. 457. 458
— arenaceum capillaceo folio panicula ampliore locustis splendentibus. Tour. 135	— paniculatum alpinum minus paniculâ spadice viridi elegans. J. S. 457
— — montanum lanuginosum. Ib.	— — — panicula spicata spadiceo-viridi locustis aristatis. Ib.
— — paniculatum alpinum foliis Capillaceis brevibus, Locustis purpureo-argenteis splendentibus & aristatis. J. S. 455	— — — parvum paniculâ spicata spadiceo-viridi elegans. Ib.
— — — — Locustis varicoloribus majoribus aristatis. J. S. 455	— — — Locustis parvis purpureo argenteis annum. Raji. 133
— — — spicâ simplici, Locustis densissimis candicantibus & lanuginosis. Tour. 37. 134	— — — minimum molle. Bot. Monsp. Ib.
— capillaceum locustellis pennatis non aristatis. Raji. 39. 135	— — — sparteum alpinum paniculâ angustâ spadiceo-viridi proliferum. 457
— cirrosa & villosa spongia ad singula genicula donatum paniculatum minimum alpinum. Bocc. 38	— — — sparteum alpinum paniculâ albâ compactâ in ala foliorum sessili. 456
— cum locustis parvis candidis semine avenaceo. JB. 134	— — — — spadiceo-viridi uno plerumque versu disposita spicata. 457
— Cyperoides angustifolium alpinum spicis tenuibus rufescentibus. 458	— — — — Hollandicum seu Capillaceo folio minus. CB. 335
— — — spicâ spadiceo-viridi minus alpinum spicis brevioribus & habitioribus; Idemque spicis longioribus. Ib.	— — — — juncifolium. CB. Ib.
— — — elegans multifera spica. Park. 38	— — — — secundum panicula brevi foliculo inclusa. CB. 457
— foliolis junceis brevibus majus radice nigra. CB. 38	— — — — tomentosum alpinum & minus. CB. JB. 336
— — — — minus. CB. Ib.	Gramina & Plantæ in Crystallis, & earum ratio. 236. 248. 255. 256
— hirsutum angustifolium minus alpinum paniculis rufescentibus. 458	Gramini canino vineali simile alpinum angustioribus foliis paniculis rarioribus non aristatis. 135
— junceum foliis & Spicâ junci minoris. CB. 456	— cyperoidi ex Monte Ballon simile spica totali è pluribus spicis compositâ. Raji. 39
— montanum spicâ foliaceâ gramineâ. Raji. 38	Granarii species. 291
— nemorosum paniculis albis capillaceo folio. CB. 135	Granatifera saxa. 262
	Graniola. Graniolo. Comitatus. 293. 294. 295
	Graue Horen. 155
	Γραῦς. 58
	Greifs. 293
	Gren.

I N I T I N E R A A L P I N A .

Grenchia Pagus.	303	Hammerbrunn.	173
Greppen.	476	Hanau.	548
Grien. <i>Torrens.</i>	493	Hafela. Hafela Vallis. Hasle. Hasien.	
Griefs. Griefsberg.	293	Hasle Thal.	408. 409. 535
Grieffenes <i>alpes.</i>	202	Hatzingen.	183
Grieffus <i>Mons.</i>	293	Härzigen.	535
Griffenstein.	451	Zum Hause.	101
Grimfel. Grimfeln. Grimsula. 264.	291	Hedysarum <i>alpinum filiquâ levi flore</i>	
Grindelia. Grindeliana <i>Vallis.</i>	482	<i>purpurascente.</i> Tour.	39
— <i>Ejus altitudo.</i>	483	Heidenhäuslein.	187
— <i>Montes Glaciales.</i>	289. 482	Heiligen Creütz	542
Große Gletscher.	289	Hintzenberg.	91
Gros Thalbach.	273	Heitere Wind.	401
Grotte.	102	Helfenschweil.	556
Grund Lowenen.	222	Helianthemum <i>serpilli folio flore majore</i>	
Im Grunen.	556	<i>& minore aureo odorato.</i> Tour.	
Gryphenstein.	451	—	513
Güfer.	440	— <i>tenuifolium glabrum flore luteo-</i>	
Güferen.	201	<i>rectum.</i> JB.	337
Guldene Brünnelein.	487	Helichrysum <i>alpinum minimum capilla-</i>	
Guldener <i>Thal.</i>	552	<i>ceo folio.</i> Tour.	134
Gunggels. Gungelfer Berg.	87	Hell. Hella.	54 297
Guntzen. <i>Mons.</i>	160	Helleborine <i>palustris nostras.</i> Raji.	513
Guppen. <i>Mons.</i>	173	Helleborus <i>niger Ranunculi folio flore</i>	
— <i>Ejus altitudo.</i>	175	<i>globoso majore.</i> Tour.	39
Gurnellen.	211. 273	— — <i>saniculæ folio.</i> CB.	453
Gurnigel. <i>Balneum.</i>	321	— — — — <i>minor.</i> CB.	
Gurtinäsch.	542		351
Guttæs.	57. 269	Helschiel.	290
Gypsum <i>candidum.</i>	490	Helvetia <i>Crysallosum Patria.</i>	234
		— <i>Ejus Alpes in Europa summe.</i>	
			217
		— <i>Antiqua Latitudo.</i>	292
		— <i>Elementa iv. joco conficta.</i>	17
		Helveticæ <i>Gentis Prosapia.</i>	360. 361
		Hemberg.	555
		Hengartiorum, <i>seu à Platea Familia.</i>	
			304
		Henneberg.	21
		Herba <i>foliis Asplenio persimilis.</i> Gessn.	
			426
			Ppp p Her-

H.

H Acken. <i>Mons.</i>	10. 11
Hackenapf.	57
Haggenapf.	269
Halbewahr, <i>Crysallosum genus.</i>	234
Halb-Meil.	542
Halb-Rind.	539
Hallovia.	173
Hammelwald.	552

INDEX NOMINUM ET RERUM

Hergiswald. Hergottswald.	398	Hieracium <i>montanum</i> <i>Cichorii folio</i> . Ra-	
Herisovia.	547. 551	ji.	40
Hermannus Hermanni <i>citat.</i>	403	— — <i>hirsutum ramosum parvis</i>	
— (Job. Jacobus.) <i>citat.</i>	405	<i>floribus</i> . CB.	135
Hermesbühel. Hermis <i>alp.</i>	22	— — <i>Jaceæ integro folio</i> . Bocc.	
<i>In der Herren.</i>	177		139
Herrenreüti. <i>Casa alpina.</i>	21	— — <i>latifolium glabrum majus</i> .	
Herrliberg.	525	CB,	40. 336
Hesperidi <i>alpinae</i> , <i>s. Murariae affinis</i>		— — <i>majus latifolium</i> . JB.	1b.
<i>Dentaria succulenta</i> . JB.	513	— <i>pumilum saxatile asperum radice</i>	
Heffii. (N.) <i>Museum.</i>	527	<i>præmorsâ</i> . CB.	36
Heüwetter Nebel.	88	— — II. Col. <i>seu alpinum alte-</i>	
Heüwetter Wind.	79	<i>rum minimum lanuginosum</i> . JB.	333
Hieracium <i>alpinum angustifolium villo-</i>		— — III. Col.	35
<i>sum.</i>	336	— 6. Cluf.	336
— <i>asperum Conyze facie</i> . CB.	40	Hilterfingen.	412
— — <i>hirsuto folio</i> . 5. Cluf. <i>quo-</i>		Hinter Bâbigen.	557
<i>dammmodo incanum</i> . JB.	39	<i>Im Hinderhoff.</i>	557
— — <i>hirsutum floribus minoribus</i>		HinterLachen. HinterLappen.	409. 481
<i>atropurpurascensibus.</i>	336	Hinder Rhein.	442
— — <i>latifolium hirsutie inca-</i>		Hirtzen Sprung.	545
<i>num, flore magno</i> . CB.	135	Hochbirg Thier.	179
— — <i>villosum magno flo-</i>		Hochwâlder Holtz.	160
<i>re</i> . CB.	39	Hohe Firsten.	217
— — <i>pumilum folio lanuginoso</i>		Die Hole Gafs.	358
CB.	333	Holottium <i>hirsutum nigricans</i> . CB.	517
— <i>alterum minus</i> . 4. Columnæ.	35	Holschen. Holzschech.	53
— <i>Dentis Leonis folio obtuso minus</i> .		Homburg. Homburgense <i>Judicium</i> .	
CB.	40. 336	Homburger Gericht.	558
— — — — <i>alpinum flore</i>		Höpfen.	40
<i>ferrugineo.</i>	1b.	Horga. Horgen. Horgerberg.	354
— <i>hortense floribus atropurpurascent-</i>		Horminum <i>luteum glutinosum</i> . CB.	48
<i>tibus</i> . CB.	336	Horn.	439
— <i>Intybaceum flore magno albo</i> . CB.		Hörndli. Hörnlein.	551. 552. 557
	1b.	Hospital.	214. 271
— <i>latifolium Genevense folio Conyze</i>		— <i>altitudo.</i>	214
<i>majoris Monspeßulanae</i> JB.	40	Hottingeri (Job. Henr.) <i>de Glaci-</i>	
— — <i>pilosum coccineum, umbel-</i>		<i>bus Montibus Dissertatio.</i>	284
<i>latum Indicum</i> . Herm.	336	Hulsteck.	551
— <i>montanum angustifolium nonnihil</i>		Hundsbach.	560
<i>incanum</i> . CB.	1b.	Hüpfchburg.	304
		Hur-	

IN ITINERA ALPINA.

Hurden.	530.532	Imperatoria. JB.	
Hutteni, (<i>Huldrici</i>) <i>Epitaphium</i> .	528	— <i>alpina</i> JB.	
Hydatis <i>supra duram Matrem vertiginis causa</i> .	25	— — <i>maxima</i> . Tour.	} 136
Hydrographicae <i>observationes</i> 272. & seq.		— — <i>minor</i> . CB.	
		— — <i>major</i> . CB.	
I.		Infra Schächense <i>Balneum</i> .	204
— <i>Acea cum squamis pennatis sive capite villosa elatior</i> . JB.	135.459	Infra Sylvania.	476
— <i>foliis candicantibus laciniatis calyculis non splendentibus</i> . CB.	337	Ingemmamenti <i>Cristallini appuntati in ambele parti</i> .	244
— <i>latifolia capite hirsuto</i> . CB.	135.459	In Inna, <i>pagus</i>	308
— <i>unicaulis foliosa alpina latifolia calyce è squamis pennatis composito</i> .	459	Insch.	211
Jaceae <i>alpinae</i> genus.	337	Inscriptiones. 419.420.423.475.488	
— <i>tricoloris</i> f. <i>Floris Trinitatis</i> genus flore luteo & purpureo magno repens non annuum. JB.	428	489.491.496.501. ad 507.592.593	
Jacobaea <i>alpina Absinthii folio humilior</i> . Tour.	136	Inscriptionum <i>Vestigia in Sempronio Monte</i> .	297
— — <i>foliis rotundis serratis</i> . CB.	40.459	Insignia <i>Familiarum Nobilium Helveticarum ab Aegidio Tschudio</i> .	403
— — <i>pumila comosa incana</i> . Bocc.	136	Instrumentum <i>Pacis inter Cantones Tigurinum & Bernensem ex una, & Principem atque Abbatem Sancto Galensem ex altera parte inite Badæ in Argoviâ A. 1718</i> .	563
— <i>montana Betonicae folio</i> . Barr. Bocc.	40	Inter Lacum.	409
— — <i>integro</i> { <i>rotundo</i> } folio. Eo. { <i>oblongo</i> } rund.	40	Inter Montes.	297
S. Jacobi <i>pagus</i> .	266	Inundationes à <i>Labinis</i> .	226
Jagmatt.	273	<i>Auf Joch. Ejusve altitudo</i> .	404
Jalpis, an <i>Marmor?</i>	498.	St. Johann. (<i>Alt und Neu</i>) St. Johannis <i>Pagus & Monasterium</i> . 267. 548.	549. 552. 555
Igis.	437	S. <i>Johannis Mons</i> .	91
Ignis <i>sub Terra accensus Terræ motuum causa</i> .	196	Jona <i>pagus</i> .	523
— <i>Ejus Indicia</i> .	197	Jonschweil Jonschwyl. Jonsweil. Jonschwylanum <i>Judicium</i> . Jonschwyl <i>Gericht</i> .	548. 558
Ilg <i>Davos</i> .	118	Joppatch <i>Mons & ibi visus Draco</i> .	393
Imagines <i>Ligno impressæ, earumve Ratio</i> .	414.415	Jordinus. Weybel Arnold Jordin.	394
Immensæ. Immensee. Immisee.	355	Jornicum.	264.
		Jovettus.	277
		Jouran.	422
		Irenicum.	264. 275
			Ppp p 2 Iris

I N I T I N E R A A L P I N A.

Kirchbergense <i>Judicium</i> . Kirch-vel	
Kirchberger <i>Gericht</i> .	557
Κλεισῶνα.	89
Knapp.	59. 269
Kobelwald.	545
Kopelwies.	1b.
Köpfberg.	9
Kornleiter.	268
Kremer Thal.	303
Kreützliberg. Kreützlin.	276
Krynoviense <i>Judicium</i> . Krynauer <i>Gericht</i> .	557
Kühgaden.	54
Kulm. auf der Kulm.	217
Kupferwasserblume.	470
Kufnacht. Kufnacum <i>Arx</i> .	358. 525

L.

L Abinæ <i>Cadavera à corruptione præservantur</i> .	227
— <i>Occasionales Inundationum causæ</i> .	226
— <i>hyemales</i> .	222
Labinarum <i>Causæ efficientes</i> .	224
— <i>Descriptio Rhythmica</i> .	223
— <i>Genera</i> .	221
— <i>Historia</i> .	182. 211. 228.
	& seq
— <i>Nix in vallibus diu durat</i> .	227
— <i>Onomatologia</i> .	220
— <i>Præservatoria ab iis Methodus</i> .	224. 225
Labinis <i>involutorum Liberatio</i> .	226
Lac & <i>Opera lactaria</i> .	52
— <i>pressum Virgil</i> .	59
— <i>Lactis coactio in caseum</i> .	55
— <i>Despumatio, comminutio, præcipitatio</i> .	57
— <i>Emulsió</i> .	55
— <i>serum</i> .	58
— <i>Tartarus</i> .	59

Lac <i>Luna</i> .	25. 325.
Läckinen.	175. 179. 186
Lachen. <i>ad Lacum. Vicus</i> .	162. 170.
	530. 532
— <i>altitudo</i> .	162
<i>Lactura montana latifolia laciniata flore cæruleo</i> . Tour.	459
<i>Ad Lacum. v. Lachen</i> .	
<i>Ad Lacum. Fontes</i> .	72
<i>Inter Lacum</i> .	481
<i>Sub Lacum. oppidum</i> .	480
Lacus, & <i>ei Insidentes nubes Pluvie Indictum</i> .	22
— <i>Gottardi Montis</i> .	259
— <i>Pilati Montis</i> .	400
— <i>IV. Civitatum sylvestrium, ejusve profunditas</i> .	11
Lacus <i>varii Tempestatum prænuntii</i> .	92
Lacuum <i>Tigurini & Tugiensis spumosa excrementa</i> .	357
Lad.	552
Ladstein.	61
Lagetto <i>di Lungin</i> .	110
Lago <i>della Sella</i> .	274
— <i>di Giulio</i> .	116
— <i>di Luzendro</i> .	260
— <i>maggiore</i> .	275
Lamprechtshweil.	57
Lanceola <i>montana</i> . <i>Gessneri</i> .	517
Land <i>Gericht</i> .	262
Landquart.	437
Land <i>Rath</i> .	561. 562
Land <i>Rodel</i> .	539
Lands <i>Commission, sive Inquisitiones Rath</i> .	562
Langari.	437
Langensteg.	548
Lantium.	452
Lapathum <i>folio rotundo alpinum</i> . JB.	136

INDEX NOMINUM ET RERUM

Lapathum hortense rotundifolium sive montanum. CB.	136	Lepontina Vallis.	263
Lapidum Cumuli Viarum per Montes Indices.	100	Les. Lesum.	444
Laserpitium. v. Ligusticum.		Lettcherberg. Lettcher Thal. Letchia Vallis. Lettchius Mons.	306
Lavaretus.	481	Levanze.	221
Laveggi. Lavezen. Lavezzi.	104 445	Leuca. Leucia.	307
Lavigna da chiud. Lavigna da Fraid.	222	Laucanthemum alpinum foliis profundè incis. Tour.	42. 136. 337
Lavigne.	220	Leucenses. Leucenæ. Leucianæ. Leucinaæ Thernæ	309. 485
Lavigna. Lavina di Caldo. Lavine. Lavine di Freddo.	220. 222	— Earum altitudo.	308. 485. 487
Laufanna. Laufanne.	497	— Descriptio.	309. & seq.
— altitudo.	1b.	— Fons calidus.	487
— Templum Cathedrale Ejusve Inscriptio.	498	— Natura & Vires.	312. & seq.
— In vicinia visus Draco.	383	— Origo.	486
Laufannensis Lacus.	297	Leucianus Conventus.	306
Lauterschweil.	356	Leuck.	307
LaweZZi.	104	Leucojum alyssoides umbellatum montanum. Col.	428
Lauwenen. Lawenzüge. Lauwinen. Lauwinen.	220. 221	— luteum sylvestre angustifolium. CB.	337
Lax. Laxa.	294	— — — Clusi. JB.	1b.
Lebbe.	56	— vernum perenne album majus. Tour.	513
Leberberg.	81	— — — — folio glabro succulento.	1b.
Lebetum Lapis.	103. 445	Leügelbach. Leügelbacense Balneum. Leügelbacher Bad.	182. 183
Lederbach.	560	Leuker Bad.	309. 485
Ledergerweri (Johannis) Epitaphium.	549	Levontina Vallis.	263
Ledum alpinum foliis ferrea rubigine nigricantibus. CB.	336. 337	Libbe.	56
— — — hirsutum. CB.	337	Liberi Montes.	178
Leingen.	411	Liberi Montis pascua.	537
Lemannus Lacus.	497	Liberum Judicium.	558
Lenger Thal.	294	Lichen alpinum glaucum ramosum botryoides.	137
Lentes Lapideæ.	7	— — — — — ra-	
— v. & Frumentalia saxa.		mularum extremitatibus nigris & tum-	
Lentes Fabarienses.	154. 433	mentibus.	459
— striatæ.	28	— arboreus capillaceus longissimus	
Lentz.	452	niger.	513
Lepontinæ alpes.	260. 264		Li-

IN ITINERA ALPINA.

<i>Lichen arboreus ramosus longissimus cinereus.</i>	514	<i>Linum Sylvestre angustifolium caeruleum</i>	515
— <i>dentè striatum infernè album,</i>		— <i>amplø flore. Bot. Monsp.</i>	
— <i>superne viride.</i>	338	— <i>caeruleum folio aucto. CB.</i>	Ibid.
— <i>pulmonarius cinereus mollior in amplis laciniis divisus. Tour.</i>	514	Lira.	100
— <i>saxatilis tenuiter laciniatus elegans sulphurei coloris.</i>	514	Liren.	60.269
— <i>pyxidatus acetabulorum oris coccineis & fuscis non tumentibus. Tour.</i>	136	Liferia.	493
— — — — — <i>tumentibus. Tour.</i>	44	Lithanthraces.	323.408.493
— — — — — <i>& corniculatus prolifer.</i>	42	— <i>corum Examen Chymicum.</i>	470
— — — — — <i>major. Tour.</i>	136	Lithanthraces <i>Horgenjes.</i>	469.527
— <i>tubulatus cinereus ramulorum extremitatibus bifurcatis.</i>	Ib.	Lithonii <i>Patria.</i>	303
— — — — — <i>nivei ferè Candoris ramus apicibus recurvis auctis.</i>	137	Lithospermum <i>alpinum tomentosum minimum. Tour.</i>	137
— — — — — <i>verrucosus ex obscuro virore flavescens.</i>	136	— <i>arvense majus.</i>	Ib.
Liechtensteig. Liechtensteiga. Liechtenstein.	548.553	Litschina.	482
In der Lientz.	545	Livinen. Liviner Thal.	263
Ligna <i>fossilia.</i>	605	Lobinen. Lobinenstrich.	220
— <i>tortuosa fagina.</i>	160	Im Loch.	292
Ligusticum <i>alpinum multifido longoque folio. Tour.</i>	35	Lochbach.	560
— <i>quod Seseli officinarum. CB.</i>	42.459.514	Lochberg Bach.	272
Liliastrum <i>alpinum minus. Tour.</i>	42.514	Lochbrunn.	78
Limagi seu Linthæ origo.	185	Locherstock.	540
Limmeren. Limmerenbach.	18,	Lochseiten. <i>Balneum.</i>	181
Linaria <i>purpurea parva. JB.</i>	42.337	Locus <i>magnus.</i>	265
— <i>quadrifolia alpina. Park.</i>	338	Logian. Logianum.	444
— — — — — <i>supina. CB.</i>	42.337	Lonchitis <i>altera cum folio denticulato sive Lonchitis altera. Matth. JB</i>	42
Lindbach.	322	— <i>aspera. CB.</i>	Ib.
Lind Thal, <i>ejusve altitudo.</i>	184.535	Longari.	437
Linguarum <i>Rhæticarum Dialecti.</i>	270	Lopperberg.	401
Linth. <i>Fl.</i>	172	Loretten. <i>Sacellum.</i>	205
		Lorez. Loreza <i>amnis.</i>	355
		Lotus <i>hortensis odora ingrediens casei viridis Glaronensis.</i>	123
		Louck.	307
		Lovenen. Louinen. Louwinen.	220
		Lucerna.	359
		— <i>altitudo.</i>	397
		Lucernensis <i>Lacus. Lucerner See.</i>	358
		— <i>Territorii delineatio.</i>	359.397
		— <i>Dracones.</i>	384
			Luch-

IN ITINERA ALPINA.

Mansius. Mans. <i>Leucensis pagi Conditior.</i>	310	Mäfs Rind.	539
Mannidorff.	525	<i>Matricaria alpina Chamæmoli folio.</i> CB.	338
MSC. <i>Sancto Gallensia.</i>	546. 547	— <i>Tanaceti folio flore minore semine umbilicato.</i> Tour.	43
Maraldi <i>citatus.</i>	584	Matt.	120. 535
Marcafita <i>ferreus.</i>	8	<i>An der Matt.</i>	214. 271. 273
March. <i>Landschaft March.</i>	171. 530	Matt <i>Thal.</i>	303
Marchbuch.	413	<i>Auf der Matten.</i>	533
Marga.	8	Mattia <i>Vallis.</i>	303
— <i>candida.</i>	121	Matthæus <i>Cardinalis, Episcopus & Comes Valesiæ.</i>	293
S. Maria Magdalena.	417	MatthisLoch.	161
S. Maria di Prosto, & <i>ibi ab Exundatione damnum.</i>	107	S. Mauritii <i>Acidule.</i>	112
S. Mariæ <i>Hospitium, ejusve altitudo.</i>	265	— <i>Pagus. S. Mauritio.</i>	450. 491
— <i>Pagus & Vallis.</i>	1b.	Mayn <i>Thal.</i>	264
D. Mariæ <i>Magdalensæ in Rupe delineatio, ejusve Examen.</i>	154. 398.	<i>Val de Medels. Das Thal Medels.</i>	265.
	435	Medelum. Medels.	442
Mariotti <i>de altitudine aëris Calculus ad examen revocatus.</i>	435. 436	<i>Medica major erectior floribus purpurascens.</i> JB.	515
Marmor <i>Angelimontanum.</i>	24	— <i>sylvestris floribus è luteo pallescens.</i> Tour.	1b.
— <i>Fabarianum.</i>	154	Mediolanenses. <i>Die Meilander. Cry-</i>	
— <i>nigrum.</i>	177. 188. 402	<i>stallorum genus.</i>	234
— <i>rubrum in Julio Monte.</i>	116	Medulina <i>Vallis.</i>	265. 266.
— <i>Sarunetanum.</i>	83	Meerlach.	419
— <i>Silanum.</i>	210	Megenwyl.	591
— <i>Varium.</i>	117. 477	Meilen.	525
Marotz (<i>aqua di</i>)	447	Meilibach.	469
— <i>Vallis Rupicapræ.</i>	186	Meitschnieg.	273
Martiales <i>aquæ.</i>	317. 413	Melampyrum <i>crisatum flore albo & purpureo.</i> JB.	425
Martiniacum, <i>ejusve altitudo.</i>	490. 492	— <i>luteum angustifolium.</i> CB.	1b.
D. Martini <i>Spelunca perforata. Marti-</i>		Melancholici <i>in Simeæ Valle frequentes.</i>	414
<i>tisLoch.</i>	119. 161	Melchana <i>Vallis. Melch Thal.</i>	477
Martis <i>Mons.</i>	303	Melckwerk.	52
Mafaxer <i>Thal.</i>	443	Melkkelder.	54
Mafoch. Mafox.	444	Melkftul.	55. 268
Maffa. <i>Fl.</i>	294. 295	Melkteren.	55. 268
Maffans.	438		
Maffelen.	542		
Maffoxer <i>Thal.</i>	264		

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Mellinga. Melligen.	274. 424. 591	Millefolium alpinum tomentosum odoratum nanum. Bocc.	138. 338
Meltre.	268	— odoratum minus Monspeliensium.	
Mera Fl.	447	Mor.	515
Merces per alpes devehendi ratio.	259	— — Monspeliense. Pillet.	Ib.
Merie.	419	Minera di Cristallo violaceo. Settal.	241
Merischwand.	274	Mineralia in ordinem redigendi necessitas.	5.
Merlach.	419	Misfaucum.	444
Merlingen.	411	Mitlöden.	172. 533
Mesaucorum Vallis.	264	Mitra. Mitte. Mons.	10
Mesaucum.	444	Mittelholzeri (Melchioris) Opus S. Galli	
Mesoltina Vallis.	443	affervatum.	546
Mespilus apii folio sylvestris spinosa si- ve Onyacantha CB. arborefcens.	90	Mogelsperg.	556
Metallorum Venæ.	98	Mohren Köpflin. Möhrlin.	45
v. singulis Metallum Generum Titulis.		Molden.	59
Meteorum singulare ante Terræmotum.	199	Mollis.	595
		— Ibi Terræmotus.	191
Mettenberg.	289. 482	Mollugo montana minor Gallio similis.	
Mettre.	55	Raji.	140
Meyenbach.	212	Monachiformis Lapis.	123
Meyenwangerbach.	290	Monasteriensis Vallis Mappa.	412
Meyerbach.	273	Mönchenwyler.	419
Meyerus (Jodocus)	362	Mons Liber.	532
Mezerie.	507	— Saxeus foramine pertusus.	482
Miggelen.	542	Mont. Ecclesia.	296
Milchbach, Rivus Temporarius.	12	— Saxum.	444
Milchgaden.	54	Monte Tremolo.	274
Milchkeller.	54. 59	Montera.	439
Milchmelktern.	55	Montes Glaciales. v. Glaciales Mon- tes.	
Milchnäpflin.	60	Montes loco Sciatericorum.	108
Milchfienen.	55. 268	— qua ratione reddantur pervii.	100
Milchstein.	59	Montis casus ad pagum Altendorff.	171
Milch Taufstein.	55	Montium Fabrica singularis, & ad- miranda architectura. 431. & seq.	
Millefolio alpino affinis Planta, qui- busdam Iva Moscbata. JB.	142	— Valliumve Helveticorum prima In- habitatio.	186. 187
Millefolium alpinum. JB.	338	Morat. Moratum. Moratensis Lacus.	419. 421. 500. 501
— — Clusii parvum nonnihil inca- num carneo flore. JB.	Ib.		
— — incanum carneo flore. CB. Ib.			
— — — flore specioso. JB.	138. 338		

Mor-

I N I T I N E R A A L P I N A .

<p>Morbi à <i>Draconita Lapide curati</i>. 370. 371. 372 Morele. 493 Morels. 295 Moretum. 419 Morgia. 294. 295 Moril. 295 St. Moritz. 450 Morochtum. 604 Morion ac Pramnion <i>Plinii, quid?</i> 238 Mosnang. Mosllingen. Mosnang. Mosnangense <i>Judicium</i>. Mosnang- ger Gericht. 549. 557 Mouden. 59 Mouta. 304 Muesæ <i>origo</i>. 443. 444 <i>de</i> Mugia. 444 Mulctrale. Mulctrum. 55 Müllau. 274 Müllebach. 409 Müllenen. 484 Mülle Thal. 408 Müllibach. <i>q. Molarum Rivus</i>. 293. 187 Müllinen. 317 Munchweiler 501 <i>Herba de</i> Munt. 143 Murat. Muratum. 419 Murga. 561 <i>Murium alpinorum Scabies</i>. 181 Murta. Murten. Murtena. Murtium. 419 Murter See. 421 Mürtich Stock. <i>Mons</i>. 81 Murum. Muri. 447. 449 <i>Murus antiquus ad Rhodanum infra Gly-</i> <i>sam</i>. 300 <i>Musci in</i> <i>Christallis</i> & <i>unde</i>. 248. 255. 256 <i>Muscipula muscosa flore, f. Ocymoides</i> <i>belliforme</i>. JB. 514</p>	<p><i>Musculus latus in Lacu Thunensi</i>. 322 <i>Muscus alpinus cirrosus sive crinium re-</i> <i>tortorum instar crispatus</i>. 138 — — <i>flore insigni dilutè rubente</i>. JB. 459 — <i>aquaticus folio expanso</i>. CB. 515 — — <i>denticulatus</i>. Læfel. 1b. — — <i>viticulis longis minus ramosis</i> <i>lucidis foliis acutis triangularibus cin-</i> <i>elis</i>. Morif. 138. 515 — <i>arboreus Usnea officinarum</i>. CB. 513 — <i>capillaceus densissimus lanuginosus</i>. Tour. 138. 516 — — — — <i>alboviridibus api-</i> <i>cibus niveis</i>. 516 — <i>capillaris ramosus apicibus candi-</i> <i>cantibus</i>. 138. 516 — <i>Clavatus foliis Cupressi</i>. CB. 43 — <i>coralloides apicibus coccineis</i>. Raji. 44 — <i>corniculatus fistulosus candidus</i>. Bocc. 42 — <i>denticulatus minor</i>. CB. 138 — <i>palustris terrestri similis</i>. Raji. 43 — <i>pulcher parvus repens</i>. JB. 138 — <i>Squamosus foliis acutissimis in a-</i> <i>quis nascens</i>. Tour. 138. 515 — <i>palustris candicans mollissimus</i>. Tour. 43 — — <i>repens tenuissimis foliis</i>. Tour. 44 — <i>Stellatus & caudatus caule alato</i> <i>præditus</i>. 43 — <i>terrestri cupressinus nanus Stivien-</i> <i>sis</i>. Bocc. 43 — — <i>Lusitanicus</i>. JB. 138 — — <i>ramosus pulcher</i>. JB. 1b. — — <i>repens clavus singularibus fo-</i> <i>liolis erectis</i>. Raji. 43. 138 <i>Musica alpina</i>. 122</p>
---	--

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Mufivum <i>opus Aventici detectum.</i>	598	Neocastrensis. Neocomensis <i>Lacus.</i>	422. 500
Muter Schwanderberg.	401	Nephriticus <i>Lapis.</i>	110
<i>Im</i> Mutt.	304	Nerium <i>alpinum quibusdam, aliis Ledum</i>	
Mutta. Mutton.	57. 59. 269	<i>glabrum.</i> JB.	34
Muttenbach.	272	— — — — — <i>hirsutum.</i> JB.	Ib.
Muttenberg.	417	Neslau.	548. 555
Muttenholz.	57. 59	Nessi. Nessy.	293. 482
Myrrhis <i>annua semine striato incano</i>		Netsch. 39.	39
<i>villosa.</i> Tour.	35	Nettfall.	172. 532. 535
N.		Neie Haufs.	409
Näfels. Nähenfels. 172. 532. 535.		Neüenburg.	422
— <i>Ibi Terræ Motus.</i>	191	Neüen Eck.	417
Nantuates.	267	Neüen Hütten.	533
— <i>distinguendi à Nantuatiis.</i>	Ib.	Neufchastel. Neufchatel.	422
— <i>Eorum Monumentum.</i>	491	Neüstatt. Neüville.	424
Nasturtium <i>alpinum tenuissimè divi-</i>		B. Nicolai von Flüe, <i>Templum, Offa,</i>	
<i>sum.</i>	44	<i>Tunica, Precatiuncula, Inedia.</i>	477.
Nasturtium <i>alpinum Bellidis folio minus.</i>			478
CB	44	Nidel.	60
— — <i>minus foliis in orbem sparsis.</i>		Nidelbrot.	61
CB.	454	Niderenbach.	272 533
— — — <i>Resedæ foliis.</i> CB. Ib.		Niderglatt.	548. 558
— — <i>tenuissimè divisum.</i> CB.	44.	Niderhaussen.	554
	339	Niderriedt.	409
— <i>quoddam montanum.</i>	339	Nider Rickenbach.	402
Natera. Naters.	296	Niderstetten.	548
Navalia.	172. 191	Niderurnen <i>Balneum.</i>	75
Naufragii <i>periculum, ejusve Ratio.</i>		— <i>Pagus, ejusve Inundatio.</i>	125
	497	Nideruzweil.	548
Neapolis, <i>ejusve Inscriptiones.</i>	496	Nidle Müttelin.	60
Nebula <i>ficca.</i>	87	Niefen.	482
Neccarina <i>Vallis.</i> Neccar Thal. Nec-		Nifius <i>Mons.</i>	293
<i>carus.</i> Neckar. Necker Thal. Nec-		Nitfuren.	182. 535
<i>ker Thaler Gericht.</i>	556. 560	Nitrum <i>Martiale.</i>	251
Nefels.	172	Nivem <i>non sufferens Locus.</i>	175. 483
Neoburgum. Neocastrum. Neoco-		Nivis <i>flocçi, pueris Anus.</i>	58
<i>mmum.</i>	422. 500	Nivoli <i>Montes.</i>	280. 281
— <i>Ejus altitudo.</i>	Ib.	Nix <i>alpina æterna & indissolubilis.</i>	
Neocastrensis <i>Comitatus ejusve Figu-</i>			281
<i>rata.</i>	423. 424. 500	Nix	

IN ITINERA ALPINA.

Nix alpina, ejusque utilitas & commoda.		Oleum bituminosum.	185
— damna.	281. 282	Ollares Lapides.	103. 445
Nix cumulata Vento.	283	— Ex iis ollæ.	105
— Glaronensis Vallis majoris profunditatis est diversæ.	221	Onobrychis clypeata lævis. CB.	39
— per labinas devoluta in Vallibus diu durat	198	— floribus Viciæ majoribus cœruleo purpurascensibus vel foliis Tragacanthæ. CB.	45
Noidenolex.	227	— foliis Viciæ fractu echinato major. CB.	46
Nolla Torrens.	422	— quibusdam flore pallido vel Polygon. CB.	509
Nova Domus.	92. 439	— semine clypeato lævi. CB.	39
Novena.	409	Orchis odorata mosebata sive Monorchis. CB.	516
Novum Castrum.	442	— palmata angustifolia alpina nigro flore. CB.	45. 339
Nubes ex nebulis è Terra surgentibus.	422	— — flore galericulato dilute viridi. Lœsel.	516
Nuffenen.	88	— — — viridi. CB.	lb.
Numismalis Lapis.	442	— — — minor odoratissima purpurea sive nigra.	45. 339
Nydelbad.	7. v. & Lens. 77	Orcino Mons.	272
		Ordlegnia.	447
		Oreoselinum Apii folio minus. Tour.	138
		Oriens. Orientz Pagus.	263
		Organum Pneumaticum Lucernense.	397
		— Rupertisvillanum.	592
		Orobanche radice dentata major. CB.	45
		— — — altius radicata floribus & foliis albo-purpureis. Mentzel.	lb.
		Orsirola Mons.	272
		Orthalden (Ober & Under)	201
		Val d'Oscella. Oscellana Vallis.	264
		Colmen de Oscello, del Oscello, de Oscello.	443
		Osmunda foliis lunatis. Tour.	46
		Ossa fossilia.	390. 591
		— Draconis, an Ursi?	390
		Q999 3	Ostreum.
O.			
Oberalp. Vallis.	273		
Oberbatzenheidt.	556		
Oberblegi See.	582		
Oberdorff.	402		
Ober Embs.	438		
Oberglatt.	548		
Ober Hoff.	412		
Oberriedt.	409		
Oberwald.	291		
Oberweil.	355. 356		
Oberwind.	79		
Oberen.	533		
Ochra.	418		
Ochsenstock.	404		
Octodorum Veterum.	490		
Oedwyler Pagus.	389. 402		
Aqua d'Oen. Oeni Aquæ. Oeni caput.			
Oeni scaturigines. Co d'Oeno.	11. 450		
Ohlbancken.	185		
Olensbach.	560		

IN ITINERA ALPINA.

Petafitis <i>minor altera Tussilaginis folio.</i>	Pinus <i>Tschudiana.</i>	403
H. R. Par.	Piora <i>Fluvius & Vallis.</i>	265. 275
— — <i>folio Tussilaginis.</i> Morif. H.	Pisces <i>fossiles.</i>	605
R. Blæf.	Piscium <i>preparatio singularis.</i>	Ib.
— — — — <i>altera.</i> Morif.	Pis <i>coquendis inepta aqua.</i>	173. 490
Petator (<i>Johannes</i>) <i>dictus Musculus.</i>	Pittschweil.	548. 556
Petermann (<i>Melchior</i>)	Pitz <i>delle Nuove, Dieci & Undeci.</i>	109
Peterzell. Peterzeller <i>Gericht.</i>	— <i>di Doen.</i>	289
Petinesca <i>Romanorum.</i> Petinifca.	Planken.	431
	Plantago <i>angustifolia alpina.</i> JB.	517
	— — <i>minor spicâ hirsutâ albâ foliis</i>	
	— — <i>ex atrovirentibus valde pilosis.</i> JB.	Ib.
	— — <i>trinervia folio angustissimo.</i> CB.	Ib.
Petrocella.	Plantarum <i>alpinarum parvitas.</i>	32
Petrolei <i>Vena.</i>	— — <i>Denominationes à loco natali minus</i>	
D. Petronellæ <i>Sacellum à Glacialibus</i>	— — <i>congruæ.</i>	35
— — <i>Montibus sede sua depulsum.</i>	Planura.	442
— — <i>Monte Pettine.</i>	Platta <i>Pagus.</i>	267
Pfait.	Platterus (<i>Thomas</i>) <i>unde ortus?</i>	303
Phalangium <i>alpinum palustre Iridis fo-</i>	Plenia <i>Vallis.</i>	264
— — <i>lio.</i>	S. Plomb.	297
— — <i>flore Liliæ.</i> JB.	Plombberg.	554
— — <i>magno flore.</i> CB.	Plumbi <i>venæ.</i>	98. 493
Pignolo.	Plurium. <i>Plars.</i>	446
Pilati <i>Mons.</i>	— — <i>Ejus Casus & Reliquiæ.</i>	106
— — <i>Ejus altitudo.</i>	Pluteus <i>versatilis.</i>	546
— — <i>Descriptio à Gessnero data.</i>	Pluviæ <i>prænuntii varii.</i>	22
— — <i>Facies Meridionalis præceps</i>	Polemonium <i>vulgare cæruleum.</i> Tour.	
— — <i>admodum & horrida.</i>		460
— — <i>Lacus.</i>	Polygalon <i>Cortusi.</i> JB.	34
— — <i>Tempestatis Regula.</i>	— — <i>Gessneri.</i> JB.	46
Pilosella <i>Indica Cornuti.</i>	Polygonatum <i>angustifolium.</i> JB.	517
Pilosellæ <i>majoris sive Pulmonariæ lu-</i>	— — <i>non ramosum.</i> CB.	Ib.
— — <i>teæ Species angustifolia.</i> JB.	Polypodium <i>minus alpinum.</i> JB.	460
Pinaster <i>alpinus pumilio.</i> Cluf.	— — <i>Alterum.</i> Matth.	Ib.
— — <i>conis erectis.</i> CB.	Pons <i>Bantenbrugg.</i>	187
— — <i>pumilio montanus.</i> Park.	— — <i>Diaboli, ejusve Historia.</i>	212
Pinei <i>coni fossiles.</i>	— — <i>Ticini tremulus.</i>	261
Pinorum <i>& abietum in summis alpi-</i>	Ad Pontem. <i>al Ponte.</i>	450
— — <i>structura singularis.</i>		
Pinus <i>conis erectis.</i> Tour.		
— — <i>Sylvestris montana altera & tertia.</i>		
CB.		

INDEX NOMINUM ET RERUM,

Populus alba folio minore. CB.	339	Pulsatilla folio crassiori & majore flore.	
— — λεύκη.	339. 517	CB.	1b.
— — majoribus foliis. CB.	517	Pundstäge.	438
— — minoribus foliis. CB.	339	Purschiette.	57. 269
— — quæ λεύκη ab albedine dicitur		Pueria.	56
majoribus foliis. CB.	517	Tour de Pyl, Castellum.	497
Porcorum in Alpibus Nutrimentum.	61	Pyra.	552
San Porta. Zur Porten.	441. 442	Pyrenesta.	326
Prada.	1554	Pyretri Succedaneum.	33
Prægallia. Prægalliensis Vallis.	108.	Pyritæ alpini.	8
— — Ejus & Engadinæ Limites.	447	— Angelimontani.	24
— — Venti stati.	111	— Cubici.	92
Prægulia.	448	— dodecagoni.	210
Pramnion Plinii. v. Morion.	447	— globosi.	4. 25
Praun (Stephanus) ejusve Nummus.		— in vena Lithantracum.	470
	527		
du Pré de Gruyere, (Johannes) Ere-			
mita.	417		
Pregeller Thal.	447		
Zu Prendeffen.	554		
Prefure. Prefurer le Laitt.	56		
Al Principio del Reno in Prato secco.			
	276		
Providentiæ Divinæ in alpibus Helve-			
ticis τεκμήρια.	189. 190		
Provincia ad Fines.	530		
Pfalmorum Codex.	547		
Pseudadamantes Helvetici.	6. 161		
PseudoAmethystus.	240		
Pseudoasphodelus alpina. CB.	139		
— — quibusdam. JB.	1b.		
PseudoSapphirus.	241		
PseudoSmaragdus.	242		
Pseudo Stachys alpina. CB.	36		
Pseudo Topazius.	239		
Pueri inter Labinae ruinas servati Hi-			
storia.	172		
Pulsatilla Apii folio vernalis flore mino-			
re. CB.	339		
— — cærulea purpureave. JB.	1b.		

Q.

Q Uale.	56. 269
Quarzi candidi venæ. Ziger &	
Gläfs.	120
Quarzum Fabariense.	154
Quatch.	56. 269
Quatuor Civitatum Sylvestrium Lacus.	
	358
Quinquefolii quarti prima & secunda	
species. Cluf.	427
Quinquefolium album majus alterum.	
CB.	460
— — minus alterum. CB.	139
— — erectum folio argenteo CB.	427.
	517
— — minus repens aureum. CB.	46. 427
— — — alpinum aureum. CB.	
	139. 517
— — montanum erectum luteum hirsu-	
tum. CB.	45
— — repens minus lanuginosum luteum.	
CB.	427

R.

IN ITINERA ALPINA.

R.

auf R Achlis.	557
Radix <i>Idea putata</i> & <i>Uva</i>	
Ursi. JB.	520
Räsis.	544
Ragatz. Ragatziom.	436. 437
— <i>Ejus altitudo.</i>	162. 167
Ragufium.	437
Rallingen.	411
Ranunculus alpinus humilis rotundifolius flore majore. CB.	47. 517
— — — — — minore.	
CB.	47. 339
— flore globofo quibusdam Trollius	
Flos. JB.	39
— magnus valde hirsutus flore luteo.	
JB.	47
— minimus alpinus albus. JB.	339
— montanus <i>Aconiti folio</i> flore globofo. CB.	39
— — — albus hirsutus. JB.	47. 340.
	518
— — — vel elatior. Park. JB.	
	339
— — — hirsutus albus elatior. CB.	
	Ib.
— — — purpurascente flore	
CB.	47. 340. 518
— montanus hirsutus purpureus. Ger.	
Emac.	340
— — lanuginosus folio <i>Ranunculi pratensis repentis.</i> CB.	47
— — — <i>Pennæi.</i> Park.	340
— — — purpureus calyce villoso. Fel.	
Plateri. JB.	139. 339
— — — 2. Cluf.	339
— — — saxatilis magno flore. CB.	46
Raperfchweil, ejusve <i>Incolarum status Politicus.</i>	525. 528
Rapunculi genus folio serrato rotundiore. JB.	47

Rapunculi sylvestris genus floribus caeruleis in se recurvis. Geseh.	518
Rapunculus alpinus corniculatus. CB.	461
— — — foliis ab imo caule ad summum angustioribus.	461
— — — petraeus caeruleus foliis floribus substratis longis angustioribus.	460
— — — <i>Teucris folio Rhomboidalis.</i> Bocc.	47
— — — comosus spicato aliquatenus affinis ex Baldo. JB.	461
— — — minimus folio tenuigramineo. JB.	
	47. 140. 340
— — — montanus sive <i>Trachelium montanum.</i> JB.	32. 131. 331
— — — petraeus alpinus duplex.	140
— — — spicatus flore purpuro-violaceo.	
	518
— — — seu comosus caeruleus. JB.	
	Ib.
— — — umbellatus foliogramineo. CB.	47.
	140. 340
Rapuntium alterum angustifolium alpinum. Col.	340
Raren. Raron. Raronia arx. Raronii Barones. Raronius Conventus.	304.
	305
Raschein. Raschino.	441
Ratzmatt.	533
Rauchstock.	404
Ratzüns.	438
Reams.	117
Realp. Pagus.	273
Rechetten.	306
Recingius Pagus. Reckingen.	293
Recocta.	60
Redingius, (<i>Jodocus Rodolphus</i>)	362
Redcharre.	356
Regenbogen Schuffelein.	546
Regimen Ideale Juventutis Bernensis.	
	596

INDEX NOMINUM ET RERUM

Regkingen.	293	Rhodani origo.	279. 280
Reichenbach.	409	—— <i>progressus.</i>	290. &c.
Reichenou. Reichenow.	438	Rhodano.	290
Reichinerbach.	273	Rhodia Radix.	329. 424
Reiferen.	338	Rhofne.	290
<i>Langen Reinbach. Torrens.</i>	7. 8	Rhurantii populi.	438
Rennen.	561	Rhyn.	275
Rescane. <i>scala frumentalis.</i>	268	Richenovia.	89. 117. 438
auf Resti.	409	Ridun.	490
Retzius.	438	<i>Im Ried.</i>	273
Reüß. Reüßa.	272	Rieden.	559
Reuti.	183	Riedt. <i>am Riedt.</i>	211. 298. 557
Reychenaw.	438	Riespach.	525
Rezym.	438	Rietberg. Rietbergius Mons.	303
Rhætia alta.	91	Riggenbach.	560
—— <i>ima.</i>	438	Rinckenberg.	409
Rhætica Lingua Helvetiæ Elementum.	17	Rinderalpstock.	289
Rhætici Dracones.	393	Rinnethals Gericht.	557
Rhætium.	438	Rifenen. Rifinæ.	221
Rhapontium angustifolium incanum. JB.	132	—— <i>à Labinis differunt.</i>	Ib.
<i>Zum Rhein. Zum hinderen Rhein.</i>	442	Ritzicium. Ritzicken. Ritzig.	293
Reinthal	441	Rivarius Lacus.	78
Reinthal's Gericht.	557	—— <i>situs admirabilis.</i>	430
Rheinwald.	441	—— <i>Venti stati.</i>	79. 430
—— <i>Ejus Rupicapra.</i>	186	Robinus (Job.) Thunensis. M. D. cit.	
—— <i>Temperies.</i>	Ib.	<i>ejusve Scripta recensentur.</i>	319
Rheni Pontes superior & inferior.	437	S. Roeco.	267
—— <i>sylva.</i>	441	Roche.	493
—— <i>Vallis.</i>	16	Rockenbach.	557
—— <i>Catarrhactæ.</i>	99	Rodani (Extra & Intra)	551
Rhenus anterior, medius & posterior,		Roddan.	290
<i>Eorundemve origo & progressus.</i>	265.	Roden (Ußer & Inner)	551
	275. 276. 443	Roh Eisen.	542
Rhenus olim per viam malam fluxit.	96	S. Romani Templum.	305
	96	Roncaglia. Roncalea. Roncalia.	95.
Rheti Ducis Sedes.	91		441
Rhetium. Rhetzius. Rezym.	438	Roomschotel.	58
Rhinnenfis seu Rhenanæ Vallis Judi-		Rordorff.	591
<i>cium.</i>	557	Rosa.	303
		Rosa foliis glaucis rubedine tinctis flore	518
		<i>rubro.</i>	Ro-

IN ITINERA ALPINA.

Rosenburg <i>Arx.</i>	547. 548	Rupicaprae. <i>Donum Sponsis datum.</i>	178
de Rosenroll. <i>Familia nobilis.</i>	439	— <i>Globuli plumbei.</i>	159
Rofsberg.	356	— <i>Hybernacula.</i>	157
Rofsstock.	205	— <i>Impenetrabilitas.</i>	88
Rötelberg.	356	— <i>Linctus.</i>	155. 179
Rötelen. Röteli. <i>Piscis.</i> 356. v. & Umbra.		— <i>Morbi.</i>	180
Rotenbach.	556	— <i>Pila.</i>	159
Rothausen. <i>Monasterium.</i>	274	— — <i>duriozem reddunt earum vitam.</i>	180
Rothberg.	178	— <i>non omnibus alpebus æque frequentes.</i>	186
Rothenbrunnen. <i>Balneum.</i>	90	— <i>Pili.</i>	181
Roth Erz.	81	— <i>Venatio.</i>	156. 157. 178
Rottam. <i>Crystallorum genus.</i>	235	— <i>Venationis Tempus.</i>	178
Rottam. <i>Lago di Rottam. Rottamensis Lacus.</i>	265. 274. 275	— <i>Venatores constituti.</i>	1b.
Rotten.	290	— — <i>quâ ratione per Calcarea saxa incedant.</i>	180.
Rotzbach. Rotzberg. Rotzloch.	401	— <i>Venatoris præsentaneo vitæ periculo liberati Historia singularis.</i>	201
Rubeola alpina saxatilis tenuifolia. Bocc.	140	— <i>Vertigo & Rupicaprae vertiginose sectio.</i>	25
Rubia levis limifolia floribus albis Montis Virginis. Bocc.	140	— <i>Vivendi ratio.</i>	157
— <i>major quadrifolia atrovirens saxatilis.</i> Bocc.	132. 333	Ruppleten Thal.	210
— <i>quadrifolia Italica hirsuta.</i> JB.	1b.	Rufa.	211. 272
— — <i>vel latifolia levis.</i> CB. 1b.		Rüschlikon.	526
Rubus alpinus humilis. JB.	34. 461. 518	Rüschlikonense Balneum.	77. 468
Ruch Aspermont. Ruch Aspermontium.	437	Rüfs.	272
Ruchenberg.	1b.	Rüfsegg.	274
Rüdberg.	556	Ruttballs. <i>Angl.</i>	5
Rufi. Rufinen.	171	Ruta muraria alpina latifolia. Tour.	461
Rufiberg.	480	Ruthi.	535
Ruperti Villa. Ruperts wyl.	591	Rüti.	545
Rupes Glaciales. v. Glaciales Montes.		Rutten. Rutter.	96
Rupicaprae.	155. & seq.	Rychenburg.	172. 532
— <i>Earum Asyla.</i>	177	Rysch.	355
— <i>Cicuratio.</i>	156		S.
— <i>Conventicula ad saxa arenosa.</i>	179	S Aas. Saasberg.	9
— <i>Dirvisio.</i>	1b.	Sagina. Saginaria. Saginarius. Sagmaria. Sagmarius.	259
			Rrr r 2 Sal

INDEX NOMINUM ET RERUM

Sal <i>Boraci simile.</i>	25	Salvia <i>alpina.</i> Tab.	36
— <i>Petræ circa S. Mauritium in Rhetia.</i>	114	— <i>montana maxima foliis Hormini flore flavescente.</i> Tour.	48
Sala. <i>Fluv.</i>	111	Saluten.	422
Salaffi.	303	Samada.	111
— <i>Rosæ.</i>	290	Samadenum.	450
Salbhorn.	55	Sampione.	297
Salges. <i>Salges.</i>	307. 487	Sancti Jacobi <i>Alpes.</i>	297
Salicea, de Salis <i>Familia nobilis.</i>	108.	Sancto Gallum.	546
	447. 448.	— — <i>Abbas Toggiorum Conterminus.</i>	552
Salifodinæ <i>Bactiacæ.</i>	493	— — <i>Bibliotheca.</i>	546
— <i>au Pannè.</i>	495	Sand Alp. <i>Sandbach.</i>	185
Salinarum <i>Bernensium Delineatio & Historia Chronologica.</i>	495	Sanicula <i>Aizoides. foliis serratis multiflora.</i> Herm.	141
Salis <i>excoctio.</i>	493. 494	— <i>alpina guttata.</i> JB.	512
Saliva.	267	— — <i>rubescens folio non serrato.</i>	
Salix <i>alpina Alni rotundo folio repens.</i>		CB.	31. 130
Bocc.	140	— <i>montana longifolia serrata.</i> CB.	141
— — <i>foliis angustioribus splendentibus serratis.</i>	340	— — <i>minor.</i> CB.	37. 335
— — <i>minima repens retuso serpilli folio lucido.</i> Bocc.	48. 427	— — <i>rotundifolia major.</i> CB.	334. 512
— — <i>pumila rotundifolia repens infernè subcinerea.</i> CB.	47. 340. 427	— — <i>minor.</i>	37. 513
— — <i>Scrophulariæ folia.</i> CB.	428	Saniculæ <i>alpinae aliquatenus affinis.</i> JB.	37. 335
— — <i>latifolia folio utrinque glabro superne splendente.</i> Raji.	47	Sanous <i>Mons.</i>	155
— — <i>repens.</i> CB.	427	Saponaria <i>minor quibusdam.</i> JB.	514
— — <i>pumila foliis utrinque candicantibus & lanuginosis.</i> CB.	427	Saponi <i>incommiscibilis aqua.</i>	173.
— — <i>folio rotundo.</i> JB.	47. 340	Sargans. <i>Pagus & Comitatus.</i>	82. 542.
— — <i>utrinque glabro.</i> JB.	47		543. 553
— — <i>latifolia prior.</i> Cluf. JB.	340. 427	Sarna. <i>Sarnen.</i>	476
— — <i>secunda.</i> Cluf. JB.	427	— <i>ejus altitudo.</i>	479
— — <i>saxatilis minima.</i> CB.	48. 427	Sarnentis <i>Lacus.</i> <i>Sarner See.</i>	476
Salma.	259	la <i>Sarriere.</i>	423
Saltina. <i>Fl.</i>	297	Sarunetum <i>Comitatus.</i>	82. 553
		— <i>ejus Dracones.</i>	395
		Safs. <i>Sassia. Pagus.</i>	303
		Safsberg	178
		Saffer <i>Tbal.</i> <i>Sassia Vallis.</i>	303
		Saffam.	490
		Saffam.	Saffam.

IN ITINERA ALPINA.

Satteleck. <i>altitudo.</i>	8	Scabies <i>Rapicaprarum, Ejusve Cause.</i>	180
Saüboden.	203	Scagno.	55. 268
Saugma. Sauma. Saumaria. Saumarius.		Scala <i>frumentalis Rhetorum.</i>	267. 268
Saume. Saumer. Saumrofs.	259	Scarmæra.	57. 269
Saur Schotten. Saur Franck.	58. 269	Sceleta <i>Draconis.</i>	390
de Sax. <i>Baronum Epitaphia.</i>	545	Schabziger.	123
Saxa à Sole <i>calcinata.</i>	40	Schächen. <i>Die Schächen. Schächensfs</i>	
— <i>arenosa.</i>	443	— <i>Amnis.</i>	273
— <i>fissilia.</i>	120. 408	Schächensfs <i>Vallis. Schächer Thal.</i>	203
— <i>granatifera.</i>	262	Schaffziger.	442
— <i>lineis nigris striata.</i>	Ib.	Schallitock. <i>Mons Pluvie venturae In-</i>	
— <i>quibus Vestigiâ impressa in Gem-</i>		— <i>dicium.</i>	22
— <i>mio Monte.</i>	316	Schams. <i>Schamfer Thal.</i>	98. 441
— <i>salinis particulis referta.</i>	494	Scharhorn.	203
Saxeralp.	552	Scheideck. <i>Scheidegg.</i>	289 409
Saxifraga <i>alpina ericoides flore cæruleo.</i>		— <i>Durch die Schellinen.</i>	273
— <i>Tour.</i>	140. 518	— <i>Auf Scherff.</i>	534. 535
— — — — — <i>purpurascen-</i>		Schilt. <i>mons.</i>	125
— <i>te. Tour.</i>	48. 428	Schindlen. <i>mons.</i>	120
— — — — — <i>minima foliis caesis deor-</i>		Schirmensee.	525
— <i>sum incurvis. Tour.</i>	141. 341	Schlag <i>Lowenen.</i>	222
— — — — — <i>Sedi foliis crenatis asperis.</i>		Schlat.	554
— <i>Tour.</i>	140	Schlieren.	476
— — — — — <i>angustifolia autumnalis flore luteo</i>		Schlos <i>Lawenen.</i>	222
— <i>guttato foliolis florum magis acuminatis. Breynii.</i>	341	Schnebelhorn.	551
— — — — — <i>muscosa trifido folio. Tour.</i>	141	Schnee <i>so zusammen gewebet.</i>	221
— — — — —	340	Schneeberg.	283
— — — — — <i>Pyrenaica foliis partim integris,</i>		Schneebrüch. <i>Schneegeweheten.</i>	
— <i>partim trifidis. Tour.</i>	140. 341. 518	— <i>SchneeLälte. SchneeLawinen.</i>	
— — — — — <i>minima lutea Musco simi-</i>		— <i>SchneeSchlipfe.</i>	220. 221
— <i>lis. Tour.</i>	50. 42	Schneit <i>weihenfe Balneum. Schneitwei-</i>	
— — — — — <i>Sedi foliis</i>		— <i>her Bad.</i>	321
— <i>densissime congestis. Tour.</i>	142	Schöllenen.	212
— — — — — <i>Sedifolia flore albo multiflora.</i>		Scholz <i>im Thal.</i>	309
— <i>Tour.</i>	141. 462	Schotten.	58
— — — — — <i>tridactylites alpina minor & vil-</i>		Schrayen. <i>Rivus.</i>	185
— <i>losa. Tour.</i>	49. 140. 340	Schreckenhorn.	289
— — — — — <i>Pyrenaica lutea minima.</i>		Schreyenberg.	202
— <i>Tour.</i>	49 140. 341	Schübelbach.	172. 532
Saxlen. Saxula.	476	— <i>In der Schulch.</i>	203
		Schwamendingen.	550

INDEX NOMINUM ET RERUM

Schwanden.	172. 204. 535	<i>Sedum alpinum minimum foliis cinereis</i>	
Schwändi.	317	<i>flore candido.</i> JB.	49. 141. 341
Schwartz <i>Erz.</i>	81	———— <i>Saxifraga albæ flore vel</i>	
Schwartzbach.	548. 552. 557	<i>grandiflorum.</i> CB.	142
Swartzenbacense <i>Judicium.</i> Schwartz-		———— <i>trifido folio.</i> CB.	141.
zenbacher <i>Gericht.</i>	557		340
Schwefelbrünnelin.	323	———— <i>annuum minimum stellatum ru-</i>	
Schweidnapf.	58	<i>brum.</i> Magnol.	49. 142. 518
Schwellbrunn.	551	———— <i>cujus folia marginibus asperis</i>	
Schwembergensis <i>Pons.</i> Schwember-		<i>bronchias Piscium referunt.</i> Gessn.	141
ger <i>Bruck.</i>	548. 551	———— <i>majus montanum foliis non den-</i>	
Schwendibach.	560	<i>tatis floribus rubentibus.</i> CB.	49. 142
Schwindelstein.	24	———— <i>vulgare.</i> CB. JB.	50
Scipionis <i>Mons.</i>	297	———— <i>minimum montanum flore purpu-</i>	
Scirpus <i>montanus capitulo brevior.</i>		<i>rascente parvo semine stellato.</i> Raji.	
Tour.	427. 456		49 142. 518
Scottage.	58. 269	———— <i>Syriacum luteolo flore sa-</i>	
Scudellâ. Scudilla.	60. 269	<i>xifraga albæ.</i> JB.	142
Seam.	259	———— <i>minus alpinum luteum Anglicum.</i>	
Sebaceus <i>Fons.</i>	413	Raji.	50. 142. 341
Seckingenfis <i>Abbatissæ Tributum.</i>	535	———— <i>montanum latifolium flore pur-</i>	
Sedi alpini III. <i>Fr. Gregorii Rbogiensis</i>		<i>pureo.</i> JB.	49. 142
<i>Col. varietas prima & secunda.</i>	341.	———— <i>majus folio serrato.</i> Aret.	
	518		141
Sediæl.	55. 268	———— <i>roseum reticulatum.</i> Bar-	
Sedum <i>alpinum album foliolis compactis.</i>		rel.	142
CB.	49. 141. 341	———— <i>tomentosum.</i> CB.	Ib.
———— <i>decimum quartum sive ru-</i>		———— <i>muscosum.</i> JB.	50. 142
<i>bro magno flore.</i> CB.	49. 141	———— <i>Pyrenæum serratum longifolium.</i>	
———— <i>Ericoides cæruleum.</i> CB.	140. 341. 518	H. R. Blæf.	141
———— <i>purpurascens.</i> CB.	49. 341	———— <i>saxatile atrorubentibus floribus.</i>	
———— <i>foliis crenatis asperis.</i> CB.	140	CB.	48. 142
———— <i>hirsutum lacteo flore.</i> CB.	30. 329	———— <i>teretifolium flosculis luteis</i>	
———— <i>luteum.</i> CB.	130	<i>conceptaculis Seminum stellatis vivi-</i>	
	508	<i>dantibus.</i>	462
———— <i>bispidum ferè spinosum</i>		———— <i>serratum flore albo multiflorum.</i>	
<i>floribus pallidis.</i> JB.	140	H. R. P.	141
		———— <i>majus foliis trium qua-</i>	
		<i>tuorve Unciarum.</i> JB.	Ib.
		———— <i>tomentosum minus montanum.</i>	
		CB.	142
			Se-

I N I T I N E R A A L P I N A .

<i>Sedum tridactylites alpinum minus.</i> CB.	49. 140. 340	<i>Sesamoides magnum Salmanticum.</i> Cluf.	514
Sedunum.	487	<i>Seseli sive Siler montanum vulgare.</i> JB.	42. 459. 514
— <i>ejus altitudo.</i>	488. 490	<i>Sesia Vallis.</i>	264
— <i>Antiquitatis Monumenta.</i>	488	<i>Sessamnina Vallis.</i>	98
Seeblihet.	357	<i>Val Sessia. Sessiter Thal.</i>	264
Seedorff.	274	<i>Sessitis Vallis.</i>	303
Segnes.	119	Setmerberg. <i>Monte di Sett. Settmer.</i>	110. 447
Seiler (<i>Joachimus</i>)	550	Sevelen.	544
Selbligen.	293	Seuffzmatten.	307
Selbsanft.	185	Seümelkteren.	62
Selenitæ <i>Talcofi.</i>	604	Sexamnina. <i>Sexamniensis Vallis.</i> Se-	
Selenites <i>Rhomboidalis.</i>	142	xamnium.	98. 441
Selva plana.	450	Sibenen. Sibnen.	172. 532
— <i>ejus Lacus.</i>	111	Sidelenbach.	272
Semicirculares <i>Tractus in Lacu Neoca-</i>		Sidera <i>Vicus.</i>	487
<i>strensi observati.</i>	500	Sideritis. <i>Salm.</i>	5
Sempiano. Sempronio. Sempronius		— <i>vulgaris hirsuta.</i> JB.	519
<i>Mons.</i>	264. 297	— — — <i>erecta.</i> CB.	Ib.
Senn.	53	Sidwald.	548. 554
Sennenstein. <i>Columna saxea.</i>	87	<i>Les Eaux de Sierre.</i>	490
Sennhütte.	54	Siglio.	450
Sennkessè	55	Sigrisweil.	411
Sennten. Senntnen.	53. 545	Silana <i>Vallis.</i>	9
Sennwald.	545	Silanum.	210
Sense.	417	Silenen.	Ib.
Senta.	53	Siles.	441
— <i>Plinii, quid?</i>	268	Silices <i>crystallini.</i>	323
Sepes	530	Silienfes <i>Lacus.</i>	111. 450
Septa. Septimer. Septimus <i>Mons.</i>	110	Silinen.	210
Sernffa. Sernfft. Serniphius. <i>Fl.</i>	121. 172	Silium. Silifs.	450
Serpentes. v. <i>Dracones.</i>		<i>Lago de Sils. Silber See.</i>	111
Serpillum <i>alpinum latifolium subhirsu-</i>		Silthal.	9
<i>tum.</i>	462	Silva plana, <i>ejusve Situs.</i>	114
— <i>angustifolium hirsutum vel mon-</i>		Silvius <i>Mons.</i>	290
<i>tanum repens hirsutum.</i> CB.	142	Siluri <i>in Lacu Neocomensi & Moraten-</i>	
— <i>angusto lanuginofoque folio.</i> JB.	142	<i>se.</i>	422
— <i>latifolium hirsutum.</i> CB.	462	Simea <i>Vallis.</i>	414
— <i>saxatile hirsutum Thymifolium</i>		Simpelberg. Simpeler. Simplen.	297
<i>nanum flore rubello.</i> Bocc.	142	Sin. <i>Fl.</i>	417
Serriere.	422.		Sina-

INDEX NOMINUM ET RERUM

Sinapi <i>pumilum folio Bellidis</i> . Cluf. JB. 44	Spreitenbach. 6. 556
Sins. 274	Stabulum. Stabulum <i>bivium</i> . 117
Sion. <i>Fl.</i> 423	Stäfen. 525
Sirpen. 53	Stäg. 210. 273
Sisymbrii <i>Cardamines species quædam in-</i> <i>spida</i> . JB. 510	Stahelberg. 184
Sitta. <i>Fl.</i> Sitten. 487	Stalactita. 546
Sitteræ <i>Pons</i> . 547	—— <i>cui digitorum Vestigia impressa</i> . 122
Soatia. Soatzen. 445	—— <i>figuris variè ludit</i> . Ib.
Soglio. 108	Stalda. Stalden. <i>Vicus</i> . 304
—— <i>Ibi Labina</i> . 233	Stalla. 117
Soi <i>Mons</i> . 263	Stampa. 449
Sol <i>cæruleus visus</i> . 127	Stangen. 100
—— <i>per speluncam Montis perforatam vi-</i> <i>sus</i> . 119	Stannes. Stans. Stansstad. Stantium. Stantz. Stanz. 402. 476
Solanifolia <i>Circæa alpina</i> . CB. 34	—— <i>ejus altitudo</i> . 479
Soldanella <i>alpina rotundifolia</i> . CB. 50.	Starkenbach. 549. 560
341	Statio. Statium. 402. 476
—— <i>montana</i> . JB. Ib.	Staub-Loweln. Staub-Lowinen. 222
Solium. 108. 447	Die Staübe. 203
Solodorum. 424. 592	Stazas. 100
Soma. Somarius. Some. Somme. 259	Steinenbach. Steinerthalerbach. 560
Sonchus <i>cæruleus latifolius</i> . JB. 50	Stielnapf. 57
—— <i>lævis laciniatus cæruleus seu al-</i> <i>pinus cæruleus</i> . CB. 50. 459	Stier von Uri. 209
Soohl. 535	Stierenbach. 12
Soy <i>Mons</i> . 263	Stirwis. <i>Mons Pluvie signum</i> . 22
Spectri <i>Historia in alpibus Surensibus</i> . 12	Stockhorn <i>Montis altitudo</i> . 414
Specularis <i>Lapis</i> . 320	Stoeche <i>major calyculis non splendenti-</i> <i>bus</i> . CB. 337
Zum Speicher. 545	Stoltenwasser. 441
Speluca. Speluga. <i>Mons & Pagus</i> . 99	Stofs. Stölfe. 532. 539
100 441	Strada. 544
Spietz. <i>Sedes Baronum ab Erlach</i> . 411	Stunkenwerme. 61
Spimæra. 57. 269	Stürmige Kühe. 26
Spiritus <i>nitri alcalisati cum v. destilla-</i> <i>ti Effectus admirandi</i> . 596	Styli <i>Lignei</i> . 100
Spital. 214	Suanda. 172
Spitz. <i>Mons</i> . 205	—— <i>ejus altitudo</i> . 177
Spitz Reüerin. 439. 440	Suantes <i>Populi</i> . 172
Splügen. 99. 100. 441	Sub Lacus. <i>Under Seen</i> . 409
	—— <i>ejus Sculteti</i> . 461
	Subsylvania. 476
	Sub-

IN ITINERA ALPINA.

Subsylvaniae <i>Distinctio.</i>	476		
— <i>Dracones.</i>	389		
Suferum. <i>Suffers.</i>	441		
Suffigönelein.	60. 269		
Suffy.	58		
Sulphur <i>vivum sive Virgineum, ejusve Venæ.</i>	321. 493. 494		
Sulphurei <i>Fontes & Aquæ.</i>	10. 171. 321. 322. 324. 401. 418. 490. 494. 542. 544		
Sulzen. <i>Nasse & Trockene.</i>	155. 179. 199		
Sulzläckinen.	175. 179. 186		
Suma. Sumagium. Sumaria. Sumarius.	259		
Summæ <i>Alpes.</i>	260		
— <i>Labinarum sedes.</i>	183		
à <i>Superfaxo (auf der Flüe). Franciscus Josephus, Episcopus Sedunensis.</i>	487		
— <i>Georgius, Ejus Patria & Historia.</i>	298. 299		
Supra <i>Blegensis Lacus.</i>	182		
— <i>Luciis ferax.</i>	Ib.		
Supra <i>Sylvania.</i>	476		
Suren. <i>Surenen Eck.</i>	12		
— <i>Ejus altitudo.</i>	14		
— <i>Spectrum.</i>	12		
Die <i>Sutt.</i>	307		
Sylenen.	210		
Syllenen.	273		
Sylva <i>plana.</i>	450		
— <i>Ejus Lacus.</i>	111		
Sylva <i>Abietum à Labinis Munimentum.</i>	214		
Sylvæ <i>Rhætiæ Rupicapræ.</i>	186		
Sylvius <i>Mons.</i>	303		
Sympcler.	297		
Symphytum <i>Consolida major flore albo vel pallide luteo quæ fœmina.</i>	CB. 519		
		T.	
		T	
		Aest.	304
		Tagelschang.	550
		Tägertheimense <i>Judicium.</i> Tägerfcher	
		<i>Gericht.</i>	558
		Tagwen.	535
		Talcosa <i>Saxa.</i>	89
		Tamina. <i>Torrens.</i> Taminenbach. Tamingenbach.	437
		— <i>depressior quam fuit olim.</i>	96
		Taurus	56
		Tanacetum <i>alpinum odoratum.</i> CB.	142. 462
		— <i>montanum inodorum minore flore.</i>	CB. 43
		Tarnada.	491
		Tartarus <i>in Vini superficie concretus.</i>	70
		Tarvesedum.	101
		Tätfcher.	124
		Tavetsch.	267. 276
		Tauri <i>caput Uriorum & Stiriorum insigne.</i>	209
		Taurisci <i>populi.</i>	207
		— <i>primi per Alpes in Italiam migrarunt.</i>	Ib.
		— <i>Eorum appellatio late diffusa.</i>	208
		— <i>Sedes præcipua in Uraniorum Territorio figenda.</i>	208
		Taurus.	560
		Taurus <i>Uriensis.</i>	209
		Tellii (<i>Guilielmi</i>) <i>Factum Heroicum.</i>	358
		Tempestatum <i>prænuntii Lacus.</i>	92
		Τέμπη.	89
		Temporarii <i>Fontes & Rivi.</i>	173. 401. 483
		— <i>Eorum Ratio.</i>	406
		Terbil.	305
		Termina. <i>Terminen.</i>	303
		Terra <i>bituminosa.</i>	271. 444
			Ssss Ter-

INDEX NOMINUM ET RERUM

Terra bolaris rubra Fabariensis.	154.	Thlaspi biscutellatum lateum, Anchusæ folio.	Bocc. Barr. 428. 519
— candida.	494	— foliis Globulariæ.	JB. 32
— rubra Martialis.	203	— — affine sive alfinefolia cum Myagri foliis.	JB. 143. 508
Terræ Motus in Ditione Glaronensi.	191	— folio rotundo.	CB. 50. 143
— Eorum Ætiologia.	195. 196	— fruticosum alterum.	Lobel. JB. 519
der Tesin. Il Tesino.	274	— — folio Thymbræ hirsuto.	CB. Ib.
Test.	304	— montanum Glasti folio minus.	Park. CB. 32
Teüffelsbruck.	212	— petræum Myagrades.	Ponæ. 509
Teucrium alpinum inodorum magno flore.	CB. 50. 341. 428. 519	Thlaspidium Anchusæ folio.	Tour. 428. 519
— Astrogaloides Cassida minor.	H. R. P. 428	— Monspelliacum Hieracii folio hirsuto.	Tour. 50
— foliis Scorodoniæ.	CB. 50. 341. 428	Thorenhaus, Ejusve altitudo.	183
Teutobecchus. Teutobocchus. Dux Tigurinatorum proceræ magnitudinis Homo.	362	Thun. Thunum.	318. 414. 604
Teütsche Wallfisch.	422	— Ejus altitudo.	319. 414
das grosse Thal	181	— Comites.	318
Thalictrum minus.	CB. 50	Thunensis Lacus. Thuner See. Thunius. Thuninus Lacus.	319. 484
— — sive Rutæ pratensis genus minus semine striato.	JB. 50	Thura. Thura alba. Thuræ vallis.	
Thalvogt.	22	Thur Thal.	549. 554. 560
Thaur. Thaurus.	560	Zum Thurn.	306
Thermæ Fabarienses, Leucenses. v. Leucenses, Fabaricenses.		Thurner.	55. 269
Thermen.	298	Thurtmannus Pagus, Ejusve altitudo.	305. 306
der Thefin.	274	Tuffia. Tuffis.	439
Thier Hag.	548	Thymelæa alpina linifolia humilior flore purpureo odoratissimo.	Tour. 341
Thlaspi alpinum Bellidis cæruleæ folio.		Thymelææ affinis facie externa.	CB. 341
CB.	32	Ticinus,	261. 274
— — folio parvo crenata vel Thlaspi alpinum minus capitulo rotundo.		— Ejus ortus & progressus.	263. 265. 274
CB.	508	Tieffe Töbelein.	549
— — folio rotundiore carnofo flore purpurascete.	Tour. 50. 143	Tigurinus Lacus.	67
— — majus.	CB. 508	— Cantonis Dracones.	378
— biscutatum asperum hieracifolium & majus.	CB. 50	Tillierii (Antonii) Epitaphium.	531
— — minus.	CB. 428	Tillingen.	417
			Ti.

IN ITINERA ALPINA.

Tithymalus cyparissias. CB. JB. candi-	Treiber.	259
dior foliolis angustis. 342	Valle Tremiola.	274
Tittliacus Mons. Tittlisberg. 21. 404	Tempelbach.	560
Tobelaker. 549	Tremula Vallis.	274
Tödtiberg. 185	Tremulus Mons.	1b.
Tofi. 323	Im Treyen.	557
— foliis Arborum prægnantes. 476	Trichomanis furculi Ægagropilarum	
Toggenburg. Alt. & Neü. 553. 556	materia. 448	
Toggenburg Graffschast. Toggium. 531. & seq.	Trifft. Trift Alp. Triffita alpis. 408	
— Ejus Aquæ. 560	Trifolium alpinum Astragaloides. JB.	
— Commissio Regionis. 562	— — flore magno radice dulci. CB.	
— Divisio. 553	51. 143. 342	
— Etymologia. 554	— — minimum flore magno. CB. 51	
— Incolarum Numerus. 559	— — Rbæticum Astragaloides. JB.	
— Judicia. 556. 562	51. 143	
— Longitudo & Latitudo. 553	— siliquâ cornutâ sive Medica. CB. 515	
— Provincia superior & Inferior. 553.	— sylvestre luteum siliqua cornuta vel	
556	Medica frutescens flore luteo albo. CB. 1b.	
— Regimen. 561	Trimmenstein. 61	
— Religio. 559	Trimmis. Trimontium. 437	
— Senatus. 561. 562	Troga. 545	
— Soli Natura. 559	Trone. 104	
— Vicini. 551	Trubbius Lacus. Trübbi See. Trublen-	
Tomensis Lacus. Lago di Tom. 265.	se pascuum. Trübblensis Lacus. Trü-	
275	bli Alp. Trübli See. 404	
Topazium Boemicum nonnullorum. 240	Trudelingen. 205	
Tormenta ænea Trivultinæ Domus Reli-	Truttæ. 581	
quæ. 445	— submersionis ædium causa. 356	
Tormentilla alpina folio sericeo. CB. 29.	Tscheegnie. 55. 269	
328	Tscheingel Mons. 120	
— — vulgari major. CB. 51	Tschierchæ Labina. 232	
Torrentes alpini. 203	Tschudius (Ægidius) 403	
— Homonymon Draconum. 396	— (Henricus) 173	
— Eorum Eluviones. 174	— (Rodolphus) 362	
Toscana. 439	Tubulus marinus fossilis. 434	
Trachelium Θυραειδης. Clus. 332	Tuginus Lacus. 355	
Trammels. Retia pro capiendis Umblis.	Tugium. 354	
357	— Ejus antiquitatis Monumenta. 472	
Trankbruggen. Trank fass. 58	— Inundatio. 355	
Transitus Gotthardi quadruplex in Valle	— Situs. 354	
Ursaria. 271	Ssss 2	Tu-

INDEX NOMINUM ET RERUM

Tura.	560	del Uccello. Monte.	443
— <i>Ejus origo & progressus.</i>	Ib.	Vecchia Vallis. i. q. <i>Vetus.</i>	297
Turffa.	471. 526. 527. 531	Vedregg. Vedretto.	284
— <i>Ejus situs.</i>	526	Vegetia Vallis, Val Vegezo.	264
— <i>Effodiendi Methodus.</i>	Ib.	Venæ Lithantracum.	499
al Turn.	55. 269	— <i>metallica in Valesia.</i>	308
Turriana arx & familia nobilis.	306	Ventorum nomina in Lacu Neocomensi.	422
Turritis foliis caulem ambientibus polyce- ration. Boccon. Musf.	143	Venti Stati.	206. 210
Turschat.	57. 269	— <i>in sinu Alpnacensi.</i>	401
Turthal.	554	— <i>in Lacu Rivario.</i>	79
Tufana. Tuscia. Tuscia Vicus. Tu- scorum Vicus. Tufis. Tufis.	91. 439	— <i>in Valle Prægallia.</i>	108
— <i>Ejus & Sexaminæ Vallis Limites.</i>	95	Venti Valesiam perflantes.	308
Tuffilago alpina minor folio rotundo. JB.	342. 516	Ventus frigidus singularis.	205
— <i>rotundifolia canescens.</i> CB.	Ib.	Verbanus Lacus.	275. 303
Twerbis.	359	Veronica alpina Bellidis folio hirsuto. CB.	51
V.		— <i>frutescens.</i> CB.	51. 462
Vaccarum vertiginosus affectus, ejus- que Cura.	26	— <i>glabra rotundo Alpinæ Planta- ginis folio.</i> Bocc.	51
Valentidium.	541	— <i>minima villosa.</i>	Ib.
— <i>Ejus altitudo.</i>	162. 167	— <i>pumila caule aphylo.</i> Bocc. Ib.	
Valeriana alpina. JB.	51	— <i>major angustifolia caulibus viridi- bus.</i> JB.	143
— <i>prima.</i> CB.	Ib	— <i>parva saxatilis cauliculis nudis.</i> Raji.	51
— <i>Scrophulariæ folio.</i> JB.	Ib	— <i>petræa semper virens.</i> Ponæ.	428
— <i>cærulea.</i> CB.	460	— <i>ad Chamædrym vul- garem falsam accedens.</i> JB.	Ib.
Valesianorum Linguae diversæ.	307. 308	— <i>saxatilis.</i> JB.	51
Vallantze.	221	— <i>spicata angustifolia.</i> CB.	143. 463
Valle.	263	— <i>minor.</i> CB.	143
Vallis Lepontinæ Mappa.	209	— <i>recta major & minor.</i> JB.	143
Vallium & Montium Helvetiæ prima Inhabitatio.	186. 187	Vertematorum Palatium.	106
Valterfuila. <i>Ejusve altitudo.</i>	354	Vertigo eorum, qui aquas Fabarias bi- bunt.	148
Vasa ex ollari Lapide.	104. 445	— <i>Rupicaprarum & Vaccarum.</i>	25
Vasorum repurgatio in alpibus.	61	Vesena.	540. 541
Vazes. Vazium inferius. Undervatz.	437	Vespa Vicus & Arx. Vespiani Comites. <i>Vespianorum, Vespianus Conventus.</i>	303. 304
Überköpfige Felsen.	258	Vespa.	303. 304
Überflöße.	539		Vespa-

IN ITINERA ALPINA.

Vespianorum Comitissa cum filio ad Rbodani pontem prope Nateras caesa. 296.	Viola martia lutea. JB. 342
Vespran. 304	— montana caerulea cricolor folio subrotundo crenato. Barr. 143
Vettenfis Vallis. 109.449	— — lutea foliis non crenatis. CB. 51
la Vevaife, Torrens. Vevay. 497	— — grandiflora. Raji. 51. 52
Uffnaugia. 527	— — purpurea solidiore folio. CB. 143
Via anfractuosa per Gemmium montem. 485	— — tricolor odoratissima. CB. 143. 428
— Ejus delineatio, 413	Virga aurea alpina Laurinis rigidioribus foliis. Bocc. 144
Via mala. 95.440.441	— angustifolia minus ferrata. CB. 1b.
Via Romanae. 160	— montana minor. Bocc. 143. 342. 463
Viarum alpinarum reparatio. 95	— vulgaris latifolia. JB. 144
Viberi Lepontii. 277	D. Virginis Fons. 315
Vibericæ Aquæ. 300	Virgultum corallinum Beaumontii. 470
Vibericus Vicus. Viberiga. i. q. Briga. 296	Visp. Graffen von Visp. Vispa. Vispach. Vispius Fl. 303. 304
Viberis. Viberus. 277	Vitis Idæa foliis carnosis & veluti punctatis sive Idæa Radix Dioscoridi. CB. 520
Viciæ pulchrum genus multifolium sive Galegæ species quibusdam JB. 463	— — oblongis albicantibus. CB. 52
Vico soprano. Vicus supremus. 109. 449	— — subrotundis exalbidis. CB. 1b.
Viehegaden. 54	— — fructu nigro. JB. 52
Vier Waldstetten See. 358	— — magna quibusdam sive Myrtillus grandis. JB. 1b.
Viesch. Viescha. Ejusve altitudo. 294	Vitriolum. 24. 210. 470
Victoris Lucernensis Historia. 386	Vivelsburg. 420
Vignon. 444	Viviscum. 497
Villar de Moine, Villaria, ibique Inscriptiones Romanæ. 419. 501	Ullgraben. 307
Villeneuve. 496	Ulmus. JB. 519
Vindonissa. 274	— campestris & Theophrasti. CB. 519
Vini Tigurini Apologia. 17	Ulrica. Ulrichen. Pagus. 292
— Austeritas cum tempore deponitur. 68	Ulricorum Familia. 304
— Conservatio optima in doliis saxeis. 71	S. Ulricus & S. Bertha Neocomi in Lapide. 423
— Diversitas. 67	Umblæ. Truttæ genus in Lacu Tugienfi & Egriensi familiare. 356
Vinum sulphureum. 490	— Earum captura. 357
Viola alpina purpurea exiguis foliis. CB. 143	Umbla minor. 356
— — rotundifolia lutea. CB. 342	

INDEX NOMINUM ET RERUM

Underbachen.	305	Ursara. Urfaria. Urfella <i>Vallis.</i>	Ur-
Under Gestelen.	306	feren <i>Tbal.</i>	213
Under Schächen.	204	Ursellus.	277
— <i>Ejus altitudo.</i>	205	Ury.	205
Underschächense <i>Balncum.</i>	Unter-	Usnea.	513
schächer <i>Bad.</i>	204	Utikon.	525. 591
Underseen. Underseven.	409. 480	— <i>Ibi eruta Ossa.</i>	361
— <i>Ejus altiudo.</i>	483	Utznacense <i>Dominium Toggiis confine.</i>	552
Underwalden.	476	<i>Supra & Infra</i> Utzwilanum <i>judicium.</i>	
Unterwasen.	290. 291	<i>Ober und nider</i> Utzwiler <i>Gericht.</i>	558
Unterwasseren.	291	Uva <i>Urfs.</i> Cluf.	520
Unschlitbrunn.	413	W.	
Unten.	412	W Adret. Wadrez	284
<i>der</i> Vogel.	443	W Wagmanni (<i>Henrici</i>) <i>Tabula Ter-</i>	
Vogtswald.	441	<i>ritorii Lucernensis.</i>	357. 397
Voralpen.	291	Wagnerus. (<i>Job.</i>) <i>Eremita.</i>	398
Vorbach.	482	Walda. Wald.	293
Vorbruch.	58	Wald- <i>Thier.</i>	179
Vorfraut.	203	Wälinen.	422
Vor Geiff.	157	Walkweil.	355
Vorfassen.	291	Walkweiler <i>alp.</i>	356
Vorsteg Stock.	178. 540	Walliffellen.	550
Vorthier.	157	Wallisser <i>Bad.</i>	485
Vox <i>Senni ficta in alpibus audita.</i>	413	Walterschweil.	354
d'Ur. die Ur.	560	Walus, (<i>Johannes.</i>)	362
Urania <i>Tauriscorum.</i>	209	Wand. <i>Via anfractuosa.</i>	120
Urbachwasser.	409	— <i>Montis Dracones.</i>	393
Uren. Uri. <i>Qui?</i>	209	Wangen.	417
Uri.	205	Wangi.	317
Uriensis <i>Lacus Venti Stati.</i>	206	Wangerberg <i>Sarunetum, & ibi visus</i>	
— <i>Territorii Mappa.</i>	209	<i>Draco.</i>	395
Urii.	207	Warme Brunn.	487
— <i>Tauriscorum Reliquiæ.</i>	207. ad 209	Wartou. Wartovia.	543
Urikon.	525	Wafena. Wafenensis <i>Sylva.</i> Wafener-	
Urnäsch.	551	<i>Wald.</i>	273
Ober & Nider Urnen.	172. 531. 532.	Waffen.	212
	535	Wasser, <i>in Crystallis.</i>	235
<i>die</i> Urner.	207	Wasserflu.	553
Urfa.	211. 272	Wasser Gemeind.	555
— <i>Ejus origo & progressus.</i>	271. 272.	Watt.	548. 558
	273	Wat-	

INDEX NOMINUM ET RERUM, IN ITIN. ALPINA.

Zurlauben, <i>Familie Nobilis Epitaphia.</i> Zuppen. Zwerckbiff.	55. 268. 544 359	Zweyltichinen. Zwiggénwasserén. Zwiſchenbergen. Zwinglii (<i>Huldrici</i>) <i>Patria.</i>	482 272 297 555
--	---------------------	--	--------------------------

F I N I S.

E M E N D A N D A.

Pag. 24 in. ult. leg. *Firnaltelin.* p. 29 lin. 24 *Ageratum* ad novam reducendum lineam.
 p. 33. lin. 40 & 41 leg. *angustifolia.* p. 37 lin. 4 leg. *Gentianella.* p. 41 lin. 11 leg. *male facta.*
 lin. 17 post *descriptioni* adde comma. p. 46 lin. 13 leg. *alpina.* p. 51 lin. ult. leg. *ut.* p. 55 lin. 17
 leg. *γαλαξίου.* lin. 21 leg. *Milchsienen.* p. 57 lin. 21 leg. *ixog.* p. 58 lin. 11 leg. *Locum.* p. 60
 lin. 7 leg. *Nidlemuttelin.* p. 65 lin. 22 leg. *facio.* p. 66 lin. 4 leg. *ἕσθ.* p. 67 lin. 13 leg. *exornata.*
 p. 70 lin. 23 leg. 17. p. 73 in marg. leg. *Barometricarum.* p. 80 lin. 31 leg. *Josen.* p. 81 lin. 13 leg.
Müllthal. p. 84 lin. 2. leg. *insalutato hospite.* p. 85 lin. 32 leg. *Destillatorii.* p. 87 lin. 7 leg. *elegantier.*
 lin. 9 leg. *quibusdam.* lin. 22 leg. *interaneis.* p. 90 lin. 8 leg. *Ro-* p. 94 lin. 2. leg. *nonnunquam.*
 p. 97 lin. 8 leg. *de re et abo.* p. 101 lin. 31 leg. *Campodolcin.* p. 115 lin. 34 leg. *zuthun.* p. 123
 lin. 7 leg. *Michaelsteinensis.* p. 126 lin. 19. leg. *delatus.* p. 135 lin. 7 leg. *panicula.* lin. 38 leg. *squamis*
 p. 140 lin. 29 leg. *offen.to.* p. 142 lin. 36 leg. *angustifolio.* p. 144 lin. 10 leg. *vulgaris.* p. 147 lin. 5
 leg. *Tertium.* p. 205 lin. 16 leg. *paralleleppeda.* p. 358 lin. 5 leg. *Austr' Occidens.* p. 436 lin. 13 leg. *prese-*
rendam. lin. 22 leg. *Stoicheiographia.* p. 440 lin. penult. leg. *eaque.* p. 444 lin. 34 leg. *Exercitus.* p. 448
 lin. 20 leg. *Trichemanis.* p. 453 lin. 25 leg. *spica.* p. 467 lin. 24 leg. *Amplissimi.* p. 475 lin. 11. leg.
Michael. p. 512. lin. 9 leg. *caputis.* p. 513. lin. 9 leg. *Bellis.* p. 514 lin. 6 leg. *Lichen.* l. 24. leg. *microso.*
 p. 516 lin. 33 leg. *alpina.* p. 517 lin. 13 leg. *Plantago* p. 539 ad marg. *Glaronenfium.* p. 542 lin. 28
 leg. *Rhomboidalis.*

SPECIAL

87B

14211

V.2

THE GETTY CENTER
LIBRARY

